

Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniversum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvts Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

Lugduni, 1665

Sectio II. De altera extrinseca Christi causa, moraliter aut physicè effectrice.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79561](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79561)

ad 1. num. 8. & disp. 17. de actibus supern. num. 19. Beatus tract. de incar. cap. 1. quæst. 7. Aluarez 3. p. d. 9. concludit; alijque passim.

14. Si verò p. eorum non omnino defuisset, & quoad species, & quoad subiecta, hoc est si fuisset (solum peccatum originis, & vnicum actuale Adami, unde nostri originalia virus suum hauerunt; Vel certè si Adam non habente ratione capitis, eoque sibi soli nocente, vel solis eius posteris peccantibus, sola peccata ad nos locum habuissent; Et denique si pauci dumtaxat hominum succubuissent peccato, aut etiam vnicui; Tunc Val. 3. p. disp. 1. quæst. 1. p. 7. existimat, non modo vi præsentis decreti, (quod supra fusiè confirmamus) Christum non fuisse producendum, sed ne aliter quidem vilius diuini decreti tunc ferendi, efficeretur: eo quod tunc, salus humana vniuersalis non mouisset Deum ad Christi productionem. Iudico tamen satis contentam diuinæ benignitati, sententiam quam à D. Chrysostomo (suprà affirmari vidimus, quod vniuersi hominis peccatum: nempe tunc producantur fore Christum vniuersi decreti, quod ea suppositione facta esset Deo. Cum enim ratio motiua ad Christi productionem fuerit satisfactio pro peccato, quomodo solus Christus condignè & æqualiter tribuere poterat; ea autem ratio motiua perseueret formaliter integra, si vel vna peccati species deret in omnibus hominibus, aut in vno saltem homine, vnum vel plura peccata reperiantur; verisimile omnino videtur, Deum posita ea suppositione, ad ingenerandum peccati horrorem, & monstrandam eius virulentiam quæ tali malignitate indigeat, ea ratione motiua alligandam fuisse ad Christi productionem. Quamvis verisimile sit, nec possit negari, in hoc statu rerum, supponere longe maiore eiusdem motui extensione ac diffusione, longe congruentius fuisse, Deum hominibus diuitias gloriæ suæ & benignitatis, Christo producendo præferre.

Summellam totius doctrinæ huius capituli, si accipere Christus proximè ob solam salutis nostræ procuratorem aduenit, hoc est, ad peccati iam prius ratione quam Christus decerneretur præmissi, abolitionem & remissionem; nullo alio fine, siue totali siue partiali, mouente Deum ad præsens decretum de producendo Christo: ac ne motu quidem ad illum alia voluntate decernendam, si peccati saltem alicuius destructio, atque iuncta salutis nostræ negotiatio, defuisset.

Vfus doctrinæ.

17. Vtium doctrinæ huius planè insignem, suppeditat Eucher. hom. de beato Iacobo, verbis illis, [Agnoscat homo quantum ab illo expectet Deus, & quem tanta dignatione habuit charum, quàm velit esse in conuersatione pretiosum. Agnoscat homo quantum valuit, & quantum debeat: & dum pretium suum cognoscit, vilius esse sibi desinat: & potius vicem numeris saluatoris ex ipso bono suo, id est de conseruata restitutione salutis. Custodiamus ergo sollicitè, quod tanti fidei commercio Christus redemit. Reus itaque erit non parui pretij, sed sanguinis Christi, qui violat & commaculat animam, Christi sanguine & passione mundandam.] Et hom. 1. in symbolum ad art. 7. [Non ergo talis veniet exactor, cui in paruo inueniamur obnoxij: Ille ergo veniet ad iudicandos nos, qui se iudicio meminit addictum pro nobis. Ille veniet ad discutiendam vitam nostram, qui eam restituit per mortem suam. Ille inquam pro commissa nobis salute nostra, rationem exacturus est, qui pro nostra redemptione damnatus est. Qui tantum contulit, scit quantum reposit. Nonit quanti & constitit homo situs. Non ergo nobis viles sumus, qui tam pretiosi Deo fuimus: nihil ille à nobis abiectum, nihil mediocre suscipit vult conseruare cum generositate pretij, dignitatem redem-

pti: Tale conuersationis nostræ expectat meritum, quod sanguinis sui possit valere commercium.]

S. Chrysostomus piissimè omnino hom. 23. in Genesim, in fine, cum præmisisset quanta pro nobis, & ad bonum nostrum creasset Deus, subdit. [Et quid miraris si ista omnia propter hæc facta sunt, & innumera alia? Qui in sinu Patris est, formam serui suscipere voluit, & omnia illa sustinere quæ ad corpus pertinent: ex virgine nasci, nouem mensibus in vtero gestari, & panniculis inuolui, patrem suum putari Ioseph sponsum Mariæ; paulatim crescere, circumcidi, sacrificium offerri, elurire, sitire, fatigari, & tandem etiam mortem sustinere: & mortem non vulgarem, sed eam quæ ignominiosissima habebatur, Crucem dico: & hæc omnia propter nos, nostramque salutem suscepit omnium conditor, qui inalterabilis, qui omnia ex nihilo ut essent produxit, qui respicit super terram & facit eam tremere, cuius gloriæ fulgurantem maiestatem, neque Cherubin, & incomparabiles illæ virtutes videre possunt; sed auerlas facies tegunt obiectis aliis. Quem semper laudant Angeli & Archangeli & innumera myriades, hic propter nos & propter nostram salutem homo fieri voluit, & optimæ vitæ nobis viam parauit, per quam & ipse transijt, hac ipsa nostra natura assumpta. Quæ igitur posthac nobis erit excusatio, si cum tot adiuvant salutem nostram, in rebus inutilibus nos occupamus, sola negligentia nostram amittentes salutem?]

Hoc ipsum aliter dixit Orig. hom. 22. in Lucam, verbis illis. [Quid tibi prodest si Christus quondam venit in carnem, nisi ad animam quoque tuam venerit? Oremus ut illius in nobis quotidie aduentus fiat, & possimus dicere. *Vino ego iam non ego, viuit verò in me Christus.* Idipsum sanè si annuamus, nec gratia oblectemur, perfectum quotidie quoque Christum in spiritu aduenientem quod semel olim in carne fecit, & hunc esse fructum aduentus illius primi, tradit præclare S. Bernardus hom. 1. de Aduentu: *sub finem.*

Alium fructum missi ad salutem nostram Christi, proponit S. Gregorius lib. 4. in 1. Reg. cap. 1. ad illud: *iuxta omnia opera sua* & c. Verbis illis de Deo puniente. [Districto iudicio permittit mala fieri, sed misericorditer providet de his malis, quæ per iudicium irrogat, quæ bona facere disponat. Nam quæ maior culpa, quàm illa qua omnes morimur? Et quæ maior bonitas, quàm illa per quam à morte liberamur? Et quidem nisi Adam peccaret, Redemptorem nostrum carnem suscipere nostram non oporteret. *Non enim venit vocare iustos, sed peccatores ad penitentiam.* Si ergo pro peccatoribus venit, si peccata deessent, eum venire non oporteret. Si peccata ad quæ delenda venisse creditur, per iustitiam Dei permilla esse sentiuntur: dum pro peccatoribus Deus homo nasciturus erat, ex illo malo quo morituri erant, bonum quod malum illud vinceret, omnipotens Deus sese facturum providerat. Cuius profectò boni magnitudo, quis fidelis non videat, quàm mirabiliter excellat? Magna quippe sunt mala quæ per primæ culpæ meritum patimur, sed quis electus noller priora perpeti, quàm tantum Redemptorem non habere?]

SECTIO II.

De altera extrinseca Christi causa, moraliter aut physice effectrice.

18. **E**xposita priore externa causa Christi Domini hoc est finali, progredimur ad alteram, id est ad effectiuam; quæ generatim loquendo, vel est moralis, vel physica. Appellatur causa efficiens physica, illa quæ per se & per realem influxum sibi proportionatum, dat esse rei productæ. Moralis autem causa dici-

END.

tur, quæ per se non influit immediate in effectum, sed cum dumtaxat producit, applicando moraliter causam physicam intellectu & libera voluntate præditam, eamque inducendo ad operandum interuentu rationis alicuius moralis, puta meriti, petitionis, satisfactoris, consilij, similis. Ex quo liquet, nonnullam esse affinitatem inter huiusmodi causam effectiuam, & finalem proximè expositam; quandoquidem utraque causat interuentu agentis physici, quod per eas mouetur; sed diuersimodè. Nam causa moraliter effectiua, supponitur aliquo modo existens, nec mouet ut fiat vel habeatur, sed ut ratione illius iam existentis fiat aliquid aliud; unde respectu causæ physicae, se habet ut ratio agendi; & propterea ad efficientem causam reuocatur. At finalis causa, supponitur non existere, mouetque ut ipsa fiat vel habeatur, quæ est ratio causandi longè diuersa ab ea quæ efficiat physico competit. Quare non immerito, causam moraliter effectiuam finali subnectemus, ob propositam vtriusque affinitatem. Cum autem iam multiplex sit causa moralis; nempe meritoria, impetrans, satisfaciens, consilium præbens &c. nos hic de sola meritoria disputabimus, quia sola difficultatem ingerit circa Christi productionem.

CAPVT I.

De meritoria Christi causa, secundum potentiam ordinariam.

CAusa Christi meritoria duplex distingui potest; nempe de condigno, & de congruo. Prior est absolute & simpliciter meritoria: posterior valde affinis est impetratoriæ, imò cum ea confunditur à nonnullis; sed perperam, cum beati qui extra huius vitæ scamma nihil ultra merentur, impetrent tamen. Quia tamen magna affinitas est, inter impetratoriam causam, & eam quæ dumtaxat congruè meretur, vtramque hic coniungemus. Porro causa & condignè & congruè meritoria, vel spectatur secundum potentiam Dei ordinatam, seu quoad meritum quod aliqui reipsa habuerint; vel quoad potentiam Dei absolutam, & meritum quod præter leges de facto positas obtingere potuisset. Rursum in vtriusque meriti obiecto, substantia incarnationis, siue entitas & existentia vnionis humanitatis Christi cum Verbo (quæ vnio est Christus formaliter;) secernenda est à circumstantijs eiusdem, puta à tempore & loco in quibus producta est, & à personis creatis cooperantibus, ac si quæ sunt huiusmodi alia incarnationis substantiam circumstantia. De his quippè, diuersa ratio est, quam substantiæ; ideoque seorsim de vtriusque est pronuntiandum.

Substantiam incarnationis ne ipse quidem Christus condignè meruit.

159. Initio igitur factò à substantia incarnationis, eoque merito condigno quod reipsa & de facto cuiuspiam obtigerit; negandum omnino est, siue Christum ipsum, siue alium quempiam, meruisse incarnationis substantiam, prout primò collatam. Quod addo, quia hic non est quæstio, de replicationibus incarnationis quæ sunt in Eucharistia: has enim Christus mereri potuit, quippe cui ex merito concessa est potestas excellentiæ ad Sacramentorum institutionem: & per se liquebit inferius, difficultates quibus meritum primum collatæ vnionis cum Verbo diuino implicaretur, non habere locum in reproductionum illarum merito. Erit qui idem pronunciet de merito continuationis incarnationis semel collatæ, eo quod similiter, difficultates quibus meritum incarnationis in primo momento impeditur, non habeant locum circa continuationem. Aliunde tamen adigimur non aliter philosophari de

merito continuationis incarnationis, quàm de merito eiusdem primò collatæ: quia vnio hypostatica est aliquid sapientie natura incorruptibile, nec nisi per miraculum destrui à Deo potest, ex quo semel fuit collata. Quare cadit sub meritum, vel ab eo eximitur, eodem modo quod prima vnionis hypostaticæ collatio. Nec dissimiliter de vnione noua partiali, facta per alimentum conuersionem, philosophatur cum plerisque quos citat Bonac. disp. 2. q. 12. p. 5. §. 1. num. 8. Agendo igitur de incarnatione primò facta, negaui quodcumque meritum condignum substantiæ eius; siue per Christum, siue per alium quemcumque. Hoc quantum ad Christum attinet, duobus modis accipi potest. Primò scilicet, ut negetur, Christum prius tempore quàm eius humanitas Verbo vniretur, fuisse aliquamdiu hominem purum, postea verò pronectum esse ad dignitatem filij Dei naturalis, ob merita. Secundò ut negetur, Christum quamuis ab initio productionis suæ semper positum Verbi personalitate, etque vnium; tamen prius naturam quàm humanitatem eius personalitate diuina terminaretur, eliciuissè actiones meritorias, quibus pronecti ad vnionem cum Verbo mereretur.

Tale Christi meritum, tempore præcedens vnionem, fides excludit.

160. Prior sensus, est de fide. Nam affirmare Christum per aliquod tempus ante vnionem cum Verbo, fuisse purum hominem, & in eo statim meruisse humanitatem suam vnionem cum Verbo, hæresis est explorata. Propterea S. Gregorius lib. 9. registri epist. 61. tradens Hibernis Episcopis professionem fidei, quam docendi essent emittere, qui à Nestorianismo ad Ecclesiam regrediebantur, inter alia præscribit, ut doceantur Christum à primo momento conditionis suæ humanæ, fuisse Deum, [Dum vigenitiam Dei (inquit de Deipara) existens ante sæcula ex eius vtero natus est homo, inuestigabili miraculo facta est ancilla hominis per diuinitatem, & mater Dei per carnem. Non autem prius in vtero virginis caro concepta est, & post modum diuinitas venit in carnem; sed mox ut Verbum venit in vtero, mox Verbum seruatæ propitiæ virtute naturæ, factum est caro. Et perfectus homo, id est, in veritate carnis & animæ rationalis, natus est per vterum virginis, vngenitus Filius Dei. Vnde & vnctus præ participibus dicitur, sicut Psalmista ait: *Vnxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis.*]

Sed quia de ea perpetua coexistentia humanitatis & vnionis hypostaticæ, agèdū ex instituto est capite sequenti, præstat hic dumtaxat meritum & pronectiōnem in Deum excludere, quod pulchrè fecit idem S. Gregorius lib. 18. Mor. cap. 35. ad illud: *Non adæquatur ei topazium de Æthiopia.* Quod idem esse ait, [Ac si dicat aperte: Nullus Sanctorum quibuscumque virtutibus plenus, ex ista tamè nigredine mundi collectus, æquari ei potest de quo scriptum est *Quod nascetur ex te sanctum vocabitur Filius Dei.* Nos quippe etsi sancti effici-mur, non tamen sancti nascimur: quia ipsa naturæ corruptibilis conditione constringimur, ut cum Propheta dicamus: *Eccc enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis peperit me mater mea.* Ille autem solus veraciter sanctus natus est, qui ut ipsam conditionem naturæ corruptibilis vinceret, ex commixtione carnalis copulæ, conceptus non est. Huic se sapientiæ quasi quoddam topazium de Æthiopia æquari voluit, cum quidam heresiarches dixit. [Non inuideo Christo Deo factò, quoniam si volo, & ipse possum fieri.] Qui Iesum Christum Dominum nostrum, non per mysterium conceptionis, sed per profectum gratiæ Deum putauit, peruersa allegatione astruens, eum purum hominem natum; sed ut Deus esset, per meritum profecti; atque ob hoc existimas & se, & quolibet alios, posse

posse ei coquari, qui Filij Dei per gratiam fiunt; non intelligens, non attendens, quia non adæquabitur ei copiam de Æthiopia. Aliud est enim, natos homines gratiam adoptionis accipere; aliud vnum singularem per diuinitatis potentiam, Deum ex ipso conceptum prodijisse. Nec æquari potest gloria vnigeniti habita per naturam, ab alijs accepta per gratiam. Mediae quippe Dei & hominum, homo Christus Iesus, nō licet ille hæreticus desipit, alter in humanitate, alter in Deitate est. Non purus homo conceptus atque editus; post per meritum, vt Deus esset, accepit; sed nunciat Angelo & adueniente Spiritu mox Verbum in vtero, mox intra vterum Verbum caro, & manente incommutabili essentia, quæ ei est cum Patre, & cum Sancto Spiritu coeterna, assumpsit intra virginis viscera: & impossibilia pati, & immortalis mori, & æternitate secula, temporalis posset esse in fine seculorum.]

Leporius item insigniter, in suæ emendationis libello, cui S. Augustinus habetur adscriptus, & à Cassiano etiam commendatur in opere de incarnatione lib. 4. Leporius inquam, ex Pelagiano in Gallia hæretico, factus Cathaginie Catholicus, referens & dānans errorem quo prius sordiderat, ita scribit. [Agendum nobis semper est & credendum, vt Dominum Iesum Christum, Filium Dei Deum verum, quem cum Patre semper & æqualem Patri ante secula confiteamur, eundem à tempore susceptæ carnis, factum Deum hominem non negemus; nec quasi per gradus & tempora proficentem in Deum, alterius status ante resurrectionem eum fuisse credemus, sed eiusdem semper plenitudinis, atque virtutis.] Ad hanc profectionem per gradus, quam Christo negat, pertinet locus eiusdem libelli, quo Leporius simpliciter meritum à Christo remouet, & maxime detestator qui illud inuehant. Sic enim ait. [De eo autem, quod stultissime in epistola propositum, sed ignoranter, quodque nunc excusabile confitemur; id est apantes ad Christum, laborem, deuotionem, meritum, fidem; in tantum inuenientia hæc Dei Filio iudicamus, vt reminiscens dictum à nobis, summam cecitatem nostræ insipientie reputemus, & ex aperto cernamus quā vera quidam sint aduersum nos ratione commoti. Qui tantum vnicaque sanctorum, (licet hoc nunquam habuerimus in corde) penè Christum similem fecerimus, illis & qui super omnes est Deus, hæc quæ habet simplex & vna mortalitas assignantes, inter ceteros quodammodo eum posuerimus in numero.] Hoc quid sit, & quid dicens, Christum in numero posuerit, explicat non ita multo post, huncin modum. [Nescit labor, deuotione, fide, merito, finem adprehendere meritum, qui infinitus & sine terminis, agit omnia potestate.]

161. Sanè si Leporius, meritum quodcumque Christo negasset in libello emendationis, non tam emendasse errorem pristinum, quā de nouo errasse dicendus esset: nec S. Augustinus, alijque Africani Episcopi libellam eius inis suffragijs munuissent. Itaque meritum quod Leporius iam Catholicus, approbante S. Augustino, & Africanis Episcopis, Christo negat, est meritum incarnationis suæ, per actiones tempore aliquo anteriores; quale meritum antea male admiserat. Itaque ex Cassiano constat, qui errorem à Leporio tractatum, his verbis refert lib. 1. de incarn. cap. 2. [Nuper quoque, id est, in diebus nostris emerisse hæresim venenatam, & maxime Religiarum vrbe conspeximus, certi erroris, incerti nominis: quia cum recenti capitulum est, antiqua magis dici an recens debeat. Noua enim assertoribus, sed vetusta erroribus fuit. Socraticus quippe hominem Dominum nostrum Iesum Christum, natum esse blasphemans, sed quod ad Dei

postea honorem potestatemque pertinet, humani meriti, non diuinæ asseruit fuisse naturæ: ac per hoc, cum diuinitatem ipsam non ex proprietate vnitæ sibi diuinitatis semper habuisse, sed postea pro præmio laboris passionisque meruisse: Cum vtique Dominum Saluatoremque nostrum, non Deum natum, sed à Deo blasphemaret assumptum: confinis (scilicet huic hæresi quæ nunc extrat, & quasi germana ac consanguinea; quæque tam Ebionitis quā his recentibus consentanea: tempore quidem inter vtrosque media, sed vtrique tamen ærernitate coniuncta.)

Illud postea, vt docet cap. 3. intelligebant post passionem. Ita senserat Leporius, vt habet Cassianus cap. 4. & lib. 7. cap. 12. iuxta Pelagij errorem, ac etiam antecessorem eius, Photini scilicet, Theodori, Diodori, atque Nestorij vt ait Elias Cretensis ad orat. 5. Naz. vbi Theologus, hoc telum vel potius fulmen vibrat in huiusmodi errorem. [Si quis eum, (Christum) ex operibus perfectum fuisse, aut post Baptismum, vel resurrectione à mortuis, in filium adoptatum dixerit, quem admodum quos Græci adscriptitios inducunt, anathema sit. Neque enim id, quod initium habuit, aut proficit, aut perficitur, Deus est: tamen hæc de eo idcirco dicantur, quod paulatim sese perfecit.] Quamquam dubitari potest, verè ne Elias, hunc Theologi locum intorqueri dicat in Nestorium, & antecessores eius. Nam errores prædicti, præter errorem de vnione ad Verbum actionibus à Christo puro homine editis parta, alio item sordebant errore; nempe quod vnionem non censebant esse realem, sed quoad affectum, cuiusmodi est nostra cum Deo vnio. Qua ratione, Christus non esset verè & substantialiter Deus. At manifestè vides, Anathema quod Nazianzenus in eos vibrat, & locum quo ait iuxta eos Christum inter Deos adscriptitios referendum fore, intorqueri in eos qui Christum verè Deum profiterentur; sed per opera elicta posterius tempore, quā humanitas primum producta esset, quod ibidem agnoscit Elias.

Alcuinus lib. 3. de Trin. c. 1. exponens cur Christus dicatur conceptus de Spiritu sancto, [quid hic (inquit) Spiritus sancti mentio facta est, nisi quod magna Dei gratia commendatur? Quid enim natura humana in homine Christo meruit, vt in vnitatem personæ vnici filij Dei, singulariter esset assumpta? Quæ bona voluntas, cuius boni propositi studium, quæ bona opera præcesserunt, quibus mereretur iste homo, vna fieri persona cum Deo, imò & homo ipse Deus? Nempe ipse Deus; ex quo homo cæpit, non aliud cæpit esse, quā Dei filius: & hoc vnicus vnigenitus & proprius, & propter Dei Verbum, quod caro factum est, vtique Deus: vt; quemadmodum est vna persona quilibet homo, anima scilicet rationalis & caro, ita sit Christus vna persona, & Verbum caro. Vnde naturæ humanæ tanta gloria, nullis præcedentibus meritis; (Sine dubitatione gratuito munere;) nisi quia magna hæc & sola Dei gratia fideliter & sobriè considerantibus euidenter ostenditur, vt intelligant homines per eandem gratiam se iustificari posse à peccatis, per quam factum est, vt homo Christus nullum posset habere peccatum.] Exscripsit Alcuinus Augustinum, qui eundem errorem potenter debellat lib. de correp. & grat. 1. adducendus lib. 5. cum videbimus quo sensu Christus dictus sit *Dei gratia*. Quare tempero pluribus.

Scriptura quedam in contrarium.

162. In contrarium obtendi possunt quedam Scripturæ loca, quibus videtur significari, humanitatem assumptam fuisse diuinitate inunctam, eamque accepisse propter merita, prædicta tempore aliquo ante vnionem. Ita enim sonare videtur locus ex Psal. 44. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus*

Deus, Deus tuus oleo laticiae praefertur tuis. Vbi vnctio sponsi, facta dicitur propter odium peccati, & iustitiae amorem, quibus eam vnctionem promeruerit. At ea vnctio, ut supra iam diximus, & plenius infra confirmabimus, est assumptio humanitatis ad Verbi personam: nec potest exponi de nuda vnctione gratiae sanctificantis purae creaturae, cum eam Christus non habuerit ex merito, quippe debitam vnioni admodum proprietatis connaturalis. Igitur Christus habuit vnionem humanitatis suae ad Verbum, propter dilectionem iustitiae, & iniquitatis odium, tamquam causam meritoriam. Insulse quidem Ariani, referente S. Hilario l. 1. de Trinit. & Athanasio orat. 2. contra Arianos, illum Pfaltis locum referebant ad Verbum in natura Verbi: indeque inferebant, Verbum non esse naturam Deum, sed profectum; nec esse Patri aequale, sed esse creaturam. Quod Patres praedicti merito explodunt, cum totus Psalmus manifeste cadat in Christum. At interpretando eum locum de Christi humanitate vnguento diuinitatis delibuta, quod egregie facit S. Augustinus ibi, & Hilarius lib. 4. Trinit. videtur locum habere difficultas proposita. Quae etiam acutius pungit in loco ex cap. 5. Apocal. ubi agnus qui occisus est, dicitur dignus accipere virtutem, & diuinitatem: utique in premium exceptae moris: qua ratione Christus, non fuisset Deus in hac vita mortali; sed post mortem dicendus esset obtriuisse Deitatem, hic per merita comparatam.

Enodantur.

163. Verum neuter locus probat intentum. Nam locus Psalmi, non incommode à quibusdam longè alio sensu accipitur: nempe ita ut illud *propterea*, sonet effectum dilectionis iustitiae, & odij iniquitatis: oleum autem laticiae, sonet gloriam externam, & exaltationem, ac celebritatem nominis, Christo ex meritis illis concessam. Qua ratione, sensus loci illius est, quia dilexisti iustitiam, & peccatum odisti; & obediendo usque ad Crucis mortem illud destruxisti, idcirco Deus te glorificauit; deditque tibi nomen super omne nomen, & exaltauit te supra omnes exaltationis & gloriae quomodo participes, cum Angelos tum homines. Hoc sensu acceptus locus Psalmi, nullomodo officit veritati propositae. Est & alius sensus, quo vnctio accipitur de assumptione humanitatis ad Verbum. Sed tunc particula *propterea*, non sonat effectum dilectionis & odij, sed potius causam; estque sensus. Causa quare dilexeris iustitiam & oderis iniquitatem, fuit vnio hypostatica tibi communicata diuinitus: Vel clariùs & cortici literae convenientius, cum S. Athanasio orat. illa 2. contra Arianos. Tu quidem o Deus homo dilexisti iustitiam & odisti peccatum, idque ut praestares, inunctus es à Deo oleo laticiae. Itaque non quia Christus dilexit, & odit factus est Deus: sed è contrario, ut diligeret & odisset dignè Deo, posteaque peccatum ita odisset, ut illud exhibita aequali satisfactione destrueret, inunctus est oleo laticiae, & diuinitatis vnguine in sua humanitate delibutus. Sic expositus locus ille, prorsus vacat difficultate.

Et idem est de loco Ioannis, in quo plerique Codices non legunt *diuinitatem*, sed *diuinitas*. Obseruat autem ibi Ribera, plerosque Graecos codices quos se vidisse testatur habere *θεοτης* cui responderet ea vox latina quam dixi; censerque idem interpretes, non inueniunt simile, festinantem librum dum cogitat *diuinitas* scribere, scripsisse *diuinitas*; quem nominandi casum, ad vitandum soloeicisum, alij committant causa acculandi, scripserintque *diuinitatem*. Nobis, saluis omnibus apicibus vulgatae editionis, facile est eius loci impetum declinare, dicendo; accipere diuinitatem; ibi non significare, accipere vnionem hypostaticam; sed significare manifestationem diuinæ potentiae, virtutisque infinitae praehabita, quae tum demum predicta est

cum omnes aduersarij subiecti sunt Christi pedibus, & nomen eius exaltatum est super omne nomen: Quam nominis celebritatem, beatus ille cæcus, agno occulo optabat; ut posteriores gloriae, abiectioem anteriorem compensarent; & qui se humiliauerat, exaltaretur. Ita ibi Hieronymus. Vides quàm nihil in eo loco aduersarijs setatur aut metatur, quamque absurde Ansbertus in cap. illud 5. ea verba de verò merito hypostaticae vnionis acceperit. Firmabitur autem quod hic diximus, per ea quae mox addemus contra posteriorem sensum, quo negabam posse meritum incarnationis Christo arrogari.

Idem meritum per actus naturam tantum priores, an Christo negandum.

164. Posterior ergo Sensus quo dicebam non posse Christo tribui de facto condignum meritum incarnationis; ille est, quo Christus semper quidem, etiam in temporis quocumque momento, dicatur fuisse verus Deus: sed ita ut per actionis in primo productionis suae momento prius natura elicitae meruerit humanitatis suae vnionem cum Verbo. Sic enim Christus numquam fuerit purus homo, qualem eum fuisse blasphemabant auctores prioris sensus proximè discussi: Tamen per actiones elicitas independentes à gratia vnionis, eam dicitur promeruisse, & adeptus esse; qua ratione Angeli in primo productionis suae momento poterunt liberè operari ac mereri ut est communior sententia inter tractandum de sanctificatione Angelorum. Videtur esse in hac sententia S. Augustinus l. 2. de incarnatione *sub finem*, sic scribens de praexcellencia animae Christi. [Sed & vnus Spiritus esse cum Deo, cui magis conuenit, quàm huic animae, quae seita Deo per dilectionem iunxit, ut cum ipso Deo vnus Spiritus merito dicatur, Propheta dicente, *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo laticiae praefertur tuis*. Dilectionis ergo merito, vngitur oleo laticiae; idest, anima cum Verbo Dei Christus efficitur: Vngi namque oleo laticiae, non aliud intelligitur, quàm Spiritu sancto repleti. Quod autem *praefertur tuis* dixit, indicat quia non gratia Spiritus, sicut Propheta data est, sed ipsius Verbi Dei in ea substantialis inerat plenitudo: sicut & Apostolus dixit, *In quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter*.] cum enim nihil ibi habeatur de praexistencia animae ad corpus, videtur locus ille accipiendus de merito dilectionis prius tantum naturam elicitae qua sibi Christi anima condignè meruerit vnionem ad verbum.

Negat illud D. Augustinus.

Hunc sensum asserendi Christi condignum meritum vnionis hypostaticae, omnino repudio: non modò quia est contra torrentem Doctorum post S. Thomam 3. p. q. 2. art. 11. ubi Caietanus, Medina, Alvarez, Vasquez, Suarez, Ragusa, passimque alij Scholastici, tale meritum à Christo amoluntur; sed etiam quia est contra manifestissima D. Augustini testimonia, & apertam rationem in Scripturis fundatam. E Dini quidem Augustini locis, insignis est qui habetur tract. 82. in Ioan. Ibi enim expendens illud, *Pateris mei praecipia seruauit, & maneo in eius dilectione*, sic scribit. [Dicendo, sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos, gratiam mediatoris ostendit: Mediator autem Dei & hominum, non in quantum Deus, sed in quantum homo est, Christus Iesus. Et profectò secundum id quod homo est, de illo legitur; *Iesus proficiebat sapientia, & aetate, & gratia apud Deum & homines*. Secundum hoc igitur possumus rectè dicere, quod cum ad naturam Dei non pertineat natura humana, ad personam tamen vnigeniti filij Dei per gratiam pertinet humana natura, & tantam gratiam

etiam, vt nulla sit maior, nulla profus equalis: neque illam susceptionem hominis, vlla merita precesserunt, sed ab illa susceptione, merita eius cuncta ceperunt. Manet ergo filius in dilectione, quia eum dilexit Pater: & idem seruat precepta eius. Quid est tamē & ille homo nisi quod Deus susceptor est eius? Deus enim erat Verbum, vnigenitus gignenti coæternus, sed vt mediator daretur nobis, per ineffabilem gratiam Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.

161. Præterea huc maxime facit locus ex lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. Nam quomodo S. Augustinus loco superius contra primum sensum adducto, ex lib. de corrept. & gratia c. 11. differē affirmit, Christum non meruisse effici filium Dei per opera arbitrij humani, sed iam ex vtero, & ab ipsa conceptione fuisse Deum & hominem; tamen locus ille videtur ferire opera consequentia conceptionem; ita vt sensus esse videatur, Christum esse Deum ab initio suæ productionis, & ex vtero materno: nec per merita post natiuitatem comparata, prouectum esse ad Deitatem; sicut nos per merita rationis ac libertatis vsum, atque adeo ad aliam ætatem consequentia, prouehimur in Dei filios adoptiuos. At locus in quo nunc versamur, aperte excludit merita, etiam si non nisi antequam natus in primo productionis Christi momento comparata, ita enim habet. [Victorum omnium humanorum causa, superbia est. Ad hanc conuincendam atque auferendam, talis medicina cellitus venit; ad elatum hominem per superbiam, Deus humilis descendit per misericordiam; gratiam clarat manifestamque commendans in ipso homine, quem tanta præ participibus suis charitate susceperat. Neque enim & ipse ita Verbo Dei coniunctus, vt ipsa coniunctione vnus Filius Dei, & idem ipse vnus filius hominis fieret, præcedentibus suæ voluntatis meritis fecit. Vnum quippe illum esse oportebat. Essent autem & duo, & tres, & plures, si hoc fieri posset, non per Dei proprium donum, sed per hominis liberum arbitrium. Hoc ergo præcipue commendatur, hoc in sapientiæ atque scientiæ thesauris in Christo absconditis, quantum existimate audeo, præcipue docetur & discitur.]

Manifestissime ibi S. Augustinus, quæcumque Christi merita, etiam quæ non nisi natura præuenerint ad conceptionem vnionis, euerit. At enim ita planè se habuisse Christum ad gratiam vnionis, sicut nos comparatur ad primam gratiam actualem; eoque at spectasse Deum, cum Christum produxit & humanitatem eius Verbo vniuit, vt agnoscerent homines quomodo potestatem acceperunt Filij Dei fieri: nempe post præparationem plane gratuitam. Sicut filius naturalis ex pura Dei misericordia & nullo suo interposito merito, copulationem diuini Verbi cum humanitate sua est effectus. Atqui fides docet, primam gratiam actualem ex nullo merito nobis obtingere, sed diuinitus ex pura misericordia conferri. Igitur multo magis, eminentissima illa gratia vnionis quæ est prototypum & primum exemplar omnium gratiarum, eodem modo obigit Christo. Frequens est in ea collatione & æquiperatione modi quo Christus vnionem accepit & nos primam actualem gratiam adipiscimur, idem S. Pater, ac nominatim egregie id tradit l. de prædest. SS. cap. 15. & ad finem libri de dono persever. & epist. 57. in fine, & in Enchir. c. 36. & 40. ac sem. 8. de verbis Apostoli.

Suffragium rationis.

166. Tam ratio valida ad probandum, Christum de facto non meruisse sibi condignè vnionem ad Verbum in primo momento suæ productionis, eruenta est ex egregia doctrina S. Hilarij lib. 1. de Trin. expendentis illud ex Psal. 44. *Dilexisti iustitiam, propterea vixit in Deo.* Sic enim scribit. [Consequens & posterior causa

Thoeop. Raynandi Christi.

numquam refertur & prior sit, quia meruisse aliquid posterius est, quàm esse qui possit mereri. Mereri enim eius est, qui sibi ipse meriti acquirendi autor existat.] Sensus est, actum merendi cum sit actus quidem secundus, supponere completam existentiam eius qui mereri dicitur. Atqui Christus non habuit existentiam completam, qua operari posset prius natura quàm eius humanitas Verbo vniiretur. Nam vi vnionis Christus accepit substantiam diuinam, quæ est naturæ complementum, ac terminus vltimus substantialis, ante quod complementum appositum, natura non est apta operari. Prius si quidem est, esse in se completè quam agere, & foras erumpere per operationem. Igitur Christus non potuit profundere actum merendi, respectu vnionis qua eius humanitas nexa est Verbo: sic enim operatus fuisset priusquàm completè esset, quod per vnionem & subiectam ei diuinam substantiam habuit. Neque verò fas est eludere hoc argumentum, assignando humanitati nude prioritatem naturæ: siue dicendo, humanitatem quidem Christi fuisse semper Verbo vnitam in quacumque temporali duratione, eiusque omnibus momentis; tamen præextisse vnioni in aliquo priori naturæ & in eo priori esse operatam, ac meruisse suam cum Verbo copulationem. Hoc effugium nego esse idoneum. Nam quamuis verum sit, humanitatem antecedere prioritate naturæ operationem quam profundit, tamen prioritas naturæ non est concipienda tanquam prioritas in quo, sed à quo, vt alibi ex Durando & Ochamo obseruauimus; ita vt esse in priori naturæ, non sit minutissima aliqua antecessione præter alteri, quod natura posterius dicitur; sed idem sit quod causare aliud, eique à se dependenti, conferre esse. Cum ergo meritoria operatio in Christo non habuerit vllam dependentiam ab humanitate, priusquàm intelligatur terminata per substantiam Verbi, sed manauerit ab humanitate, prout completa quoad esse suum interuentu diuinæ substantiæ, (actiones enim, iuxta vulgare effatum ex Aristotele huc detortum, sunt suppositorum;) perspicuum est, actionem meritoriam, in Christo non fuisse naturæ priorem vnione ad Verbum: idcircoque eam de facto condignè non promeruisse. Quod secundò validè enicitur, ex eo quod ad meritum condignum exigatur sanctitas operantis. Atqui Christi humanitas prius natura quàm vniiretur Verbo, caruit sanctitate; cum substantiali, vt patet, tum accidentaria, quæ omnis in Christum ab vnione deriuata est. Non igitur prius natura quàm vniiretur, potuit humanitas eius condignè mereri vnionem.

Ad argumenta in contrarium.

167. Quæ in contrarium proponebantur, nullius sunt momenti. Falsò quippe supponebatur, Angelos in primo creationis suæ momento, meruisse condignè sanctificationem. Nam quamuis verius sit: Angelos eam meruisse de congruo, liberè operando per auxilia quibus diuinitus præuenerunt, tamen cum meritum condignum sit effectus & fructus sanctitatis, impossibile fuit eos condignè mereri, prius natura quàm sancti essent: atque adeò non potuerunt condignè promereri suam sanctificationem, quod suffus confirmat Suarez lib. 12. de gratia cap. 14. num. 9. Autoritas verò quæ subieciatur, malè proferebatur tamquam Augustini, cuius tam expressa tamque concepta in contrarium testimonia adduximus. Est itaque alterius, qui verbatim Origenem exscripsit ex lib. 2. periar. cap. 6. & inter alia præclare ibi ab Origene dicta de sanctitate animæ Christi, has quoque eius feces bibit. Tamen enim Verbum lubricum ibi ab Origene adhibitum, quo insinuat præexistentia animæ Christi, vt & cæterarum omnium, prætermisit consilio is quem dixi pseudo-Augustinus: tamen quod ab Origene con-

Bb

sequenter

sequenter ad illum errorem fuerat affirmatum, de merito vnionis, quodcumque tandem illud tribueret, improvidè hañsit, & in opus suum deriuauit. Me verò hic Origenis locus maxime confirmat in sententia iam olim concepta, quod hominib; in diuersos quæ eius nomine circumferuntur, alterius reuera sint. Ibi enim hom. 2. ad finem, ad illud *plenum gratia* Autor diserte affirmat, Christum non meruisse vnionem. [Maximum inquit & particulare exemplum gratia, qua nullis præcedentibus meritis homo efficitur Deus, Christus est, & in ipso primordialiter manifestatum est.] Quæ è diametro pugnant cum loco prolato ex indubitato libro Origenis.

Extenditur resolutio ad meritum compensatiuum.

168. Neque verò hoc dumtaxat de quo hætenus egimus propriè dictum meritum condignum, quod scilicet est attractiuum præmij nondum obtenti, negandum Christo est respectu vnionis hypostaticæ, vt hætenus euicimus: sed etiam improprium illud quod consistit in compensatione meritis credito antea traditæ, vt postea explicabitur. Negandum inquam est, Christum per bonum vsum vnionis acceptæ, & per opera inde exorta, compensasse beneficium illud ex misericordia antea concessum, sed sub expectatione huius solutionis postmodum consecuturæ, cum debitor ad pinguiorem (vt ita dicam) fortunam venisset. Deus enim illas ipsas ob causas ob quas iudicauit expedit vt nobis prima gratia omnino gratis obtingeret, & nostram prædestinationem quoad totam seriem effectuum eius non mereretur vlla ratione, etiam hac impropria, quæ compensatio ac potius ac solutio est quam propriè dictum meritum; ob eandem censuit conuenientius, vt Christus Dominus quem S. Augustinus l. de prædest. SS. cap. 15. & l. de dono perseu. cap. 24. appellat *illu(rissimum) nostra prædestinationis exemplar*, fieret hoc modo similis nobis. Vt omni proflus creaturæ innotescat Deum supernaturalia dona, cuique primum elargiri planè gratis, & abique argento numerato aut numerando: atque adeò puram eius misericordiam, præuenire nos.

Et ad meritum condignum propriè dictum, cuiuscumque creaturæ.

169. Quod si meritum condignum vnionis ad Verbum, Christo de facto negauimus, multo manifestius esse debet, meritum illud, puræ cuiuscumque creaturæ negandum esse. In primis quia Scriptura passim tribuit Verbi cum humanitate copulationem, immensæ Dei misericordiæ ac benignitati, quod saltem valet respectu nostri: quandoquidem interdum verbis conceptis remouet ab hoc negotio humana merita. Sic ad Titum. 3. Apostolus. *Apparuit (inquit) benignitas & humanitas Saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit.* Idem sonant illa Luca 2. *per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto.* Et illa Ephes. 2. *propter nimiam charitatem suam quæ dilexit nos Deus, filium suum misit.* Ea ipsa de causa Christus Hebr. 2. dicitur *gratia Dei*. Deinde, principium meriti, de potentia saltem ordinaria in qua nunc versamur, non cadit sub meritum propriè acceptum; quod scilicet tendit in præmium vt habendum. De eo namque merito, est hoc loco sermo. Atqui vnio hypostatica sine Christus per eam constitutus, fuit principium propriè dicti meriti quorumcumque purorum hominum, quatenus fuit principium vniuersalissimum, & fons totius gratiæ puris hominibus communicatæ, vnde est eorum meritum. Deus enim *benedixit nos omni benedictione spiri-*

tuali, in celestibus, in Christo. Expendenda vox (*omni*) quæ planè fert, ne stillam quidem gratiæ communem vilius aliter quam per Christi merita. Igitur vnio hypostatica sub nullis planè puræ creaturæ condignum meritum cecidit. Quod tandem solidè confirmat improprio quorumuis actuum puræ creaturæ, cum tali præmio condignè promerendo. Est enim præmium adeò sublime ac eminens, vt omnis nostrorum meritorum tenuitas subitus iaceat, nec ad illud exæquandum possit assurgere, quantumvis promissio de eo præmio rependendo interueniet, quam tamen constat defuisse. Nulla igitur pura creatura, condignè de facto promeruit vnionem humanitatis Christi ad Verbum.

Neque reclamant Patres, qui interdum dicunt aliquas personas creatas, ac nominatim Deiparam, dignas fuisse aliquo dono aut prærogatiua, inuolente vnionem humanitatis Christi ad Verbum, v.g. maternitate Dei. Ita plane Epiphanius. har. 78. inuectus in Antidicomarianitas, quod auderent impetere eam quæ digna facta est habitaculum fieri Filij Dei, eumque concipere & parere. Similiter S. Ambrosius lib. 2. de Virginibus. Maria digna exiit, ex qua Dei Filius nasceretur. S. Chrysostomus serm. de hypapante. [Beata mater, vltia omnem humanæ naturæ modum, modestiam ac temperantiam excoluit, & ob id vniuersorum Dominum in vtero gestare promeruit.] Hieronymum ad Eustoch. de cultu. Virginis. [Tantæ puritatis Maria exiit, vt mereretur effici mater Filij Dei.] Fortunatus libro de æternis gaudiis.

Virginitas felix, qua partu est digna tonans, Quæ meruit Dominum progenerare suum.

Alia similia quamplurima Patrum loca, addensat eruditè Canis. lib. 2. Mar. cap. 16. quæ nego positæ veritati incommode. Latius enim pater, B. Virginem fuisse dignam maternitate posito quod maternitas esset alicui conferenda, quam condignè promeruisse donum illud. Quæ de re rursus infra, tractando meritum circumstantiarum productionis Christi Domini.

Ne congruum quidem meritum, Christo circa vnionem tribuendum.

170. Vnica de vnionis merito dubitatio superest, an de facto ceciderit sub meritum congruum, siue Christi, siue puræ alicuius creaturæ: & sermo semper est, de merito propriè accepto, id est tendente in præmium habendum, non autem compensante iam adeptum: quamquam & hoc quoque Christo defuit. Sed nos illud hic non curamus, intenti in solum meritum congruum propriè acceptum. Negandum Christo esse huiusmodi meritum, perspicue euincitur rationibus supra propoitis at de facto negandum Christo meritum condignum vnionis cum Verbo. Nimirum quod Christus, ad vnionem promerendam perinde se habuerit, ac nos ad meritum primæ gratiæ actualis, quam constat meritis nostris, etiam congruis, subduci. Deinde quod omnia Christi opera quomodolibet meritoria subsequantur vnionem ad Verbum, eumque supponant, tamquam existentia complementum ac terminum vltimum, cui nulla operatio potest præintelligi; cum prius sit esse completè, quam operati. Tandem quod auxilia gratiæ communicata Christo, data sint titulo vnionis adeptæ. Omnia enim supernaturalia dona quæ accepit, habuit titulo filiationis naturalis: atque adeò prius natura sortitus est eminentissimum illud gratiæ beneficium, quam auxilia vlla, vel habitus, creatos infusos. Cum ergo principium meriti, (saltem loquendo de facto, siue de potentia ordinaria, non cadat sub meritum, etiam congruum; manifestè concluditur, Christum ne congruè quidem promeruisse de facto vnionem humanitatis suæ cum Verbo Dei. Dices, si actiones Christi quas in momento

merito incarnationis elicuit, spectentur præcisè prout significantur à donis creatis quæ Christo inerant; negat quippe non potest quin ab eis quoque dignificaretur, cum in nobis ea dignificatio cernatur;) certum est, eas non posse esse meritorias vnionis de congruo ob inæqualitatem. Ergo erant meritorie de congruo, Respondeo, actiones Christi non potuisse spectari vt præcisè dignas per dona creata: quia impossibile est quin suppositum ad quod spectat vnio, infortiter mutaliter atque dignificet actiones bonas quæ per metum motum elicuntur. Possunt quidem Christi actiones considerari à nobis inadæquate prout præcisè dignificatur à donis creatis: sed non poterant sic exerceri. Erant autem meritoria non vt possunt considerari, sed vt reipsa exercebantur. Deinde dona creata Christo communicata, supponebant vnionem; & titulo eius fuerunt collata. Non poterant igitur, principium illud suum promerere. Itaque ratum esto, meritum congruum incarnationis & vnionis, negandum Christo esse. Nec circa hoc video esse controuersiam.

Item de partibus quibus creaturis, statuitur.

171. At quoad puras creaturas, dissident nonnulli, secum vt videtur S. Thomam 3. p. q. 2. art. 11. concedentem puris hominibus meritum congruum illiusmet obiecti, cuius negauerat condignum; nempe vnionis ad Verbum. Et conceptis verbis in 3. sent. ad Anibalatum disp. 4. q. vnica art. 4. concedit, substantiam incarnationis cecidisse sub meritum congruum antiquorum Patrum. Cui sententiæ subscribere omnes Thomistas, affirmat Alvarez 3. p. disp. 17. annuuntque Suarez 1. 3. p. disp. 10. sect. 6. Valentia disp. 1. quæst. 2. p. 8. Regula disp. 44. §. 1. Bonacina disp. 2. de incarnatione quæst. 1. p. 5. §. 1. Aliique non pauci. Sed sunt qui aliter de prædestinatione vnionis hypostatice, siue de diuina intentione eam producendi, philosophentur; quam de executione. Nam prædestinationem siue intentionem, fatentur non cecidisse de facto sub illius puræ creaturæ meritum congruum, quod de executione fatentur. Sicut de quibusvis electis, censent, eos non fuisse efficaciter electos ex meritis præiudicis, etiam si in tempore & quoad executionem, adipsentur per merita gloriæ, ex pura misericordia præstati.

Mhi hæc omnia parum consequenter dici videntur. In primis enim in re præsent, hi autores affirmant nobilissimam, vnionem humanitatis ad Verbum non cecidisse de facto sub meritum condignum vilius puræ creaturæ: eo quod principium meriti, (saltem loquendo de facto, & secundum legem Dei ordinatam,) non cadat sub meritum. Atqui ea ratio, si quicquam probat pro excludendo merito condigno puræ creaturæ respectu vnionis, æquè excludit meritum congruum. Nam huius quoque meriti principium, in puris hominibus est gratia collata dependentem ab vnione, siue per Christi merita. Igitur necesse est, prius decretum vnionem seu Christum; ac proinde verum non est, quod puri vilius hominis merita, substantiam vnionis meruerint. Distinctio verò prædestinationis diuinæ & executionis, est planè frivola. Prædestinatio enim & executio, non nituntur vnus causis: sed si res, prædestinatio est ab æterno meritis gratis & absque meritis, necesse omnino est vt mandetur executioni eodem modo: cum prædestinatio non constet ordinem seorsum ab executione; sed res sit prædestinata, vt sic vel sic executioni mandetur: alioqui liceret quoque nouum finem executioni appingere, distinctum ab eo quem intentio præfixerat: quod esset, executionem in nouam intentionem transformare. Impugnata plenius est ea distinctio, tractando beatorum electionem ad gloriam, cum

Theoph. Raynandi Christum.

Vasque 1. p. d. 89. Quare concludo, non modo Christum, vt præiudicis, sed neque vllam puram creaturam, meruisse de facto congruè, Christi substantiam formaliter sumptam, siue vnionem humanitatis eius ad Verbum.

Circumstantia incarnationis sub nullum Christi meritum, nec nisi sub congruum purorum hominum ceciderunt.

172. De circumstantiis v.g. quod hoc tempore, aut loco, aut per hanc personam, producta sit vnio hypostatice, alia est ratio quoad meritum de facto competens puris creaturis. Nam quoad Christum quidem, cum eas planè subsequeretur, certum est non promeruisse se villo proprio modo tales circumstantias, siue condignè siue congruè. Puras verò creaturas, negandum est meruisse condignè vllam huiusmodi circumstantiam. Circumstantiæ enim, cum spectent, ad eundem ordinem cum re quam circumstant, sunt præmia extra communem ordinem gratiæ, & veluti extranea actibus hominis quantumlibet meritoris. Itaque non ceciderunt sub meritum condignum purarum vllarum creaturarum. Admitto tamen, eas meruisse reipsa de congruo incarnationis circumstantias, saltem aliquas: non modo quoad executionem, sed etiam quoad intentionem diuinam, contra hic recurrentem inutilem Pelsantij distinctionem 3. p. q. 2. art. 2. disp. 3. hauriam ex Suarez 1. 3. p. disp. 10. sect. 6. Est enim longè alia ratio circumstantiarum quoad puros homines, quam substantiæ Christi. Circumstantiæ namque, non sunt principia meriti purorum hominum, vt non possint sub illud cadere. Substantia autem est principium nostri meriti, quod de lege saltem ordinaria non cadit sub meritum. Itaque circumstantiæ vnionis, possunt obijci, & de facto aliqua fuerunt obiectæ, merito purorum hominum.

Nec opponi potest, actiones huiusmodi circumstantiarum meritorias, præsupponere Christum tamquam principium earum, prout vi meritoria pollentur. At Christus non potest præsupponi, nisi cum suis adiunctis ac circumstantiis: neque enim est nisi certo loco, ac tempore, per aliquam matrem, & auos ac proavos. Nulla igitur vi, circumstantiæ illæ poterunt sub meritum congruum hominum purorum cadere. Hoc inquam opponi non potest, saltem quoad omnes circumstantias. Potuit enim Christus Deo obuersari quoad suam tantum substantiam, ea quæ ratione intelligi futuros principium donorum per quæ aliqui essent promerituri circumstantias productionis ipsius Christi. Non quod reipsa Deus, non viderit temper Christum prout erat futurus, atque adeo cum omnibus suis adiunctis: sed quod secundum nostrum imperfectum concipiendi modum, quæ sunt ab aliquo obiecto independentia, censentur intelligi à Deo, prius: nempe prius ratione, salua semper concomitantia quoad realem durationem. Quod si aliqua circumstantiæ Christi, tales fuissent, vt omnino præsupponendæ essent ad Christum, atque adeo ad actiones à Christo pendentes, quibus videri potuissent obijci tamquam præmia; tunc negandum esset, meritum illud verè dependisse à Christo tamquam à principio, etiam si dependit ab eo, vt compensante beneficium collatum antecedenter ad ipsum Christum. Et ita nominatim videri poterit philosophandum circa meritum quo B. Virgo promeruit maternitatem, & quo progenitores Christi meruerunt originem Christi ex stirpe sua. Cæterum non videtur difficile, ad has quoque circumstantias applicare doctrinam propositam; concipiendo Christum quasi vniuersè decretum, & præiudicis cum multis bonis operibus ac meritis,

Bb 2 princi

principiare meritorie auxilia gratiæ, & dona, quibus elici possent actiones matris & anteriorum Christi progenitorum, promerentium ut Christus iam quasi vage & in vniuersum prædestinatus, determinaretur à Deo ad nascendum à tali stirpe, & ex tali matre. Sed de hac re, plenius cum de Christo capite.

Quale illud congruum meritum fuerit, nominatum in Deipara.

173. Ita tamen accipi volo, hoc circumstantiarum meritum congruum, quod admitto, ut non semper velim, eos qui circumstantiam aliquam incarnationis congruè promeruisse dicuntur, ad illius præmij consecutionem actiones suas direxisse; vel Deum cum illis, de talibus actibus, sub huius præmij conditione pepigisse. Constat quidem, in nonnullis exemplis veterum Patrum qui aliquam incarnationis circumstantiam congruè meruisse censentur, id interuenisse: & admittendam esse, directionem piorum operum ab eis factam, ad promerendam circumstantiam aliquam huius mysterij. Nam v. g. ita philosophandum est de Acceleratione incarnationis, quam plerique præci iusti, de congruo metuerunt. Sic Danielis 9. dicitur abbreviatum fuisse tempus aduentus Messiae, quia Daniel vir desideriorum erat. Et Psalm. 11. David ex ore Dei prænuñciat, *Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam*: quod passim Patres, de aduentu Christi, propter sanctorum præcorum ardentissima vota accelerato, interpretantur. Et apud Malachiam, Christus dicitur, *Dominator quem vos queritis, & Angelus testamenti quem vos vultis*, qui & ideo dicitur *uenturus statim*. Accelerationis porro nomine, non est intelligendum quod cortex vocabuli præfert: nempe quod Christus sit productus, ante tempus quo decretum antea erat illum esse producendum: Id enim non cohereret cum immutabilitate diuini decreti. Sed nomine Accelerationis, in hoc negotio, intelligere oportet virtutalem antecessorem in Christi productione, sitam in eo quod Deus ab æterno propter merita quorundam iustorum præuila dependenter à Christo, prius ratione diuinitus prædestinato, sanxerit ut Christus in aliquo certo tempore fieret, & non in vitio in quo alioqui fieri potuisset, vel etiam factus fuisset, nisi petitiones & merita iustorum prædictorum interuenissent.

At alias quasdam personas, constat meruisse congruè aliquam incarnationis circumstantiam, etiam si nulla actionum ad hoc præmium directio interuenisset quia ex parte huiusmodi personarum saltem idoneitas & aptitudo aliqua est Deo obuersata, cuius intuitu eam circumstantiam decreuerit, & executus sit. Sic Abraham, in præmium obedientie diuino mandato exhibitæ, nihil tale cogitans, reulit diuinum promissum de ortu Christi ex genere suo; ac ut scilicet diuinitatis (ut sic dicam) oleastro suo infereretur, Operatio enim illa, & vita integra Abrahami, tam accepta fuit Deo, ut decerneret prærogatiuam prædictam Abrahamo concedi: quod sufficit ad aliqual meritum de congruo, etiam si defuerit formalis directio actus boni, ad consecutionem præmij cadentis sub meritum congruum.

Similiter B. Virgo meruit de congruo eligi in matrem Christi, ut admittit D. Thom. 3. p. q. 2. art. 1. ad 3. & ita accipio quod passim Patres dicunt, Deiparam meruisse eligi in matrem Christi. Pulchrè S. Bernardus serm. de aquæductu. [Sed quomodo noster hic aquæductus, fontem illum attingit tam sublimem? Quomodo putas nisi vehementia desiderij, nisi fervore deuotionis, nisi puritate orationis? Sicut scriptum est: *Oratio iusti penetrat celos*. Et quis iustus, si non Maria iusta, de qua Sol iustitiæ ortus est nobis?

Quomodo ergo illam inaccessam attigit maiestatem, nili pulsando, petendo, querendo? Denique & quod quærebat inuenit, cui dictum est, *Inuenisti gratiam apud Deum*. Quid? Plena est gratia, & gratiam adhuc inuenit? Digna prorsus inuenit quod quærit, cui propria non sufficit plenitudo, nec suo potest esse contenta bono: sed quemadmodum scriptum est: *Qui bibit me, adhuc sitiet*; Petit super effluentiam ad salutem vniuersitatis. Idipsum est quod Ecclesia sæpe canit, Deiparam meruisse Christum portare, quod nominatim in Antiphona Paschali ad Deiparam cuius initium est *Regina cali*, quam hac ex causa allatratam à Sæctariis, inde propugnat Petrus Sutoris in Apol. contra nouos Anticomatitas quos Patres quorum multos in eam rem profert, admittant hoc Virginis meritum. Latè quoque in eam rem disputat & aliquot Patres in eam sententiam adducit Clichtouæus lib. 2. de venerat. Sancto. cap. 13. Retuli superius alios nonnullos; & plures allegat Canisius lib. 2. de Deip. cap. 16. cum quo ita de hoc Deiparæ merito philosophor, ut quamvis nullum B. Virginis cum Deo pactum explicitum vel implicitum interueniret, de tali præmio ob bonos aliquos actus dependendo. (Nullo enim modo Deipara, de hac tanta Dei circa ipsam benignitate cogitaret, ante Angeli aduentum.) Tamen ideo dicatur Deipara congruè meruisse sic eligi, quia tanta sanctitate & puritate enitebat, ut ex suppositione quod Deus decreuisset homo fieri ex muliere; ex nulla tam congruè (certè non congruentius) quam ex ista fieri posset. Quo pacto posset quispiam, tamen non mereatur, Regis aduentum in urbem aliquam, dici tamen promereri, ut Rex si eo venturus esset, diuertat ad ipsum; eo quod nullus sit tali hospite aptior, vel etiam æquè idoneus ad excipiendum Regem, neque congruentius alibi sit habiturus hospitium. Vbi vides, cerni dumtaxat eam rationem meriti, quam describebam. De variis virtutum actibus quibus hoc Deiparæ meritum constituit, pulchrè Dionys. Richelius lib. 1. de Land. B. Virginis articulo 26. & Petrus Sutoris in Apol. contra Anticomatitas cap. 9.

Alia de congruo illo Deipara merito opinationes improbate, siue statuatur à Christo dependens.

174. Qui verò aliud in Deipara meritum congruum maternitatis inuenerunt, audiendi non sunt: siue dicant Deiparam meritum illud habuisse dependenter à Christo; siue habuisse independentem. Meritum maternitatis à Christo dependens, agnoscit Suarez t. 1. 3. p. d. 10. sect. 8. Argumenti verò propositi impetum declinat, tribuendo Deiparæ meritum congruum propriè dictum maternitatis, quoad executionem, non quoad prædestinationem diuinam. Sed eam distinctionem inutilem esse, supra monstrauimus.

Salazarius l. de concept. cap. 24. sect. 5. alia ratione tuetur, quomodo Deipara dependenter à Christo, potuerit maternitatem suam merito congruo propriè dicto adipisci. Ait ergo merita Christi pro B. Virgine, & Christum ea merita profundentem, posse præintelligi B. Virgini, & meritis eius: nec vicissim necesse esse Deiparam & eius merita Christo, licet ex Virgine procreato præintelligi: quia principium meriti, quod solum non potest sub meritum cadere, quia præintelligendum est merito, & immediatè meriti causæ; non est quodcumque meriti principium; sed illud tantum, sine quo singularitas & essentia specifica actus meritorij, prout talis est, concipi & esse nequit; non autem cætera, sine quibus actus meritorius esse posset idem numero. Quia ergo principium essentialiter necessarium ad actum meritorium B. Virginis, ita ut sine eo actus meritorius substantialiter tum specie tum individualiter

videlicet idem manere non posset, fuit Christus Dominus, præcisè quatenus in esse physico & in esse Fictum, per vnionem hypostaticam, qui posset esse idem, id Deum per vnionem hypostaticam, qui posset esse idem, idcirco merita Deiparæ quibus adepta est celsitudo: idcirco merita Deiparæ quibus adepta est maternitas, poterunt esse effectus Christi, & meritorum eius: quia Christus & eius merita, poterunt Deiparæ & eius meritis præintelligi.

Verum iuxta hoc principium, non modò B. Virgo potuisset maternitatem suam meriti dependenter à Christo, sed etiam potuisset meriti substantiam incarnationis: id quod æquè de antiquis Patribus esset assertum, contra omnium ferè Doctorem opinionem. Adhuc quoque charitatis, habitum à quo proficitur potest meriti. Item Christus, suam vnionem hypostaticam meriti potuisset. Persisteret enim idem numero meritorum, actus à Christo eliciti, etiam si hac numero vnio hypostatica quæ meriti fundamentum esset, vanae individualiter: Et multo magis potuisset Christus meriti vnionem naturalem partium suæ humanitatis inter se ipsas; posteriore in incarnatione, & vnione partium ad Verbum. Quæ omnia sunt paradoxa, & ab omnibus exploduntur. Non igitur verum est, maternitatem potuisse sub Deiparæ merito cadere, quia illa dicitur causa meriti non potest cadere sub merito, quæ est causa essentialiter requisita ad actus meritorios specificationem vel individuationem.

Non est multo congruentius, quod Vasquez 3. p. disp. 1. cap. 4. ut meriti maternitatis à Christo dependens in B. Virgine mereretur, commentos est. Ait enim, idcirco Christum potuisse meriti matri suam maternitatem, quia B. Virgo non fuit causa per se Christi, habens vetum influxum actuum in eum: id est non concurrat efficienter ad substantiam Christi productionem, sed tantum subministravit materiam ex qua Christus à Deo solo efficienter est compactus. Principium autem causæ merentis, eiusve meritorum, quod solum debet ad meritum præintelligi, est principium per se effectuum, quale non fuit Deipara respectu Christi. Sed neque hæc doctrina satisfaciit difficultati. Nunc enim falsa suppositione, quod Deipara non concurrat efficienter ad effectum humanitatis, Deiparæ præsuppositio causæ materialis, æquæ est vera præsuppositio, ac quæ est causæ efficientis. Adversarius autem admittit, Deiparam quatenus matrem, præintelligit Christo in genere causæ materialis. Non ergo potest meriti dependenter à Christo, ut esset mater.

Sive independens à Christo asseratur.

175. Sed neque audiendi sunt alij, qui Deiparæ tribuunt propriè dictum meritum congruum maternitatis, independens à Christo; siue absolute, siue prout dependente à matre, quod varij auctores variis modis exponere tentarunt; sed frustra. Inprimis, ergo Valentia 4. p. d. 1. q. 2. p. 8. maternitatis meritum congruum propriè acceptum tribuit Deiparæ actibus, quatenus sunt præcisè moraliter recti, & carenus à Christo independens. Hic modus dicendi, nullomodo placet. Nam nemo non videt, quàm sit hoc præmium improprietatem actibus prout purè naturali perfectione collocat. Imò cum circumstantiæ, (ut supra præmittimus,) eiusdem sint ordinis cum re quam circumstantiæ videri possit valde incongruum, ac fortassis inuicem factum, tale præmium ad supernaturalitatis veritatem redigibile, actibus prout purè moralibus reputari cõfere.

Alij inter recentiores, ut propriè acceptum meritum congruum B. Virgini respectu maternitatis ascribent, nec virgerentur dependentia quatuordecim Virginis meritorum à Christo; asseruerunt humanitatem Christi, in primo momento sui esse duplici adæquata & totius actionis fuisse productam: nempe vna à solo Deo,

Theoph. Raynaldi Christum.

& independenter à matre; altera à Deo simul ac matre. Christum ergo prout in illo tantum primo momento existentem independenter à matre, dixerunt meruisse illi gratias per quas congrue meruerit maternitatem: unde Christus ut principium meriti materni, non cecidit sub meritum matris villo modo, ac nec indirectè quidem ratione maternitatis; nec præsuppositus est causis suis, atque adeo sibi ipsi, ut fatendum foret, si ab eis tantum productus esset. Verum illa non nisi momentanea Christi existentia independentia à matre, non coheret cum dependentia totius meriti Christi pro nobis à Christo in Cruce existente, quam Apostolus Hebr. 10. significat.

176. Ideo alij dixerunt, Christum non nisi in extrema vita habuisse existentiam à matre independentem: nempe à tempore quo Christus dixit se tristem esse usque ad mortem: à quo tempore dicunt, Christum fuisse supra naturam debitum diuinis peculiari actione cõseruatum, & vi existentia sic independentia, eliciuisset actiones, quibus Deiparæ principia merendi maternitatem sic emercent. Quamquam horum auctorum nonnulli, præter illum quasi limbum vitæ Christi, idem censent dici posse de actibus à Christo editis per tempus ieiunij quadragenarij, ex quo Christus vitam intra illud tempus cepit retinere per miraculum. Hic tamen dicendi modus, tempus aliquod vitæ Christi, nempe totam vitam dempta extrema eius parte, aut dempta quadragena dierum ieiunij continui, subducit merito Christi pro puris creaturis: quod non satis coheret cum perpetua & nunquam interita meritorum Christi pro nobis serie, quam Scripturæ & Patres agnoscunt.

Reperio aliam rationem vendicandi Deiparæ meritum congruum maternitatis, independenter à Christo prout pendente à matre sua. Hanc rationem excogitauit Valentius Herice 1. p. disp. 29. n. 44. annuente Ariaga disp. 1. de gener. sect. 6. n. 62. Existimat ergo Herice, primò Christum in primo instanti habuisse esse independens à matre per vniam peculiarium actionem totalem à solo Deo dependentem, re distinctam ab ea qua Christus tunc accepit esse dependentem à matre: etiam non sit duplex modus, sed vnus à matre dependens: actio autem à matre independens sit in Deo, quippe virtualiter transiens, formaliter immanens, iuxta doctrinam D. Thomæ de diuinis operationibus q. 3. de pot. art. 3. & 5. & 17. ad 12. & 26. quod sufficit, ut intelligamus Christum in eo primo momento habuisse esse independens à matre, atque adeo potuisse tunc matri meriti dona gratiæ quibus maternitatem alia actione posterius natura causandam mereretur. Existimat secundò idem auctor, Christum præterea reliquo vitæ decursu ad finem vsque, habuisse esse per simile decretum & per actionem totalem similiter independentem à matre: non quod ea totalis actio, post primum instans sit realiter duplex, ut in primo momento, in quo & causa secunda actu influit, & prima, sed quod actio qua Christus post primum momentum à Deo solo cõseruabatur, à duplici diuino totali decreto manaret: vno independenti ab exigentia causarum secundarum, atque adeo etiam primi influxus materni; altero autem late dependente ab exigentia causarum secundarum: quod est, virtualiter vel æquialenter duplicem cõseruationem admittit. Ex ea verò Christi existentia, partim primum accepta, partim per totam vitam cõseruata independenter à matre, infert auctor prædictus, Christum per totam vitam, à prima eius intra vterum actione ad extremum vsque hactenus in Cruce, meruisse omnibus non exclusa matre; prout actus eius meritorij, non tantum ab existentia per primam maternam productionem accepta, & consequenter ad eam actionem cõseruata, pendebant; sed etiam deriuabantur ab existentia, per aliud totale decretum à matre profus independens, cõseruata.

B b 3

177. Milhi

177. Mihi hæc dependentiæ Christi multiplicatio, non modò inaudita priscis Scholasticis & SS. Patribus videretur; (nemo quippe profertur, vel profecti potest, qui ante paucos hos dies, eam subolsecerit;) sed etiam sine necessitate conficta, atque adeo reiicienda. Nam ut liquet ex prædicto Autore, num. 3. 8. tota necessitas independentiæ Christi à matre, siue in solis vitæ terminis, siue per totam vitam admittenda, est meritum congruum matri, & anteriorum matri progenitorum; quod non debet statui pendens ab existentia per matrem immediatè, & mediatè per anteriores progenitores collata: ne Christus propter meritum illud principians, præsupponatur sibi, propter productum per vnicam causam suam; nempe per matrem: quod incommodum declinatur posita alia Christi causa totali; prorsus independente à matre. Atqui meritum illud congruum, implantatum vni aut pluribus actionibus quas Deipara ad huiusmodi præmium direxerit, commentitium est, ut iam dixi. Rursumque fundamentum tot nouitatum, omnibus reitò Theologis inauditarum. Deinde in proposito philosophandi modo, multa peccantur. Nam duplex actio cum vnicò modo effectibus intrinseco, intelligi non potest: quia quo iure actio Dei dicitur formaliter immanere Deo, nec esse nisi virtualiter transiens; eodem actio causa secundæ, immanebit causæ secundæ, nec nisi virtualiter erit transiens. Itaque nullus planè modus dependentiæ immanebit effectui, quod aduersarius ipse non concedit. Videbitur etiam concedendum, iuxta eam doctrinam, Christum non obijisse: quia quantumcumque tormenta & cruciatus euerterint statum dispositionum vitæ conservandæ congruentium; tamen potuit retinere esse, per decretum totale, independentens à causis secundis, & per actionem conservatiuam illuc vsque tractam, quatenus à tali solius Dei decreto oriundam. Nec verò dumtaxat potuit Christus, esse suum ea via retinere, & imperium mortis effugere, sed etiam debuit. Nam Deus pro sua sola voluntate, & seclusa exigentia ex parte causæ secundæ, non destruit res quas immediatè ac per seipsum, conservat independentes à dispositionibus; ut patet ex perpetua Angelorum conservatione. Denique nemo hæcenus tam multorum qui historiam Evangelicam & Christi mysteria explanarunt, commentus est, Christum per tempus ieiunij quadragesimæ conservatum esse duplici actione, vel duplici totali decreto ad conservationem directam terminato: cum sufficeret abundè illud vnum quo prius conservabatur, vinctis dumtaxat & impeditis miraculo, causis naturalibus, ne Christi dispositionem ita immutarent, ut necessaria esset conservationis abruptio. Facessat ergo multiplicatio illa, siue actionum, siue decretorum totalium, de Christi conservatione.

Modus legitimus meriti maternitatis per Deiparam, concluditur.

178. Quomodò autem Deipara mereri cògruè potuerit hanc Christi circumstantiam, siue maternitatem quæ Christo præsupponitur; (id enim est totum fundamentum ex quo ad tot nouitates facta progressio est;) enodari alia ratione commodiore potest. At primum si quis omnino putet se adigi ad meritum maternitatis congruum, & propriè dictum Deiparæ tribuendum respectu maternitatis; eodem planè modo exponendum erit, quomodò Deipara maternitatem mereretur, quo de alijs quibulvis Deiparæ meritis id necessariò exponitur: & quo passim DD. explicant idoneitatem & aptitudinem Virginis ad eum titulum, ex gratia & meritis Virgine diuinitus adiuta comparatis, oriundam. Fuit quippe Virgo maximè idonea, ut posito decreto de Verbi Incarnatione, eligeretur in

eam quæ tanti miraculi officina foret; quia meritis omnino eximijis abundauit, & gratie cooperata est summa nauitate & diligentia, supra humanam conditionem non roboratam extraordinarijs gratiæ supplicijs. Hæc autem merita, à Christi meritis proflorentur: unde B. Virgo profundens ea merita, præsupponit Christum in prænotione Dei existentem, quippe merentem pro ipsa. Dices quomodo ergo Christus prænotetur accepturus suum esse per matrem? Respondent plerique, Christum prius ratione cognitum esse venturum vi decreti prædefinitiuu diuini, quàm per has vel illas determinatas causas creatas, producendus determinaretur: Atque ita in eo priori rationis, intelligi potuisse, profuturum aliquando merita, quibus omnes mortales, & quæ ex eis in eius matrem deligerent, mereri posset. Vnde Christus propter præcisè vi diuini decreti ac non nisi generatim, & indeterminatè, vel quasi vagè præcognitus existens, est prior matre, & eius meritis; quibus posterior est, propter cognitus quatenus productus de facto, per determinatas causas. Hæc est apud plerisque & nominatim apud Præpositum 3. p. q. 2. n. 153. & 154. ratio exponendi Christi merita pro matre, & pro antiquis iustis. Effetque potius ea ratio ineunda, quàm quæ prolata est, nixa Christi independentijs inauditis, si alterutrum tueri adigeretur.

Quod si prædicta via exponendi verum Christi meritum, pro Patribus & matre, ipsum ex se producendum promerentibus, nimium difficilis videretur; facile esset molliore difficultatem, abrogato merito Christi, propriè dicto quoad personas illas, & reuocato ad meram compensationem doni quasi credito antè dati à Deo; ut saltem de Adami innocentis, & de Angelorum gratia philosophandum est, iuxta ea quæ dicentur infra, exponendo dignitatem Christi capitis; ubi rursus de his nonnulla. Vsum doctrinæ proposuimus, dabo ad calcem sequentis capituli.

CAPVT II.

De causa Christi meritoria secundum potentiam absolutam.

179. Hæcenus de eo merito, quo de facto concessum aliquibus est aut negatum, Christi substantiam siue vniionem hypostaticam, eiusve circumstantias, potius mereri. Nunc considerandum est, quid contingere potuisset de potentia absoluta, si ita visum Deo fuisset, quoad ea quæ negauimus cecidisse de facto sub merito, aut cadere potuisse de potentia ordinata. Nam reliqua, constat cadere posse sub merito de potentia absoluta, cum possint sub illud cadere de potentia ordinata. Negauimus igitur, de potentia ordinata cadere potuisse sub quodcumque omnino Christi meritum, quicquam ad Incarnationem spectans, siue sit substantia eius, siue circumstantia: quam etiam omnem materiam subduximus merito congruo putatum creaturarum; ac etiam substantiam, congruo eorumdem merito exemimus. Videndum itaque est, an de potentia absoluta, aliquid aliud statui possit respectu obiectorum, quæ & propriè dicto Christi merito, & propriè item accepto merito purarum creaturarum, neganda diximus.

Status controuersia de merito Incarnationis secundum potentiam absolutam. Meritum compensationis sponitur.

180. Verum ante omnia statuendum duco, non esse hic controuersiam de merito illo improprio quod situm est in compensatione rei antea credito exhibitæ. Duobus enim modis aliquid potest intelligi se habere per modum meriti. Primum per modum causæ moraliter efficientis, quæ est vera meriti notio. Nam ut ra-

tionatur D. Thomas q. 29. de Verit. art. 6. meritum est causa praeiij; non per modum finalis causae, (sic enim potius praeiij est causa meriti,) sed per modum causae moraliter efficientis; & nimirum impellendo agens liberum, ut velit conferre praeiij operando. Secundò laxata vocis notione, dicuntur etiam meriti, quibus praeiij non obtingit ad modum mercedis pro opere prius natura exhibitio, sed ad modum mercedis compense credito; Hoc est, non quidem ex merita misericordia & liberalitate praeiij, sed ex iustitia misericordiam praeiij supponente; & iustitiam retinente vel compensante quod antea acceperat meritis antea concessis, ut sit in solutione meritis antea concessis creditum. Similique exemplum esse potest, vel instrumentum quod gratuito commodatur artifice, ut habeat unde dissolvat nomina prius apud commodantem contractat vel doni quod gratuito concedatur, ut compensetur per fructus inde exortos: quo exemplo, hoc latè dictum meritum exponit D. in 2. d. 5. q. 3. n. 8. Est autem latum discrimen inter duos illos merendi modos. Nam hic secundus, carens dumtaxat aliquid merito commune participat, quatenus res sub illum cadens, non remuneratur ex pura misericordia eius à quo data est; sed ab eo intuitu futuræ compensationis data, & sine mercede praesentis accepta, ac eatenus ex misericordia; postea ex hibito pretio de quo conventum erat, retineatur ex iustitia: estque quasi quædam venditio misericordiae, seu facta abique pretio praesentis, quandoque tamen exhibendo: ac proinde meritum quo donans indiget ut velit sic praevenerit pretium, non est ipsum pretium, sed benignitas praeveneris; certa tamen id ubi non fore fieri, ob consecuturam aliquando iustitiam solutionem.

Ex quo facile erui potest solutio difficultatis quæ necesse est plurimos plurimum torserit: nimirum cur non possit pro demeritis praconceptis anticipari supplicium; possit verò pro meritis praconceptis anticipari praeiij. Deum certe non anticipare delictorum aliquando futurorum poenas, S. Gregor. 27. mor. c. 2. dicitur statuit, nec non D. Hieron. dialo. 3. contra Pelag. & optimè S. August. lib. 11. de Genes. ad literam cap. 17. [Numquid (inquit) Deus prius ultor, quam Demon peccator? Absit: Neque enim Deus damnat innocentes.] Indèque demonstrat, Deum enim cum ante delictum re ipsa peccatum bonus erat, non debuisse iam tunc subire poenam, propter peccatum quod Deus ab eo admittendum praevidebat. S. quoque Basil. in Scholijs ad psalmum 104. negat convenire, ut praesentia praeveneris funder supplicij. Hoc igitur est extra dubium: sed difficultas est, cur praeiij ante exhibitum re ipsa meritum anticipari tradi possit, non item supplicium ante positum re ipsa peccatum. Huic difficultati agrè satisfaciunt, qui propositam doctrinam, & duplicem nunc assignatam meriti notionem, non adcoercent. His verò consideratis, nulla est difficultas. Nam Deus à benignitate sua potest excitari ad praeveneris, & tradendum quasi credito, quod postea videtur compensandum: non potest autem superexaltante misericordia iudicium, moveri à iustitia ut aliter quam secundum praesentem statum inferat iram.

Eni praeterea facile ex dictis potest, cur circa munera gratiarum, modus ille anticipandi & quasi credito ea conferendi, peritus sit. In eo quippe agendi modo, non est misericordia pura, sed iustitia quoque in eo involuitur: proptereaque hic merendi modus, in toto gratiarum negotio de potentia ordinaria considerato, praeterea fortassis in merito Christi pro Angelis & Adamo innocente, & si qui sunt huiusmodi rari euentus de quibus suo loco, indidem exultat, unde verum meritum; ut patet de prima gratia actuali, & de habituali, quæ sub neutrum hoc meritum hominis cadit, ac in altero, siue in modo merendi propriè dicto, cer-

nitur dumtaxat iustitia, quatenus operans exhibet de facto merces, quas is penes quem est praeiij, concessum remunerat, repenso praeiij: ut sit ibi quasi quædam conductio operæ ex parte praeiijantis, & locatio ex parte operantis.

Et improprio merito, & Christum, & puros homines, Incarnationem meruisse, non repugnavit.

181. Si igitur sermo dumtaxat esset de merito illo compensatio quo non attrahitur praeiij ad promerentem, sed iam possessum & gratis datum, compensatur ac soluitur; sic non gravatè concederem, & Christum, & puros homines, de potentia absoluta, potuisse mereri saltem de congruo, illud quod haberet rationem principij respectu talis meriti, essetque eo antèrius, & ideo negatur cadere sub meritum propriè dictum de potentia ordinata. Fateor quidem Deum de facto, circa primam gratiam & alia meritorum nostrorum principia, genus hoc compensationis, & improprium meritum non expectare, aut admittere. Ita enim apertè fert nomen gratia, quod in Scriptura principijs praedictis semper aptatur: cum tamen constet, non fore gratia nomine appellanda, si emeretur, etiam si credito. Unde iure D. Augustinus gratia arcanorum scientissimus, negat primam gratiam concedi ob bonum vsum futurum liberi arbitrij. Non negat tamen, quod vnum nunc contendo; nempe quod Deus de potentia absoluta, si libuisset eam concedere ob bonum vsum praedictum: quia quamvis gratia sit essentialiter forma supernaturalis, non est tamen illi essentialè ut detur gratis. Neque id evincitur ex nomine gratia: alioqui deberet etiam dari nobis gratis respectu Christi, cum tamen omnes gratias quas accipimus, ita sint donandæ nomine gratia respectu nostri, ut respectu Christi, dentur nobis ex iustitia. Itaque est quidem gratia eiusdem speciei cuius esset si purè daretur ex misericordia: tamen respectu Christi, non est donum gratuitum, atque adeò non est nisi materialiter gratia: siue, est eadem entitas quæ alicubi denominatur gratia, at ibi non est sic denominanda. Consistentè igitur ad proposita principia dico, Christum de potentia absoluta, si ita Deo vsum fuisset, potuisse compensare, atque adeò improprie mereri vniorem suæ humanitatis cum Verbo: quia posset per bonum eius vsum, & per opera interuentu eius dignificata, compensare beneficium quod in illius concessione antecesserit: Ut accidit in exemplis quæ superius sunt adducta. In quibus tamen ut seruetur proportio cum re de qua agimus supponendum est, non intervenisse quasi commodatum: sed verè opus est rem fuisse absolutè & simpliciter factam eius cui concessa est. Sicut vniò non potuit non concedi simpliciter Christo, & ita ut eius non esset, cum per eam constitueretur: qua de re infra diligentius.

Verum Incarnationis meritum per Christum, de potentia absoluta dari potuisse, qui censuerint.

182. Hoc itaque improprie dicto merito seposito, quod attinet ad meritum propriè dictum, an substantia Incarnationis, siue vniò hypostatica possit sub Christi meritum cadere de potentia absoluta, variant sententia. Vna affirmat, quam docet Suarez t. 1. 3. p. d. 10. s. 4. & l. 2. de praedest. cap. 20. à num. 19. Rous d. p. 6. de praedest. s. 2. num. 15. & Aegidius disp. 8. de actibus supernat. dub. 7. Quorum vnicuique fundamentum est, quod nulla in eo merito monstrari queat repugnantia. Quamvis enim actiones Christi vniòne anteriores, nullæ fuerint, ac ne de potentia quidem absoluta, quan-

tumuis Christi humanitas solitaria præexistisset, vlla esse potuerint quæ præmium vnionis adæquarent: Tamen nihil obstabat, quominus Christus ratione operum vnionem subsequenter, quæ præmium vnionis planè adæquarent, mereretur condignè tale præmium dummodò interposita fuisset Dei promissio, & Christi cum eo de hoc præmio contentio, quæ de potentia absoluta interponi poterat: sicut etiam interponi pro nobis potuisset respectu primæ gratiæ, si Deus nobis promississet, se daturum gratiam ad actus aliquos, cum obligatione eos postea eliciendi; nōque diuinitus inimitatam huiusmodi promissionem accepissemus. Accedunt exempla vulgaria, quibus Suarez numquam satisfactum esse contestatur: nempe principis, qui militi arma & equum præbet, cum obligatione vt ea postea mereatur militando. Miles enim implens conditionem, merebitur condignè ea præmia; quæ tamen fuerint principia operis meritorij quo obtenta sunt à milite. Simile est exemplum eius qui emit vineam, cuius pretium postea numerat ex eius fructibus. Ad hunc ergo modum, hi Auctores de Christo quoad condignum meritum vnionis, per opera eam subsequenter, philosophantur.

Vnum est quod opponi posse videtur; nempe his ita se habentibus, fore vt principium meriti cadat sub meritum videlicet vnionem quæ in Christo fons & totius meriti condigni, etiam ius quod ad promerendam vnionem necessarium est, cadere sub meritum quod ipsa principiat, atque adeo esse merito priorem; quippe principium eius; & posteriolem, cum ipsa per meritum obtineatur. Hoc tamen hi Auctores non censent incommodum, putantque se propositam contradictionem declinare non incommode, per distinctionem duplicis status in quo vnionem & Incarnationem considerant. Nimirum spectant eam, primò vt prædestinatam; quo pacto est principium meriti futuri, per Christum eliciendi, nec cadit sub illud meritum quod ipsa est principiat. Secundò vt executioni in tempore mandatum; sub qua ratione potest esse principium meritorum prout actu existentium. Atque ita vnio sine incarnatio, non est principium & effectus seu præmium meritorum Christi, sub eadem ratione.

Contrarium placet, Repugnantia ostenditur.

183. In contrariam sententiam consentire scholam vniuersam, dixit Canisius lib. 2. Mat. cap. 16. Nominatim verò eam tradunt S. Thomas 1. p. q. 23. art. 5. in corpore, Medina 3. p. q. 2. art. 1. & ibidem Aluarez disp. 16. Val. 1. 2. d. 8. q. 5. p. 4. Valquez 1. p. d. 9. cap. 6. & 1. 2. d. 219. cap. 1. & 3. p. d. 21. cap. 5. Torres opusc. 8. de gratia disp. 2. dub. 2. & disp. 3. dub. 4. Herice 1. p. d. 28. cap. 2. Becanus tract. de incar. cap. 1. 4. q. 6. Propositionis 3. p. q. 2. num. 139. mihi quæ omnino placet; Neque est ad eam stabiliendam agmine rationum opus, cum videatur, eam quæ ducit ex natura meriti & præmij, esse ineluctabilem. Sic igitur argumentor. Meritum habet rationem medijs ad præmium tamquam ad finem, estque id intrinsecum nature meriti. Atqui medium præcedit necessariò acquisitionem finis, ita vt in præuisione ordinantis finem & media, præcedant media. Ergo necesse similiter est, vt saltem in prænotione præmiantis, prius cognoscatur existere meritum quàm præmium: atque adeo impossibile est, meritum subsequi illudmet præmium cuius est præmium & existere post illud, siue effici per illud. Sic enim medium, siue meritum quod daretur ad habendum præmium, daretur propter præmium præhabitu, quod manifestissimè est impossibile. Non igitur fieri potuit, vt vnio hypostatica quæ respectu Christi principiat omnia merita, atque adeo teneret se ex parte mediorum, simul teneret se ex parte finis, haberetque rationem præmij, adi-

piscendi per illud ipsam quod supponendum est iam adeptum. Confirmatur, quia meritum pollet vi quadam morali attractrice præmij. Nulla autem ratione fieri potest, vt idem seipsum attrahat. Ergo impossibile est, vt idem sit meritum sui ipsius: atque adeo etiam impossibile est, vt idem sit meritum sui principij quo habet vim merendi: quia quod est causa, causa; est etiam causa causati. Vicissim verò præmium, est id ad quod & meritum & meriti principium ordinatur. Si igitur præmium esset idem cum merito aut meriti principio; idem esset, ad hoc vt idem ipsum esset; & idem ad se referretur vt ad finem; contingeret quæ vt intra eundem causalitatis modum, & eundem executionis ordinem, idem esset prius & posterius. Nam præmium esset prius, quatenus principium effectuum; (tale quippe est medium: & esset posterius, quatenus per tale medium, hoc est per seipsum causaretur. Quare vnio hypostatica, quæ est principium totius meriti condigni quod Christo potuit obtinere, nulla ratione potuit sub meritum Christi condignum cadere.

Effugium primum, præcluditur.

184. Non declinant hanc contradictionem aduersarij, per diuersas illas eiusdem vnionis considerationes, quas ab eis proponi diximus: nempe vt prædestinata; & vt mandata executioni; vel prout concepta, & prout exercita: quasi liceat affirmare, vnionem vt prædestinatam, principiare merita futura: prout existentem verò, principiare meritis existentibus. Vel quasi dicere liceat, vnionem vt præuisionem quandoque obtinendam, antecedere merita: prout obtentam verò, ea subsequi, & posteriolem meritis esse. Non inquam sic declinat contradictionem. Nam merita, à sola vnione exercita & obtenta, principiantur: non autem ab vnione tantum præconcepta vt obtinenda, vel prædestinata. Oportet igitur aduersarios monstrare, quomodo in ipsorum sententia, idem respectu eiusdem, non simul cognoscatur vt præexistens, & vt non præexistens. Vnio enim necessariò intelligitur præexistens & præhabita, quatenus causat meritum. Cognoscitur autem vt non præexistens, neque præhabita, si obuentura est per meritum, quod ad eius consecutionem deducat operatum, & ad concessionem moueat præmiantem. Habet sane locum suum distinctio illa duplicis ordinis, nempe & intentionis & executionis, cum de medio & fine agitur. Ita tamen vt finis qui ad ordinem intentionis pertinet, non sit nisi finis, cui facit est præconciipi absque existentia exercita; neque induat rationem medijs, quod necesse est præexistere, vt possit munus medijs obire. At vides, aduersarios id non seruare. Cauendum item ser. d. est, ne pro duplici ordine proposito, duplex agens motuum comminiscamur. Debet enim vnum & idem esse motuum, quo agens intendit assumere media, & quo illa vsurpans, peruenit per ea ad finem intentum: alioqui ordo executionis, inferret nouum ordinem intentionis. Et hic quoque peccant aduersarij. Nam incarnationem, siue vnionem prædestinatam & conceptam, non statuunt pro fine obtinendo per merita proditura ex ea sic spectata: sed id tribuunt incarnationi exercita & executioni mandata, quam dicunt, posse per Christi actus, vt per causam meritoriam, obtineri. Cum ergo iuxta aduersarios, incarnatio prædestinata & incarnatio exercita, non subist eidem merito tamquam vnus & idem finis medio per quod obtinetur; liquere videtur, eos diuersum finem pro duplici ordine proposito comminisci; & affirmare alium finem intendi cum vnio prædestinatur, alium cum executioni mandatur. Quare argumentum à nobis propositum ex prioritate simulque posterioritate eiusdem forme respectu eiusdem, perstat inconcussum, nec eluditur ea aduersariorum responsione.

Alterna

Alterum quoque effugium, intutum.

187. Multò verò apertius est, inidoneam quoque & insufficientem planè esse responsum, quam præterea adhibet Agidius supra num. 121. dicens, etiam si concederetur totale meriti principium non posse cadere sub merito, tamen quod est dumtaxat partiale principium meriti, posse sub illud cadere. Incarnationem autem, non fore nisi principium partiale meritorum Christi, quibus eam mereretur. Additque n. 122. etiam si media quæ debent physicè causare finem suum, necesse sit præexistant acquisitioni finis: tamen ea media quæ finem non causant nisi moraliter, (cuiusmodi sunt merita, quibus mouetur aliena voluntas ut finem consequere velit; non præexistere necessariò, sed sufficere si prius existant obiectivè, quod satis est ut possint mouere alterius voluntatem ad rependam mercedem. Cum ergo merita quæ Christus de potentia absoluta posset elicere, non essent causatura physicè vnionem, sed moraliter tantum; omnino videntur habitura sufficientem rationem mediorum ad illam obtinendam, etiam si eadem non præexistissent nisi in præmian- tis præconceptione. Adde quod ipsa donatio mercedis, ex parte remunerantis, habet se per modum mediij, respectu meritorum quæ remunerator cupit obtinere interuentu mercedis, ut aduersarius n. 113. ostendit. Atque ita nihil vetabit, donationem vnionis, præcedere merita tamquam medium ad ea.

Hanc argumenti propositi declinationem, aio multò insufficientiorem esse priore hæcenus reiecta. Nam siue meriti principium sit totale, siue partiale, vtget semper idem incommodum; quia prioritas simul & posterioritas eiusdem formæ, non repugnat ex eo quod forma sit totalis; sed ex eo præcisè quod sit forma, nec idem possit simul & respectu eiusdem, esse prius & posterius: quod æquè implicat circa formam partialem, ac circa totalem. Insuper verò quæram; quodnam sit alterum meriti principium partiale in re præsentis, si non dubitè dicent esse voluntatem Christi humanam, quæ adiuncta vnioni & auxilijs gratiæ ab ea profusa, principietur meriti. Quidni ergo, quod vnio & auxilia admittuntur posse esse posteriora simul & priora meritis inde oriundis, eodem quoque dicatur, voluntatem creatam quæ est partiale meriti cum principium, posse cadere sub merito ab ea oriundum? Atque ita principium totale meriti, posset in re moueri, cadere sub merito ab eo dimanans. Altera item pars responsonis, æquè infirma est. Nā siue medium causet per efficientiam physicam, siue per moralem, tamen eo ipso quod medium est, & ad causam efficientem reducit, nec pertinet ad ordinem intentionis, non sufficit illud præconcipi absque existentia exercita, sed omnino debet præintelligi habens esse suum verum ac physicum, pro eo tempore pro quo intelligitur causare ad modum mediij: nec potest fingi non præhabere existentiam respectu eius ad cuius affectionem causat, non intentionaliter & ad modum finis, sed causatione reali, ad genus efficientis reducti- tate pertinente. Est enim patens discrimen inter causationem finis & mediij. Nam finis ex sua causandi ratione, debet non existere: imò ideo causat, & attrahit pellicemque causam efficientem, ut communice- tur ipsi finis existentia. At medium ita terminat volun- tatem causæ efficientis liberæ, ut necessariò debeat præ- intelligi habens esse, saltem pro eo tempore, pro quo præconcipitur fungi munere mediij. Vnde tamen si non est necesse, causam meritoriam quæ reuera habet ra- tionem mediij ad præmium, tunc de facto actualiter esse cum mouet agens ad decretandum ei præmium; tamen necesse est, ut intellectus agentis, prius feratur in existentiam causæ meritoriae, quam in præmij col-

lationem, eiusve decretum. Sic Dens, ex præuisione me- ritorum, decernit præmia longè antequàm re ipsa po- nantur merita: sed satis est, quod ea quandoque po- nenda præconcipiat: & ex eorum sic præconcep- torum determinatè sibi obiecta existentia pro tali diffe- rentia temporis, feratur ad decretandum illis præmijs, reponendum in temporis articulo subiungendo ei diffe- rentia temporis, in qua meritum fuerit. Et ratio vno verbo est, quàm præmisi; nempe quod causa merito- ria non mouet ut ipsa sit, sed ut propter ipsam iam exi- stentem, & saltem in præconceptione agentis præha- bentem esse, alia producantur. Igitur cum Christi me- rita, in re præsentis, habeant se ut media respectu vnio- nis; impossibile est, ut ei non præintelligantur; & ut non concipiuntur existentiam possidere ante vnionem. Quomodo ergo possent simul intelligi, vendicare ab ea esse, quod præhabere intelliguntur, & acquirere quod iam possident?

186. Inane verò est, nec cadit in rem nostram, quod præterea addebat aduersarius, de donatione mercedis habente rationem mediij respectu præmiantis, qui per donationem mercedis, nititur ad media peruenire. Ut videre est in Rege, qui milicibus strenuè pugnantibus, promittit certos honores, qui respectu militis habent rationem finis, ad quem per pugnam strenuam est de- uenturus: Respectu verò Regis, illi honores, habent rationem mediorum, & pugna strenua rationem finis immediati. Hoc dico non satisfacere, nec posse ad rem nostram accommodari. Inprimis, quia quod habet ra- tionem mediij respectu Regis præmiantis, non est re- uera mercedis donatio, seu collatio honorum, quæ pla- nè subsequitur exhibitionem meritorum; hoc est pu- gnæ strenuæ. Sed quod in eo eventu habet rationem mediij, est propositio ac veluti ostentatio honorum, ei rependendorum, qui operam in pugna generosè naua- uerit. Ea verò ostentatio & propositio mercedis, om- nino præexistit meritis, quibus ad honores est aspiran- dum, ac pertingendum. Oporteret ergo similiter, me- dia quibus Christus condignè pertingeret ad vnionem, præexistere vnioni: quod constat dici non posse, cum suum esse, ab vnione & vnionis fructibus accipere su- ponantur, imò esse ipsismet fructus. Deinde argumen- tum considerat quæ se habent ex parte Dei vnionem rependentis, quidve in ea comparatione prius sit, quid posterius: (quod tamen aduersarius auocat difficul- tatem: sed argumentum, vtget rem ex parte operarij promerentis, quem omnino necesse est præcognosci exhibentem merita, atque adeò existentem, priusquam præmium recipiat. Quomodo ergo prius videri potest habens præmium, & per illud profundens actus, qui- bus tamquam medijs finem intentum assequatur: Cum itaque vnio in re præsentis sit præmium, siue res obti- nenda per merita, impossibile est, merita quibus obti- nenda est, atque adeò etiam illorum meritorum prin- cipia, intelligi acquirere existentiam per merita; sicque posterius natura habere esse, quàm illud cui in genere causæ efficientis, hoc est in ratione mediorum, contu- lerint existentiam.

Concluditur, rectè monstratam repugnantiam & vanæ declinationes hostilium telo- rum, reiecta.

187. Ostensa ergo est repugnantia, quam aduersarij negabant interuenire, in eo quod Christus de potentia absoluta mereretur vnionem suæ humanitatis, per opera subsequencia vnionem: nam oportuisset, ea ope- ra, (quippe merita & media,) præintelligi existentia ante vnionem & tamen eam subsequi, quandoquidem ab ea accipiunt esse, & vim ac rationem meritorum ad mediorum.

Exempla verò vulgaria quæ aduersarij pro se addu- cebant,

cebant, incommode extricantur à nonnullis eorum qui in nostra sunt sententia. Nā Vasquez 1. p. disp. 9 r. c. 6. in fine, ait, in prior exemplo, equum & arma tribui ut primum, non actionibus equitis quas principiant, sed eius dexteritati ac strenuitati, quæ est independens ab equo & armis. In posteriore autem exemplo, ait, fructus non esse meritum vineæ prius traditæ, sed pretium; quod admittit posse esse posterius mercedi, & ab ea pendere tamquam effectum, & in hoc differre à merito. Nam pretium, quia tale, non est natura prius mercedi, cuius pretiū dicitur cum vicissim merces possit dici pretium summi qui exhibetur in pretiū, eod quod in emptione & venditione sit quædam permutatio vnius cum alio, quorum vnumquodque comparatione alterius habet rationem pretij, atque adeo pariformiter & ex æquo inter se comparantur, nec vnum est altero natura prius aut posterius; contra quā accidit in merito & premio. Nam meritum est suapte natura prius premio, quia ordinem causæ ad illud habet. Hanc explicationem illorum dilutionem, aduersarij facile repellent. Verè enim equus non datur militi ob dexteritatem vel industriam, quæ nisi bonos actus pareret, non compensaretur, sed probro potius esset. Datur ergo æquus militi ob strenuam pugnam, eaque actiones quarum æquus est partialè principium. Similiter negabunt aduersarij, quod vniuersaliter ait Vasquez, pretium non postulare præexistere meriti. Id enim contendunt falsum esse, dicentque pretium esse ante mercedem, saltem in præuisione & expectatione venditoris.

Abfurdius etiam Aluarez 3. p. d. 16. ad 2. ut primum exemplum extricet, negat actiones quibus miles in pugna præmium meretur, prodire efficienter ab æquo & armis. Itaque ait mirum non esse, si æquus & arma possint dari in præmium strenuæ pugne quam non principiant. At quis non videt, & æquum & arma influere saltem partialiter in actiones illas quibus præmium reperiuntur: puta in accursum ad hostem, cuiusque percussione & confessionem. Nec desunt exempla alia, in quibus locus non est effugio proposito: eod quod tota meriti ratio, & adæquatam principium effectiui operis meritorij, sit res concessa in præmium illius operis. Ut si medicus, sumptibus suis multis ac magnis ægrum aliquem restituit sanitati, qua ille adepta vtatur ad res fundendos medico sumptus, impigre laborans in eius gratiam. Tunc enim sanitas, est præmium laborum hominis ad sanitatem restituti; eademque fuit laborum illorum totale principium. Idem contingeret, si quis constitueretur in munere, cuius exercitio præuideretur promeriturus illudmet officium eum munus.

Declinationes idoneæ.

188. Quare dicendum est cum Durando in 2. d. 5. q. 3. n. 8. equum & arma duobus modis posse à largitore præberi. Potest enim primò contingere, vt absolute & simpliciter donentur ante pugnam: & tunc dicendum est, pugnam strenuam non esse equi & armorum meritoriam, quia nullus meretur quod suum est: cum potius meriti sit, efficere vt aliquid ei debeatur, eiusque fiat; quod antea nec illi debebatur, nec eius erat: tunc itaque pugnam esse compensationem gratiam beneficij prius collati. Potest secundò contingere, equum & arma ante pugnam non dari gratuito & simpliciter, sed ex pacto oneroso militandi: & tunc dicendum, est pugnam quidem esse meritoriam equi & armorum, quæ prius non essent militis, sed essent quasi commodato accepta, vt per opera interuentu equi & armorum elicitæ, equum sibi & arma cōpararet, & sua faceret. Idem proportionè seruata dicendum est, ad exemplum de vinea data vt per fructus ex eius coltura prouenientes compensetur. At supponimus, vniōnem hypostaticam non esse quasi cōmodato dandam Christo, de potentia absoluta, sic enim non esset eius, quam tamen constat

non posse non esse eius, cum si aliquid Christo essentiale, & spectans ad eius constitutionem. Exemplum ergo proposita quæ aduersarij censent inexpedibilia, cōmodissime expediuntur ad modum prædictum. Nec incommode per ea exempla si cum debita proportionè huc aptentur, exponi potest, quid vniū possit Christus condignè præstare circa vniōnem hypostaticam de potentia absoluta. Nempe quemadmodum miles equo & armis & vinca simpliciter donatis potest bene vt, eaq; adhibere ad gratiam beneficij liberaliter impensæ recognitione: ita Christus circa beneficiū hoc diuinū erga se præstitum, possit gratitudinem suam testari, vtendo vniōne quæ commodato dari non potest, sed tantum potest simpliciter donari; cum necessariò fiat propria eius cui confertur, quippe quæ eum constituat.

189. Non incommode quoque dici potest, equum & arma esse causā saltem inadæquatā, meriti quod à pugnante elicitur per bonū equi & armorum vsum. Vicissim autē tunc bonum vsum non esse causam entitatis equi, & virtutis eius cauatiuæ meritorum; nec non entitatis armorum, ac virtutis ipsius conferre: sed tantum esse causam motiuam & excitatiuam Principis, ad translationē Dominij equi vel armorū. Sicut ratio motiua qua venditor vtgetur ad vendendum agrum, & transferendū eius Dominium, est pretij solutio. Quod de equo dictum, æquè dici potest de prolato exemplo vineæ, quæ est suo modo causa pretij quo emittit: ipsū tamen pretium, non est verè causa vineæ, sed tantum est causa translationis Dominij vineæ. Itaque principium meriti, id est vinea, & equus, vel armatura, non cadit sub meritum; sed aliquid à vinea, equo, & armatura dicitur; nempe translatio dominij eorum. Quare non obstantibus tricijs quas exempla proposita in hanc rem ingerunt. Fixum esto, Christum nullo merito propriè dicto, ac ne congruo quidem; (nam pro eo quoque vtget ratio proposita) potuisse vniōnem hypostaticam promereri, etiam de potentia absoluta.

Meritum vniōnis, per actum à solu creatis donis manantes, Christo impossibile.

190. Erit qui dicat, posse à Christo profluere actiones aliquas, quæ tantum dignificetur à donis Christi creatis: & eas quæ tales, tamen si inaduales vniōni, posse esse (saltem de potentia absoluta), meritum congruum respectu eius; eod quod nullo modo ab vniōne penderent. Sicut Angelus in primo momento sui esse, fuerunt sancti, & tamen quia eorum sanctitas non influxit in operationes quibus tunc liberè se disposerunt ad gratiam; quin potius eis posterior natura fuit, quippe parata per eas; opera quibus gratiam sanctificant promeruerunt per actus à solis gratiæ auxilijs & voluntate manantes, non fuerunt meritoria sanctitatis, nisi de congruo. Similiterque peccator, per contritionem qua iustificatur, non meretur nisi de congruo primam gratiam: quia quamuis actus ille gratiam secum in animam conuehat eodem temporis momento; tamen contritio non pendet à sanctitate, posterius natura subsequente. Vnde quia vt sic, non est actio hominis iusti & digni, non meretur condignè primam sanctitatem. Si igitur aliquid tale in Christo intelligamus; id est, si consideremus aliquas Christi actiones, interuentu dumtaxat auxiliorum, aut per dona gratiæ accidentaria, elicitas ab eius humanitate prius natura quā terminetur per subsistentiam Verbi, (quod non videtur negandum quin de potentia absoluta fieri possit) habebimus aliquas Christi actiones, quæ quamuis ob disproportionem & inæqualitatem cum vniōne, non sint sufficiens ad meritum eius condignum, sufficere tamen possent ad meritum congruum.

Ad hanc difficultatem, respondendum est, negando, posse à Christo, etiam de potentia absoluta, elici actionesillas, quæ simul quidem tempore sint cum vniōne, sint

hinc tamen naturā priores. Neque enim intelligi potest casualitas illa talium actionum in vnionem, fundans prioritatem illam naturae, nisi meritoria. Atqui ea quoque casualitas, remouenda est. Nam supponit praerogative huiusmodi actionum ad vnionem; quae tamen praerogativa est impossibilis: quia cum substantia non praerogativa terminus, aduenit prius naturae facti terminus naturae terminus, aduenit prius naturae quam quaecumque forma accidentariae simul temporis aduenientes, quia prius est esse completē, quam operari. Nec influxus, aut quasi influxus substantiae, simul temporis sufficientis naturam, est impediibilis, etiam diuinitus. Nam influxus ille, ultra substantialem naturae terminationem, cuius operationi praerogatiua, eaque anteceditur natura, ratione substantiae quam complet, & cum qua vnionem complet facit; continetur dignificatione morali operum elicitorum à natura substantiali, quam vltimō complet. Atqui ea dignificatio non potest diuinitus impediri, vel suspendi, quia confertur à diuina substantia, & ab vnione, per modum formae: ita vt eo ipso quod actiones procedunt à natura tali supposito terminata, non possint non redolere illius suppositi fragrantiam. Effectus autem formales, si forma ponatur, ne diuinitus quidem inhiberi, aut suspendi possunt. Quare falsum est, dari potuisse in primo Christi momento, actiones aliquas à solis donis Christi accidentariis pendentes, quibus congruum vnionis meritum posset implantari.

*De Circumstantiarum quidem meritum,
Christo possibile.*

191. Nihil circa obiecta meriti quod Christo de potentia ordinaria negauimus, expendendum restat, an possit Christi meritis de potentia absoluta obijci, praeter circumstantias Incarnationis, siue effectus vnionis. Sed eas quoque, dicendum est, nulla ratione potuisse cadere sub Christi merito vllum; qui ad omne Christi meritum debent praetelligi posita & iam essentia: quomodo ergo meritum Christi ad eas tendere poterit, vt ponantur in rerum natura, quod est meriti proprium, & ratio eius? Habet verò etiam hic locum, argumentatio superius formata. Nempè quod actiones Christi, quibus circumstantias Incarnationis sine mereretur, vel essent priores vnione, vel posteriores. Priores tempore esse non possent, quia sic non essent actiones Christi. Neque enim agimus de actionibus quas Christi humanitas nuda & sine supposito, per anteriorem aliquā durationem producta, posset elicere: sed agimus de actionibus Christi; quae vox, sonat naturam diuinā suppositualitate terminatam, qualis non erat Christi humanitas, ante productam vnionem. Non possent item illae Christi actiones esse priores naturae vnione, quia Christus (vt saepe dictum est) non potest spectari, vt operans prius naturā quā substantiat: quia substantia pertinet ad complementum existentiae. Posito ergo quod existentiam terminet, intimior est quavis operatione, tamen non causata physice per substantiam. Ostendendum itaque esset, dari in finem aliquem quarundem Christi actionū in vnionem, quo dato intelligere possimus prioritatem illam naturae in qua fundandum est meritum congruum talium actionū in vnionem. Nā idcirco finguntur mereri posse, quia sunt priores natura. Cum ergo nulla talis naturae prioritas detur ex parte actionum; nec similitas naturae admitti possit; quia omnes actiones naturae per aliquam substantiam de facto terminatae, principiantur moraliter à substantia illa, suntque ea posteriores, eodem titulo quo sunt posteriores ipsa substantia cum qua terminus vltimus connecti intelligitur ante omnem operationem; manifestè sequitur, nullam de quacumque potentia posse admitti Christi meritum, respectu circumstantiarum Incarnationis, per

actiones naturae dumtaxat anteriores. Et idem multo clarius est, de actionibus vnionem subsequenteribus: quia nemo mereri proprie potest, quod iam habet. Ac circumstantiae Incarnationis, eo ipso, quod Christus supponitur iam operatus, antecesserunt, nec possunt intelligi non antecessisse. Quomodo enim praetelligeremus Christi operationes, nisi praetellectis omnibus Christi adiunctis; quippe sine quibus exerceri nequit operatio? Nec plura de illo Christi merito respectu vnionis, ac circumstantiarum effectus eius, quod de potentia absoluta elici posset.

*Quale & vnionis & circumstantiarum meritum,
puris creaturis possibile absolute.*

192. Iam verò spectando meritum quod puris creaturis circa eadem obiecta concedi potest de potentia absoluta, meritum quidem condignum, est procul ablegandum, quoad vnionem ipsam. Nam si gratia qua purae creaturae condignè mererentur vnionem, penderet ab vnione; recurrerent omnia argumenta facta ad negandum Christo huiusmodi meritum vnionis, etiam de potentia absoluta. Si autem ea gratia quae esset proximum principium meriti purarum creaturarum, nullomodo penderet ab vnione, (vt sanè de absoluta potentia, conferri potuisset inde planè independens) ne tamen actiones inde manantes possent esse condignum vnionis meritum, obstarer inaequalitas. Haec potest ratio adhiberi aequè potest ad diiudicandum an meritum congruum de potentia absoluta tribui puris hominibus possit respectu vnionis. Nam si opera purorum hominum supponantur pendere ab vnione, vt à talis meriti principio, impossibile erit, etiam vi diuina, talibus operibus conferri meritum congruum vnionis: quia sic principium meriti caderet sub meritum, quod impossibile esse vidimus. Si autem supponeremus, dari puris hominibus aliqua gratia dona independentem ab vnione; (sanè fieri potuisset, si ita Deo visum esset;) nihil esset quod obstarer, quominus puri homines, per opera praedicta possent vnionem congruè mereri.

Quoad circumstantias verò, non est dubium, quin possent sub congruum puri hominis meritum cadere, si principium merendi datum illi fuisset independentem à Christo. Supposita autem dependentia totius meriti purorum hominum à Christo, dicendum est, iuxta doctrinam supra traditam de circumstantiarum merito quoad potentiam ordinariam, non modò nihil vetuisse dari earum meritum congruum, sed ne condignum quidem. Nam congruum meritum huiusmodi circumstantiarum admittimus datum de facto esse in nonnullis. Nulla ergo superest dubitatio, an fuerit de potentia absoluta possibile. Meritum itaque circumstantiarum vnionis, quod re ipsa non fuit nisi congruum, potuisse de potentia absoluta esse condignum, inde ostenditur; quod idcirco tantum circumstantiae illae non ceciderint de facto sub meritum condignum purarum creaturarum, quia sunt praerogatiua veluti extraneum operibus meritoris purorum hominum. Spectant enim ad eundem ordinem cum vnione cuius sunt adiuncta & accidentia. Haec tamen ratio non potuit obstarer, quominus Deus, si ita visum fuisset, posset cum puris creaturis pascisci de talibus circumstantijs, & ad eas promerendas acceptare illorum opera, quae quamvis meritoria per vnionem, non essent tamen meritoria per circumstantias vnionis; vnde principium meriti sub meritum non caderet. Quare admitto, de potentia absoluta dari potuisse meritum condignum circumstantiarum Incarnationis, quas puri homines non nisi de congruo re ipsa meruerunt.

Breviculus capituli, & vsus doctrinae.

193. Cogamus in pauca doctrinam huius capituli. De facto neque Christus, neque pura vlla creatura, Incarnationis substantiam, siue humanitatis Christi cum Verbo vnionem, quomolibet meruit. Tantum nonnulla eius circumstantia, sub purorum quorundam hominum meritum congruum ceciderunt. Ac ne id quidem meritum, multoque minus condignum, de potentia eorum absoluta, dari potuit quoad vnionem, per opera ex auxilijs, eius interuentu concessis elicta; siue à Christo, siue ab alijs. Circumstantiarum tamen meritum condignum, puris creaturis (non item Christo,) de potentia absoluta concedi potuit.

Vsus doctrinae hoc & praecedenti capite propositae esse debet, grata expensio verborum illorum Apostoli, de Christi productione & aduentu agentis. Apparuit gratia & benignitas Dei Saluatoris nostri, qui non ex operibus iustitiae qua fecimus nos, sed per motus sola sua benignitate, & ea bona voluntate quam nato Christo celebrant Angeli, remedium malis nostris ab aeterno praeparatum, libens exhibuit in tempore. Hac enim in re, apparuisse Dei gratiam puram ac meram, demonstrant quae dicta sunt de exclusionis cuiusvis causae meritoriae, promerentis Incarnationem Verbi Dei, & aduentum Christi. Plenè hoc argumentum versabimur lib. 5. tractantes quare Christus dictus sit gratia & misericordia Dei.

CAPVT III.

De causa physice Christi effectrice, quoad configurationem corporis; & partium humanitatis inter seipsos conserctionem.

A Morali Christi efficientia, transeo ad physicam, quam constat spectandum hic non esse, nisi primò, penes configurationem corporis Christi, eique adiunctam animae cum corpore conserctionem naturalem. Secundò, penes totius humanitatis sic formatae, colligationem cum Verbo. Creatio enim animae Christi, & productio materiae primae, quae cum configuratione notionem corporis humani integrat, nullam ingerit specialem circa Christum difficultatē. In duobus verò quae propositi, multa sunt discussione & examine dignissima. Praeter ea porro quae spectant ad illorum capitum quasi substantiam, consideranda quoque erunt, quae pertinent ad eorundem capitum circumstantias, quas post tractata quae ad substantiam pertinent, simul discutiam; quia eadem fuerunt pro utroque capite; id est, & pro humanitatis Christi productione, secundum substantiam naturalem, & pro eiusdem humanitatis conserctione cum Verbo.

Status controversia de causa physice Christi effectrice, quoad esse naturale.

194. In primo capite gravis difficultas est, quae fuerit physica causa vnionis partium humanitatis Christi inter seipsas, & configurationis materiae Christi in eam accidentariam dispositionem, quae supra materiam importatur voce corporis. Quamvis enim quoad puros homines, communior sententia ferat, ista omnia effici per vim formatricem, insidentem semini subministrato per utrumque parentem; saltemque per patrem; Tamen hic nullum tale principium siue conformationis corporeae siue vnionis animae cum corpore agnoscere posse videmur sine iniuria incemerati pudoris Deiparae nullo quantumlibet tenui libidinis afflatu unquam salutare. Nam decisio seminis & deductio ad legitimum proli efformandae destinatum, talem aliquam pudoris commaculationem inferre, necessario videtur.

Vt haec difficultas radiciter eruatur, & solidè possit proponi resolutio, statuendum ante omnia est, quomodo & per quam effectricem causam peragatur efformatio corporis humani, & vnio eius cum anima, in communibus & ordinarijs generationibus. Indubitatum itaque apud omnes est, efficientiam illam in quotidianis hominum procreationibus, praecipue esse tribuendum paterno semini, quod adnotius est ac efficacius. An tamen soli, controuersia est: nam Aristoteles omnem vim praedicta praestandi effectrice, soli paterno semini assignat, tamen maternam partes, nulla interueniente talis seminis actiuitate. Alij vtriusque parentis semen interuenire, & actiue se habere contendunt, quamvis vegetiorem & potentiorē actiuitatem semini paterno non negent: quae est nunc communissima, non Medicorum modò, sed & Philosophorum sententia, pro qua late pugnat Hurtadius disp. 2. de gener. Denique alij, mediam viam inierunt, contententes neque semper maternum semen actiue concurrere, neque semper se habere passiuè tantum; sed interdum vno, interdum alio modo concurrere. Quandoque enim efformari potest fetus absque actiuitate seminis materni: ob peculiare causas inefficacis & languidi; quia tanta interuenit copia seminis virilis valde efficacis, vt sola sufficiat ad exhibendam totam efficientiam procreando fetus necessariam. Est in ea sententia Suarez t. 2. 3. p. d. 1. o. sect. 2. qui ibidem sect. 1. (reclamantibus tamen Medicis, & cum eis Hurtadio disp. 2. de gener. §. 68.) tradiderat, posse interdum tantam esse vbertatem seminis à patre subministrati, vt maternum semen ne materialiter quidem & passiuè concurrat, sed fetus ex illo multo & copioso semine paterno elaboretur, matre necessarium sanguinem ad fetus molitionem subministrante. Mihi sententia quae maternum semen actiue concurrere agnoscit, omnino probatur, quia explorata est indicio Medicorum. Quod si aliquando ob peculiarem alicuius matris indispotionem, semen eius non concurrat effectrice, tamen non est cur saltem passiuus concursus ei negetur ad efformationem partium spermaticarum. Nec dubium videtur, quin mater quae interuentu seminis concurrat actiue ad generationem proli, perfectius sit mater quam alia quae solam proli materiam suppeditat; siue ex nudo sanguine, siue ex sanguine simul & semine incocto ac inefficaci.

Non fuit vis actiua Patris cuiusquam creati, qui prorsus Christo defuit.

195. His ita constitutis, certum est ex fide, in Christi productione nullum virile semen interuenisse. Innumeris & Scripturis & Patrum testimonijs, aduersus omnis generis aduersarios, id confirmat Canisius l. 1. Mar. à cap. 4. ad 9. Ex Scriptura, vulgarissimus locus est Genes. 3. vbi Christus serpentem contriturus, vocatur *semē mulieris*, quia ex sola muliere absque viro erat proditurus. Passim etiam virgetur locus ex Psal. 131. quo Christus *fructus ventris Davidis* praenunciatur: què locum pulchrè ita in hanc rem tractat Tertull. lib. 3. contra Marcion. cap. 20. Iuravit inquit in Psalmo ad David *ex fructu ventris tui collocabo super thronum tuum*. Quis iste venter est? Ipsi David: Vtrique non. Neque enim pariturus esset David; sed nec vxoris eius non enim dixisset, *ex fructu ventris tui*, sed potius, *ex fructu ventris vxoris tuae*. Ipsi ergo dicendo ventrem, superest, vt aliquem de genere eius ostenderit, cuius ventris futurus esset fructus caro Christi, quae ex vtero Mariae floruit. Idcircoque & *fructum ventris* tantum nominauit, vt proprietate ventris, quasi solius ventris, non etiam viri; & ipsi

sem ventrem ad David redegit, ad principem generis, & familie patrem: nam quia vico deputate non poterat Virginis, cum ventrem patri deputavit. Optime item S. Hieronymus lib. 3. cap. 2. 7.

Scriptura à Patribus ad eam rem accommodata.

196. Varij item Patres, varias Scripturas huc accommodant, quibus typicè purissimum hunc Christi conceptum volunt expressum. S. Bernardus serm. 2. de adoratione, hoc accommodat illud Centic. ego flos campi, & ros gloriæ. [Manifestum iam arbitror quoniam hic virga de radice Jesse procedens, quis verò flos super quem requiescit Spiritus sanctus. Quoniam virgo Dei generatrix virga est, flos filius eius. Flos itaque Filius Virginis, flos candidus & rubicundus, electus ex millibus, flos in quem prospicere desiderant Angeli, flos ad quem odorati reviviscunt mortui: & sicut ipse testatur, flos campi est, & non horti. Campus enim sine omni humano flore administrato, non seminatus ab aliquo, non defolius luscio, non impinguatus fimo. Sic omnino, non Virginis alius floruit, sic innotata, integra, & casta Mater vincta, tamquam paucis æterni virosi, florem proculere cuius pulchritudo non videat corruptionem, cuius gloria in perpetuum non marcescat.] Diffusio sed similia habet Philippus Abbas l. 2. in Cant. c. 18.

In hanc sententiam, accipe alia ex S. Hieronymo in Epistaphio Lucij Batici, initio. Docet enim ad mortem per Christum eversione pertinere, locum Osiæ 1. 3. [Adhuc ventrem venient Dominus de deserto ascendente, qui sicabit omnes venas eius, & desolabit fontem illius. Exiit enim virga de radice Jesse & flos de virginali semine pullulavit: Qui loquitur in Cantico Cantico: Ego flos campi, & lilium convallium. Flos noster, mortis interitus: ideoque & mortuus est, ut mors illius morte moreretur. Quod autem de deserto dicitur adhibendum, virginalis virens demonstratur, qui absque cotra & semine viri, Deum nobis fudit infantem: qui calore Spiritus sancti exsiccaret fontes libidinum, & crearet in Plalmo: In terra deserta, & in via, & in aquosa, in sancto apparuit tibi.]

Rufinus S. Bernardus hom. 2. super missus est, accommodat hanc sententiam illud Num. 2. 4. Orietur stella ex iacob, quod tribuit Virgini. [Ipsa namque inquit, æquissimè sideri comparatur: quia sicut sine sui corruptione solus suum emittit radium, sic abique sui læsione Virgo patris filium. Nec sideri radius suam minuit claritatem, nec Virgini Filius suam integritatem. Ipsa est igitur nobilis illa stella ex Jacob orta, cuius radius universum orbem illuminat, cuius splendor & præfulgor in supernis, & inferos penetrat, terras etiam perfulsit, & calefaciens magis mentes, quam corpora, fovet virtutes, excoquit vitia. Ipsa, inquam, est præclara & eximia stella super hoc mare magnum & spatiofum necessaria: id sublevari, micans meritis, illustrans exēplis.]

197. S. Ephrem huc refert templi adificationem absolute malleo & securi Ita enim habet tract. de Margar. pretiosa sub finem. [Non lapidibus ascia vel securi domus, humanoque quodam artificio politis, sapientia domum adificavit. Non est audis ferri sonus in edificio: neque enim vir in Maria ministravit, sed virgo ipsa permansit. Ut enim in templo Salomonis politis per se ac dolati iam lapides erant, non ibi ab hominibus preparati; ita etiam in Maria, assumptio non vitiis opera facta est, sed ex natura nostra delecta, de castissima ac venerabilissima Virgine. Et terra sumpti fuerunt lapides, & aucti: similiter & assumptio per naturam, & diuinitas mansit immacolata propter contramixturam naturam. Absque ferro consummatum est templum: & sine dolore atque corruptione, natus est Christus. Sola illic terra ministravit: sicut etiam hic sola Virgo concepit. Non est scissa petra, neque sensie

Theroph. Raynandi Christus.

lapidum percussionem terra: & virgo neque mota est, neque ex carnali voluptate concepit. Non aliunde terræ lapides acceptos præbuit: verum ipsa sine labore atque experientia, ex se ipsa suppeditavit. Similiter quoque in Virgine, non superinductus quispiam assumptio fuit, sed ab ipsa assumptus exitit.] De eodem conceptionis Christi typo, audi etiam Rupertum l. 9. de processione Spiritus sancti cap. 9. [Quomodo edificata est ista domus? Malleus, & securis, & omne feramentum non sunt audita in domo cum edificaretur; sed in secreto silentio, nulla interstrepente humani operis inquietudine, Spiritus sanctus qui in principio ferebatur super aquas, in beatam Virginem superuenit, cuiusque vtero ineffabiliter obumbravit in modum volucris, ovum subiectum desideratissima sessione calefacientis. Qua tamen similitudine, nisi ante nos præsumpta fuisset, fortè nostra infirmitas in tanto mysterio vti non auderet.] Paulò post, de ea ovi exclusi & Christi concepti comparatione, alia addit: & plenè etiam eandem similitudinem profectur l. 7. in Marth. ad cap. 7. tractans illud Lucæ 1. 1. Si perierit ovum, numquid porriget et scorpionem?

Gregorius Nyllenus l. de vira Moysi, huc accommodat tabulas posteriores digito Dei scriptas, ad priorum per culpam contractarum restorationem. [Dicere licet (inquit,) infraactam atque immortalem diuinis fabricatam manibus naturam nostram in principio fuisse, quam lex non scripta sed innata, non exterius acquisita, sed impressa exornabat. Naturaliter enim nobis voluntas legis inerat, quæ ad malorum abominationem, & bonorum expeditionem nos institueret. Verum posteaquam peccati sonitum, in auribus nostris suscepimus; (quem quidem sonitum, Scriptura vocem serpentis, hæc verò de tabulis historia, vocem vino cantantium nuncupavit;) tunc naturæ integritas in terram decidit, & cõtrita est. Sed rursum verus legislator, cuius figuram Moyses gerebat, ex natura nostra naturæ nostræ tabulas sibi confecit. Nec enim nuptiarum solennitas carnem Dominicam produxit, sed ipse suæ carnis factus lapidea, digito Dei eam inscripsit. Spiritus enim sanctus superuenit in Virginem, & excelis eam viris obumbravit. Quo facto rursum natura contracta facta est, illius impressione digiti immortalitatem consecrata: Digtus enim & apud Scripturam Spiritus sanctus appellatur.] Et egregiè hom. 13. in Cant. tractans illud electus ex millibus, cum dixisset (id quod etiam præmiserat hom. 4.) Christum ob carnem & sanguinem colatum esse poma, & dictum esse candidum & rubicundum, subdit, cauendum tamen esse, ne quia homo est sicut vnus è nobis, censetur procreatus eodem modo. [Nimirum inter omnes hominum myriades, ex quo illi esse ceperunt, & quousque veluti fluendo natura succedentium sibi per partum progredietur, solus hic noua quadam patris specie in hanc vitam venit: cui ad nascendum natura non cooperata est, sed sermuit. Propterea inquit, candidum hunc & rubicundum, qui per carnem & sanguinem in hac vita vetatus est, solum ex vniuersis hominum myriadibus, de puritate virginea electum esse, cuius conceptio duorum à coniunctione profecta non sit, partus minime inquinatus, parturigo doloris expertus cuius thalamus, altissimi potestas quasi quadam habes virginitatem ipsam inumbrans; fax nuptialis, Spiritus sancti splendor; cubile, vitiorum expertus conditio; nuptiæ, puritas incorrupta. Qui ex talibus ortus est, rectè appellatur electus ex vniuersis myriadibus, quo quidem significatur, non ex coniugali toro ipsum existere.]

Idem hom. 1. de Christi nativitate, pulcherrimè huc transfert tubum ardentem, nec tamen cinerescentem. [O rem (inquit) admirandam! Virgo mater efficitur, & permanet virgo. Cernis novum naturæ ordinem? In aliis mulieribus quamdiu aliqua est virgo, non est mater.

Cc

mater.

mater. Nam posteaquam est facta mater, virginitatem non habet: hic autem utrumque nomen in idem concurrat. Eadem enim & mater & Virgo est. Nec virginitas partum ademit, nec partus Virginitatem soluit. Decebat enim, ut qui in vitam humanam introibat, ut homines integros incorruptosque servaret, ab incorrupta sibi deseruente integritate initium duceret; nam hominum consuetudo expetrem connubij incorruptam appellat. Hoc mihi ante magnus ille Moyses per eam lucem, in qua sibi Deus apparuit, videtur cognovisse, qui cum rubus arderet, nec tamen consumeretur, *Ascendam*, inquit, & *videbo visionem hanc magnam*, non loci motum, ut arbitror, per ascensum declarans, sed temporis transiitum. Quod enim tunc per flammam & rubum significabatur, progrediente tempore, quod intercedebat, perspicue in mysterio Virginis apertum fuit. Quemadmodum enim illic est rubus, & tangit ignem, & non comburitur; ita hic est Virgo, quæ lucem parit, & non corrumpitur. Quod autem per rubum Virginis corpus, quod Deum suscepit, intelligatur, ne te similitudinis pudeat: Nam omnis caro propter peccati susceptionem, & ob id ipsum tantum quod est caro, peccatum est. Peccatum autem, in Scriptura vocatur spina.]

Ruffinus ad tertium Symboli articulum, huc aptat quod apud Ezechielem habetur de porta clausa. [Nota sunt omnibus (inquit,) & in Evangelij decantata de hoc scripta Prophetarum: qui dicunt, quod *Virgo concipiet, & pariet filium*. Sed & partus ipsius mirabilem modum Ezechiel Propheta ante formauerat, Mariam figuratim portam Domini nominans, per quam, scilicet, Dominus ingressus est mundum. Dicit ergo hoc modo: *Porta autem qua respicit ad Orientem, clausa erit, & non aperietur, & nemo transibit per eam quoniam Dominus Deus Israel transibit per eam, & clausa erit*. Quid tam evidens dici de conservatione Virginis potuit. Clausa fuit in ea, virginitatis porta: per ipsam introiit Dominus Deus Israel & per ipsam in hunc mundum de vtero Virginis processit: & in æternum porta Virginis clausa, servata virginitate, permansit. Igitur Spiritus sanctus refertur Dominicæ carnis & templi eius Creator. Idem pulcherrime tradit Rupertus l. 1. in Matth. ad illud *pariet autem filium*. S. Ambrosius serm. 13. accommodat ad hanc rem descensum pluvie in vellus, ut retuli agens de Verbo vestito.

*Ad eandem veritatem, manuductiones Patrum
de rebus naturalibus.*

198. Manuductiones complures eiusdem veritatis, accumulante adducti superius Iudæorum impugnatores. Optima verò est quam suppeditat Leontius Episcopus Arabissii hom. de Lazaro apud Photium Cod. 17. qui argumentum genitri Christi ex Deipara sine corruptione, & absque virili semine, petit ex rerum prima productione. [Vox (inquit) aquas vivificavit, peperit terra, & sine congressu fetu impleta est. Quid dicis o hæretice? Vides pro immiissione feminis, Verbi mandatum factum, & quomodo dubium dicis Virgineæ conceptionis mysterium? Quæ enim iam sine semine non concipiuntur, cum his aliquando concurrat vox vocantis ad generationem; & conceptionis modum præcepti lex imitata est, & una voce omnia incarnata sunt: & qui tunc creaturam carne induit, & semen sine semine omnibus contulit, ille à carnea terra carne indutus, sine semine descendit, maris radicem, quam caro plantavit, falce virgineæ generationis præcidens.]

S. Ambrosius 5. Hexaem. c. 20. profert exemplum vulturum. [Negant enim vultures (ut ille ait) indulgere concubitu, & conjugali quodam usu, nuptialique copulæ forte misceri: atque ita sine vilo masculorum

concupere semine, & sine coniunctione generare natosque ex his in multam ætatem longæ vitæ procedere, ita ut vique ad centum annos vitæ eorum series producat, nec facile eos angustii æni finis excipiat. Quid aiunt, qui solent nostra videre mysteria cum audiunt quod virgo generavit; & impossibile inuptæ, cuius pudorem nulla viri consuetudo temerasset, existimant partum? Impossibile putatur in Dei matre, quod in vulturibus possibile non negatur? Avis sine masculo parit, & nullus refellit: & quia desponsata viro Maria peperit, pudoris eius faciunt quæstionem? Nonne aduertimus, quod Dominus ex ipsa natura plurima exempla ante præmisit, quibus susceptæ incarnationis decorem probaret, & astrueret veritatem? Profecit ex S. Basilio hom. 8. Hexaemeri. In quo tamen sit vera proportio & proportio, conceptus ac partus vulturum, & Deiparæ, accipe ex Pifid in Cosmop.

Quis semine edidit sine vilo vultures,

Ubi femina omnes, masculum nullum genus?

Hi virginem nostram gerentem lampada

Præferunt, quantum alitis natura quit.

Oportuit sed enim istius miraculi

Naturam imagines habere absconditas,

Ut ne novata appareat partu hoc, neque

Arcana profus diregat partus sacri:

Nam virgines intactæ, ut illæ, non manent,

Fetusque maturo metandi tempore

Sua clausula constringit, foreque transilit.

At si parere sic constet istos alites,

Vterumque ferre flamine Eurii perritos:

Cur non magis quæ Virgo partum pepererit,

Faciet fidem nullo edita proles satum

Vitalis aura plena cum esset Spiritu?

Fortè ad vultures, fortè ad æquas Cappadociæ, vento concipientes, ut D. Augustin. scribit 2. 1. Civit. cap. 5. aut Hispaniæ, ut habet Varro 2. de rust. c. 1. & Plin. lib. 8. cap. 4. respexit Lactantius lib. 4. cap. 1. 2. cū dixit. [Quod si animalia quædam vento & aura concipere soleat, omnibus notum est, cur quisquam mirum putet, cum Spiritu Dei, cui facile est quicquid velit, gravatam esse Virginem dicimus. Quod sanè incredibile posset videri, nisi hoc futurum ante multa secula Prophetæ cecinissent. Salomon in Ode vnde vigesima, ita dicit, informatus est vterus Virginis, & accepit fetum, & gravata est, & facta est in multa miseratione Virgo mater.] Hic locus non extat in nuper edito Salomonis Psalterio quod octodecim dantur Odes continet. Inde tamen habetur agnovisse veteres Salomonem scripsisse Psalterium. Alia animalia sine coniunctione concipientia adhibet ad hoc ipsum Eudod. epist. 209. inter Augustinianas.

Ruffinus ad 3. symboli articulum, alias ex rebus naturalibus manuductiones non multum abfines, adhibet. [Quid mirum (inquit) videtur si Virgo conceperit, cum Orientis ætem quam Phœnicem vocant, in tantum sine coniuge nasci vel renasci constet, ut semper & una sit, & semper sibi ipsa nascendo vel renascendo succedat? Apes certe necesse coniugia, nec fetus nixibus edere, omnibus palam est. Sed & alia nonnulla deprehenduntur, ut huiusmodi forte nascendi. Hoc ergo incredibile videbitur divina virtute ad totius mundi reintegrationem factum, cuius exempla etiam in animalium nativitate cernuntur? Similia S. Gregorius in Psal. 5. Penitentialem ad illud, *scribantur hæc in generatione altera*, Cassianus lib. 7. de incarnatione c. 5. Autor operis de mirabil. Sacre Script. lib. 3. cap. 2.

Pro eadem veritate, rationes congruæ complures.

199. Eiusdem veritatis sex causas ex varijs Patribus adducit Tolet. in c. 1. Lucæ annot. 95. Partim eandem, partim

perit alias proferens Canisius lib. 2. Marial. cap. 3. non preponit. Optima videtur quam his verbis tradit S. Ignatius epistola ad Heronem. [Est verò & admiranda legem communem omnium opinionem pariter Dominus ex sola Virgine: Non quod abominabilis sit legem commixtio, sed ut diuinam decebat naturam. Decebat enim opificem, non vitata uti natiuitatem. Decebat etiam noua ac inaudita, ut Creatorem.] Plane decebat noua illa formatio Creatorem, quippe mirabilis & aliquid Antistrophe generationi: aeternae, in qua Christus *qui natus est*; ut hic *cap. 2. ap. 20.* Quod quocumque S. Ambrosius epist. 82. Estque hic modus plane nouus generationis quem S. August. scilicet. 20. de tempor. & Max. hom. 3. de natiuit. à naturali, & miraculosis duobus ad Christum vsque editis generationibus contraponit. Breuiter sed pulchre & reuolue Tertull. de Christi cap. 18. [Non competebat ex semine humano Dei Filium nasci, ne si totus esset filius hominis, non esset; & Dei Filius, nihilque haberet amplius Salomone, & amplius Iona, & de Hebionis opifice credendus erat. Ergo iam Dei filius ex patris Dei semine, id est Spiritu, ut esset hominis filius, caro ei foret ex hominis carne sumenda, sine viri semine. Vnde enim viri semen, apud habentem Dei semen. Itaque sic non duntaxat natus ex Virgine, Patrem Deum habere potuit absque matre; æque cum de Virgine nasceretur, potuit matrem habere hominem sine hominis patre. Sic denique homo cum Deo, dum caro hominis cum Spiritu Dei, Caro sine semine, ex homine; Spiritus cum semine, ex Deo.] Videndus Rupertus l. 1. de operibus Spiritus sancti cap. 13. & Richar. lib. 1. de Fran. cap. 12. & Gaudmundus insigniter lib. 1. de Euchar. contra Bereng.

200. Deicit item Christum ea formatio, quod ab illic peccati originalis, & concupiscentiae parentum facti motibus, esset eo pacto remouenda, iuxta prædictum S. Augustini doctrinam l. 1. de nupt. & concupiscent. cap. 12. Quotquot enim ex viri & femina societate procreantur, cum ea parentum confusione & pudoris positione generantur: ac etiam speciali prerogativa, possent iam ex matris utero, ac etiam ex puto animationis mandari, tamen debitum saltem peccati contrahunt quia ex Adami stirpe vitata naturaliter propagantur: unde ratione virtutis actiue per quam procreantur in Adamo peccatore præextiterunt; quia quam gignendi virtutem habuit Adamus, eam immed. ad filios, & per eum reliquis posteris communicauit: atque in qui naturaliter ex matris & femina societate procreantur, virtute seminis virilis, eo modo præextiterunt in radice corrupta (hoc est in Adamo), quo effectus præcesserunt in causa: Indequè hauserunt virtutem peccati originalis, qua carerent si ex sola femina nascerentur; quia femina non fuit caput humani generis, ut egregie ratiocinatur S. Anselmus l. 2. cur Deus homo cap. 16. & l. de concept. Virg. c. 23. Quia igitur conuenientissimum erat, Christum ab omni fecunditate peccati, etiam quoad debitum elongari; & Pontificem qui ad carni nostri abstersionem venturus erat, decebat sanctum, innocentem, & impollutum, ac segregatum à peccatoribus apparere: propterea Christus, ex sola matre, absque paterna opera natus est. Expressit luculenter hanc doctrinam S. Fulgentius l. de fide ad Petrum cap. 2. verbis illis. [Dei ergo filius vnigenitus qui est in sinu Patris, ut carnem hominis animamque muneraret; suscepti ne carnis atque animæ rationalis, incarnatus est: & qui est Deus verus, homo verus factus est, non ut alter Deus esset, alter homo, sed ut idem Deus, idem homo. Qui ut illud peccatum, quod in concubitu mortalis carnis, generatio humana conuexit, auferret; conceptus est nouo mote, Deus incarnatus in matre virgine, sine coitu viri, sine libidine

Theoph. Rayn. Christu.

concupiscentis Virginis: Ut per Deum hominem, quem absque libidine conceptum inuolutus edidit Virginis utero, ablueretur peccatum, quod nascentes trahunt omnes homines: quibus in corpore mortis huius, nascendi talis est conditio, ut matres eorum fecunditatis opus implere non possint, nisi prius virginitatem carnis amiserint. Solus igitur abstulit peccatum conceptionis atque natiuitatis humanæ Deus vnigenitus, qui dum conciperetur, veritatem carnis accipit ex Virgine; & cum nasceretur, integritatem virginitatis seruauit in matre. Ista causa est, qua Deus factus est filius Virginis Mariæ, & Maria Virgo facta est mater vnigeniti Dei; ut quem pater genuit ex æternitate, ipsum Virgo concepum proferret in tempore.]

201. Magisterij Virginitatis necessitatem, huc aduocat Gregor. Nyss. l. de Virginit. cap. 2. [Facile est, inquit] diuinum hoc munus perpetua memoria colere, atque id bonum in ore semper habere, quod incorporeæ, diuinæque naturæ proprium quidem ac præcipuum est. Dei tamen benignitate ijs etiam, qui carne & sanguine effecti huius vitæ vltima fruuntur, datum & tributum est, ut virginitas quasi manum munditiæ participem porrigens, hominum naturam vitiosa affectione abiectam tursus erigat, & ad cœlestium contemplationem perducat. Ob eam enim causam, mihi Dominus noster Iesus Christus à quo veluti fonte quodam omnis castimonia manat, non nuptiarum via quaesita, in hanc vitam ingressus videtur, ut ex eo modo quo carnem humanam assumpsit, admirabile hoc & magnum placet mysterium pateretur: quoniam quæ Dei aduentum demonstraret, sola castitas idonea est: quam aliter perfecte omnino præstare nemo potest, nisi quia ab omni carnis affectu, se etiam atque etiam totum auertit. Quod enim in Mariæ Virginis inuolutæ corpore effectus est perfecta Christi diuinitas, quæ in ipsa Virgine eluxerat hoc ipsum in omni animo coningit, qui sit castitate ornatus, rationemque ducem in Virginali vita sequatur; quoniam non amplius, ut corporis humani formam habitumque induat, venturus est Dominus (non enim etiam nomen, inquit, secundum carnem Christum) sed in Spiritu venit.]

Congruentia alia quam adhibent S. Cyrillus Hierosol. Catech. 12. Anast. lib. 3. de dogm. sub initium & Damasc. 4. de fide cap. 15. elegans est. Aiunt enim, Deiparam masculinum concipiendo & pariendo sine viro, persoluisse debitum Eux, quæ ex viro sine matre procreata fuerat: eoque nomine sexus femineus virili obstrictus erat, ob collatum esse. Neque enim debitum illud relaxatum fuerat tam multis maculis in lucem editis per feminas, cum hæ non nisi præuia virorum opera concepissent. At Deiparæ conceptio, qua masculus ex femina sine viri opera editus est, debitum Eux planè dissoluit. Et eadem opera, apparuit proportio ac conformitas Christi & Adami, toties in Scripturis & Patribus testata. Nam ut Adam de terra pura, ac ut Tertull. l. de carne Christi dixit, adhuc virgine, & hominis manu nondum subacta procreatus est, ita Christus excluso carnali patre, de Virginei alui purissima substantia, est procreatus. Vide quæ superius de primi & secundi Adami, primæ item & secundæ Eux Antithesi, sunt adductæ: & nominatim quoad hoc punctum formatorum amorum ex terra virgine & humano operi intracta, quod pulchre versant Irenæus lib. 3. c. 31. Chrysostomus tomo 5. Græcol. serm. 64. Ambrosius serm. 37. Augustinus serm. 9. de temp. Vnum hic represento Rupertum, frequenter id tradentem totol. 1. de oper. Spiritus sancti, sed præsertim cap. 14. [Omnes quidem homines (inquit) formantur de limo terræ, sed longè alio modo & alio ordine, id est non nouo opere, sed vltu naturæ. Ambos istos formauit Dominus Deus de limo terræ: sed illum quidem Dominus de limo terræ insensibilis & inanimata, istum autem Spiritus san-

Etus de limo terræ, sed animata, id est de humore carnis Virginæ sua formavit operatione. Et illum quidem abique Patre & matre, istum autem de matre sine Patre. Vtraque formatio mirabilis. Verumtamen contra argumentatores hæreticæ temeritatis dicentes, quomodo de limo terræ primus homo formati potuit? istam quidem mirabilem, sed illam dicere non dubitamus mirabiliorem. Mirabilis quippe est, de terra inanimata hominem fieri, quàm de carne feminæ, licet virginæ, hominem concipi aut nasci. Ergo ista quidem formatio venerabilior, sed illa mirabilior.]

Primæ denique Virginis lapsus, per secundam reparatus eo pacto est. Audi Iustinum cum Tryphone. [Homo natus est de virgine, ut per quam viam fraude serpentis subintravit inobedientia, per eandem sequeretur venia. Cum enim integra Virgo esset qua, conceptio verbo serpentis, inobedientiam mortemque peperit. At Virgo Maria, postquam concepit fidem cum gaudio, afferente sibi Gabriele latum nuncium quod Spiritus Domini ei superueniat & obumbret ipsam virtus altissimi, & ideo quod ex ea nascatur sanctum, esse filium Dei, respondit; *Fiat mihi secundum verbum tuum.* Ex hac natus est hic de quo tot Scripturas loqui docuimus, per quem Deus & serpentem illum, & similes eius Angelos hominēque destruit: penitentibus verò & credentibus in eum, absolutionem à morte concedit.] Audietiam Helychium homil. 1. de Deipara. [Cum enim prima virgo concluderetur molestijs per sententiam condemnatoriam ob transgressionem inflētis, & ab ea gemitus plurimi prodirent; omnisque mulier, illius causa, in dolore esset constituta, & partus omnis propter eam, acerbiter pateretur, secunda virgo ex denominatione etiam Angelica, miserationem omnem feminei sexus repulit, omnemque tristitiam fontem qui inter pariendum adesse solet, obstruxit: & nubem desperationis, qua premuntur mulieres in partu, dissipavit; & lumina lætitiæ apud contribules coruscare fecit.]

Errores in contrarium, adducti & contriti.

202. Adversus hanc Christi generationem ex sola matre, senserunt fatui quidam hæretici apud S. Irenæum lib. 3. cap. 21. Christum de Iosepho generatum affirmantes: qui cum Christum censerent purum hominem, confutati sunt reiecto superius eorum parente Hebione, & latè à S. Irenæo exploduntur lib. citato tanquam mysterii incarnationis hostes, & evacuatores salutis humanæ, & fructuum omnium adventus Christi. Ipsi Ethnici ut est apud Origenem lib. 1. contra Celsum *sub medium*, confessi sunt Christum non fuisse filium Iosephi, sed solius hominis matris: ut tamen conuellerent miraculosum conceptum de Spiritu sancto, ait Origenes, sinxerunt Virginem deprehensam fuisse cum panthera in adulterio, & inde natum Iesum, eoque nomine Mariam à Iosepho fuisse demissam. Refellit hoc fabulæ portentum Origenes diligenter, sed reuera superuacue; cum tam monstrosa mendacitas, detestanda potius fuerit quàm refellenda. Nunc illud dumtaxat accipimus, ne Ethnici quidem visum esse, Christum ex Iosepho verè patre fuisse progenitum, contra quam affirmant fatuè illi hæretici quos refellimus. Nec fauet eis Euangelium, cum aliquoties vocat Christum *Filium Ioseph*, & hunc appellat *Patrem Christi*; Aliquando enim se satis explicat scriptor sacer, addens, *ut putabatur*. Videbis D. Augustinum lib. 2. de consensu Euang. cap. 1. scitè verò Iustinus quæst. 66. de orthod. obseruat Christi veram ex æterno patre, & hanc ex Iosepho, tantum titulotenus generationem, adumbratam in ipso Iosepho; qui secundum generationem ex vno patre; se-

cundum fictionem verò veris, ex alio natus est. Ita enim Christum, Deo sic providente, contingit, ut Iustinus expendit.

Alii quidam deliri Hæretici apud S. Irenæum lib. 1. cap. 7. Christo alium patrem tribuerunt. Sic enim scribit ibi Irenæus. [Alii autem sunt qui ipsum proptorem omnium & proarchen & proanenoeton *Anthropen* dicunt vocari; & hoc esse magnum & absconditum mysterium: quoniam quæ est super omnia virtus & continet omnia, *Anthropos* vocatur; & ideo hoc filium hominis (sc. dicere Salvatorem.) Hi quamquam planè insaniebant circa causam nominis quod Christus sibi sæpè tribuit, vocans se *filium hominis*; tamen quia illum quem nominatenus, vocabant voce Græca hominem, censebant esse primam mentem, & summam ac supremam virtutem omnia continentem, quæ alia non est quàm diuina. Laborarunt erroribus non spectantibus ad hunc locum, in quo dumtaxat astroimus Christi generationem temporariam abique patre creato, non excluda diuina vi, efficientiam patris creati supplere.]

203. Cæterum quod Iudæi quidam, & Ethnici apud Iustinum, generationem Christi ex homine patre, probare conati sunt ex illis ipsis Christi proximè adductis vocibus, quibus se toties Christus ipse filium hominis est professus; refellit id ipse Iustinus quæst. 66. ad orthod. idemque in dialog. cum Tryphone Iudæo hanc prodit causam, cur se Christus filium hominis denominaret etiam si humano patre careret. [Filium hominis seipsum dicebat, vel quia natus de Virgine oriunda (ut dixi) à Davide, Iacobo, Isaac, Abrahamoque: vel qui ipse Abraham, etiam teligorum deinceps pater est ex quibus Mariæ stirps deducitur. Scimus enim patres filiarum, etiam liberorum patres esse, quos illæ pariunt.] Itaque quod Christus se filium hominis dixerit, non probat eum de patre genitum. Imò verò Nazianzenus orat. 4. de Theol. num. 9. 2. varia Christi nomina expendens, hanc filij hominis appellationem eò pertinere censet, quod Christus ex sola Virgine abique patre homine sit natus, ortum mediātē habens ex Adamo: quod approbat Euthym. Matth. 8. ad illud *filius autem hominis, non habet ubi caput reclinet*. Hæc tamen repudiant Catharini in esp. 1. Genesis ad illud *faciamus hominem*. Iansenius cap. 17. concord. & latè Ribera Ioan. 1. in fine: qui notant Hebræismum esse, & verba quæ Latine veritatem *filium hominis*, idem planè sonare quod hominem, & quidem virum, non feminam; ac proinde tantum abest ut Euthymij expositio subsistat, ut potius planè concidat. Ex eo autem quod in nouo testamento quoties Christus se filium hominis vocat, Græcus contextus geminum articulum ferè semper adhibeat: (Imò ne semel quidem aliter vquam haberi in Euangelij affirmat Ribera Apocal. 1. num. 82.) manducimur ad intelligendum, certum illum filium certi hominis dictum, esse Christum: quia est ille filius iam olim Adæ prædictus, qui idcirco factus est Adami terreni filius, & tantoperè deiici sustinuit, ut nos faceret Dei Filios. Ea enim tam crebra huius denominationis usurpatione, voluisse Christum commendare quid dignatus sit esse pro nobis, egregie dixit S. Augustinus lib. 2. de consensu Euangel. cap. 1. mihi quæ ea causa usurpatæ adeò frequenter illius appellationis, maxime probatur cum Maldonato Matth. 8. numer. 20. quamvis non ignorem alias præterea complures proferri à Toletio in cap. 3. Ioan. annot. 19. & alias insuper cumulare Scheuchauium lib. 4. de Trinit. cap. 26.

Corollarium 1. Summus amor Christi in matrem.

104. Hinc verò obiter colligendum est, quantus fuerit Christi amor in matrem. In quam rem, semota omni comparatione, transferam cum reuerentia quod alia occasione dixit Synesius epistola 3. in fine, agens de prole spuria & incerto patre nata, quæ quia certo patre destituta est, debet matri amorem quem ex patre deberet patri si de eo constaret. Cum ergo Christus certo sciret se ex sola matre natum esse, debebat ei amorem quem verique parenti debuisset si patre creato & matre editus fuisset, ut cæteri. Et vicissim summus Deiparæ amor in filium, expendi potest ex modo quo eum procreavit. In quam rem S. Anselmus de excel. Virginis cap. 4. insigniter planè philosophatur, & quoad matris in filium, & quoad Filij amorem in matrem. [Pendant inquit] aliqua bona mater, quo affectu reueatur circa unicum & bonum filium suum, & bonus Filius simili modo pendat, qua pietate mouetur erga bonam & dilectissimam ac dulcissimam matrem suam; & aliquatenus tenet, si quo modo in se coniunctare valeant amorem huius bonæ matris erga verè bonam & dulcissimam matrem suam. Equidem omnes homines, ex coniunctione duarum personarum, hoc est, matris & femine procreantur, & amorem suum verique personæ, idest, patri & matri naturaliter debent, qui sic generantur, ipsique in filio hominis amorem suum parentes ambo qui eos genuerunt. Cum autem amorem, quem pater & mater singuli debent filio suo, debet hæc felicissima mater sola filio suo: amorem etiam quem debet quilibet Filius simul suo patri & matri, ille Filius veræ Virginis, sive debet soli matri. Nam sicut alij filij nascuntur ex patre & matre, ita Filius eius natus est ex ea sola matre. Excedit itaque omnes amores parentum in Filios, aut filiorum in parentes, amor istius matris in filium suum, & istius filij in matrem suam. Et hæc ita se habent iuxta rationem filiationis, quæ facta probatur extra legem humane procreationis.

Socium de proposito capite amoris Deiparæ in filium, præclare differt Amed. Lanfan. hom. 6. de Dep. verbis illis. [Quæ mater dilexit filium suum, ut illa? Non enim fortuito concepit, ut cætera mulieres; sed vnicus Patris pia electione, & gratuita bonitate, matris visceribus influxit: hoc est vnde magis diligebat.] Et mox: [Eundem quoque habuit Deum, quem & filium, quia homo natus est in ea, & esse fundavit eam altissimus]. Et hoc est, vnde magis incomparabiliter diligebat. Sola enim à sæculo meruit habere eundem, filiumque & Deum. Ergo abyssum abyssum inuocante, duæ dilectiones in vnâ conuenerunt, & ex duobus amoribus factus est amor vnus, cum Virgo mater, filio diuinitatis amorem impenderet, & in Deo amorem nato exhiberet.] Implem tunc fuisse quod de se sponsa dixit, *Dum ego Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suauitatis*, Christo inquam intra matris viscera recubante rardi maternæ fragrantiam in eum emicuisse, piè omnino ac benè commentatur Philippus Abbas lib. 2. in Cant. cap. 9. Habet omnino hic locum insignis tropicatio D. Chrysostomi homil. 2. de fide Annæ, cum agit de ardentissimo per eam Samuelis amore, ex coniuncta duplici flamma, naturæ nimirum & gratiæ quod in eum & in filium, & in rem sacram à Deo datam inardesceret.

Corollarium 2. Summa Deiparæ de hoc mysterio peritia.

105. Rectè quoque hinc colligit S. Bernardus, Dei Patrem de mysterio Incarnationis, cuius ipsa officina Theoph. Rayn. Christum.

fuit Christum concipiendo, perspexisse multo plura quàm vllum alium infra Deum. Sic enim scribit hom. 4. super missus est. [Quid est, & virtus altissimi obumbrabit tibi? Qui potest capere, capiat. Quis enim (excepta fortassis illa quæ hoc sola in se felicissimè meruit experiri.) intellectu capere, ratione discernere possit, qualiter splendor inaccessibilis, virginis sese visceribus infuderit; & ut illa inaccessibilem accedere ad se ferre posset de portuicula eiusdem corporis cui se animata contemperavit, reliquæ massæ vmbra culum fecerit? Et fortasse propter hoc maxime dictum est, *Obumbrabit tibi*, quia res nimirum in Sacramento erat, & quod sola per se Trinitas, in sola & cum sola virgine voluit operari, soli datum est nosse, cui soli datum est experiri. Dicatur ergo, *Spiritus sanctus superuenit in te*, qui utique sua potentia fecundabit te. Et *virtus altissimi obumbrabit tibi*. Hoc est, illum modum quo de Spiritu sancto concipies, Dei virtus & Dei sapientia Christus, sic in suo secretissimo consilio obumbrando conteget & occultabit, quatenus sibi tantum notus habeatur & tibi.]

Defectum Patris creati circa Christum, suppleuit Spiritus sanctus, dictus idcirco Virgini obumbrasse.

Sic exclusa patris humani opera à Christi generatione & quod Daniel prænnunciat, lapidis de monte sine manibus abscessionem, hoc est [Virginis vtero non aduentio sed indigena puerperio fecundato] ut scitè dixit D. Augustinus epistola 3. addendum est, Spiritum sanctum virilem efficientiam per seipsum suppluisse: ideoque Christum de Spiritu sancto conceptum dici. Nam præpositio illa de supplementum illud operæ paternæ designat sicut particula ex maternam subministrationem materiæ ut Tertull. potenter differit aduersus priscos hæreticos qui illud ex expunxerant & in per commutabant l. de carne Christi c. 20. Quamquam S. Ambrosius lib. 2. de Spiritu sancto c. 5. vbi Marth. 1. legimus. *Quod enim in ea natum est de Spiritu sancto est, legit ex Spiritu sancto est*, quam lectionem contendit esse germanam. [Nam licet inquit] plerique habeant de Spiritu, Græcus tamen vnde translulerunt Latini *ἐκ τῆς πατρὸς* & *ἐκ τοῦ* dixit, hoc est, ex Spiritu sancto. Quod ergo ex aliquo est, aut ex substantia est, aut potestate eius. Ex substantia, sicut filius, qui ait: *Ex ore Altissimi prodii*, sicut Spiritus qui à Patre procedit. De quo dicit Filius: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet*. Ex potestate autem, sicut illud est: *Vnus Deus pater, ex quo omnia*. Quomodo ergo in vtero habuit Maria ex Spiritu sancto? Si quasi ex substantia; Ergo Spiritus in carnem & ossa conuersus est? Non utique. Si quasi ex operatione & potestate eius Virgo concepit, quis negat Spiritum creatorem?

206. Eandem Spiritus sancti efficientiam in Christi conceptione, expressit Gabriel Lucæ 1. Verbis illis ad Virginem *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi*. Virtus enim illa altissimi, tamen eam Maximinus Arrianus apud S. Augustinum lib. 3. contra eum cap. 17. interpretabatur filium, suffragante Rufino ad 3. Symboli articulum, Andrea Hierosolimitano orat, de annunciat. *sub finem*, Paulino Aquilegeni in sacro Syllabo columna 3. & autore quæstionum noni testamenti in 51. Reuera tamen est Spiritus ipse sanctus; ita ut hoc quod de altissimi virtute dicitur, sit repetitio eius quod præmissum fuerat de superuentu Spiritus sancti in Deiparam, ad obumbrandum illi. Quo verbo iuxta aliquos ut Eusebium 10. demonstr. cap. ultimo significatur abscondio conceptus virginis ut lateret Dæmones. Iuxta alios, significatur protectio ab æstu libidinis inter concipiendum, iuxta illud, *scapulis suis obumbrabit*

ibid est, *proteget te*, quæ est Bedæ interpretatio Lucæ 1. nec non auctoris libri de oper. Christi Cardin. ferm. de natiuit. Christi, cum ait, Spiritu sancto obumbrante incendium originale in Virginis conceptu actiuo extinctum esse. Perpulchrè idem tradit Ambrosius l. de ijs qui mysterijs initiantur cap. 3. *sub medianm.*

At iuxta alios, ea voce significatur robotatio Virginis, vt ferre posset æterni Solis fulgorem præsentem, prout exponit Rupertus lib. 1. de oper. Spiritus sancti cap. 9. & elegantissimè his verbis Cassianus. lib. 2. de incarnatione cap. 2. [Pulcherrimè loquens Angelus, diuinitate verborum, maiestatem diuini operis explicuit. Spiritus enim Sanctus, virginis interiora sanctificans, & in his potentia diuinitatis suæ spirans, humanæ se inseruit miscuitque naturæ: atque id quod alienum à se fuerat, suum fecit, virtute id sua scilicet, ac maiestate præsumens. Ac ne ad introitum diuinitatis, humana fortasse infirmitas non subsisteret, venerandam omnibus virginem, virtus Altissimi roborauit, vt corpoream imbecillitatem circumfusa vmbre suæ protectione firmaret, & ad consummandum conceptus sacri inenarrabile Sacramentum, humana infirmitas non deficeret, quam diuina obumbratio sustineret.] Non dissimiliter Amed. Lauan. hom. 3. de Deip. *sub finem.* [Obumbrabit tibi Christus Dei virtus & sapientia. Ille humanam ex te naturam suscipiet, & plenitudinem diuinitatis, quam ferre non posses, habebit in carnis susceptione. Obumbrabit ergo tibi, quia se inaccessiblei, assumpta à Verbo humanitas obijciat, cuius obiectu lux illa temperata, castissima viscera tua perfunderet.] Nec multum ab ea expositione abest Damasc. 3. fid. cap. 2. potestque familiari exemplo declarari. Sic enim sole flagrantem vmbra petreæ prominentis est opportuissima ne quis Sole contactus planè dfluat, itane Virgo ad Dei præsentiam (veri Sanè solis iustitiæ) colliquesceret, fuit ei obumbrandum per Spiritum sanctum.

207. Alij malunt hoc loco idem esse *obumbrare*, quod *ruditer delineare*, Audi Athanasium orat. de Deip. [Obumbravit virtus altissimi, corroborans eam, & diuinæ vmbre imaginem induxit, vt inde lineamentis collectis, videre posset, quatenus possibile est, Deum formæ expertem in se concipi. Non enim suspicandum est, quod secundum simplicem suæ naturæ proprietatem, virgo in se habitantem Deum videre poruerit, aut quod ipsa anima rationalis & intellectualis incarnationem conspiceret valuerit, sed quatenus possibile fuit, vt potè obumbrante illam virtute Altissimi, & vmbas lineamenta quæ quasi faciente, vt videret, quatenus fieri poterat, Deum in se habitantem. Et vt nos ipsi animam inhabitantem in carne nostra possidemus, nec tamen quomodò qualisve ea sit, conspiceri possumus, sed quasi vmbam eius, & lineamenta ex virtutibus eius & internis efficacibus colligimus: Tale quiddam, tum virgo, tum ipsa rationalis & intelligens anima contueri poterat, atque etiam nunc potest, ex potentij operationibusque inde procedentibus.]

Admodum probabile est quod alij statuunt, idem hic esse *obumbrare* quod *contingere*: ita vt significetur, pro viti virtute & complexu, affuturum Dei complexum atque virtutem. Et ita hæc verba exposuerunt Sa ibi, atque Toletus annot. 100. Vel denique eodem sensu sed diuersimodè aptato, *obumbrare* idem est quod *obnubere*: quod est verbum maritale, ductum à veteri consuetudine, qua sponsus sponfam obtegebat, atque obnubebat: ita vt sensus sit, Spiritum sanctum fore Deiparæ loco mariti, Christumque ex ea non viti interuentu, sed purissima & incoquinata Spiritus sancti operatione concipiendum esse, prout hunc locum interpretatus est Salaz. in cap. 8. Prouerb. n. 119.

Postremo is quem allegabam Auctor qq. noui Testamenti, aliter nec inconcinne sumpsit eam obumbrationem, sic scribens q. 51. [Ambigenti Mariæ de conceptu, possibilitatem Angelus prædicat, dicens: *Spiritus sanctus superueniet in te*: Hoc est, ne dubites, quia virum nescis: quod enim dixi, *quia concipies*, Spiritus sanctus superueniens in te, operabitur vt concipias sine viro: & *virtus Altissimi*, inquit, *obumbrabit tibi*. Altissimi virtus, sine dubio Christus est: hoc enim ad ipsius personam pertinet. Superueniens ergo Spiritus sanctus in Virginem, sanctificauit eam, opere suo efficiens corpus sanctum ex ea, in quo virtus, quæ dicitur Dei Filius, nasceretur; cuius obumbratio in Virginem, (hoc est vt de immensitate diuinitatis aliquid esset in vtero Virginis, quantum posset capere natura humana, quod quasi ex splendore obumbratio diceretur, virtus Dei esset, qui Dei virtus, nec nō & Deus.)

Quamuis hæc obumbrationis interpretatio, minus propria videatur quam reliquæ, tamen æquè ad rem præsentem facit, & æquè ostendit deuisse Deiparæ in Christo concipiendi officium coniugis, sed Angelum maritum fuisse, uxorem auriculam, in hac conceptione, vt dixit S. Eleuch. Tornac. ferm. de Annunciat. Spiritum videlicet sanctum, nunciante Angelo, in Virginis nitentissimis viscetibus Christum efformasse.

Quamuis non idcirco sit pater Christi, plusquam Pater aut verbum.

208. Non tamen propterea inferendum inde est, Spiritum sanctum esse Christi patrem, solumque Spiritus sancti personam aliquid circa Christi formationem præstitisse, quod æquè aliæ duæ personæ nō præstiterint. Spiritus enim sanctus non potest dici pater Christi, quia vt rectè philosophatur S. Augustinus c. 38. & 39. Enchir. non contulit aliquid de sua substantia per quod fetus constitueretur, vt confert is qui in humanis pater dicitur. Idem enim fecisse Spiritum sanctum ne sustinere quidem valeant aures Catholicae, ait D. August. c. illo 38. Itaque Spiritus sanctus non fuit semen Christi, quod voluisse Irenæum (aliū profecto à Lugdunensi, & delirum alique, non sanctum,) testatur S. Idelphonus, initio sermonis de parturitione & purificatione B. Mariæ: sed merè actiue concurrat, quod non sufficit, vt quis pater dicatur. Sicut ex Sole liquet, quem nemo dixerit patrem hominis, quamuis Sol & homo generent hominem. Fusè id persequitur Aluicinus lib. 3. de Trinit. cap. 3. Marini porro Victorinus lib. 1. contra Arium *sub finem*, Spiritum sanctum vocat *matrem Iesu*. Sed ita se exponit homo cæteroquitentibricosissimus, vt nihil officiat ijs quæ diximus.

Nihil verò præstitisse Spiritum sanctum circa Christi formationem quod non æquè præstiterint aliæ personæ Augustissimæ Trinitatis, inde certissimum efficitur, quod opera Trinitatis ad extra, sunt indiuisibilia. Cum enim ratio agendi non sit personalitas, quæ merè terminat, sed natura; hæc autem sit omnibus personis æquè communis, meritò agnoscimus omnes æquè personas ad Christi formationem efficiendam interuenisse. Et ita tradit Conc. Lateran. sub Innoc. III. in confessione fidei, ac pulchrè Hugo Victorinus l. 2. de Sacramentis parte 1. cap. 3. & Cassianus l. 7. de incarnatione cap. 17. cuius argumentatio, est in hanc rem luculenta. [Quod ais, (inquit Nestorium coapellans,) quia humanitatem eius Spiritus sanctus creauit, possemus id nos simpliciter intelligere, si agnosceremus tē id non infideliter protulisse. Neque enim nos conceptam ex Spiritu sancto Domini carnem negamus: sed ita tamen conceptam corpus cooperante Spiritu dicimus, vt creatum tamen sibi à filio Dei, hominem suum esse dicamus, dicente ipso in Scripturis factis Spiritu sancto, atque testante; *Sapientia edificauit sibi domum*. Vides ergo quod id quod conceptum est à Spiritu sancto, ædificatum à filio Dei atque perfectum est; Non quia

quia aliud opus Filij Dei, aliud Spiritus sancti: sed quia per unitatem diuinitatis ac maiestatis, & operatio Spiritus, & edificatio Filij Dei sit, & edificatio Filij Dei, cooperatio Spiritus sancti. Et ideo non solum Spiritus sanctus in Virgine superuenisse, sed etiam virtus altissimi obumbrasse Virginem legitur: vt quia Sapientia ipsa plenitudo diuinitatis est, sapientia sibi domum edificanti, omnem diuinitatis plenitudinem nemo ambigeret affuisse.]

209. Filium ipsum, de quo magis ambigi poterat, conceptioni huius cooperatum esse, discretè agnoscit Damasc. orat. 1. de natiuit. Deip. & Gregentius in disputatione secunda diei cum Hecano Iudæo, vocantes verbum, *semen patris* in hac generatione. Quod videtur simpliciter ex Iustino in expositione fidei de Trinitate sic loquente. [Verbum de celo ad nos descendit, non corporali descensu, sed diuina voluntatis effusione, ad eam dispensationem, vltim est sequestra Virgine stirpis Davidicæ, sicut illi regi promissum fuerat: de ingressum in eius uterum, quasi semen quoddam humanum, sicut sibi templum perfectum hominem, propria parte quadam illius naturæ, quæ fieret formanda eius templi essentia; hoc indutus & huic vnitus, Filius Dei, prodijt naturæ geminæ.] Citatur hic locus a Leonio Byzantino l. 1. contra Nestorium & Eutychem, sicut etiam de promissis ex l. 3. Iustini de Trinitate, cap. 3. At Tertullianus loco superius prolato ex l. de carne Christi cap. 18. semen Dei patris quod hic interuenisse vult, ait fuisse Spiritum sanctum, quod splendet expressit S. Hilarius lib. 2. de Trinit. cum exponens Christi conceptionem, & Gabrielis colloquium cum Virgine, ait. [Mariam Angelus benedixit, materem Filij Dei Virginem pollicetur. Illa virginittatis suæ constantia, difficultate facti commouetur. Angelus ei diuinae operationis efficientiam exponit; & ait enim: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit te. Spiritus sanctus desuper veniens, virginis interiora sanctificauit, & in his spirans (quia ubi vult Spiritus ipse) naturæ se humanæ carnis immiscuit, & id quod alienum à te erat, vi sua ac potestate præsumpsit: utque vt ne quid per imbecillitatem humani corporis diffunderetur, virtus altissimi virginem obumbrat, infirmitatem eius veluti per vmbram circumfusam confirmans, vt ad seminationem inuentis Spiritus efficaciam, substantiam corporalem diuinæ virtutis inumbratio temperaret.] Non fuisse reuera Spiritum sanctum semen producendo Christo Virgini inditum nisi analogum, quatenus scilicet id ipsum præstitit quod in alijs generationibus præstat semen paternum, notius est quam vt moneri debeat, & ab Hugone Victorino l. de precept. Virginis. B. Mariæ cap. 1. scitè traditur.

Tertullianus tamen S. Augustinus, perditos quosdam adeo peruersè accepisse quod fortasse ex his Patribus audierant; Spiritum scilicet sanctum Christo fuisse pro semine, vt inde nefandissimam hæresim fabricarent, quæ cum Sancti Spiritus summa puritate & immutabilitate consistere nequeat. Sic enim scribit serm. 191. de temp. [Ipsum Dei Filium, qui absque initio cum Patre & Spiritu sancto est, dicimus in fine seculorum, perfectum naturæ nostræ hominem suscepisse ex Maria semper Virgine, & Verbum carnem esse factum, sed assumendo hominem, non permutando Deitatem. Nec vt quidam sceleratissimi opinantur, Spiritum sanctum dicimus pro semine fuisse, sed potentia & sermone creatoris operatum.] Ea ipsa verba habentur in sensu accipio, quod inter errores Messalianorum numerat Nicetas 4. Thesao. c. 33. hunc apponens articulum eorum 13. [Quod Maria semen & Verbum conceperit.]

In pari diuinarum quarumvis personarum interuentu, cur Christi conceptio tribuatur Spiritui sancto.

210. Non plus igitur Spiritus sanctus ad Christi formationem contulit, quam Personæ reliquæ diuinæ, ad quarum omnium ad hoc opus concursus, est locus pulcherrimus apud Gostidum Vindoc. serm. 8. [Ad hanc (inquit) Beatissimam Virginem, Deus pater ex se genitum Filium misit, vt ipse Dei Filius, Virginis etiam Filius fieret & spoliis. Hoc Pater disposuit caritate, Filius voluntate compleuit, Spiritus sanctus parauit thalamum & ornauit; id est ab omni corruptione peccati mundauit Virginis uterum, & multiplici sanctitate repleuit. Ibi tamquam in aula regia, Deus qui ante omnia creauerat, seipsum creauit in vtero Mariæ. Neque mireretur quod sponsum Mariæ, eius filium diximus. Nam pater & sponsus huius Virginis, est Filius eius; Pater planè quia ab ipso creata est; Filius quia natus est ex ea: sponsus quia ei caritate coniuncta. Mirum coniugium, sed fide & pietate mirandum; Vbi Virgo, mater exitit, virginittas vxor, maritus Spiritus sanctus, per autem conceptio, conceptionis interpretis Angelus, semen Christus, proles Virginis, Filius Dei.] Similiter locutum S. Eleutherius Tornacensem, supra iam retuli.

Sed cum illam creaturam, ait D. August. cap. 38. Enchir. [Quam Virgo concepit & peperit, quamuis ad solam personam Filij pertinentem, tota Trinitas fecerit, (neque enim separabilia sunt opera Trinitatis) cur in ea facienda solus Spiritus sanctus nominatus est.] Cur inquam peculiariter hæc conceptio Spiritui sancto tribuitur, non item Patri & Filio? Nam quod illud sibi respondit D. August. non excludi reliquas personas, etiam si non exprimantur, est quidem verissimum, & exemplis doceri potest, vt D. Augustinus rectè tradit: cuius ibi paritatem in hoc edisserendo & his exemplis proferendis, compensauit in purgatione Valeriani cap. 6. & bene idem habet Paschal. lib. 2. de Spiritu sancto cap. 4. Ea inquam D. Augustini prima responsio non tollit difficultatem. Id ipsum enim est quod interrogatur, cur exprimitur solus Spiritus sanctus, cum æquæ aliæ duæ personæ, Christo formando sine cooperata. Dici itaque potest, conceptionem Christi appropriari Spiritui sancto, vel ad significandam summam vnde cumque munditiam ac sanctitatem huius generationis; vel ad denotandum formationem Christi, & hoc quod erat humanitatem sic formatam in Deiparæ vtero Deo coniungi, esse meram opus gratiæ, quæ Spiritui sancto appropriatur. Ita habet S. Augustinus c. 40. Enchir. Idemque insinuat Fulgentius lib. 2. ad Monim. c. 10. & discretè Aleuinus 3. Trinit. c. 1. & 3.

Homo Deus, potuisset de creato Patre concipi.

211. Quare statuamus vt ex fide certum, quod natum est ex Virgine sanctum, non de patre vilo carnalis, sed de Spiritu sancto, ad modum propositum fuisse conceptum. Tamen si agendo de potentia absoluta, non videatur dubitandum, quin humanitas Christi Verbo Dei vnita in posteriori naturæ, potuisset concipi opera viri. Neque enim vel vmbræ contradiotionis ea in re potest occurrere; vt mirum sit Bartholomæum Medinam 3. p. q. 1. art. 4. id primò in dubium vocasse, moxque etiam aperte negasse, eo argumento nixum, quod nulla creatura possit efficere vnionem hypostaticam, quam tamen putat oportere effici ab eo, qui dicendus sit pater Christi, eo quod generatio per se non terminetur ad humanitatem, sed ad personam subsistentem in natura humana. Quod eodem argumento idem Medina q. 2. art. 4. in fine, videtur adactus fatens, nutritionem in Christo non fuisse actum vitalem;

ne partialis productio vnionis hypostaticæ, tribueretur virtuti Christi nutritiua, quam æquè necesse est aggerando terminari ad personam partialem, ac vis generatiua terminatur ad personam totalem. Hoc tamen argumentum est, valde infirmum. Neque enim generatio dicitur terminari ad personam, quasi subsistentia totalis quæ personam formaliter constituit, adueniat totali naturæ quam terminat vi generantis: aut subsistentia partialis, adueniat parti substantiæ vi agentis aggerantis, & eam partem vnientis reliquæ substantiæ. Id enim aperte falsum est in nobis, qui cum duplici partiali subsistentia potiamur, neutram à generante vel nutriente habemus. Nam subsistentia animæ, cum sit spiritalis, sit à Deo solo. Subsistentia verò materiæ, præexistebat ante hanc generationem: & à Deo primum materiæ indita in prima creatione, perstitit exinde semper in materiæ. Ratio igitur cor hominis generatio dicatur ad subsistentiam terminari, ex eo petenda est, quod eo ipso quod generans effectiue attingit vnionem partium humanitatis inter ipsa, resultat persona in natura integra subsistens, si res fiat iuxta consuetum naturæ ordinem, & secludatur extraordinarium miraculum quo Deus velle modos parciales subsistentiæ subtrahere à materiæ corporis, cum primum animatur, & ab anima quam infundit. Tunc enim etiam si impediretur resultatio personæ, tamen vera generatio fieret, & tota parentum efficientia suum locum haberet, sed tantum procrearetur humanitas. Eo itaque excluso miraculo, quia cum generans efficit vnionem partium physicarum essentialium exurgit persona, merito dicitur generationem terminari ad personam. Hoc tamen nullam infert generantis efficientiam in personam, vel vnionem hypostaticam humanitatis sic productæ: sed eo ipso quod Deus humanitati sic productæ diuinam suam subsistentiam in eodem momento apponeret, homo qui prædictam efficientiam ei humanitati contulisset, etiam si nihil in vnionem hypostaticam influxisset, esset verè Christi pater. Sed hæc, vt dixi, spectant ad illud quod de potentia absoluta posset contingere.

Christum de factò, absque Patre creato conceptum, concluditur.

212. Attendendo autem ad illud quod re ipsa factum est, planè ex fide constat, omnem viri efficientiam procul exulasse ab hoc negotio, vt satis hæcenus demonstratum est. Qui in huius veritatis confirmationem plura desiderat, adeat DD. pro B. Mariæ Virginitate disputantes. Astipulantur enim huic veritati, eo ipso quod probant, eam de Spiritu sancto concepisse, ideoque Virginem fuisse concipiendò. Hoc passim sacri DD. confirmant, siue contra Iudæos, siue contra Ethnicos, siue contra vtrorumque symmistas, quosdam hæreticos. Splendidissimè id contra Iudæos agitarunt S. Hieronymus in opere de perpetua B. Mariæ Virginitate, Abulensis opusculum in illud Isaia, *Eccce virgo concipiet*. Finis toto lib. 2. Flagellii, Galatinus lib. 7. de Arcanis à cap. 14. & luculenter de more Canisius lib. 2. de B. Maria cap. 6. Contra Ethnicos verò idem versant, Lactantius 4. instir. cap. 6. & 18. Eusebius lib. 7. de demonstr. cap. 1. (quamquam æquè in Iudæos disserit.) Rufinus ad certum symboli articulum, & laudatus proximè. Canisius ibidem cap. 7. aduersus quos satis superque esse potest exemplum Buddæ ex Virginitate lacere geniti, & Platonis à Virginitate partu editi vt ferebant fabulæ ab Ethnicis admittæ, quas memorat S. Hieronymus lib. 1. in Iovinam. Ethnici tamen in hoc puncto annumerandi non sunt Mahumetani, quos hac in parte rectè sentire refert Cantacuz. Apolog. 1. Denique contra hæreticos, propositum fidei veritatem confirmat Canisius ibidem cap. 8. & 17. præuocatque con-

tra Heluidium S. Hieronymus. Nam quamvis hic nebulo, in solam S. Mariæ virginitatem post partum foret, tamen S. Hieronymus vniersè monstrat. Deiparam semper Virginem, & viro inaccessam fuisse. Nec iuuat hæreticos, locus quem ex Apostolo obtinent, vbi asserit Christum factum ex muliere. Vox namque mulieris, sexum notat, non corruptionem, vt latè tractat Tertull. 1. de valend. Virg. cap. 4. 5. & 6. & insigniter planè Orig. hom. 8. in Leuit. initio. Contra omnes verò prædictas impietatis ac nequitie turmas, pugnant Toletus in cap. 1. Lucæ annot. 1 x l. Suarez t. 1. 3. p. d. 3. Vaquez 3. p. d. 121. Coccius t. 1. lib. 3. art. 2.

Christi igitur generatio sic fuit, quam non diffiteor fuisse & nouam & planè mirabilem sed vt ait S. Maximus hom. 1. de natali Domini. [Si in sanctis suis mirabilis Deus, quomodo non in se ipse mirabilis? Si mirabilis in Ioanne quem nasci de patre sensissimè, & sterili de matre præcepit, quanto magis in se est mirabilis, qui vt nostræ conditionem carnis indueret, nouum Virgini & conceptum dedit & parum? Ait sanctus Abacuc propheta: *Domine audiui auditionem tuam, & timui, consideravi opera tua & expaui*. Quis nõ expauescat, & metuat tanti profunditatem mysterii, quandoquidem vnus idemque, sine conceptione natus est Deus, & sine creatore factus est homo.]

B. Virginis concursus in Christi conceptionem, perfectè maternus ac primum passus, per materiæ suppeditationem.

213. Procul amandato à Christi conceptione concursu quocumque patris creati, excutiendus est maternus. De quo illud generatim præmittendum est, B. Virginem fuisse verè matrem hominis illius, qui Christus dictus est; nec paruum fortuito peperisse, vt fabulabantur Sabelliani apud S. Augustinum serm. 18. de fl. sed verè eum concepisse & peperisse, vt aperte fert vox matris, qua in Scripturis & traditione donatur, & quod in regula fidei conceptus ex Virgine dicitur. Vnde etiam habetur, B. Mariam omni eo modo ad filij conceptionem concurrisse, quo alia quæ verè matres sunt, concurrere solent: Ita vt cum certum sit, matres eò dici matres, quod saltem ad foetus efformationem suppeditent sanguinem; id saltem præstiterit Deipara. Neque id diffiteri veluit Anast. Synai. cap. 13. id. 72, cum ait Christum in Deiparâ viro absque materiâ fuisse formatum. Id enim intelligit, de materiâ extrinsecus subministrata, seu de semine virili, quod hinc prorsus exulauit.

Difficilius visus est loqui S. Hilarius lib. 10. de Trinit. non multum ab initio, vbi negat, B. Virginem dedisse initium corpori Christi. Deo quo loco, digladiatus est cum Philippo Abbate, quidam Ioannes Præpositus, qui rectè monuit (id quod etiam à Gilberto Portetano se didicisse ait Philippus epistola 5. in fine) librum quo ea propositio continetur, non esse S. Anastasij, vt ferebat titulus Codicis, sed verè esse S. Hilarij. Eum verò in illa propositione lapsum esse, citra ambages pronunciat Ioannes ille tertia ad Philippum epistola, nec admittit responsum Philippi; quod scilicet sensus S. Hilarij tantum fuerit, Christum non accepisse à B. Virgine vitium originis nostræ, nec esse procreatam cum actu libidinis, & concupiscentiæ flamma. Id enim procul abesse à S. Hilarij verborum sensu, affirmat Ioannes; nec immerito, vt rectè etiam notauit Hunaldus epistola ad eundem Ioannem, qui propius quam Philippus aut Ioannes attingit verum S. Hilarij sensum, qui fuit, B. quidem Virginem suppeditasse Christo, quidquid alia matres liberis suis suppeditant; atque adeò saltem materiale corporis Christi principium: Christum tamen non habuisse ab ea sui initium, quatenus alia causa efformandæ tam subito humanitati, & Verbo

Verbo vniuersae, necessaria fuit; nimirum Spiritus sanctus Verba S. Hilarij, seipsum explicat, nisi attentè legantur, & eius stylus paulo fortior & durior habeatur per spectus. Virgo (inquit) non nisi ex Spiritu sancto, genuit quod genuit: Et quamvis tantum ad natiuitatem carnis ex se daret, quantum ex se feminæ edendorum corporum susceptus originibus impenderent: non tamen Iesus Christus per humanæ conceptionis coaluit naturam. Sed omnis causa nascendi, innecta per spiritum, tenet in hominis natiuitate quod Dei est. Hinc igitur maximum illud ac pulcherrimum suscepti hominis Sacramentum, Dominus ipse ostendit dicens: *Nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo, filius hominis qui est in caelo.* Quod descendit de caelo, conceptus de Spiritu originis causa est. Non enim ex se corpori Maria originem dedit: licet ad incrementa partumque corporis, omne quod fetus sui naturale est, contulerit. Quod verò hominis filius est, susceptus in Virgine carnis est partus. Et mox. [Aboluit B. A. postolus etiam huius inenarrandæ corporeæ natiuitatis Sacramentum locus est, dicens; *Primus homo de terra limæ, secundus homo de caelo;* Hominem enim dicens, natiuitatem ex Virgine docuit: quæ officio vta materis, fetus sui naturam, in conceptu & partu hominis, exsecuta est. Et cum ait, secundum honorem de caelo, originem eius ex superuenientis in Virginem sancti spiritus aditu testatur est. Atque ita cum de homo est, & de caelis est, hominis huius & partus à Virgine est, & conceptus ex Spiritu est.] Nihil clarius pro sensu proposito S. Hilarij, quem errores de natura Christianæ veritatis luce insimulare hac in parte, quod fecit prædictus Ioannes Præpositus, audaciter est plusquam giganteæ, & nullo modo ferenda. Certum igitur esto, B. Virginem, materiam formando Christi corpori necessariam contulisse.

De alio per verum semen, pars negans.

214. Cum verò insuper, Medicorum experimentis & rationibus sit ferè certum, matres omnes semen aliquod ad proles conceptionem conferre, quod in ipso saltem mulieribus quæ bona & vegeta sunt corporis affectione, actiuum sit, nec materialiter tantum, sed & effectiue ad generationem concurrat; Item planè, & cum eodem certitudinis vel probationis gradu, affirmandum est de B. Maria quoad Christi Domini purissimam conceptionem. Videtur omnem efficientiam Deiparæ hac in re negare S. Ambrosius in institutione Virgine cap. 16. Sic enim scribit [Beatus Mariae vterus, qui tantum Dominum contulit quando formauit. Coronauit eum quando generauit, quia & si eum sine aliqua sui operatione formauerit, quia Spiritus sanctus superuenit in Virginem] unde & ipse ait; *Inoperatum meum viderant oculi mei* tamen hoc ipso quod ad omnium salutem eum concepit & peperit, coronam capitis eius æternæ pietatis imposuit, ut per fidem credentiam fieret omnis viri caput Christus. Inoperata est ergo caro Christi, quam re Maria Virgo conciperet, invitato quodam nouoque incarnationis mysterio, sine vlla virilis feminis admixtione, diuinæ gratiæ dispositionis, quod erat carnis assumptæ ex Virgine, atque in illa nouissimi. Adam immaculati hominis membra formauit.] Verum S. Ambrosius eo loco nihil minus cogitauit quam de abrogando Virgini actiuitate in Christi formatione. Sed quod ait Virginem sine aliqua sui operatione Christum genuisse, operationem sumit passiuè pro cultura à viro. Frequens enim esse ut paternos ad matris alio femineo expringatur, Conradus Ritherusius ad lib. 4. Halient. Oppiani num. 26. ex sacris & profanis suis persequitur. Deipara ergo absque vlla tali

sui operatione Christum concepit, quia planè intacta semper à viro fuit. Creditus Bernardus tract. de vire vera cap. 1. Eodem sensu ait, benedictam Virginis terram, non accepisse operationem humanam ad concipiendum Christum, sed à solo Spiritu sancto fuisse irrigatam exclusa quacumque viri, opera. Igitur in illis Ambrosij verbis *operatio sui* sumitur passiuè pro cultura ab alio. Sicut passiuè sumitur verbum operandi apud Apostolum, cum ait, fidem per dilectionem operari idest excoli & exerceri. Ac proinde locus ille Ambrosij nihil officit præsentis instituto, neque excludit veram Virginis actiuitatem in Christi procreatione interuentu seminis sui, etiam si excluso profus alieno.

Quamvis autem si semel statuatur B. Virginem verum semen ad Christi formationem contulisse, facile concedendum videam, non sterile ab ea, quodque in solam partium spermaticarum materiam cederet, sed actiuum & efficax semen fuisse suppeditatum, cum corpore esset optimè constituto: Tamen quod B. Virgo semen aliquod contulerit ad Christi formationem, quibusdam periculosè asseri videtur. Candor enim Virgineus, & nitidissima puritas qua Deipara in corpore supra omnes Angelos & spirituales substantias entuit, efficere planè videntur, omnem seminis interuentum in hac conceptione defuisse. Et ita simpliciter affirmat Rubio in 3. d. 4. q. 1. art. 3. conclus. 3. annuitque Palac. Ioan. 3. enar. 1. ac Med. 3. p. q. 3. 1. art. 4. & Aquat. in 3. d. 4. conclus. 1. qui vtgent libidinis sensum, & impuræ voluntatis Afflatum ex quo semen decidit. Et idcirco sententiam contrariam notant asperius, vocantque ineptam, & falsam, ac malè sonantem. Catherinus verò lib. 4. contra Caiet. pag. 269. tit. de ijs quæ à Caietano peccata refert aduersus Deiparæ puritatem & integritatem, tamquam indignam & impuram feduitatem, infectatur dictum Caietani 3. p. quæst. 31. artic. 5. quod Virgo concepit Christum dicatur ex suo semine, aut ex menstruo sanguine. Accedunt pleræque autoritates diserte ferentes, Christum processisse hominem sine semine, & ex purissimis sanguinibus fuisse conceptum. Non igitur ex materno semine.

Eligitur affirmans, reiecta eius probatione ex scripturis.

215. Mihi tamen sicut de alijs matribus ferè certum videtur, quod per verum semen à se subministratum ad proles generationem concurrant, ita de Deipara idem quoad Christi conceptionem videtur statuendum. Quod & ratio, & autoritas multiplex, & inantitas eorum quæ in contrarium opponi diximus, satis persuadet. Et ratio quidem in eo sita est, quod vt iam attigi, eundem planè concursum debeamus B. Virgini respectu Christi tribuere, quem alijs matribus assignant Medici ac Philosophi, qui hæc penitus peruaslerunt: alioqui periclitabitur veritas maternitatis pro Deipara. Atqui alias matres, semen aliquod ad proles efformationem conferre, peritis est extra dubium; qui restantur id planè ferre naturalem necessitatem feminis, ad materialem causam præcipuam proles partium. Igitur non videtur dubitandum, quin B. Virgo verum semen contulerit ad Christi conceptionem, ne minori iure mater Christi dicatur, quam cæteræ vulgo matres liberorum suorum. Ex quo etiam principio, supposita optima corporea cõplexione B. Virgini, eruitur ratio, confirmans hoc semen fuisse actiuum & efficax, non autè sterile. quale Aristoteles omnium mulierum semen esse censuit, reclamantibus Medicis, qui è contrario, mulierum quorumuis semen actiuum & efficax esse contendunt. Nobis autem ad rem præsentem sufficit, quod nunc omnium ferè sententia habet, nempe

saltem

saltem semen quod à mulieribus vegetis & benè affectis suppeditatur, actuum & efficax esse. Id inquam nobis in hac causa sufficit. Nam B. Virginem fuisse corpore sano & optime affecto, nemo in dubium reuocat, & congruentissime asseri per se liquet.

Vento ad auctoritatis suffragium, ubi abstinendum est nonnullis Scripturis quæ videri possent nostram sententiam sonare. Cuiusmodi est illud Genes. 3. *inimicitias ponam inter semen tuum & semen mulieris*: quo loco Christus dicitur *semen mulieris* vt interpretantur SS. Cyprian. l. 2. ad Quirin. cap. 9. Irenæus lib. 4. contra hæres. cap. 78. Isidorus Pelus. lib. 1. epist. 4. 6. Chrysost. homil. 17. in Genes. Augustinus lib. 1. de Genes. ad lit. cap. 3. 6. Leo ferm. 2. de nativ. alijsque passim. Nec obicit Isid. Pelus. lib. 1. epist. 4. 6. significat Christum dici semen matris quia ex solo eius semine procreatus est, citra omnem puritatis oblationem. Hic tamen locus, non multum promouet causam nostram. Nam Christus dictus est *semen mulieris*, iuxta Hebraicam phrasim, qua filius nomine *seminis* nuncupatur, eò quod proles in ordinarijs generationibus, à patre pendeat interuentu seminis. Vnde extensa est appellatio ad matrem: quia qui concipitur, eius quoque proles est; siue mater semen actuum conferat, siue non conferat semen, saltem actuum. Sanè autor epistolæ de viro perfecto, quæ habetur t. 9. Hieronymi, cum hunc locum de Christo, eiusque in Deipara conceptu interpretetur, discretè tamen negat semen eo loco significare posse quod vocis cortex præfert: quoniam (inquit) semina non habent mulieres. Quare non possumus eo Scripturæ loco niti. Eodemque modo exarnamur illis alijs Scripturis, quibus Christus dicitur *factus ex semine Dauid*, vtique per Virginem. Hæc inquam loca, eodem modo enodati possunt, quo locus ex Genesi citatus, ita vt Christum ex semine Dauid concipi, sit concipi ex successione Dauidis, esseque eatenus filium eius: siue Virgo quæ immediatè influxit in Christum, semen ali-quod suppeditarit, siue nullum. Præterquam quod mediati progenitores Christi trahentes à Dauide originem, hoc quod erat esse Christi mediatum, transmissio verò semine, affectoti erant: & eatenus ipsa Virgo ex qua Christus est factus, semen Dauidis verè fuit. Itaque locus ille frustra proferretur in rem præsentem.

Probatur ex Patribus.

216. Auctoritates ergo quibus nititur sententia proposita, partim sunt Patrum, partim Scholasticorum. Inter Patres S. Epiphanius hæc. 3. o. quæ est Ebionæorum num. 3. 1. videtur expressè suffragari huic sententiæ, tractans illud Psalmi 138. *Imperfectum meum videntur oculi tui*, quod Christo accommodat, & ita exponit. [*In libro tuo omnes scribuntur. Dies formati sunt & nemo in eis: nam cum libro veterum comparauit. Propterea, imperfectum, ait, meum viderunt oculi tui, hoc est profeminatum me antequam fingeres cognosceres, imò etiam antequam profeminatus forem. Sed Hebraica vox, expressius quiddam sonat. Pro eo enim quod legimus imperfectum, habet ille Golme, quod idem est atque alica siue granum simile, quod videlicet nondum in panem conlinit ac subactum est sed è confuso frumenti grano velut medulla quadam crassior ac minus calculi instar est. Sic igitur ea voce, id ipsum quod in semine hominis inest simillimum accuratius exprimere voluit, cum dixit imperfectum, id est infirmum tam tum ex vtero, imò ante vterum viderunt oculi tui. Non enim omnia Deus antequam fiant. Ac libri segnè ius nomine maternus vterus indicatur.] Apertissime S. Epiphanius eo ipso loco quo semè quoddamque vitile à Christi conceptione excludit, subdit Christum profeminatum, vtique ob maternum semen, & hoc esse ait imperfectum illud, siue Golme subalbens & colore ac substantia semini humano simillimum.*

Beda in cap. 11. Lucæ, ita scribit. [Christus matris lacte nutritus est, & eius semine conceptus. Ex eodem

enim fonte secundum phisicos, vitumque manat.] Li-quet semen de quo agit, esse verum semen, nec posse dici vt urpatum ab eo semen pro sanguine, cum vitum-que fecerat.

S. Anitus libro contra Photinianos, ea plagula quam inde exscerpit Agobardus l. contra Felicem, *sub finem*, discretè tradit Christum. [Per concordiam genitoris ac generis per traducem maternorum parentum, ex Abraham semine.] esse procreatum. Quæ verba aperte ferunt sententiam pro qua pugnamus.

Hincmarus Opusc. de divorcio Lotharij & Thèrbæge, adeo clarè tradit quod hic intendimus, vt non possit elariari. Initio ferè Opusculi in breuiali responsionem ad interrogat. ad 12. [B. Mariæ conceptio, non naturæ fuit, sed gratiæ, dicente ad eam Archangela, *Aue gratia plena*. In quam Spiritus sanctus superuenit, qui ei ex Virgineo semine, Virgineoque sanguine, siue voluntate carnis, & siue voluntate viri fecunditatem prois contulit.] Eadem verbatim repetuntur infra ad plenam discussionem interrogationis 12.

Odo Cameracensis in disput. de aduentu Christi contra Leonem Iudæum, laudato insigniter nitore veteri Deiparæ, cuius putorem à Iudæo obiectum retulerat, addit, *B. Virgo de cuius visceribus sumebantur semina illa quæ fierent Deus*.

Petrus Damiani ferm. de S. Victoris. [Asumitur purum semen de Virginea puritate, & illud propitiationis fontem sapientiæ Dei secretiori nouitate repurgat.]

S. Remigius vel vt alij malunt Haymo in cap. 8 ad Roma. ad illud in similitudinem carnis peccati, [Corpus Christi non libidinoso vsu maris & femine est procreatum, sed opere Spiritus sancti, de semine mulieris siue semine virili; ideoque siue peccato conceptus, siue peccato est natus, & siue peccato ab hoc mundo transiit.]

S. Bernardus ferm. 2. de Pentecost. initio, tractans illud Isaie 4. *in die illa erit germen Domini in magnificetia*, ita habet, [Germen Domini, Iesus Christus, solus de mandissimo conceptus semine.]

Richardus Victorinus l. 1. de Emman. c. 12. [Christus matrem in eo glorificauit, quod ei aliquid supra naturam dedit. Fecit siquidem in ea aliquid quod fuit contra naturam; aliquid quod fuit secundum naturam; aliquid quod fuit supra naturam. Contra naturam infirmitas nostræ fuit, quod virgo concepit. Secundum naturam fuit, quod in vulua conceptus, & formatus, & tandem secundum legitimam nascendi tempora, natus fuit. Supra naturam non solum huius infirmitatis nostræ, sed etiam supra naturam conditionis primæ fuit, quod siue virili semine virgo concepit. Puritatis fuit, quod siue concupiscentia seminare potuit; honoris, quod prolem ab omni peccati contagio munda effudit. Gloriæ, quod non de viro, sed Spiritu sancto concepit.] Nota illud *seminare potuit*; id est, *reipsum seminavit*.

Rupertus in cap. 3. Ioan. ad illud, *filii hominis qui est in celo*, ait Christum formatum fuisse [de semine Abraham de stirpe Dauid, de carne vel semine Mariæ, licet Virginis.] Et in cap. 1. Matth. ad illud, *pariet autem Filium* ait de Spiritu sancto. Ille vterum Virgineum celiculis irrorauit, de non sua substantia sed de naturali humore ipsius incorruptæ carnis. In quo mira & magna distantia est ab omni conceptu vniuersæ carnis, quia vim sementinam sacri corporis, non vit extrinsecus accedens, sed Spiritus sanctus intus operans excitauit. Guericus ferm. 4. de assumpt. [Benedicta in mulieribus, benedictum semen de ventre profundit.]

S. Illephonius l. contra disputantes de perpetua Virginitate B. Mariæ, allegato B. Augustino, vt ex sequentibus constat (nam principio interuenit lacuna, quæ vnde depromptus sit Augustini locus facit obscurum) allegato inquam Augustino, hæc verba habet. [In vulua Virginis,

Virginis, sanguis genitalis, & semen eius humor fait. Huius humoris sanguinisque substantiam, celatam, carnem intus fecit. Accessit quoque Spiritus sanctus, & hec quæ fuerant Verbi glutino cõmassata, animando formavit. Et paulo post, expendens & reuoluens Augustini verba. [Ceterum de liquore feminis, & de coagulo humoris quod fuit in virtute & potentia Verbi, quodammodo prout loqui fas est, eleganter est locutus, quoniam ipse est mons Dei, ille in Psalmis mons pinguis & coagulatus in vtero Virginis, non illi quos falso suspicati sunt montes incalescentes, sed solus ex Virgine Christus, mons est in quo beneplacitum est Deo Patri habitare in finem. Et idem per Spiritum sanctum dicitur coagulatus, quia sicut lac emulsus est, & concretus de humore vel sanguine, quod est vt phisici volunt semen mulieris. Coagulatus est autem; ac si ex lacte feminis, vt vnus sit Christus, ex quo conceptus est Deus & homo.]

217. Richardus ad S. Laurentio lib. 12. de Deip. tractans comparationem B. Virginis cum ligno vitæ, accommodat ei illud, *Cuius semen in semetipso fit super terram*. [Alitarum enim arborum vel lignorum, hoc est altitum mulierum semen, ex quo fit fructus, in se non est, sed in alio; hoc est in viro, quia fructus id est puer, ex semine nascitur viriisque. Sed hoc benedictum lignum, in semetipso, id est in se solo, habuit semen.]

S. Anselmus I. de conceptu Virginis actiuo cap. 8. agnoscit assumptum esse de Virgine semen ad Christi formationem; & agit de vero semine, vt liquet ex ijs quæ paulo ante dixerat in calce 7. capitis cum quibus conueniunt quæ habet cap. 11. 8. Rursus cum c. 13. tradidisset corpus in femina ex semine muliebri diuinitis segregato compactum, peccato originis caritatis subdit cap. 14. hæc ad Christum aptans, illa quæ apud Iob leguntur de conceptu hominis ex immundo semine, non posse Christo applicari; nec DD. qui cum Iob locum vniuersaliter viciate videntur, Christi formationem verbis illis comprehensam censuisse. [Illi virque (inquit) qui hoc dixerunt, aut noluerunt ea intelligi de omni hominis semine; aut tantum de illo quod cum consensu seminatur voluptatis, quod non esset nisi brutorum animalium si homo non peccasset. At si de omni hoc senserunt: ergo semen de sola Virgine sumptum, immundum tanti viri asserunt, quod impium est credere. Non itaque hoc de illo scripserunt. Sed si de aliquo hominis semine, hoc iuxta hanc sensum protulerunt, non nisi de illo quod cum peccata voluptate concipitur, intelligi voluerunt. Hoc nam nullatenus refragatur nostræ rationi, quæ semen de Virgine sumptum asserit esse mundum, quantum de malis peccatrice.]

Autor Anonymus qui tempore D. Bernardi scripsit, in declaratione eidem libro B. Anselmi subiecta, aperit Christum ex vero B. Virginis semine conceptum tradit.

218. Eodem tempore idem docuit Philippus Abbas epist. 5. *sub medium*, verbis illis. [Sicut ille Christus verus homo, sic illa B. Virgo, vera mater fuit quæ ex carne propria illum progenit, quod Eutiches & qui cum eo erant negare præsumpserunt, & eum nihil accepisse de carne Virginis contenderunt. Dicebant quippe, quia etsi in vtero Virginis fuerat incarnatus, non erat tamen ex illius semine procreatus: forte ne illi iniuriam inferre viderentur, si ex tali materia cum esse genitum esset. Erroneam quorum sententiam, Beda ille Venerabilis, ad quem me remisistis, molitur euertere; & eos, imo eorum similes ad finem conuertere: asserens quia ille carnem sumpsit non de nihilo, non aliunde sed ex proprio Virginis semine: alioquin, ait, nec vere filius hominis diceretur, qui originem non haberet ex homine. In quo non existimo, eundem Bedam, Augustino, vel Athanasio contraria dicere vel sentire;

neque illos conuerso ab huiusmodi sententia dissentire: cum iste loquatur de materia corporis fementina, ille verò de operatione diuina. Egregie quoque idem, & multo expressius epist. 6. agens de S. Hilarij sententia, qua negat Christi corporis initium ex B. Virgine lib. 10. de Trinit. Ait enim Philippus. [Nec tamen per hoc abnegat, quin materiam ministraverit fementinam, ex qua sibi Dei sapientia edificauit corporis officinam: vt non aliunde, non de nihilo illam sibi credatur extraxisse; sed in vtero, & ex vtero Virginis corpus veraciter assumpsisse. In qua assumptione quidam, sicut præsens audiui, scrupulum patiuntur, qui diuinis litteris eruditi pro constanti defendere moliantur, quod etsi Christus in vtero, & ex vtero Virginis carnem sumpsit, illam tamen particulam ex qua nos alij concipimur, non assumpsit. Horrent enim vel credere vel dicere, quod illam carnem liquidam, quam phisici vel semen, vel sperma nominant, in Virgine Christus assumpserit; & non potius aliam sanctiorem vel saltem digniorem in eadem elegerit; tamquam non conueniat corpori tantæ sanctitatis, vt conceptum sit ex illa communi materia nostræ omnium vilitatis. Denique, fides, (vt putant,) non exigit vt ex semine Virginis Christus conceptus asseratur, sed ex carne conceptum Virginis, necesse est eum quisque Catholicus fateatur: multoque credibilius, male esse conuenientius ab illis æstimatur, vt non illam, sed aliam assumpsisse carnis particulam videatur. In qua æstimatione, quantum Christo deferunt, tantum Virgini videntur derogare, & matris iniuriam, certum est in filium redundare; & neutrum eorum possunt dignis laudibus honorare qui alteri non verentur honores ingratos arrogare. Ex quo illam Virginem Angelus Gabriel salutauit; ex quo, facta salutatione, virtus illi altissimi obumbravit; totam eam ineffabilis gratia permundauit, totam permundatio mirabilis mirabiliter honestauit. Et sicut nostra caro tam solida quam liquida, peccati & dedecoris accusatur, quia legi Spiritus à lege membrorum penaliter repugnat: sic posteaquam dictum est Virgini, *Spiritus sanctus superueniet in te*, illud Salomonis completum est: *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te*. Carnem ergo Virginis fementinam, existimo dedecoris nil habere; nil maioris decoris alteram illi proximam obtinere: quin ex ea quæ ad formandos conceptus à principio est diuinitus ordinata, ædificet congrue domum suam Sapientia humanitatis incarnata. Propter illam materiam quam accepit ex Maria, dici potest ex ea Christus carnis originem habuisse propter operantem in ea Spiritum, recte dicitur non ex Maria sed ex Spiritu originem accepisse.]

219. Non abs re quoque, inter Patres sententiæ nostræ astipulatos, recensuerim Damascenum: non modo eo loco quem in hanc rem adducit S. Bonan. in 3. d. 4. art. 3. 1. ex 3. fidei cap. 2. sed etiam l. 4. de fide c. 15. vbi sic scribit. [Quando venit plenitudo temporis, missus est Angelus Domini ad ipsam, annuncians Domini conceptionem, & sic concepit filium Dei, substantialem Patris virtutem, non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, id est ex congressu & semine, sed ex Patris bona voluntate, & cooperatione Spiritus sancti, suppeditauit Creatori creati, & Plasmator plasmari, & filio Dei & Deo, incarnari, & humanari, ex puris & illibatis carnibus eius & sanguinibus, primæ matris absolvens debitum.] Quod S. Damascenus, Deiparam, *ἢ τῶν ἀγνῶν καὶ ἀμολύτων σαρκῶν ἢ καὶ ἀμολύτων*: Ex purissimis & illibatis carnibus ac sanguinibus, Christus conceptus ait, cum non possit de carne vulgariter sumpta intelligi, (neque enim ex ea formatur fetus, pugnetque ea formatio cum vera maternitate vt bene monstrat Abulens. in c. 12. Leuit. q. 6.) vt proinde non bene sub dysfunctione Christum ex propriè dicta carne formatum referat Iord. p. 2. c. 2. omnino

omnino videtur accipiendum de semine materno: quod carnem vocat. Damascenus, quia potentia est caro, moxque in eam transmutatur in fetu. Quo eodem modo accipi potest quod ait Anastasius c. 20. id est 76. [Verbum fuisse unitum carni, & visceribus, & vero Virginis.] Id enim constat falsum esse, si iuxta verborum exitum corticem accipiat. Carnem liquidam pro semine, usurpantem Philippum Abbatem, proxime retuli. Idemque Tom. 2. Moralit. in Cant. tractans illud, *Aquila magna venit ad cedrum quæ erat in libano & tulit de medulla cedri & asportavit eam*, cum hunc locum accepisset de assumptione humanitatis per Verbum intra Deiparam, ait, medullam cedri esse carnem Virginis è qua formatus est Christus, ubi carnem aperte sumit in sensu quem dixi.

Suffragium Scholasticorum.

220. Ex Scholasticis, suffragantur sententiæ propositæ, bene multi. Nonnullos refero, ut in re grauiissima, quorundam meritorum pavor discutatur S. Bonavent. aperte id habet in 3. d. 4. art. 3. q. 1. in corpore. Nec refragatur in responsione ad 2. Nam ibi, tantum intendit excludere indecentem materiæ congregationem, Annuit item Scotus eadē distinc. illa 4. vnica §. si autem teneatur, & passim per reliquam questionem.

Henricus Gandauensis dilectè nobis suffragatur quodlib. 1 §. q. 13. versic. ab illo ergo, & inferius versic. Ego autem.

Optimè Richardus in 3. d. 4. art. 1. q. 1. in corpore. [B. Virgo (inquit) vere potest dici mater Christi, quia quicquid requiritur ad rationem maternitatis, fuit in Virgine respectu Christi. Per virtutem enim generat. nam, humorem sanguineum in membris digestum in semen conuertit, eo modo quo semen est in mulieribus, & illud semen decedit sine quacunque deordinatione, & ad debitum locum concept. onis transiit; & in conseruatione, & in nutritione pueri in vtero, cooperata fuit perfectius, & excellentius, quàm alia matres. Plura autem non requiruntur ad rationem maternitatis.]

Mayro in 3. d. 4. art. 4. primis quatuor conclusionibus, cum præmississet, quid pater, quid mater ad prolis generationem conferat; statimque mater concurrere actiue per semen suum, subdit. [Et iuxta hoc, ad propositum introducantur alia duæ conclusiones. Prima est quod B. Virgo Maria non se habuit totaliter actiue in generatione suæ benedictæ prolis: vel quod idem est; non causauit eam totaliter in genere causæ efficientis, quia alias posset aliqua mater sufficere sine vito ad prolem. Secunda conclusio, quod B. Virgo Maria, suam benedictam prolem causauit vel generauit totaliter in genere causæ materialis; quia ibi nulla alia materia concurrat, nisi purissimi sanguinis Virginis Mariæ. Habuit autem B. Virgo Maria verum semen quod est prolis & generationis, verum principium actiuum: non tamen omnino digestum. Sed Spiritus sanctus illud semen, vel illum sanguinem vltimatè digessit: ut sic haberet sufficientes Spiritus actiuos ad digerendū.] Quod quasi sub disinctione ait extremo loco, illud semen, vel illum sanguinem, non pertinet ad exclusionem veri seminis aut dubitationem an hic interuenierit. Sed ut variorum varijs loquendi modis seruiret, vocauit sanguinem, illud ipsum quod immediatè ante vocarat semen, qui modus loquendi adhibetur Ioan. 1.

Aureolus eadem distinctione 4. vnica art. 5. præsertim sub finem, conclus. 1. & 2. Apertissimè suffragatur sententiæ propositæ.

Aquilanus ibidem q. 1. in calce primi articuli, subscrit sententiæ agnoscens in Deipara veram vim actiuam generationis Christi, per materiam quæ non passiva tantum, sed etiam actiua fuerit, quæ alia non est quàm semen; tamen abique libidine decusum.

Ocham in 3. p. 3. art. 3. incidentaliter, & dubijs quas art. 4. partiali dissoluit, disertè & frequenter iterat, verum semen, B. Virgini Christum concipienti, ac per illud actiue concurrenti, esse adscribendum.

Dionysius Cisterciensis 3. q. 2. art. 1. conclus. 2. est expressè in eadem sententiâ adducto Scoto.

122. Gabriel in 3. d. 4. q. vnica art. 1. ad 3. & articulo 2. conclus. 2. & art. 3. ad 4. dubium, disertè admittit in B. Virgine semen actiuum, quoad Christi conceptionem exhibuerit concursus. Et art. illo 1. refert verba Henrici de Oyta, idem perspicue affirmantis, & refellens Argentinatem qui in 3. d. illa 4. q. vnica art. 2. refellens sententiâ cui adheremus à quibusdam antiquis traditam, ei refragatur, eo tantum philosophico argumento ductus, quod matres iuxta Aristotelem careant vero semine: quod fundamentum inane esse, constat ex dictis. Oyta ergo hoc Argentinatis dictum refellens quoad B. Virginem, perspicue suffragatur nostræ sententiæ.

Franciscus à Christo in 3. d. 3. q. 6. circa ad 4. fusè ac splendide idem docet, adductis alijs, & nominatim Caietano 3. p. q. 3. art. 5. quæ etiam hoc nomine acriter de more fugillat Catharinus 14. contra eum, pag. 169.

Vincentius de Flumato l. de nominibus Christi, V. nouus homo, sic scribit. [Christus conceptus est in vtero Virginali, opere & virtute Spiritus sancti, de semine mulieris sine semine viri.]

Canisius l. 1. de Deip. cap. 4. §. principio, expendens sententiâ Aueris epistolæ de viro perfecto, agnoscit verum B. Virginis semen quoad efformationem Christi, (quam idcirco ex semine David dictam putat,) concursus præstitit: idque ab autore illo affirmatum refert. Sed etiam si autorem illum nobis non esse ascriptum, liquet ex ijs quæ supra ex eo adduxi, itemque etiam si Christum dici factum ex semine David, nihil causam nostram promoueat, ut supra expendimus nunc illud vnum ego, esse aperte Canisium in sententiâ quam proposui. Disertissimè quoque in ea est Franciscus Buaris in Anselmo Vindiciato lib. 1. §. 5. num. 5. cum de verbis Bedæ.

Et fuit absque dubio in eadem, Baptista Mantuanus tract. de loco conceptionis Christi. Nam contendit, B. Virginem actiue concipisse, & quidem naturaliter, ut ceteræ matres ad Christi formationem. Id verò constat à ceteris matribus non fieri nisi interueniente semine quod suppleant. Quo eodem modo potest pro hac sententiâ citari Molina 1. p. q. 45. art. 5. disp. 2. ad 1. Eandem omni labe eximit & aquè probabilem habere videtur Suarez 1. 2. 3. p. disp. 10. sect. 1. & 2. itemque Sanchez l. 2. de Matr. d. 21. num. 11. apud quem Peramatus Medicus latè id ipsum confirmasse refertur in append. ad suum tractatum de semine. Ex Philosophis, planè id agit & stabilit Mendoza disp. 2. de Gener. lect. 5. Disertè item inter sacros Chronologos Torricellus anno mundi 4051. num. 2. Et explicatissimè inter Aſceticos Raymundus Iordanus vulgo Idiotæ parte 8. operis integri de B. Maria cap. 10.

Ad argumenta pariu negantis.

222. Nec difficile erit quæ opponantur retundere. Quod enim Scripturæ & PP. B. Virginem sine semine concipisse affirmant, intelligendum est de virili semine; cuius admissio Virginitatem violat, saltem ordinariè. Et quamvis aliquando contigisse referatur, ab Auerroè, latè hac in parte reprehensio à Mercuriali l. 1. de morbis mulier. cap. 2. vel contingere certe possit iuxta D. Thomam quodlib. 6. art. 18. Naturam l. 4. consil. tit. de frigid. consilio 2. (aliàs 3.) num. 3. alioque adductos exponendo vim generatiuam, ut mulier sine vlla clauſtri virginei effractione, atque adeo manens Virgo, concipiat ex vito; (concipiat dico, non pariat.)

monit verbis illis. [Absit ut quisquam, sanctam Mariam divinæ gratiæ privilegijs & speciali gloria fraudare conetur. Est enim singulari quodā Domini ac Dei nostri, filij autem sui munere, verissimè ac beatissimè *Deotōa*, confitenda. Sed non eo modo *Deotōa*, quo impia quedam hæresis suspicatur; quæ asserit, eam Dei matrem sola appellatione dicendam; quæ cum scilicet peperit hominem, qui postea factus est Deus: sicut diximus presbyteri matrem, aut Episcopi matrem, non iam presbyterum aut Episcopum pariendo, sed eum generando hominem, qui postea presbyter vel Episcopus factus est. Non ita inquam sancta Maria *Deotōa*: sed idèd potius, quoniam ut supra dictum est, iam in eius sacro utero sacro sanctum illud mysterium perpetratum est, quod propter singularem quandam atque unicam personæ unitatem, sicut verbum in carne caro, ita homo in Deo, Deus est.]

225. Idem quidem sonat *Christipara* nomen, quod nomen *Deipara*: Tamen quia Nestorius contendebat B. Virginem non esse *Deiparam*, sed *Christiparam*, & eo nomine utebatur in sensu hæretico, iure vox *Christipara*, ab Ecclesia est eliminata. Audi Theorianum in legat. ad Armenos. [Nec ignorat magna sanctitas tua, vocem aliquando non malam, quæ malè tamen ab aliquibus intelligeretur & exponeretur, reiectione dignam à Patribus esse indicatam; qualis & *Christipara* vox est, *Deipara* Virgini tributa. Nam & *Christiparam* dicere poteramus. Christum enim peperit, Deum & hominem; quod ipsum nomen, propriè denotat. Sed quod eius nominis significatum, à Nestorio nequiter acciperetur, veluti sacrilegium à sanctis hominibus repudiatum est.]

Similiter Orthodoxus apud Abucaram opusc. 14. quærenti Nestoriano cur non nominaret Virginem *Christotocon* sed *Theotocon*, [Respondet, cum infinitis autoritatibus scripturæ Christum Deum esse probosimul probo, quæ ipsum peperit, debere *Theotocon* nominari. Et quomodo non *Theotocos* dicenda est, quæ Deum filium habet? Aut dic, si audeas, matri Regis, non genuisti Regem, neque mater Regis es? Quare cum vocetur Iesus, Christus, non vocas matrem eius *Iesutocon*? Sed potius prætermisso primo nomine Iesus, vocas eam *Christotocon*? Quod igitur tu fecisti in nomine *Iesu*, cum præterito nomine *Iesu*, nomen *Christi* elegisti, hoc ego etiam feci, prætermisso nomine Christi, nomen Dei elegi, primum & proprium, & excellens. A meliore enim parte, non à minore appellationes sunt, ac nomina imponuntur, ab ijs præsertim qui laudant, & honorare volunt.] Instanti autem Nestoriano, quod ex *Deipara* appellatione sequatur Patrem quoque & Spiritum sanctum esse Virginis filios; cum Pater quoque & Spiritus sanctus sint Deus, æquè ac filius; Respondet Orthodoxus, sicut cum Christus dicitur homo Deus, inde non inferitur Patris & Filij corporatio, quia ibi nomen *Deus* supponit pro sola Filij persona: ita neque cum B. Virgo dicitur *Deipara*, significat natiuitatem Patris vel Spiritus sancti ex Virgine; eo quod in hac voce, Dei nomen restringatur ad secundam personam.

Est ergo verè ac propriè B. Virgo *Deotōa*: quam vocem oisitantissimè Motæus à Concilio Ephesino primum fabricatam pronunciant lib. de Euchar. p. 180. ut inde exploderet liturgiam S. Iacobi, in qua ea vox legitur. Hoc dico oisitantissimè pronunciatum. Nam longè ante Concilium Ephesinum, Origenes, & Eusebius Cæsariensis, ea voce vsi sunt, ut refertur apud Socratem lib. 7. histor. cap. 3. 2. sed & Alexander Episcopus Alexandrinus Epistola ad Episcopum Constantinopolitanum ante Concilium Ephesinum data, quæ legitur apud Theodoretum lib. 1. histor. cap. 4. ea voce vsus est. Ipse quoque S. Athanasius serm. 4. contra Arianos, eam vsurpavit. Citat eum Athanasij locum

in hanc rem, S. Cyrillus Epistola ad presbyteros, Diaconos & Monachos Egypti: additque traditionem esse Apostolicam, denominare B. Mariam, *Deiparam*, *Deotōa*: idque negantes, Nazianzenus Epistola ad Cledonium, percellit Anathemate. Pari supinitate idem Plessæus, ibidem *Deotōa* ait vocem esse fabricatam in Concilio Nicæno, cum tamen legatur in epistola Dionysij Alexandrini ad Paulum Samosatenum data, ante tempora Nicæni Concilij: testeturque Theodoretus 1. histor. cap. 13, id falsum esse Eusebium Cæsariensem Arianorum signiferum: Et multo ante, Theognostus & alij quos citat S. Athanasius l. de decretis Nicæni synodi, & ad Episcopos Africa, vocem illam vsurparint.

Vsus doctrina: Immensa propè dignitas, & sanctitas Deipara, delibata.

226. Vsus doctrinæ toto capite propositæ: is præsertim esse debet, ut B. Mariam tamquam speciale Spiritus sancti sacrarium, & officinam tot miraculorum, cui Christus ipse tamquam veræ matri, humanum suum esse debet, ex animo veneremur. *Deipara* sanè titulus quantus sit, quamque sublimis, diligenter suis momentis expendit Canisius lib. 3. Mar. cap. 13, & Suarez t. 2. 3. p. d. 1. sect. 2. & optimè S. Bernardus serm. 1. super missus est, verbis illis. [A sæculo non est auditum, ut aliqua simul mater esset & virgo. Quod si & cuius mater attendas, quo te tua super eius mirabili celsitudine docet admiratio? Nonne ad hoc, ut te videas, nec laus posse mirari? Nonne tuo, imo veritatis iudicio, illa quæ Deum filium, super omnes etiam choros exaltabitur Angelorum? An non Deum & Dominum Angelorum, Maria suum audacter appellat filium, dicens: *Fili quid fecisti nobis si?* Quis hoc audeat Angelorum? Sufficit eis, & pro magno habent, quod cum sint Spiritus ex conditione, & gratia facti sunt & vocati Angeli, testante David: *Qui facit, (inquit) Angelus suos Spiritum.* Maria verò matrem se agnoscens, maiestatem illam, cui illi cum reuerentia seruiunt, cum fiducia suum nuncupat filium. Nec dedignatur nuncupari Deus, quod esse dignatus est. Nam paulo subdit Euangelista: *Et erat, inquit, subditus illis, Quis, quibus? Deus hominibus.* Deus, inquam, cui Angeli subditi sunt, cui principatus & potestates obediunt, subditus erat Mariæ. Nec tantum Mariæ, sed etiam Ioseph propter Mariam. Mirare ergo utrumlibet, & elige quid amplius mireris, siue filij benignissimam diuinationem, siue matris excellentissimam dignitatem. Vtrumque stupor, utrumque miraculum. Et quod Deus femina obtemperet, humilitas absque exemplo: & quod Deo femina principetur, sublimitas sine socio. In laudibus Virginis singulariter canitur, quod sequuntur agnum quocumque ierit. Quibus ergo laudibus indicas dignam, quæ etiam præit. Quatenus scilicet, Christus homo, iure naturali subdebatur matri.

Nec illud omittendum quod idem Bernardus egregiè prosequitur homil. 3. eiusdem argumenti, nempe quod Christus, atque adeò Deus, cum matre sua à qua & ex qua accepit esse, sit peculiari modo quo cū nullo alio est; nempe per identitatem. [Deus (inquit) qui ubique æqualiter totus est per suam simplicem substantiam, aliter tamen in rationalibus creaturis, quam in cæteris, & quoad ipsas aliter in bonis, quam in malis est per efficaciam. Ita sanè est in irrationalibus creaturis, ut tamen non capiatur ab ipsis. A rationalibus autem omnibus quidem capi potest per cognitionem. Sed à bonis tantum, capitur etiam per amorem. In Solis ergo bonis ita est, ut etiam sit cum ipsis propter cōcordiam voluntatis. Nam dum suas voluntates ita iustitiæ subdunt, ut Deum non dedecet velle quod ipsi volunt: per hoc quod ab eius voluntate non dissentiant,

tionis, Deum sibi specialiter iungunt. Sed, cum ita sit cum omnibus sanctis, specialiter tamen cum Maria, cum qua virque tanta ei consensio fuit, ut illius non solum voluntatem, sed etiam carnem sibi coniungeret, ac si de sua, virginisque substantia unum Christum fecerit, vel potius vnus Christus fieret: qui etsi nec efficeret, vel potius vnus Christus fieret, totus tamen Dei, nec totus de Virgine, totus tamen Dei, nec vnus vtriusque filius.]

De sanctitate verò immensa Deiparæ, ob cōceptum in ea & consequenter natum ex ea, & educatum ab ea sanctum Domini; cum vbiis proferunt permulta, preclerim apud Sophronium homil. 10. adscribam dumtaxat nonnulla: Et in primis locum ex Richardo Victorino hinc differentia facit. Abelis & Mariæ, cum tradit B. Virginem non exoptasse mortem timore ne in peccatum laboretur, sed ex nero Dei amore. [Metu cadendi] quomodo virgeri potuit, quæ in carne qua Christi carnem genuit, & nutrit, nihil contrad. Etiam postulat: Ad momentaneum contractum dextræ Salutaris, leprosus mundatur, ad tactum fimbriæ mundum est illa quæ fluxum sanguinis patiebatur; quanto magis illam ab omni contagio mentis & corporis mundum oportuit, quæ tamdiu totum in vtero, quæ ceteris totum in gremio circumplexa fuit; quæ illius (ut sic dicam) medelæ plenitudinem, modò intus infusam, modò exterius adhibita sufficenter habuit; illam inquam medelæ, quæ tollendis omnibus omnium morbidorum morbis, satis superque sufficere possit.] Idem lib. 2. de Eman. c. 27. [Terra virique mortalitatis & passibilitatis nostræ, à facie duorum regum suorum derelinquitur, quando natura mortalis, atque passibilis tã à vicio cōcupiscentiæ, quàm à vicio ignorantie penitus emundatur. Hoc est virque quod B. Mariæ promittitur, cum ei ab Angelo dicitur: spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Legitur de discipulis Saluatoris, & testibus transfigurationis. Quia nubes lucida obumbravit eos. Si lucida fuit quæ obumbravit discipulos Christi, quàm lucida rectè ceciderit quæ obumbravit matrem Christi? Sed si illud eius vmbraculum lucidum erat; ergo & lucem & vmbra exhibebat: Lucem ad depellendam ignorantiam, vmbra ad extinguendam concupiscentiam. Atque illa obumbratio Spiritus sancti, quæ sub vno mōdo dēterit, & exterminavit à Virgine, tam ignorantiam boni, quàm concupiscentiam mali. Quamque in ea omnis concupiscentia extincta fuerit, probat profectio quod cum virginitatis integritate postmodum cōcepit, & peperit. Quàm profundè illuminata fuerit, probat: quod illud tantæ profunditatis Sacramentum, tam veraciter, tam velociter credidit; quod huius mūdī sapientibus, vā tandem aliquando per tot, & tanta miracula persuaderi potuit.]

127. Petrus Damiani serm. 46. [Hinc, (ex concepto Christo).] Hinc rogo perpendite, quibus laudibus digna sit Beata, & gloriosa Virgo Maria, quæ illum nobis de castissimis suis viscibus genuit, qui nos de tam profundo gremio audissimū draconis eripuit. Ad eius namque dignè effrendenda præconia, non Rhetoricorum dilecta facundia, non Dialecticorum subtilia argumēta, non acutissima Philosophorum apta reperiuntur ingenia. Et quid mirum, si hæc ineffabilis Virgo in suis laudibus modum humanæ vocis exuperet; eam & ipsam generis humani naturam, excellentium meritorum dignitate transcendat? Non denique excellentissimus ille Patriarcharum chorus, non promissus Propheciarum numerus, non index Apostolorum senatus, non Martyrum victor exercitus, non aliquis antiquorum, non quisquam sequentium Patrum, huic Beatissime Virgini poterit comparari. Quid enim sanctitatis, quid iustitiæ, quid religionis, quid perfe-

Theoph. Raymund. Christus.

ctionis, singulari huic Virgini deesse potuit, quæ totius diuinæ gratiæ christinate plena fuit? Sic namque ab Angelo, dum saluaretur, audiuit: *Aue gratia plena, Dominus tecum.* Quod, rogo, vitium in eius mente, vel corpore vindicare sibi potuit locum; quæ ad instar cœli, plenitudinis totius diuinitatis meruit esse sacrarium? In Christo enim, sicut per Paulum dicitur, *habuit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.*

Basilii Seleuciæ orat. 39. [Quis ingentem Deiparæ potentiam non miretur; quis non miretur quanto per se superemineat quotquot honoramus, Sanctos? Nam si Deus seruis tantum impartitus est gratiæ, ut non tantum solum agros persanarent; (proponerent enim in foro medio agros, ut Actorum liber docet & vmbra Petri morbos depellebat; Pauli verò nescio quis apprehenso linteo manuali, & corporis ipsius extor se odore dæmones vltiores abigebat:) qualem Matri virtutem inesse cogitabimus? cuius notum. Et quid mirum si viuentes virtute miraculorum pollebant sancti, quando eorum potestatem, non vnā cum ipsis de mortuis humus conspeliuit? Lapidēs enim qui horum oculorum corpora, ijs qui malè anguntur, si modò prodignitate accesserunt, salutem dare possunt. Quod si his tam rara perpetrare concessit, quale nutritionis pretium Matri dedit? aut quibus ipsam gratiis illustrauerit? Si Petrus, Beatus appellatus est, Clauēque regni cœlorum conceditis habuit; cur non præ omnibus vna beata prædicetur, cui eam datum est eniti, quem ille confessus est? Si Paulus, vas Electionis cognominatus est, quid augustum Christi nomen extulerit, quod ubique terrarum id euulgauerit: quale vas erit Dei Mater? non autem instar arcæ, quæ manna cœpit, sed cœlestem panem alio comprehendit; panem alimenti, roborisque causā credentibus datum. Sed caueo, ne dum de ipsa plura paro dicere, parumque ex eius dignitate, mihi plus pudoris afferam. Quare orationis vela contraham, & in tutum silentij portum referar.]

Petrus Cellensis l. de panibus cap. 21. negat altius posse efferti B. Virginem, eulque sanctitatem apud denotari, quàm si Christi Dei nostri genitrix dicatur. [Et quid amplius (inquit) ei assignare possumus diuini muneris & honoris, quàm (ut quod verum est, fatearunt;) genitricem eam Dei esse & hominis? Infra hoc, dicitur; quicquid in eius commendatione effertur. Si cœli reginam, si Angelorum Dominam, vel quodlibet aliud excellentissimum, tam ab humano corde, quàm ore excogitatum protuleris; non assurgat ad hunc super indicibilem honorem, quo creditur & prædicatur Dei genitrix.]

Itaque verissimè in hac Christi conceptione, de tam sancta matre, locum habet multo magis quod de vulgaribus conceptionibus ait S. Chrysostomus hom. de formatione Adæ. [O rem miraculi plenam! Conditur templum, in alio templo: formatur infans in vtero: domus in domo construitur.] Domum externam vocat corpus matris, quæ hic merito templum dicitur ob tam eximiam sanctitatem, tam eminenti matris titulo adiunctam.

Poterat hic quoque non inopportune tractari, proportio Christi in Virgine concepti, & per Spiritum sanctum producti in vnoquoque nostrum, cum Deo coniungimur. Sed de ea re, plenè infra tractando titulum Christi Ecclesiæ sponsi. Nunc obiter dico cum Guericco serm. 3. de Annunc. in fine, curandum nobis in Ecclesiæ vtero conceptis esse, ut quemadmodum Christus matris vterum non grauauit in ea conceptus, ita neque nos Ecclesiæ sumus oneri, nec intra eum vterum collidamur cum alijs.

CAPVT IV.

De causa physice effectrice vnionis humanitatis & Verbi, tam principali, quam instrumentaria.

228. **P** Ergo ad secundum caput difficultatis initio propositū, quod spectat productionem vnionis humanitatis cum Verbo & causam eius effecttricem physicam; cum partialem, tum instrumentalem.

Principalis causa vnionis ad Verbum, Deus solus, liberè operans.

Sed de principali quidem causa, si quaeratur quanam sit, non est diu litigandum. Est enim absque controverſia solus Deus, eoque Remigius in cap. 3. Abacuc, ex D. Augustino quem refert, aptat illud eiusdem Prophetae, *Domine, opus tuum*. Quis verò extrema tantoperè ſeiuncta coniungere valeat, præter omnipotentem Deum? Et ſanè entitas vnionis illius, est in vertice ſupernaturalitatis, atque adeò causam principalem poſtulat ſupra naturam, longè potiùs iure quàm entia cetera ſecundùm ſubſtantiam ſupernaturalia, quæ non niſi à Deo vt principali causa prodire poſſunt. Præterquàm quòd præuenienda hic fuit emanatio naturalis ſubſiſtentia ex humanitate profundendæ: quam emanationem, vt potèſt neceſſariam, nulla vis creata inhibere poterat. Neceſſe igitur fuit, virtutem altiffimi principaliter interuenientem, impedire effluxum illum, productione formæ incompoſſibilis cum propria humanitatis ſubſiſtentia; hoc est vnionis cum diuino ſuppoſito. Atque ita ſcripturæ & Concilia ſemper effecttionem tanti myſterij abſolutè tribuunt Deo, quem dicunt in ſiſſe filium ſuum, & ſuperueniſſe ad id in Virginem. Deum potèſt intelligi vt in tribus perſonis ſubſiſtentem, ita vt non ſit æterna hæc operatio magis propria Filio, quam Patri aut Spiritui ſancto: quod cum Neſtorius negaſſet, & hanc operationem Filio tantùm tribuiſſet, grauiter à S. Cyrillo caſtigatus eſt lib. 4. pentabilli cap. 2. vbi ſic concludit diſputationem. [Eadem igitur operatur S. Trinitas; & quæcumque geſſerit, ac voluerit Pater efficere, eadem & filius eodem modo facit; ſimilitèrque Spiritus ſanctus. Singulis verò hypotaſibus tribuere ſeorſim operationes cuique proprias, nihil eſt aliud, quàm tres ſeorſim & prorsus inter ſe diſiunctos Deos pronuntiare. Nam in S. Trinitate, illa naturalis vnitatis ratio, vnā prorsus in omnibus operibus motionem oſtendit. Quod ſi dicamus, cum vna hypotaſis mouetur ad opus, reliquis duas nihil agere, quomodò negari poterit, quin corporea inducatur ſectio, propemodum locum quemdam ſingulis hypotaſibus tribuens, eo ipſo quod extra reliquis & abiuncta cogitatur, non eo quod propriè ſubſiſtit, id enim verè dicitur, ſed quod in cuiusque rei diuerſitate, rationem, quæ ad naturalem vnitatem colligat, non patitur? Vna enim diuinitatis natura, in ſancta & conſubſtantiali Trinitate, intelligitur.]

229. Hæc igitur vt dixi ſunt extra dubium. Tantùm quia modus operandi cum neceſſitate aut libertate, ſpectat ad causam efficientem, interrogari circa hanc principalem Incarnationis cauſam poteſt, an liberè an neceſſariò ſit operata effectum in quo verſamur. Qua in parte, videbimur diſputationem non neceſſariam mouere, cum hæcenus exploratum apud omnes fuerit, Deum liberrimè executum eſſe Incarnationem. Quia ramen nonnulli recentiores, adhibita phyſicæ & moralis neceſſitatis diſtinctione, pronuntiarunt; Deum neceſſitate quidem phyſica in productione de qua agimus aſtrictum non fuiſſe, ſed tamen moralem ſic operandi neceſſitatem ſubiſſe, eo quòd neceſſitate morali ſemper urgeatur ad operandum quod eſt melius; cu-

iufmodi profeſſio eſt Incarnatio: Propterea operæ pretium eſt, excutere, liberè ne an neceſſariò Deus effectum de quo agimus ſic operatus. Ago de operatione, & de Deo à quo prodit. Neque enim hic intendo reſellere fatuam planè opinionem veterum quorundam Hæreticorū, qui cenſuerunt Verbum Dei eo quòd naturæ eſſet ancipitis, & ex patre paſſibilis, naturali pondere cui nō plus obſistere quieuit quàm lapis ſuæ propenſioni deorſum, ad cognatam carnis paſſibilitatem veniſſe, & neceſſariò fuiſſe incarnatum. Latè hoc in Eunomio reſellit Gregorius Nyſſen. orat. 11. (verſus 12.) in Eunom. ſub finem, eſtque adeò delirum vt alia refutatione non egeat. Hic ergo ago de libertate operationis toti Trinitati communis; & quæro, an libera, an neceſſaria fuerit.

Liberrimam Dei cauſalitatem effectnam in hæc effectum, tradiderunt paſſim Patres; cum docuerunt potuiſſe Deum non incarnari, & homines relinquere in ſtatu illo infelici ad quem per peccatum deiecti fuerant. Ita Theodoretus in fine ſexti contra Græcos. S. Anſelmus l. 2. c. 2. Deus homo c. 5. Ratio non alia eſt in hac re, quàm in omnibus alijs. Omnes enim hæcenus DD. cum Magiſtro in 1. d. 44. affirmarunt, Deum omnia creata liberè voluiſſe, quia ſunt bona non plena: quæ ſicut propter bonitatē quæ pollent amari poſſunt, ita etiam propter defectum boni quod non habent, repudiari poſſunt. Quia igitur Incarnatio eſt quid creatum, (tameſi nihil aliud ſit creatum quod cum ea de bonitate poſſit contendere,) potuit à Deo non fieri. Nec ſanè alioqui teneremur ob eam factam eſſe erga Deum grati. Nihil enim Deo debemus pro eo gratiarum, ad quod natura ſua neceſſatur, v. g. pro æterna generatione, aut ſpiratione. Niſi ergo Deus liberè Chriſtum efficiſſet, non teneremur Deo propter Incarnationem factam & productū Chriſtum gratias agere, quod abſit vt quis concedat. Argumentum eſt Gregorius Nyſſeni orat. 11. (verſus 12.) contra Eunomiū. Cum enim Eunomius fabularetur Verbum diuinum ex neceſſitate fuiſſe Incarnatum, ſic eū reſellit Nyſſenus præſatus id eum conatum, vt homo nihil Deo debeat, nec agere gratias teneatur. [Quis enim in gratiæ parte ſine beneficii loco ponat, quod neceſſariò accidit, quamuis ſit lucroſum & perutile? Neque enim igni, caloris cauſa; neque aquæ fluxus, gratiam habemus, ad naturæ neceſſitatem, quod ſit reuocantes: quia non poſſit ignis à calorifica operatione deſtitui: neque aqua ſtabilis in plano manere, ſponte locali inclinatione motum proſum attrahente. Si igitur natura neceſſitate beneficium incarnationis à filio hominibus factum eſſe dicunt, nullam omnino gratiam habent: quia non ad liberam & abſolutam poteſtatem, ſed ad naturalem neceſſitatem, quod factum eſt, referunt.]

Operatum ex morali neceſſitate, qui dixerint.

230. Receptiſſimæ huic doctriinæ, limitationem adhibuerunt recentiores quidam, affirmantes Deum omnia quidem creata (atque adeò etiam Incarnationem,) liberè producere, ſi ſermo ſit de libertate phyſica. At ſi agatur de libertate morali, Deum non poſſe non velle efficiat, atque adeò etiam non producere, quod melius eſt. Ordinariſſimæ quippe voluntatis, (cuiusmodi eſt diuina,) eſſe putant, non poſſe non ferri ſemper in optimum moraliter, ſeu quod magis decet illam, magisque promouet gloriam eius.

Ita Granado l. p. tract. de voluntate diuina diſp. 3. ſect. 2. & ſequenti, Ruis latiſſimè in opere de voluntate Dei d. 9. & 10. & alij nonnulli, qui nituntur primò autoritate D. Thomæ, affirmantes Deum ſemper facere quòd melius eſt; nominatim verò ita habet 1. cōtra Gent. cap. 7. 5. & 1. p. q. 2. 5. art. 6. & q. 47. art. 2. & 3. Adducunt itē Patres, qui dicunt, Deū ſemper velle optima: & quicquid reuera melius occurrerit, non licere dubitare

dubitate quin Deus illud voluerit, & fecerit. Ita Adrianus I. in epistola ad Episcopos Hispaniae. Augustinus lib. de quant. animae cap. 3. & lib. 1. contra aduers. cap. 14. & lib. 3. de lib. arbit. cap. 5. Cyrillus 2. Thesau. cap. 1. & optimè 8. in Iulian. ad cit. 3. Damascenus 2. fidei cap. 9. Anselmus lib. 1. cur Deus homo cap. 10. & 16. Nuntiantur insuper iidem Autores varijs rationibus. Preceptum est, quæ ducitur ex summa Dei propensione in seipsum. Nam quilibet aliquem perfectè amat, vult perfectè bonum eius; ita vt quod magis è re eius est, potius velit quàm oppositum. Amare quippe, est velle bonum. Ergo perfectè amare, est perfectè velle bonum eius quod perfectè amatur. Non velles autem perfectè bonum illius quem amas, nisi velles quod est illi melius. Cum itaque Deus perfectè se amet, necessarium profecto est, non physica sed morali necessitate, vt velit id vnde videt exitum vberioris suam gloriam; cuiusmodi sine dubio est, incarnatio præ non incarnatione. Accedit ratio ducta ex necessaria conformitate voluntatis diuinæ cum sua regula. Quò enim voluntas perfectior est, eò artius alligatur regulæ suæ; & ab eius ducta non discedit. Atqui regna diuinæ voluntatis, alia non est quàm diuinus intellectus, pronuntians de amabilitate obiectorum; & monstrans quodnam ex illis dignius sit quod ametur efficaciter à diuina voluntate. Tam igitur necesse est, diuinam voluntatem efficaciter ferri in obiectum amabilius, (cuiusmodi est illud quod est melius, id est ad diuinam gloriam commodius,) quàm necesse est, voluntatem diuinam conformari suæ regulæ; id est diuinæ sapientie rubricæ digiti, cuiusque per omnia ductum sequi. Minores quidam eiusdem sententiæ probationes, quod in illis radicantur, missas facio.

Refelluntur.

131. Mihi verò hæc ipse quas recitauit, & autoritates quas retuli, si quis probarent, multo plus viderentur probaturæ, quàm Aduersarij intendunt. Nimirum non modò probarent, inijci Deo necessitatem moralem faciendi quod melius est per ordinem ad Dei gloriam, vt Aduersarij affirmant, sed etiam inijci idem præstanti necessitatem physicam, quod repugnant. Atque ita rationibus illis ac testimonijs, contra quàm velint Aduersarij, concluderetur, Deum physicè necessitati ad producendum Christum, & efficiendam Incarnationem. Id verò sequi, manifestissimum est. Nam Deum perfectè amare seipsum, non modò necessarium est moraliter, sed etiam physicè. Diuinam quoque voluntatem sapientissimè se gerere, & à præcipientis sibi æternæ Dei sapientiæ ductu non aberrare, non modò moraliter est necessarium, sed etiam physicè. Igitur si efficax volitio, atque adeò productio eius quod est melius, consequitur perfectum Dei erga se amorem, & per diuinæ sapientiæ præscriptum indicitur, ideòque Deo necessaria est moraliter; profectò consequens est, vt etiam physicè sit necessaria: quod tamen ne aduersarij quidem admittunt, èstque planè absurdum; quippe pugnant cum diuina libertate in prosecutione cuiusvis boni dimitti, cuiusmodi est bonum omne quod non est Deus. Sanè si efficax volitio atque productio eius quod est optimè, est physicè libera à Deo; igitur potuit ab æterno illam nolle efficaciter, & eius executione abstinere in tempore. Id enim omnino fert libertas physica circa talis rei productionem. Si itaque Deus ea volitione efficaci æterna, & applicatione temporaria potentie suæ circa illud obiectum quod melius est, carere potuit; statuamus caruisse. Tunc ex tali carentia, vel nihil consequeretur dedecens Deum; & sic Deus ne moraliter quidem dicendus esset necessitatus ea carentiam excludere. Vnde enim alioqui exoneretur ea moralis necessitatio? Vel consequeretur ali-quid, diuinæ sapientiæ & summo in se amoris indecorum.

Theoph. Raynolds Christi.

rum; & sic Deus (contra suppositionē, necessitate vt) physicè ad carentiam prædictam excludendam, sicut ex doctrina quam expendimus, consequi affirmabam.

Moræ verò officia sunt, quas Granado supra sect. 6. num. 30. affundit, vt eius argumentationis splendorem dererit. At enim, cum necessitate morali, probè coherere libertatem simpliciter; quemadmodum in nobis datur libertas physica quoad declinationem omnium venialium collectiue sumptorum, quamuis ad aliquando venialiter labendum; necessitemur moraliter, secluso speciali privilegio. Ex quo inferit, non debere mirum videri, si cum diuina morali necessitate, quoad illud quod melius est, dicatur rectè coherere physicam circa id ipsum libertatem. Has dico officias esse meas; quia necessitas illa moralis aliquando leniter impingendi; qua omnes circa speciale privilegium laboramus, aliud non est quàm fragilitas nostra, impotens diu obistere torrenti, quo abripitur in bonum sensibile aduersans regulis rationis rectæ. Fastidimus enim consilium illum perpetuò adhibendum, quandiu non cespitamus: ex quo fastidio, & illi adiuncta dormitione, oritur prolapsio: qua consecuta, euigilamus denud, & vires animosque resumimus, donec fatiscensibus rursus viribus, lassati denud torpemus, & cadimus; sicque identidem infallibiliter labimur, & supposita tardij illius depellendi molestia quam illibenter subimus, impotentiam incutimus; id est fragilem & ceruè difficultati succubituram in rectitudine obfirmandi facultatem, quæ dicitur moralis impotentia, & necessitatio; non physica, sed moralis. Quis verò ex ipsis vocum notionibus non petipicit, talem moralem necessitatem, infinitate constitutam & imperfectioribus scateniem, in Deum non cadere? Quare ratio catio, qua nouitum hoc placitum de morali diuinæ voluntatis necessitate ad decernendam & in tempore dandam Incarnationem appetimus, perstat inconcussa. Accedit exclusio precum, quæ ex sententia aduersariorum, manifestè sequitur. Ne enim prudenter oret, pro eò quod Deus non potest non facere. Si ergo bonum quod peto, est ad maiorem Dei gloriam, frustra peto: quia Deus necessitatur moraliter illud efficere. Si non est ad maiorem Dei gloriam, æquè frustra laboro in petendo, quia Deus necessitatur velle & efficere oppositum, quod est ad maiorem gloriam Dei. Euanescerent item admirationes illæ Apostoli, & Patrum, de indicijs Dei inscrutabilibus in vniuersis prædestinatione, non alterius; quia Deus non potuisset non facere quod fecit. Concludendum ergo omnino est, Deum in Christo efficiendo fuisse causam vnde cumque liberam, cum physicè tum moraliter, vt reiecta prædicta Dei necessitate morali, rectè statuunt Valentius Herice 1. p. d. 20. cap. 5. Alarcon d. sp. 3. de visione Dei cap. 7. & passim alij.

Ad testimonia in contrarium.

232. Argumentatio in contrarium confecta, facillè infringitur. Ac primum D. Thomas perperam allegatur, cum agat de effectibus diuinis melioribus physicè ac in genere entis: qua ratione, i plimet Aduersarij facerent Deum non necessitari moraliter ad faciendum quod est optimum, cum potuerit perfectiores rerum species in infinitum producere, vt constat ex diuinæ potentie infinitate, & specierum meliorum semper ac meliorū producibilitate. Potest etiam S. Thomas, facile accipi eodem sensu quo Patres qui postea allegabantur: ita scilicet vt significare tantum velit, Deum procreasse quod optimè habetur: non quasi dari melius nequeat, siue secundum se, siue comparatione omnium rerum, siue in ordine ad Dei gloriam: sed quia quod factum est, verè bonum est, & ordinatum ac vitiò vacans. Hic enim est sensus Patrum, quoties

D d 3 aignit

aiunt Deum semper facere quod optimum est. Aliquando verò dicunt, Deum semper facere quod est melius, ut retundant temeritatem humanorum iudiciorum, quæ interdum tanta sunt, ut pronunciare ausa sit, quædam aptius congruentiusque potuisse in vniuerso disponi, quam reuera sint à Deo disposita. Quò spectat fatuitas Alphonsi Castellæ Regis, de qua Rodericus Sanctius 4. p. histor. cap. 5. Eam igitur impiam moralium fatuitatem ac temeritatem ut comprimerent Patres, commonent nos hebetudinis nostræ & concutientis visus; aiuntque, quicquid Deus sanxit ac fecit, debere nobis videri optimè factum ac constitutum, & longè melius quàm si factum esset, prout nobis occurrit futurum fuisse melius: eo quod Deus maior sit corde nostro, & plura perpexerit quàm nos perspicimus, agnoueritque rem in ordine ad finem quem habet sibi propositum, secundum regulas æternæ suæ sapientiæ, melius sic constitutum iri, quàm si fieret prout nobis occurrit futura melior: quamuis ipsum Deum non lateant modi, eam & physicè & moraliter meliorem producendi, ac cum vberiore gloriæ suæ prouentu: quem tamen captare non necessitatur. Nihil itaque est Aduersarij in autoritate præsidij.

Ad rationes.

233. Sed neque in ratione. Nam quamuis Deus summè se amet, ideòque intrinseca bona sua sibi ex necessitate velutamen de bonis extrinsecis quæ Deum non perficiunt, alia est ratio: vnde quamuis inter homines, quisquis alium perfectissimè diligit, adigatur ei velle quod est melius, quia inde magis perficitur; ad quod ei curandum, necessitatur vi perfecti amoris quo supponitur eum prosequi; tamen in Deo alia est ratio: quia Deus non emendicat à secundarijs voluntatis suæ obiectis vllam perfectionem; sed siue adsint, siue absint, est summè perfectus: nec plus ei accedit boni aut perfectionis per productionem eius quod est secundum se amabilius quia melius, quàm per productionem deterioris. Quare ad neutrum præeligendum necessitatur. Hinc eueritur ratio pro aduersarij primo loco proposita, quæ ducebatur ex summo Dei erga seipsum amore.

Non difficilius conteritur ratio posterior, quæ petebatur ex necessaria diuinæ voluntatis confirmatione cum intellectu prælucente, & quæ meliora sunt præmonstrante. Negandum quippe est, diuinam voluntatem teneri sequi ductum intellectus monstrantis aliquid esse altero melius; siue secundum se, siue per ordinem ad diuinam gloriam. Alligatur quidem voluntas regulæ suæ, siue dictaminibus æternæ sapientiæ, quatenus sine eis non potest concipi, quia nihil volitū quin præcognitum. Item quatenus Deus omnia in sapientia facit. Ut tamen teneatur Deus amplecti quod sapientia eius iudicat optimum, nulla ratio persuadet.

Quare fixum esto, Deum quem Christi efficientem causam principalem esse vidimus, in Christo causando fuisse liberrimum, ac ne moraliter quidem necessitatū.

Physicum instrumentum ad unionem causandam repugnare, qui dixerint.

234. De causa verò instrumentali, difficultas est; supponendo (ut nunc supponimus,) potentiam obedientialem actiuam esse possibilem, possèque Deum assumere creaturam ordinis inferioris, ad coëfficiendum quidlibet, etiam si supernaturale, & ad quod nullam naturalem virtutis proportionem vel inchoationem congenitam habeat; cuiusmodi est aqua respectu gratiæ. Quamuis enim quod attinet ad id quod de facto contingit, planè existimem multa à plerisque Theologis diuini, & gratis effundi; cuiusmodi est quod aqua

baptismi de facto efficiat physicè gratiam; & quod verba consecrationis Christum physicè producant: Nam aliquid tale reipso effici, nihil est quod congruenter persuadeat, nedum euincat; tamen si sermo sit de possibili; multorum qui de facto dissentiant sententia est, posse Deum extrinsecus assistentem, vti entitate prorsus extranea ad effectum producendum, cuius productioni naturaliter impar esset. Id ergo an in hac re valere possit, quoad B. Virginem circa vnionis effectiōnem, controuersia est. Negat Medina 3. p. q. 3. art. 4. nec sine sale & aceto in dissidentes, quos vocat *ridiculos Theologos* additque, eorū *dogma, ridiculum ac sine fundamentis, & non sanum esse*. Argumentū Medinæ est, quod nulla creatura possit efficienter concurrere, ad communicationem substantiæ diuinæ faciendam humanitati. At concurrit ad eam, quisquis vnionem hypostaticam coëfficit: Probat Medina antecedens, quia si creatura possit ita concurrere, necesse esset fieri creaturam habere in potestate & virtute sua esse diuinum: ac proinde fatendum esset, creaturam esse Deum, quæ est aperta repugnantiā. Est in eadem sententia Aluarez 3. p. d. 19. conclu. 2. & probat primò, quia creaturam attingere esse personale diuinum est impossibile; & tamen ita fieri oporteret, si vno hypostatica posset instrumentaliter effici per vim creatam. Secundò quia creatura non potest operari absque præsupposito subiecto: ad vnionis verò hypostaticæ effectiōnem, nullum præiacuit subiectum. Non enim Verbum, quod est actus purus; nec humanitas, quæ ante vnionem non fuit. Molina qui itidem difficitur dari potuisse instrumentum efficiendæ vnionis hypostaticæ, inde hoc probat 1. p. q. 4. s. art. 5. disp. 2. ad 1. quod ita concurrere, longè altius quid sit, quàm creare; & virtute sit confectæ esse, nullo præsupposito subiecto; ad quod quomodocumque fiat, ac etiam si non nisi instrumentaliter, virtus essentialiter infinita exigitur, quæ non potest enti creato communicari.

Non repugnare, verisimilis.

235. Contraria tamen sententia, plerisque granibus Scripturibus probata est, nec video quorūlibet Medina eam tanoperè desperatæque explosit. Docent eam Suarez 1. 1. 3. p. d. 10. lect. 1. Becanus tract. de Incarnatione cap. 2. q. 5. Bonacina disp. 2. de Incarnatione q. 1. p. 4. n. 3. Ratio ducenda est, ex inanitate contradictionum quæ ab aduersarij obtinentur. Est enim reuera ridiculum quod obijcit Medina, necesse fore, creaturam quæ esse personale Verbi vniri instrumentaliter creaturæ, habere in potestate & vi sua actiua, esse diuinum. Nihil enim tale sequitur ex sententia proposita; sed tantum sequitur, vnionem effici per causam creatam instrumentalem; quod propriè loquendo, non est vnionem subesse potestati talis causæ, vel in ea contineri. Neque enim ita loqui solemus, de effectibus quos instrumenta accedente causæ principalis eleuatione producant. Itaque euascescit portentum illud contradictionis, quo Medina sententiam propositam infamabat. Equè infirmum est, quod Aluarez opponebat. Nihil enim vetat, creaturam diuinitus sustolli ad attingendum esse diuinum personale; non ipsum esse efficiendo, vel actum aliquem ei imprimendo, quæ sunt planè impossibilia, sed tantum coëfficiendo sublimè illud vinculum, ex cuius immixtione in humanitatem, factum est, ut ea natura per Verbum subsisteret, & homo esset Deus, communicato huic humanitati per viam illam, ipso personali effice diuino. Quod verò nullum ad vnionem præiacuerit subiectum, falsò dicitur. Non præiacuit quidem antecessione temporaria, ac ne momentanea quidem; sed satis superque est, quod prius natura præiacuerit. Alioqui si Deus in primo temporis momento quo creat portionem aliquam materiæ, educeret ex ea formam, dicendum esset, eam formæ

forma productionem fieri ex nullo subiecto præsupponitur, quæ adesse esse creationem; quod constat nullam rationem verum fore. Ut ergo productio vnionis, intelligatur fieri ex subiecto præsupposito, & non esse creatio, sufficit quod humanitas cui vnio aduenit, prius creatura præexistens. Quamvis autem daremus, vnionem creatione propria effici, & ex nullo subiecto præsupposito; non propterea exclusum censeri deberet instrumentum creatum in eius effectione. Neque enim vt aduersarius supponit, repugnat dari creatum instrumentum creationis. Vnde conruit repugnantia aduersus nostram sententiam, quam postremo loco ex Molina producam. Potuisset igitur creaturam aliquam assumi diuinitus, ad efficiendam instrumentaliter vnionem hypostaticam, extra dubium esto.

Verisimile etiam, de facto dari.

236. Addiderim verò, non esse improbabile, quod de facto B. Virgo, hoc est semen quod ipsa ad fetus conformationem suppeditauit, sine substantia femini congrua, eleuata sit ad instrumentaliter efficiendam vnionem hypostaticam: viderique possit id insinuasse Helychius homil. 2. de Deip. sub fine, vocans eam instrumentum incarnationis. Fauet etiam S. Bernardus lib. 4. de consid. c. 10. explicans Euangelicum fermentum à muliere commiscente confectum. Sic enim scribit, Sed & illa tria facta de Euangelio mixta & fermenta in panem vni, si quis ad hæc tria dixerit pertinere, non incongruè id mihi facere videbitur. Quam bene ex muliere fermentauit, vt nec diuisione quidem facta carnis & animæ; à carne, vel anima, Verbum diuiseretur? Mansit & in separatione inseparabilis vnitas. Nec enim quæ ex parte contigit separatio, potuit vnitati præscribere, permanenti in totis tribus. Siue constantis, siue dissolutis, duobus, nihilominus perfectum in tribus vnitas personalis. Equè vnus Christus, vnique persona, Verbum, anima, & caro; etiam mortuo homine perdurauit. In vero Virginis (vt sentio ego,) commixtio hæc & fermentatio facta est; & ipsa, mulier quæ miscuit & fermentauit. Liqueat agere Bernardum, non modò de naturalis compositi quod in Christo fuit compactione, sed etiam de supernaturali: & significare, B. Virginem ad illud concurrissè effectrice. Quod autem addit, fermentum fuisse fidem Matris, non pugnat cum physica efficientia instrumenti Deiparæ in vnionem, sed tantum continet causam, quæ Deipara assumpta à Deo fuerit ad tam sublimem efficientiam.

In contrariū magis propendet Suarez t. 1. p. d. 10. fact. 1. eo ductus argumento, quod maternus concursus incipiat ab vnione materis & formæ, cui in Christo præiungit vnio hypostatica; quippe pertinet ad substantiale complementum existentie vtriusque illius partis; & eodem ordine adueniens vtrique, quo aduenisset propria & conaturalis subsistentia nisi fuisset impedita; nempe ante quauis tempore cum alio concursu; siue substantialem, siue accidentariam. Hic tamen di. conclus non vrget. Negandum quippe est, concursum maternum obedientialem, imo qui ad materis rationem non pertinet, aſpicari ab vnione materis & formæ; nec hoc vlla ratione confirmat Suarez. Quare meritò non admittitur.

Acritus pungit, quod efficientiam physicam instrumentalem rerum creatarum in entia supernaturalia, vt etiam in gratiam sanctificantem, inficiati supra simus, si agatur de facto: quamvis admitterimus, eam efficientiam, quod attinet ad potentiam Dei absolutam, vacare repugnantia. Quomodo ergo physicam efficientiam instrumentum creato dabimus in vnionem? Sed dicendum est, sententiam quæ admittit Sacramenta de facto causare gratiam, vel verba consecrationis physice Christum in Eucharistia producere, eo nomine displi-

cere, quod quamvis rem possibilem asserat, fidei tamen mysteria nouit & non necessarijs difficultatibus oneratur, reddatque inimicis nostris minus persuasibilia; affirmando, tantum miraculum quantum est in gratiæ productione per aquam quotidianam ac propè perpetuum esse. Et idem est de physica productione substantiæ Christi per verba consecrationis in iugi sacrificio. Tamen in productione instrumentali vnionis hypostaticæ per Deiparam, quia semel tantum facta est; incommodum illud non vrget. Ideoque non improbabiler affirmari potest, non modò id fuisse possibile; sed etiam de facto ita accidisse; quod affirmarunt graues quidam recentiores.

Vltus doctrinæ propositæ esse debet, resumptio & accrementum stuporis, quo supra perculsi sumus, considerantes B. Virginem, vt Damascenus scitè dixit, vnitarum inter se naturarum & tot miraculorum officinam fuisse quod enim multo mirabilius est; habemus, non modò in ea, sed etiam per eam tam magna & mira fuisse patrata.

C A P V T V.

De circumstantijs Physicæ effectiōis Christi Domini.

237. Sic expositis ijs quæ ad substantiam effectiōis Samarum vnionum Christum cōpignentium spectant, agendum sequitur de vtriusque circumstantijs: quas non est quod seiungamus, quia eadem, & pro naturali, & pro supernaturali vnione efficienda fuerunt.

Eadem circumstantiæ, productionis humanitatis, & vnionis.

Quod easdem fuisse vtriusque productionis circumstantias assero; nempe & humanitatis Christi, & vnionis eius cum Verbo; supponit certam ex fide doctrinam, quod Christi humanitas non præexistit vnioni; sed quo primùm temporis momento formata est, eodem vnita fuerit Verbo Dei. Errant in hoc puncto Pelagiani & Nestoriani, qui Christum profectu ac meritis Deum statuebant; vtrumque eam Dei cognominationem acciperent; hominem item factum esse Deum, affirmabant. At Ecclesia Catholica vtrumque respuit. Nam Deum quidem, quia præexistit humanationi, factum carnem profitetur: negat tamen hominem esse Deificatum, vel factum Deum; quod supponeret præexcellentiam hominis ad vnionem.

Gregorius quidem Nazianzenus orat. 5. 1. vt refertur & approbatur in Conc. Chalced. act. 1. hæc verba habet. [Aliud est quidem & aliud ea ex quibus constat Saluator; quoniam non idem est illud inuisibile, huic visibili: & id quod sine tempore, ei quod sub tempore. Non alius vero, & alius; Absit. Nam vtrique vnum sunt, propter temperamentum; Deo quidem humanato, homine verò Deificato, siue quocumque modo quis nominauerit.] Ita inquam apud Nazianzenum Latine factum legitur, contra modum loquendi quem tenendum diximus. Sed is, non Nazianzenus, qui accuratissime semper loquitur, sed interpretis error est, qui hominem dixit Deificatū, quod Nazianzenus nō dixit: & ided Billius melius sic expressit Nazianzenū. [Aliud quidem atque aliud sunt ea ex quibus constat Saluator: (nisi verò id quod certi non potest, idem est cum eo, quod in oculorum aspectum cadit, & quod temporis expers est, cum eò quod tempori subest:.) Non tamen alius atque alius; absit. Ambo enim hæc connexion vnū sunt. Deo nimirum humanitatem, atque homine diuinitatem suscipiente, aut quocumque tandem nomine, quispiam vti malit.] Hanc autem esse veram Nazianzenum mentem, liquet cum ex Græco con-

textu, tum ex verbis proximè præcedentibus. [Si quis formatum hominem fuisse, Deumque postea subijisse dicat, damnationi obnoxius est. Hoc enim non Dei generatio fuerit, sed generationis fuga.] Verè ea est fuga generationis filij Dei. Neque enim ipsum filium Dei conceptum de Spiritu sancto, ac pro nobis in Deiparæ vtero genitum, liceret dicere, si prius vel per momentum fuisset genitus homo purus, ilque postea euasisset in Deum.

Patrum suffragium de humanitate in primo momento unita Verbo.

238. Attestantur Nazianzeno Patres reliqui, & ex iam tunc vigente communicatione idiomatum, colligunt simul & semel humanitatem fuisse productam, & Verbum Dei, illi fuisse copulatum. At ex nonnullis. S. Athanasius dialogo 4. de Trinitate, cum dixisset, Sanctos participasse Verbum; at Verbum participasse humanitatem, subdit id exponens. [Sancti prius extiterunt, & tum demum participarunt Dei Verbum: hic verò non ita est. Sed Deus Verbum quod erat antè sæcula, cum vellet fieri homo, sese illi inuoluendo, sanctificauit Virginem, & corpus ex ea sibi vniuit: non quod prius extiterit, & tum demum vniuerit; sed faciens vt per ipsam vnionem existeret.]

S. Gregorius Nyssenus Epistola ad tres mulieres, explicatissime idem tradit pag. 1092.

S. Cyrillus I. de S. Trinitate. cap. 18. [Vna ex tribus diuinitatis personis, quæ est filij, duas naturas inter se inuicem in seipsa & secundum seipsam citra confusionem vniuit. Neque enim humanitas Christi, vel momentum substituit per se, vt ipsa, persona diceretur: (neque enim etiam opus erat. Quid enim nobis lucri inde foret, si vt vna persona consideraretur?) sed totam humanitatis naturam, Deus Verbum in seipso assumpsit, vt omnium nostri rationem haberet.]

Callianus potentissimè l. 2. de Incarnat. c. 6. cum Nestorio agens. [Primum ergo, illud à te requiro; Dominum Iesum Christum, qui ex Maria Virgine natus est, hominis tantum filium, an etiam Dei dicas filium? Nos enim idest Catholicorum omnium fides, nos inquam omnes, vtrumque hoc & credimus & intelligimus, & scimus & confitemur; quod & hominis est filius, quia ex homine natus est; & Dei filius, quia ex diuinitate conceptus. Tu ergo vtrumque hoc, idest Dei filium atque hominis, an tantum hominis esse asseris? Si tantum hominis; reclamant tibi Apostoli, reclamant Prophetæ, reclamant denique ipse per quem est facta conceptio, Spiritus sanctus. Obruitur impudentissimum os tuum cunctis diuinorum apicum testimoniis, obruitur sacris voluminibus, sanctis relictibus, obruitur denique ipso Dei Evangelio quasi diuina manu. Et Gabriel ille magnus, qui in Zacharia vocem incredulam virtute verbi sui coëcinit, multo magis in te blasphemum atque impium suo ipso ore damnauit, dicens ad Mariam Virginem Dei matrem; Spiritus, inquit, Sanctus, veniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideo & quod nasceretur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Vides quod secundum carnem, hominis fieret filius Iesus Christus; ante est filius Dei prædicatus.] Et mox cap. 7. [Omnis ergo in eo gratia, omnis virtus, omnis potentia, omnis diuinitas, omnis denique diuinitatis ac maiestatis ipsius plenitudo, cum eo atque in eo semper fuerunt; siue in cælo, siue in terra, siue in vtero, siue in ortu. Nihil vquam Deo de Deo defuit: semper enim cum Deo Deitas, non loco vquam ab eo, non tempore separata. Vbiue enim Deus totus, vbiue perfectus, non diuisus, non demutatus, non imminutus est: quia nec addi vquam Deo, nec detrahi quicquam potest: licet enim imminutionem Deitatis non habet, sicut nec augmentum. Idem ergo in terris fuit,

qui & in cælis idem in humilibus, qui in excelsis idem in hominis exiguitate, quia in Dei maiestate. Et idem bene Apostolus, Christi gratiam nominans, Dei gratiam nominabat: quia Christus totum erat quod Deus, omnis in ipsa statim hominis conceptione Dei virtus, omnis diuinitatis venit plenitudo. Inde enim illi omnis diuinitatis perfectio, vnde & origo. Neque enim vquam sine Deo fuerat homo ille, qui vique hoc ipsum quod erat, à Deo conceperat.]

239. Sophronius optimè serm. de nativitate, Christi veritatem, an non, sed disertissime his verbis in epistola quæ habetur in 6. Synodo actio. 11. non multum ab epistola initio. [Incarnatur ergo Verbum Deus, quod nostrum est, non præfactæ carni copulatus, præformatore atque in sese præsubstanti aliquando corpori conlinitus, vel animæ præexistenti coniunctus: sed tunc his ad subsistendum venientibus, quando eis ipsum Verbum & Deus, naturaliter copulatus est, contemporalem habens vnionem atque subsistentiam: & non ante verissimum ipsius Verbi conuentum, in seipsis vquam extiterunt, vel cuiuspiam secundum nos alterius hominis penitus extiterunt; sed cum Verbi ipsius naturali conuentu, subsistentiam habitura concurrerunt: & nec quantum in ictu oculi, hanc quam illam priorem habentia, sicut Paulus Samolatenus perstreperat, atque Nestorius. Simul quippe caro, simul Dei Verbi caro, simul caro animata rationalis. In illo itaque, & non in semetipsa, habuit existentiam vniam. Cum conceptu quippe Verbi, hæc ad subsistendum prolata sunt, & secundum subsistentiam ei vnita sunt, quando ad subsistentiam prolata sunt: quæ cerè vera est & inseparabilis, quæ neque diuisionem perperit, neque mutabilitatem, aut confusionem admittit, ab ipso prolata, & in ipso consistentia, & cum ipso composita, nullumque proles tempus, propriæ constitutionis tulerunt, quod inconfusam atque inseparabilem ad eam compositionem præcederet.]

Fulgentius I. de incarnat. & gratia Christi c. 3. [Beata igitur Maria, Deum Verbum, secundum quod caro factum est, & concepit & peperit: cuius vtero, Verbum Deus, non carnem, in qua conceperetur, intulit, nec ex ea materiam concepit, siue formata carnis, non ipse Deus concipiendus, sed tantum nescitus assumptus. sed ex ea, & in eadem Virgine, humane carnis naturam, secundum quam temporaliter Deus sempiternus conciperetur, & nasceretur, accepit. Ipsa quippe acceptio carnis, fuit conceptio virginis: neque enim in vtero sanctæ illius & matris & virginis, illa spiritalis; & ex Deo patre sine initio genita Verbi Dei natura, poterat absque carne temporaliter concipi; sicut nec caro sine Verbi Dei vnitione potuit aliquatenus, nullius viri coitu seminata, in intimo vuluæ Virginis innasci. Hanc ergo carnem, tunc ex se natura Virginis concipientis exhibuit, cum in eam Deus concipiendus aduenit. Non est igitur aliquod interuallum temporis æstimandum, inter conceptæ carnis initium, & concipiendæ maiestatis aduentum. Vna quippe fuit in vtero Mariæ Virginis conceptio diuinitatis, & carnis.] Id ipsum aliis verbis iterat l. de fide ad Petrum c. 18. quem locum nomine Augustini citat, & egregie confirmat Petrus Cellensis, lib. 1. de tabern.

240. Nec minus perspicue his verbis S. Gregorius lib. 9. regliti epist. 61. quæ est ad. Quirinum & alios Hybernæ Episcopos, contra Nestorij errorem. [Non prius in vtero Virginis caro concepta erat, & post modum diuinitas venit in carnem: sed mox vt Verbum venit in vtero, mox Verbum seruat propriæ virtute naturæ, factum est caro, & perfectus homo, id est, in veritate carnis & animæ rationalis, natus est per vterum virginis, vnigenitus Filius Dei. Vnde & vinctus præ participibus dicitur: sicut Psalmista ait: *Vniuit te Deus, Deus tuus, oleo lactis præ confortibus tuis.* Vnde quippe

quippe est oleo, dono videlicet Spiritus sancti: Sed præ copulationibus vinctus est, quia omnes nos, prius peccatores homines existimus, & postmodum per vocationem Sancti Spiritus, sanctificamur. Ipse autem qui existens Deus ante sæcula, per Sanctum Spiritum in vero Virgine homo conceptus est in fine sæculorum, ibi ab eo-
dem Spiritu vinctus est, ubi conceptus. Nec ante concep-
tus, & postmodum vinctus est, sed hoc ipsum de Spiritu sancto ex carne Virginis concipi, à Sancto Spi-
ritu vngi fuit. Non est sensus idem formaliter fuisse
vngi & concipi. Nam concipi proprie & formaliter est,
produci humanitatem; vngi verò est, accipere diuinita-
tem, quo veluti balsamo delibuta humanitas, fragrat.
Quare hoc ipsum fuit concipi quod vngi, quia conco-
muntur utrumque simul factum est, nulla interposita
motu, ac ne instantanea quidem capidine interiecta.

Alcuinus lib. 3. de Trinit. cap. 11. [Nullatenus credi
debet, carnem Christi, sine diuinitate conceptam in
vtero Virginis, priusquam susciperetur à Verbo; sed
ipsum Verbum Domini, suæ carnis acceptione, conce-
pit: ipsamque carnem, Verbi Dei incarnatione concep-
tam, eandem carnem humanæ naturæ veram ha-
bere Dei filium, quia de Virgine, Verbum Deus natus
est. Idem habet egregie Ferrandus sub initium Episto-
le ad Secretorum alioque multos adducit Paulinus 14.
contra Felicem sub finem.

Consentiant, quotquot Christum ad finem Ange-
lici cum Deipara colloqui hominem factum, ac Deum
cum copulationem affirmant, quos infra referam. Nunc
locus sufficit ex ferm. 2. Guericci Abbatis de Annunc.
vbi Christum die salutæ ab Angelo Deiparæ imo (vt
postea addit) excepti antibus ab ea Angelici alloqui,
& scilicet præstiti consensus, conceptum Christum, his
verbis docet. [Hodie Verbum caro factum est, & habi-
tare cepit in nobis secundum regulam sanctæ fidei quam
Ecclesiasticorum dogmatum diffinitio tradidit nobis.
Fratissime namque tenet & nullatenus dubitat Ecce-
lesiæ carnem Christi non prius conceptam, quam à Ver-
bo susceptam: sed ipsum Verbum Dei, carnis acceptione
conceptum, carnemque, Verbi incarnatione concep-
tam. Hodie itaque sapientia edificare cepit sibi do-
mam corporis nostri in vtero Virginis, & ad ædifican-
dam unitatem Ecclesiæ, angularum lapidem de monte
sine manibus abscedit, dum sine opere humano, de
potere Virginali carnem sibi nostræ redemptionis nobis-
separat. Ab hoc ergo die, Dominus virtutum nobis-
susceptor noster, Deus Iacob: quia hodie Domini
est assumptio nostra, vt inhabitet gloria in terra nostra.]

Significatio de Circumstantiis effectiois Christi.

241. Itaque indubitatum esto, idem fuisse momen-
tum quo viraque substantialis actio ad Christi com-
pactionem pertinet, primùm extitit: ac proinde me-
rito constitutum à nobis fuisse, easdem esse utriusque
illius actionis circumstantias. Comprehenduntur au-
tem vulgato versu, quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur
quomodo, quando. Eas igitur sigillatim percurrere, & quæ
sum de illis tradita sunt recollere, ac quæ supersunt ad-
iungere, operæ pretium videtur, ne vlla prorsus tam
boni doni particula nos prætereat; & vt diligentiam
quam in rebus naturalibus, & plerisque nullius mo-
menti materiis, vnde cumque rimandis & circumspi-
cendis adhibemus, circa tam diuinum opus non præ-
sumimus.

Quis?

242. Denotatur hac voce causa efficiens, eiusque
conditio. Quæ sit hoc loco causa efficiens, iam præmi-
ssimus. Nam principalem causam vniõis hypostaticæ,
existimus esse Deum solum. Instrumentariam verò sta-
tuimus esse Deiparam, quæ item fuit principalis causa

vniõis naturalis inter partes physicas essentielles. Nam
quamuis aliæ nonnullæ actiones ad eam præparatoriæ,
quia momento & supra naturalem ordinem ac cur-
sum factæ sunt, indiguerint indebito Dei concursu
nec ad eas Deiparam propter modum quo fiebant con-
currere potuerit principaliter; tamen ad ipsam vniõ-
nem substantialem, quæ ex se est actio momentanea,
positæ illis aliis actionibus miraculo editis, Deipara
principaliter per solam vim suam naturalem communi
concursu adiutam, potuit concurrere. Et ita factum
oportuit, vt non minus causa Christi esset, quam matres
ceteræ sint causa filiorum suorum.

Cum autem de Deo prout hic habet rationem cau-
sæ efficientis, nihil occurrat annotandum, Deiparæ ta-
men coeffectricis causæ, & maiorem eius conditio non
est prætermittenda. Attingendum ergo obiter est, qua-
lem filio suo Deus matrem delegerit. Optimè id com-
plexus videtur S. Bernardus hom. 2. super missus est
sub initium, cum ait. [Factor hominum, vt homo fie-
ret, nasciturus de homine, talem sibi ex omnibus de-
buit deligere, imo condere matrem, qualem & se de-
cere sciebat, & sibi nouerat placiturum. Voluit itaque
esse Virginem, de qua immaculata immaculatus pro-
cederet, omnium maculas purgaturus. Voluit & hu-
mitem, de qua mitis & humilis corde prodiret, ha-
bitum in se virtutum necessarium omnibus, saluberrimum-
que exemplum ostensurus. Dedit virgini partum, qui
ei iam ante & virginis inspirauerat votum, & hu-
militatis prærogauerat meritum. Alioquin quomodo
Angelus eam in sequentibus gratia plenam pronun-
ciat, si quippiam vel parum boni quod ex gratia non
esset, habebat? Vt igitur quæ sanctum sanctorum con-
ceptura erat pariter & paritura, sancta esset corpore,
accepit donum Virginitatis; vt esset & mente, accepit
& humilitatis. His nimirum virgo regia, gemmis or-
nata virtutum, geminorque mentis pariter & coporis
decore præfulgida, specie sua & pulchritudine sua in
cœlestibus cognita, cœli ciuium in se pronocant as-
pectus, ita vt & Regis animum in sui concupiscentiam
inclinaret, & cœlestem nuncium ad se de supernis
educeret.]

Et poterat quidem Deus è mulieris inquinatæ ac
peccatricis substantia, perque maternam eius coopera-
tionem, corpus nitentissimum & purissimum Christi
filij sui efformare. Tamen decere se censuit, è matre
purissima concipi. Vtrumque egregie prosequitur S.
Anselmus lib. de conceptu Virginali, sic concludens
cap. 18. [Quamuis ergo de mundissima Virgine Filius
Dei verissimè conceptus sit, non tamen hoc ea neces-
sitate factum est, quasi de peccatrice parente iusta pro-
les rationabiliter generari per huiusmodi propaga-
tionem nequiret: Sed quia decebat, vt illius hominis con-
ceptio de matre purissima fieret. Nempe decens erat,
vt ea puritate qua maior sub Deo nequit intelligi, Vir-
go illa niteret, cui Deus pater vnicum filium suum,
quem de corde suo æqualem sibi genitum, tamquam
seipsum diligebat, ita dare disponebat, vt naturaliter es-
set vnus idemque communis Dei Patris & Virginis fi-
lius; & quam ipse filius substantialiter facere sibi matrem
eligebat, & de qua Spiritus sanctus volebat, & operaturus
erat, vt conciperetur & nasceretur ille de quo
procedebat.] Per hæc exponendum est quod idem S.
Anselmus l. de quatuor virtut. B. Mariæ cap. 7. diti-
culè ait, non potuisse Verbum ex alia Virgine quam ex
B. Maria carnem fieri. Quod enim ex loco adducto li-
quet, non potuisse sumit, pro eo quod est, non decessisse.

Cur semina adhibita ad Christi procreationem, causæ variæ ex PP.

243. Poterat item Deus filio suo concinnare huma-
nitatem absque Virgine. Non dico prorsus absque ea,
quamuis

quoniam enim & hoc poterat, tamen dedecerebat ut probat S. Anselm. l. de concept. Virg. c. 1. dico igitur abique ea, id est ea non nisi materia iter se habente, & vel dormiente, vel ignara, sed noluit. Causam optime tradit Gubelmus Patmus ad c. 1. Cantic. sic scribens. [Incarnandus Dei filius ex virgine, prae-misit ad eam unum ex familiaribus suis, ut auriculam eius reuelaret, & arcano quod absconditum fuerat à saeculis & generationibus, reuelato, consensum & cooperationem eius flagitaret. Quippe nolebat omnipotens, suae incarnationis miraculum operari in ipsa, non cooperante ipsa; nec carnem volebat sumere ex ipsa, non dante ipsa. Itaque non tantum ex ipsa carnem suscipere volebat, sed etiam ab ipsa. Non sic olim, non sic, quando immisit soporem in Adam, ut de corpore nascentis tolleretur, unde illi mulierem formaret. Non enim missus est sopor in Virginem, sed missus est Angelus à Deo ad Virginem vigilem, ut illam tanti mysterij consciam redderet. At & hoc patrum esse indicavit ad futuram matris suae gloriam, si arcani sui tantum redderet consciam, sed etiam reddidit cooperatricem & magistram. Et licet alias sublimius videatur, istus doceri per vñtionem, quam foris per signa, tamen sublimius fuit, & intus inungi, & foris doceri per nuncium. Nisi forte putes ignaram fuisse mysterij, quod intus per fidem operabatur. Spiritus sanctus eam intus vñgebat, Angelus autem reue-labat. Per fidem cooperata, & incarnato ex se Verbo, carnis substantiam de sua carne, credendo dedit. Quomodo crederet sine predicante, aut quomodo prae-dicaret Angelus nisi mitteretur? Credidit, ut opponeretur mortiferae fidei primae mulieris, salutifera fides secundae. Siquidem fides Euae venenum, fides Mariae antidotum fuit. Denique per filium Euae, quae mentienti diabolo credidit, mors intrauit in mundum: per fidem vero Mariae, quae Angelo Euangelizanti assensit, vita mortem occisura, intrauit in mundum. Tantum valuit ad malum fides Euae, ut cunctis hominibus mortem propinaret; & tantum valuit ad bonum fides Mariae, ut electis omnibus mortem mortis generaret. Cre-dendo enim concepit vitam nostram, quae ait. *Ero mors tua, o mors.* Quod si peccatrici mulieri veraciter dictum est *fides tua te saluam fecit*: & secundae Virgini potest dici *fides tua te gravidam fecit*. Notanda verò & distinguenda in his causae duae, operans, & cooperans. In emundatione illius peccatricis, emundantis Domini pietas, causa fuit operans: fides verò eiusdem mulieris, causa fuit cooperans. In conceptu virginali, quo Deus concipiebatur, concipiendi, virtus altissimi obumbrans, causa fuit operans; fides verò Virginis, causa cooperans.]

244. Ad alia item pleraque inuit Christi ex muliere procreatio, ut docet in hunc modum S. Cyrillus l. 1. penultim. cap. 1. [Erat non impossibile omnipotenti illi verbo, ubi statuisset propter nos fieri secundum nos, si generationem ex muliere refugeret, sibi extrinsecus ac propria virtute corpus formare, ut procul dubio in Adam primo parente factum dicimus: *Accepit enim Deus puluerem, inquit, de terra & formauit hominem.* Sed quia id perfidis hominibus calumniari volentibus Incarnationis mysterium, pro occasione futurum erat, & ante ceteros impiis Manichaeis, quos subinde te metueret dicis ne in eos scilicet qui sanctam Virginem Dei genitricem dicunt, insiliant, quasi asserant Verbi incarnationem in sola specie factam; idem necessarium fuit, ut per humanae naturae leges pergeret. Et quia id illi propositum erat, ut se verè hominem factum omnibus demonstraret, apprehendit semen Abraham, & ad eam ipsam rem beata Virgine media interueniente, similiter ac nos participauit carne & sanguine. Neque enim aliter licebat nobiscum fieri Deum. Vtilissima autem & alia quoque ratione his qui versantur in terris, Verbi Incarnatio sine humanatio fuit. Nisi enim similiter atque nos secundum carnem fuisset natus, nisi

similiter participasset ipsam, numquam hominis naturam criminibus in Adam contractis aboluisset, neque à nostris corporibus corruptionem repulisset, neque maledictionis illius potestas desisset, quam primi feminae illam dicimus, cui dictum est; *In tristitia paries filios.* Sed hominis natura quae in Adam inobedientiae morbo laborauit, nunc in Christo grata facta est, per illam ipsius ad omnia obedientiam. Scriptum est enim: *Sicut per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi; ita per obedientiam unius hominis, iusti constituentur multi.* Subiacuit Adam illi maledicto: *Terra es, & in terram ibis*; acquirit in Christo ut calcare possit mortis laqueos, & quodammodo aduersus mortem tripudiare, illud propheticum dicens: *Vbi est mors victoria tua? Vbi stimulus tuus inferni?* Facta est maledicta, ut dixi, sed id quoque euacuatum est in Christo. Itaque dictum est ad sanctam Virginem, ipsa Elisabeth in spiritu prophetae: *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.*

Insuper aduertendum est, quod plerique PP. obseruauerunt, non abs te Deum voluisse Christum suum sic fieri ex muliere. Nam sic decuit honorari vtrumque sexum. [Deum cum liberat (ait S. Aug.) non partem aliquam liberat, sed totum liberat, quod forte in periculo est. Sapientia ergo & virtus Dei, qui dicitur vni-genitus filius, homine suscepto liberationem hominis iudicia autem liberatio, in viroque sexu debuit apparere. Ergo quia virum oportebat suscipere, qui sexus honorabilior est, consequens erat ut feminae sexus liberatio hinc appareret, quod ille vir de femina natus est.] Ita ille q. 11. ex 83.

Par item erat inde salutem nostram repeti, unde clades initium sumplerat. Frequenter id tradunt Patres S. Irenaeus lib. 5. cap. 3. 1. [Cum venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum de muliere. Neque enim iuste victus fuisset inimicus, nisi ex muliere homo esset, qui viceret eum. Per mulierem enim homini Dominatus est ab initio, semetipsum contrarium statuens homini. Propter hoc & Dominus; semetipsum filium hominis constituit, principalem hominem illum, ex quo ea quae secundum mulierem est plasmatio facta, in semetipso recapitulans, ut quemadmodum per hominem victum descendit in mortem genus nostrum, sic iterum per hominem Victorem ascendamus in vitam.]

Iustinus in dialogo cum Tryphone. [Homo natus est de Virgine, ut per quam viam fraude serpentis subintravit inobedientia, per eandem sequeretur venia. Cum enim integra Virgo esset Eua, concepto Verbo serpentis, inobedientiam mortemque peperit; at Virgo Maria postquam concepit fidem cum gaudio, affectu sibi Gabriele laetum nuncium quod Spiritus Domini ei superueniat, & obumbraret ipsam virtus altissimi, & ideo quod ex ea nascatur sanctum, esse filium Dei, respondit: *Fiat mihi secundum Verbum tuum.* Ex hac natus est hic, de quo tot Scripturas loqui docuimus per quem Deus & serpentem illum & similes eius Angelos hominibus destruit: penitentibus verò & credentibus in eum, absolutionem à morte concedit.]

S. August. de ago. Christ. cap. 21. [Dominus Iesus Christus qui venerat ad homines liberandos, in quibus & mares & feminae pertinent ad salutem, nec mares fastidiuit, quia matrem suscepit; nec feminas, quia de femina natus est. Huc accedit magnum Sacramentum, ut quoniam per feminam nobis mors acciderat, vita nobis per feminam nasceretur; ut de vtraque natura, id est feminina & masculina, victus diabolus cruciaretur, quoniam de ambarum subuersione latabatur; cui parum fuerat ad penam si ambae naturae in nobis liberarentur, nisi etiam per ambas liberemur.]

245. S. Anselmus lib. 2. cur Deus homo cap. 8. Cum congruentias mysteriorum quas proferte possumus, dixisset

distulit vocati à fidei hostibus, *pluribus super nubem*, subdit. [Pingi igitur non super fictam vanitatem, sed super solidam veritatem; & dic quia valde conuenit, vt quemadmodum hominis peccatum, & causa nostrae damnationis, initium sumptit à femina: ita medicina peccati, & causa nostrae salutis, nascatur de femina: Ac ne mulieres desperent se pertinere ad sortem beatorum, quoniam de femina tantum malum processit, oportet vt ad reformandam spem earum, de muliere tantum bonum procedat. Pingi & hic; Si virgo erat, quæ causa fuit humano generi totius mali, multo magis decet vt virgo sit, quæ causa erit totius boni. Hoc quoque pingi: Si mulier quam fecit Deus, de viro quoque facta est: Virgine conuenit valde, vt vir quoque qui fuit, de femina, sine viro fiat, de Virgine.]

S. Bernardus serm. 2. super missus est. Instat tempus quo iam tollatur opprobrium, nec habeat vir quid cauereat aduersus feminam: qui vtique dum se impudenter excusare conatur, crudeliter vilit accusare non conatus est dicens; *Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno & comedi*. Propterea curre Eva ad Mariam, curre mater ad filiam; filia pro matre respondeat, matris opprobrium auferat: ipsa patri pro matre satisficiat: quia ecce si vir cecidit per feminam, iam non erigit nisi per feminam. Quid dicebas, o Adam? *Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi*. Verba multa sunt hæc, quibus magis augeas quam delectes culpam. Verumtamen sapientia vicit malitiam, cum occasionem venie, quam à te, Deus interrogando eligere tentauit, sed non potuit, in thesauro inefficacis sue pietatis inuenit. Reddiderit nemp: femina pro femina, prudens pro facia, humilis pro superba, quæ pro ligno mortis, gustum tibi porrigat vitæ; & pro venenoso cibo illo amaritudinis, dulcedinem pariat fructus æterni. Mita ergo inique accusationis verbum, in votum gratiarum actionis, & d. e. *Domine, mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno vitæ, & comedi: & dulce saltem est super mel ori meo, quia in ipso viuificasti me*. Ecce enim ad hoc missus est Angelus ad Virginem. O admirandam & omni honore dignissimam Virginem! o feminam singulariter venerandam, super omnes feminas admirabilem, parentum reparatricem, posteriorum viuificatricem!

Multa his paucis in hanc rem complexus est S. Maximus hom. 6. de natali Domini. [Nascitur itaque Christus ex Maria, vt & sexus feminæus hominem daret, & Deum proderet integritas virginalis. Nascitur Christus ex femina, vt sicut Adam, decipientem per Eam diabolum non potuit præcauere, ita diabolus aduentum per Mariam Deum, non deprehenderet esse præsentem. Parturit igitur femina salutem mundi, vt quæ extiterat fomes iniquitatis, fieret ministra iustitiæ, & per quam mors sibi in hunc mundum aditum præfecit, per eam ad nos vita haberet ingressum: Atque vt ostenderet creator humani generis, vtriusque se semini curam habere, & vtrumque se velle saluare, vir nascitur, & procedit ex femina; quatenus aduerteremus nullam esse apud Deum inter virum ac feminam in percipiendâ salute distantiam.] Commendatum item esse studium castitatis, per naturam ex hac matre, quæ simul Virgo, præmiserat ibidem hom. 3. in fine. Non modò autem concipiendo & post partum, sed in ipso etiam partu fuisse Virginem latere contra quosdam probat Goffridus serm. 4. de nativitate. Cur hanc Virginem, in flore iuuentutis, non ætate proveciorem concipere Christum, voluerit Spiritus sanctus, pulchrè prosequitur S. Ambrosius, serm. 63.

Ad calumnias de matre plebeia, & filij ex ea sordibus.

246. Ex matre potior, humilis & plebeia sortis fabro

desponsata, nasci voluit quod cum despiciatui haberet Iulianus Apostata, ita retunditur à S. Cyrillo lib. 6. aduersus eum ad t. 11. [Imaginarium sapientem virum agis o strenue, & quod nos magnificamus, id etiam Deum putas magnificare. Ignoras autem omnino, quantum inter sit, & quantum diuina gloria excelsa sit, quamque sint cogitationes nostræ angustæ. Nam oportebat omnino Iesum existentem Deum, curam habere ne videatur hominibus gloria minor, & desiderare nobiscum momentaneas has gloriolas, & parua dimittens prosperitates pompæque vanas: quomodo non melius erat illi omittere dispensationem, & non fieri nobis similem hominem, quum æqualem habeat cum patre thronum, summa gloria decorus, & diuinis dignitatibus conspicuus? Igitur si quippiam videtur arguendum & dicendum, cur non potius regis cuiusdam terreni appellatus est filius, & natus est ex regina matre, secundum carnem scilicet? Reprehendat obiter etiam, quod & homo factus est, & exinanivit semetipsum, forma serui accepta. Nam si omnino ignobilitas grauis, & intolerabilis ei fuisset, quum tempus & res ipsa id postularent, melius vtique fuisset dispensationem non ferre: sed erant vt Deo humana omnino nihil, & etiam terreni regni amplitudo res parua ei erat, quamuis à nobis summis honoribus celebratur. Vnde & quando cum Pilato loquebatur, summam gloriæ suæ eminentiam manifestabat dicens: *Regnum meum non est de hoc mundo*. Quo circa quare increpas eum qui secundum naturam existit Deus, quod voluerit etiam exinanitionem dispensatiue pati: quamuis nemo dubitet quod in tantum sapientia Dei sumus inferiores, quantum & natura minores.]

Bacchantes in Christum, occasione huius causæ suæ Manichæos, & sordes (vt blasphemabant,) matris concipientis & patientis, refundentes in prolem, sic arguit S. Augustinus. l. de 5. hæresibus cap. 5. [Deus erat: homo factus est; suscepit humanitatem, non amisit diuinitatem, factus humilis, mansit sublimis: natus est homo, non destitit esse Deus: natus est paruulus, latens magnus: Qui libenter amplectitur Deum natum, non horreat Virginis partum. Dicit tibi Deus creator hominis, filius hominis, quid est quod te permoet in mea natiuitate? Non sum libidinis conceptus cupiditate. Ego matrem, de qua nascerer, feci: ego viam meo itinere præparavi atque mundavi. Hanc quam despicias Manichæe, mater mea est, sed manu fabricata est mea. Si potui inquinari cum eam facerem, potui in illa inquinari cum ex ea nascerer. Sicut transitu meo, illius non est corrupta virginitas; sic & mea non est ibi maculata maiestas. Si Solis radius, cloacarum sordidities desiccare nouit, eis inquinari non nouit: quanto magis splendor lucis æternæ, in quo nihil inquinamenti incurrit, quocumque radiauerit, mundare potest, ipse pollui non potest. Stulte, vnde sordes in Virgine matre, vbi non est concubitus cum homine patre? Vnde sordes in ea, quæ nec concipiendo libidinem, nec pariendo est perpeffa dolorem? Vnde sordes in domo, ad quam nullus hospes accesserit? Solus ad eam Dominus & fabricator eius venit; vestem quam non habebat, induit, eamque sicut inuenit, clausam reliquit. Sicut ille natus est solus inter mortuos liber, sic iustæ ex qua natus est matris pudor, solus est integer. Eva inobediens meruit poenam. Maria obediendo consecuta est gratiam. Illa gustando prohibitu, maledicta: hæc credens Angelo, est benedicta. Illa nobis mortem contulit, hæc Virgo vitam nobis peperit. Quid agis Manichæe? Christianum premis, non Christum defendis. Taceat immunda vanitas, quia munda nata est diuinitas.] Hac de re pluribus cum de Deipara in Dyptichis Marianis.

Obiter

Obiter de Christi maioribus.

247. Præter causam efficientem proximam, interueniunt quoque remotæ; nempe maiores Christi per Virginem. Sed de illis nihil hoc loco; præter illud quod à S. Hieronymo Matth. 1. & ab aliis notatum est, nempe voluisse Christum, quosdam maiores habere inglorios & infames; Nimirum ut disceremus nobilitatem contemnere de quo pulchre Blesens. epist. 3. verbis illis. [Quid inter parentelas hominum variando distinguis? Ab vno patre descendimus vniuersi, & singuli. Certè speciosus forma præ filiis hominum Christus Iesus, de quo scriptum est, quia *vir nobilis est in portu eius*, cuius nobilitatem & generationem Prophetæ non sufficit enarrare, & qui vnicus nostræ generositatis est auctor; de iustis, & iniustis, de magnis & humilibus carnem traxit. Nam & agnos paschalis iuxta 70. interpretes, de ovibus & capris assumbatur: in quo manifestissimè vides, quod apud Christum, omnis fortuna, omnisque conditio acceptatur.

Notandum tamen cum S. Paulino epistola 10. nobiles fuisse. [Ipsius (inquit) Domini ortum, præter illum à diuino fonte fluentem, etiam istum quo filius hominis esse dignatus est, Euangelistæ duo, numeratis ab initio maioribus ordiuntur, diuersam utroque scriptore corporei sanguinis venam, pari fide & dignitate referente: quia dignum erat, ut vnigenitus Dei, & primogenitus totius creaturæ, atque vniuersi corporis caput, etiam in generis corporei dignitate primatum teneret. Ut vnus in celo Dei filius, ante sæcula ineffabili natus exordio, etiam in terris illustrium titulum sibi apices vendicaret; Regum pariter & sacerdotum, (ut duo testantur authores) clara progenies.] De immediatis Christi maioribus SS. inquam Iohanno & Anna, multa coacervarunt Spinellus in opere de Throno Dei c. 18. & Castro in histor. Deiparæ c. 1.

Quid, circumstantia secunda.

248. Hæc vox, ut sit verè circumstantia, designare debet rei conditionem aliquam: quæ hic non videtur posse proferri alia, quam sexus Christi masculinus. In virili namque sexu assumptam fuisse à Dei Verbo humanitatem nostram, tam exploratum est ex Evangelio, ut probatione opus non sit. Decuisse autem ita fieri, nec fuisse congruum ut sexus feminæ assumere-tur, euincunt planè rationes illæ quinque quas Tole-tus in cap. 1. Lucæ annot. 82. proposuit; nempe quod cum ruinæ nostræ ac exilij causa vnica immediata, fuerit Adamus; (nam Eva sola peccante non cecidisset originaliter, ut probat S. Anselmus l. de concept. Virg. c. 9.) convenientissimum fuit inde prodire reparationem, vnde clades acciderat; hoc est à viro. Item quod Christus caput sit Ecclesiæ, & sacerdos ac Pontifex summus, atque magister, cuius partes sunt Ecclesiam docere, congregare discipulos, aliæque præstare à sexu femineo aliena. Decebat denique, ut qui filius erat Patris quoad diuinitatem, similem filij, non filie denominationem acciperet in humanitate, ut vitaretur confusio.

Nemo autem fuit adeò infans, ut huic veritati obstreperet. Nam quod apud Anastasium cap. 3. *de virg. in fine*, damnantur qui dixerint in Christo fuisse maris ac femine naturam, non est referendum ad sententiam alicuius qui ita deliravit & Christum fecerit androgynum: (id enim nemini vniquam venit in mentem:) sed referendum est ad calumniam Seuerianorum, qui ut rubore perfunderent Catholicos geminæ in Christo naturæ assertores, nequissimè ac fœdissimè illis viciis rursus notaciones subijciebant, quod breuiter accipe ex eodem Anastasio libri eiusdem cap. 10. [Testor charitatem vestram, Seuerianos,

quando audiunt in Christo hypostases; hypostases, nisi fallor, facultatum possessionem seu fortunatum intelligere: Eaque de causa animo intrepido, & impetuerito eas prædicare & confiteri. At verò quando audiunt naturam, turpia quædam & absurda animo efformare, v. pote partes, quæ virorum atque mulierum corpora constituunt, quamobrem vocem hanc auerari, quasi in Sarracenorum disciplina instituti essent. Nam & isti, cum Dei conceptionem & natiuitatem audiunt, de repente nuptias & semen, carnalemque coniunctionem somniantes blasphemant. Etenim, si Seueriani aliter effecti sunt, quæratione cum corpus Domini nominant, plurimæque & diuersas appellationes pius fœdissimas, indignas, alienasque etiam ab Angelica natura recipiant, solam naturæ appellationem in Deo respuunt. Non igitur spurcissimi hi hæretici, non alij vlli, sexum in Christo alium quam masculinum asserunt. Scire tamen de more Rupertus lib. 1. de oper. Spiritus sancti. cap. 1. 3. Christo aptat illud, *masculum & feminam creauit eorum* masculinum interpretatur, Verbum; feminam verò, humanitatem.

Vb, alia Conceptionis Christi circumstantia.

249. Locus concepti Christi, vel est communis & externus Deiparæ, vel proprius & matris internus; ea videlicet pars matris corporis, quæ tanti mysterij, & ut S. Damasc. pulchre dixit, tot miraculorum officina fuit. Priorem locum, S. Lucas. cap. 1. docet fuisse, Galileæ urbem Nazareth: nam ibi facta est allocutio Deiparæ per Angelum; in cuius clausula perfectum est hoc mysterium. Delectæ ad id regionis, & urbis illius, causas nonnullas ex notationibus nominum profert Tole-tus in c. 1. Lucæ annot. 49. & 50. Certe porò traditione docemur, cubiculum in quo res tanta gesta est, & Verbum caro factum, esse illam ipsam ædem sacram, quam Laureti in Piceno etiam nunc videre licet aduocatam Angelico ministerio, ut fuscè referunt qui sacre illius ædis historiam mandarunt literis, Ricca, Tursellinus, & alij; itemque Canisius lib. 5. Mar. c. 15. Gretelius l. 2. de peregr. c. 3. Bonif. lib. 1. histor. Virg. cap. 4. Spinellus de templis Deiparæ, & Bronius anno 1300. n. 25. Nec est de hoc Christi concepti loco inter Catholicos controuersia; rigantur licet hæretici, & qua solent ceruicofuturæ, in contrarium obfirmantur.

Somnium de Christo non in vulua conceptio.

At circa locum immediatum, siue Deiparæ internum, nonnulli Catholici, specie Christi honorandi, recessere ab aliis, negantes Christum conceptum esse in vtero seu matrice B. Virginis; affirmantes autem, conceptum fuisse in parte matris vicina cordi. Ita censuisse iam olim videntur nonnulli apud Damascenum 4. fidei c. 15. *sub fine*, fabulantes Christum à matre editum fuisse per latus. Sæb sæculi autem superioris initium, Petrus quidam Lucensis, Canonicus Regularis, causatus honestatem mysterij maiorem, & Christi dignitatem ac honorem, Manuæ de suggesto tradidit, Christum in parte matris, vicina cordis, esse conceptum sicque cuidam piæ femine, à qua id ipse didicisset, reuelatum affirmabat. Scilicet hoc deerat parellæ operculum. Nam præter illa reuelatio, si non fuit merum mendacium muliebri, apertè fuit dæmoniaca impostura: cum disertè Esaias c. 7. prænnunciavit, Virginem in vtero concepturam; idque Angelus apud Lucam cap. 1. confirmat, dicens Virgini, *ecce concipies in vtero*.

Ertoneæ autem & insulsæ, Petrus ille, vocem *otēsi* detorquebat in alienum sensum; dicens, eo nomine designatum fuisse ventrem superiorem, seu thoracem, cuius pars sit ea præter illa pectoris canitas. Fancique quod Iustitia 1. Ioan. 1. v. 1. nam, 5. 1. obseruat, apud Hebræos voces quædam vterum significantes, tam masculij

colli quàm femina viscera denotare. Sed præterquam quod huiusmodi interpretationis figmento, concellitur verborum & Prophetarum & Evangelistarum proprietates, nullibi in pectore humano propè cor, cernitur cautitas excipiendo seu idonea. Eaque gratis admissa, adiungendum necessarium fuisse perpetuum miraculum per totum nonimestre, ut impediretur suffocatio Deiparæ per fetum pectori appositum. Deinde cum B. Maria inuenta esset in utero habens, Ioseph cum nollet eam trahere, voluit oculis dimittere, ratus gravidam ex intumescente utero. Quod si non verus, ordinatio conceptionis officina, sed commentitia illa cautitas cordis vicina intumisset, non venisset B. Virgo in suspitionem adulterij, ob quod homo iustus, veritus participare & ratum habere eius peccatum, de illa dimittenda debuisse cogitare; sed visa esset extraordinario timore agra; nec ob sceleris suspitionem dimittenda, sed ob morbum fouenda & retinenda, iudicanda in charitate. Vterus ergo Virginis in quo Christus conceptus est, is planè fuit qui passum verus dicitur; idque Romæ aduersus illum Petrum fuisse declaratum, prodit Mantuanus tract. de Christi conceptione; in cuius opusculi calce, addit, ipsum quidem Petrum quod pertinacia defuisset, ab hærese nota abesse immunitem; dogma tamen quod improvidè prodiderat, fuisse damnatum. Se assuile damnationi, ait Cæteranus 3. p. q. 3. art. 5.

Nullam Christo dedecus ex conceptione in vulva matris.

350. Frustra verò Petrus ille refugiebat Christi dedecus ex conceptione in tali loco, ex conceptione vel in corde vel circa cor matris, Christi maiorem honorem obredebatur. Nam ut scitè dixit Basilus Seleuciensis 39. [Quis modelitiam Deo obiecitabit? quis scilicet nescio nomine mendicitatem, per quam celestem regiam & dimitas parare licet, illi probro vocetur. Quid autem qui superstitiosa religione laborant, trepidant timore, ubi non est timor, ne quid quod agnoscitur, Deus patiatur; cum passiones, hominum sine pulsione medicatur, ac ideo credere refugunt, Dei licentiam generationem, ventri mulieris esse concredendam? Hoc Deo honorificentius hoc modo magis impatibile demonstratur, quod & patibili celatus sit corpore, & quod dignitatis impatibilitatem ostendat. Si enim Solis huius, cum sordentia fetentiaque loca contingit, nullius inquinamenti contagione puritas inficitur; quomodo non magis Sol iustitiae, in inclitum edignans Virginem, & eam per sanctum corpus delictum, impatibilis in ipso persistit, ut Deo dignum est?] Similitudine S. Chrysostomus in calce homiliæ de die natiuitatis Domini à Pantino editæ.

Nullam ergo hic reipsa interuenit probum, nullæ foedæ, iuxta illud Fulgentij ferm. de laud. S. Mariæ ex parto Saluat. [o coniunctio sine sordibus facta, ubi matris sermo est, & vxor auricula. Quin etiam ut rectè contra Marcionem de hac ipsa & aliis Christi ignobilioribus & pusillitatibus blaterantem, aiebat Tertullianus lib. 2. contra Marc. cap. 27. [Deus vim maiestatis, intolerabilem vique humanæ mediocritati, humilitate temperavit, sibi quidem indigna, homini autem necessaria, & ita iam Deo digna, quia nihil tam dignum Deo, quàm salus hominis.] Rectè item aduersus Heluidium Hieronymus. [Iunge si libet & alias naturæ concumelias, nouem mensibus verum in foletem, fastidia, partum, sanguinem, pannos.] Hæc sunt ordinarij partuum dedecora & probra, ex abstracti personæ addensata, quamvis à conceptu & veri gestatione ac partu Virginis, exularint. Sed perge Hieronymus. [Ipse sibi describatur infans, regimine membranarum solito conuolutus. Ingerantur dura

Theoph. Raynaldi Christum.

præsepia. Vagitus partuli, octauæ diei circumcisio, tempus purgationis, ut probetur immundus. Non erubescimus, non silemus. Quanto sunt humiliora, quæ pro me passus est, tanto plus illi debeo. Et cum omnia replicaueris, cruce nihil contumeliosius profertes, quam profitemur, & credimus, & in qua de hostibus triumphamus.] Expressit apertè Hieronymus, insignem Tertulliani dilpurationem aduersus Marcionem l. de carne Christi cap. 4. & lib. 3. contra Marcio. c. 1. iure verò Callianus lib. 2. cap. 3. *in fine*, ex eo quod Deus, ad hæc ut nobis videretur, dedecora se abiecerit, concludit angeri in nobis debere, non imminui venerationem & affectum erga Christum, quia maximum vique & immanissimum scelus est, ut ideo apud nos minus honoris habeat, quia plus amoris impendit. Nec dissimilia S. Gregor. 29. mor. cap. 1.

Quare immensam quidem Dei in subeundo femineo utero dignationem admirari ad stuporem par est iuxta illud Ruperti l. 1. de oper. Spiritus sancti. cap. 14. [Cæterum si ad magnitudinem dignationis respicias, nihil mirabilius inter omnia quæ facta sunt; siue in cælo, siue in terra, quàm id quod Deus dignatus est concepi vel nasci de femina. Nec enim adeò miramur, quod omnipotens Virgini conceptum vel partum dare potuit; mirari autem multo maxime simul & venerari debemus, quia tantus hoc voluit, quia femineum Deus Dei filius, Deus Dei Spiritus verum non horruit. Non horruit, inquam, Verbum Dei, Verbum Deus quin femineæ carnis humori, quasi coagulatum se commisceret.] Igitur magnam quidem, & si per vires liceret, immensam tantæ demissionis ad Virginis vsque verum, admirationem concipere, Deumque ut cæcas femineæ uteri latebras componendo, promouere, dignum est; tamen admirationi iungendus amor, tantæ benignitati par.

Neque ex aduentu ad nos, per portam communem.

251. Hæc notanda quoque & expendenda, Petri illius correctori Baptiste Mantuano fuerunt, qui ut id hic obiter addam, specie honoris Christi, & maioris honestatis huius mysterij adductus, quod in Marcione damnat graniter Tertullianus, Christum, per matris pudenda prolatum, vel negat vel nimium insinuat se negare, dicens id certum non esse, cum potuerit Christus ex utero matris aliter ad nos prodire, & tamen dici natus ex Virgine. Nam & Verbum Dei dicitur natum ex Patre. Igitur liquet notationem vocis *natus*, in omni proprietate constitutam, non ferte prolationem ex utero per portam communem. Præterquam quod qui dicuntur Cæsones, hoc est qui secundo matrum utero eximuntur, nati earum dici possunt, etiam aliunde ad lucem venerint quàm per materna pudenda. Potest ergo Christus quoque, natus Deiparæ censeris, quamvis probroso illo exitu ad nos non venerit. Hæc dico, à Mantuano prolata esse non bene, & correctione, vel etiam abrasione egere. Nam quamvis nomen *matris*, non inferat necessarium partum per viam naturalem, ut bene notauit Aureolus in 3. d. 4. q. v. unica art. 5. *sub finem*, tamen vox *natiuitatis humanae*, in omni proprietate, fert eum quem dixi exitum ex utero eumque etiam multo expressius insinuat vox *pariendi*. Neque enim B. Virgo Luca 2. dicta fuisset Christum peperisse, nisi ut S. Hilar. lib. 2. de Trinit. loquitur, Christus communi lege, hoc est per genitalia, citra omnem tamen apertionem, prolatus esset. Id quod S. Hieronymus l. aduersus Heluid. perspicuè tradidit, nec non S. Augustinus 22. Ciuit. cap. 8. & Nazianzenus orat. 5. 1. ac Damasc. 4. fid. c. 15. Nec semel idem affirmat Tertullianus. Quamquam quod ait l. contra Valentianos cap. 27. eos inuexisse Christum in præpositis quæ-

E c tionibus

stionibus suppositum, id est per Virginem non ex Virgine editum, quia delatus in Virginem transeuntio potius quam generatorio more processerit, per ipsam, non ex ipsa; non matrem eam, sed viam passus. Hæc inquam video iuxta ea quæ habentur l. de præscript. cap. 49. accipi ita posse, ut ad hunc locum non pertineant, sed tantum ferant, Christum quasi aquam per fistulam, sic per Mariam Virginem transeisse, nihil inde vel accipientem, vel mutantem. Alibi tamen nec semet, disertè in hæreticis damnat Tertullianus, quod Christi per intacta matris virginalia prolationem, stultè erubuerint.

Positio Christi in matris utero, circumscriptiva.

252. Sed illud non minus insulsum & falsum circa Christi exitum ex materno utero dixit Mayronis in 3. d. 4. q. unica. art. 6. quod etiam ad conceptionem primam in utero de qua hic disputamus potius pertinet; nimirum idcirco Christum ex utero matris exeuntem, servasse matris integritatem, quia Christus in utero matris habuit ordinem partium in toto, non autem ordinem partium in loco, sicutque in utero definitivè, sicut est in Eucharistia. Quare exiens ex utero, quamvis haberet tantam quantitatem quantum alij pueri, tamen integram servavit matrem absque novo miraculo, quo duo corpora fuerint simul localiter; sed unum corpus fuit in alio definitivè, qui fuerat modus essendi Christi in utero. Hoc merito reprehendit Rubionius in 3. d. 4. q. 1. in fine, & videtur mihi sufficienter conuelli eo argumento quod ipsemet Mayo sibi objicit; nempe quod Christus in utero nutrirî posset: corpus enim definitivè locatum, & nutritionis & cuiusvis extensæ ac materialis actionis eliciendæ, incapax esset: Quam difficultatem non aliter dissolvit Mayo, quàm dicendo, relinquendam esse divinæ admirationi. At nemo non videt, has difficultates dissolvendi libertate, fas fore quæcumque sine aperta contradictione alieni occurrerint, facta comminisci. Promptum quippe erit, intortis in contrarium difficultatibus, se liberare, relinquendo eas divinæ admirationi. Fuit itaque Christus in matris utero, circumscriptivè & extensè ut & alij pueri. Hunc Christi in matris utero statum, pietatis miraculis refertissimum, aptissimè ad excitandum & fovendum pietatis nostræ sensum, expendit pluribus sacris commentationibus, fortissimus Christi pugil & invictus Christianæ fidei apud Iapones testis Carolus Spinola quæ ad calcem vitæ eius habentur.

Encomia uteri Virginis, ex Christo inibi concepto.

253. De sanctissimi huius uteri ob exceptum Christum summis præconiis, multa habet Dionysius Richel. lib. 1. de laud. Deip. art. 20. Ego nonnulla ex Patribus hic adducam. Ad rem quippe præsentem facit, quod Patres de tam sancta Dei arca dixerunt S. Iacobus in Liturgia, post multiplex *memento*, in dicta commemoratione Deiparæ, sic habet. Dignum est, ut te verè beatam dicamus Deiparam, semper beatam, & omnibus modis irreprehensam, & matrem Dei nostri, honorabiliorem quàm Cherubim, & gloriosiore quàm Seraphim, quæ sine corruptione Deum Verbum peperisti. Te reuera Deiparam magnificamus. Tibi, o plena gratiæ, vniuersa creatura gratulatur, Angelorum cætus, & hominum genus, quæ es templum sanctificationis, paradysus spiritualis, Virginitatis gloria, ex qua Deus carnem assumpsit, & puer factus est Deus noster, qui est ante sæcula. Tuum enim uterum, thronum fecisti & tuum ventrem latiore, ac ampliore cælis ipsis reddidit. Tibi, o gratia plena, vniuersa creatura gratulatur. Gloria tibi.]

Origenes hom. 14. in Lucam, vocat sanctum uterum & omni dignatione venerandum.

Gregor. Nyss. orat. de nativitat. Dom. [o Beatum uterum illum, qui bonitatis præstantia, ad se traxit animi bona. In reliquis enim omnibus, vix animus purus, Spiritus sancti præsentiam capit: hic autem, caro sic Spiritus receptaculum.] Sensus est, idcirco quod Christus in matris utero formandus & excipiendus esset, ut Mater dignum tantæ prolis habitaculum effici mereretur, oportuisse ubertatem gratiæ propè immensam, conferri animæ.

Epiph. orat. de laud. Deip. ex Deiparæ personata loquitur. [Ego Virgo incorrupta, quæ in utero gestavi, effecta sum templum impollutum habitantis in me Verbi Dei nuptiarum expertis. Emanuelem gestavi in utero incorrupto, in ventre impolluto, similis effecta throno Cherubico: in qua caro factum est Verbum patris, qui Deus est initio carens: & licet inuisibilis, spectabilis tamen per dispensationem assumptæ carnis factus est. Non experta, nec cognoscens virum, peperit Deum, qui est ante sæcula, ipsum Christum. Nam etiam nunc sum virgo post partum, purior, si dicere licet, quàm antea.] His dictis, exclamat Epiphanius [o uterum impollutum, habentem circumlocum cælorum, qui Deum incomprehensum, in te verò comprehensum portasti. O uterum, cælo ampliorem, qui Deum in te non coarctasti. O uterum, qui cælum es septem circulis constans, & capaxior illis exitis. O uterum septem cælis sublimiorem atque latiore. O uterum, qui es octavum cælum, septem firmamentis celsiorem. O uterum, habentem inextinguibile lumen septies lucentis gratiæ.]

Mox iterat quod iam præmiserat, Deiparam scilicet ratione uteri esse thronum Cherubim: quibus alludit ad illa Gregorij Neocesar. verba orat. 2. de annunc. [Ipse cælestium omnium potestatum Dominator, ex omni creatura, te sanctissimam & ornatissimam elegit; & per sanctum, ac castum, purum acque impollutum ventrem tuum, fulgidissima margarita in salutem totius terrarum orbis progreditur: quoniam & tu sancta, omni humana natura gloriosior ac purior sanctiorque effecta es; ac nunc quidem candidiorem habens mentem, quous autem auro quantumvis probato, purificatum magis corpus: Ventrem verò, qualem Ezechiel vidit, & qualem recensuit, talia dicens: *Similitudo animalium super caput, quasi firmamentum, & quasi aspectus crystalli formidabilis, & similitudo throni; super ea quasi aspectus lapidis Sapphiri: & super thronum, tamquam similitudo hominis, & quasi aspectus electri: & intrinsecus eius, velut aspectus ignis, per circuitum.* Peripicue igitur Prophetæ, natum ex sanctissima Virgine, in figura ac umbra cernebat: quem tu facta Virgo portare non posses, nisi omni gloria atque virtute pro tempore illo refulgeres.]

Andreas Hierosol. orat. in salut. Ang. [Benedicta tu, quæ cælestem thesaurum, in quo alij omnes sapientiæ & cognitionis thesauri sunt reconditi, in tuto virginitatis tuæ velar promptuario liberrimè complexa es. Verè tu benedicta, cuius venter, acervus quidam aræ, quoniam fructum benedictionis, spicam immortalitatis, Christum inquam, sine seminantis ac coloni opera perfectissimè produxisti, messem copiosam infinita millia congratulantium sibi de salutis nostræ operatione adduxisti.]

254. Cadit in hunc uterum, & ratione eius in Deiparam, corolla aut serti illusterrimorum titulorum, quibus Chrysippus presbiter orat. de Deipara *initia*, eam condecorat. [Aue gratia plena, Aue quæ vulvam adepta es præter naturam, vel ipsis cælis latiore, quando quidem per hanc comprehendisti eum, quem ne cæli quidem capiunt. Aue fons lucis omnem hominem illuminantis. Aue Solis ortus qui nullum ferre potest occasum. Aue armarium vitæ. Aue quæ & hortus

nis patris. Aue quæ es pratum totius fragrantie Sancti spiritus. Aue radix omnium bonorum. Aue speciem gemme omne pretium excedentis. Aue vitis, vvas pulchras producentis. Aue nubes pluuie, potum animis lactatim exhibentis. Aue quæ es puteus semper viuens aqua. Aue quæ es rubus ardens igne Spirituali, nunquam tamen aduertis. Aue porta clausa, soli regi aperta. Aue mons, vnde lapis angularis abscissus est sine manibus.]

Proculus pereleganter hom. de Christi nativitate. t. 6. Conc. Ephes. cap. 7. de hac spiritali paradiso Adami secundu[m], hac vitarum inter se naturarum officina, sic loquitur. [O venter, in quo communis libertatis Synagoga confecta est: o vtere, in quo anima aduersus mortem subiecta sunt: o aurum, ex quo nature conuersione semine exortus est: o templum, in quo Deus aeternum non demittens, sed cum, qui est sacerdos Deus ordinem Melchisedech, induens, nostri misericordia, Verbum caro factum est.]

S. Ambrosius in inflit. Virg. cap. 14. vterum Deiparæ, cum aliis laudibus ornatum, veluti granarium deservit, e quo educitum sit mundo vniuerso pascendo germen optimum. Sic enim habet. [Venter tuus sicut arum tritici munitur inter lilia, quod continens sibi sit in omnibus Christi ortus ex Virgine. Sicut victores fellei acularium præhorum, strenuorum virorum doctoris torquibus honorare cerices: ita ingum nostrum liliis, et fidelium colla virtutis insignibus coronaret. Vter autem alius ille Mariæ, crater cornutis, in quo est sapientia, quæ miscuit in catere vinum suum, in alacritate cognitionis pie gratiam, diuinitatis sue plenitudine subministrans. In quo Virginis vtero, si milia acervus tritici & lili flos gratias germinabat, quorum & granum tritici generabat, & lili. Granum tritici, secundum quod scriptum est: Amen amen dico vobis, qui granum tritici cadens in terram non mortuum fuerit, ipsam solum manet. Sed quia de vno grano tritici, acervus est factus, completum est illud propheticum: Et conualles abundabunt frumento; quia granum illud mortuum, plurius fructum attulit. Hoc itaque granum, omnes homines perpetua celestium munerum esca saturant. Consummatum est illud prophetici oris eloquium, dicente eodem David. Cibaui eos ex adipe frumenti, & de petra melle saturauit eos. In hoc grano etiam illam, diuina testantur otacula, quia scriptum est: Ego flos campi & lilium conualium: sicut lilium in medio thymum.] Hanc S. Ambrosij locum, perpulchre imitatus est Amedeus Lausan. hom. 6. de Deip. ante Deum.

S. Hieronymus in Psal. 118. cum Sole confert vterum Deiparæ, ad illud in Sole posuit tabernaculum suum. Sic etiam ea verba glossat. [In Sole, in vtero Sanctæ Mariæ Virginis, Maria interpretatur stella maris. Lumen Solis incet, quam stellarum. Sol iustitie, Dominus, ut ait Propheta: Orietur vobis Sol iustitie, qui est Christus. Illuminauit Sol iste, stellam, id est, Mariam ut esset firmus Sol. Idco posuit tabernaculum suum in Sole, quando corpus assumpsit de vtero suo.] Imo cœlis ipsis fortior hanc vterum inde probat Fulgentius serm. de laud. Deiparæ ex patre Saluatoris, quod in tantis vteri illius angustis, malo plus contineatur quam in Solari tabernaculo, sed in illis sustineatur quicquid sustinent cœli, 21. Cum corde Patris, in quo Verbum genitum est, vterum Deiparæ in quo idem homo factum & genitum est, componit Augustinus orat. contra Iudeos & pag. 9. vbi etiam de hoc vtero tamquam thalamo nuptiarum Verbi cum Ecclesia, qua de re suo loco cum Christo sponsa, & pulchre quoad vteri thalamum S. Hieronymus. Id de perp. Virg. & partur. B. Mar. ferè in fine. Illam vero materni vteri & paterni sinus analogum, prosequitur omnino egregie Petrus Damiani serm. de annunc. describens duplicem locum voluptatis & quo flauius egrediebatur. [Flauius iste (inquit)]

Theoph. Raynaud's Christum.

est Deus meus Iesus, qui à duobus locis voluptatis egreditur, ex vtero Patris & vtero Virginis. Vnde Propheta: Dominus Deus noster, flauus gloriosus, exiliens in terram sitientem.] Et post fusè descriptam generationem æternam, & processionem huius flauij è loco voluptatis, addit. [Nunc accingamus nos ad videndum qualiter egrediatur de Virgine; quia egressio ista dulcior, & affectuosior est humane miserie, quæ intuitum pectora concutit, irrorat oculos, & beatis fontibus vultu amatum superfundit. Hic locum voluptatis, vterum Mariæ intelligo, in quo cumulauit omnes delicias deliciarum Dominus, de cuius delictis Spiritus sanctus admiratorio sermone in amoris cantico sic eructat: Quæ est ista, quæ ascendit de deserto delictus affluens? Numquid in Angelis voluptatem habet altissimus, in quibus ipse reperit prauitatem? Numquid in constellatione, vel scintillatione stellarum, quarum alie conuertuntur in sanguinem, alie cadunt de cœlo, alie in tenebras obscurantur? Numquid in aëre, vel igne, vel ventis? Nequequam, quia non in igne Dominus, non in commotione Dominus, non in Spiritu Dominus si verax est ille, qui curru igneo, & equis igneis est assumptus in cœlum. Numquid in aquis, vbi furens & toruosus Leviathan immoratur; aut in terra, quæ sub maledicto Adæ spinas emittit, & tribulos? Non est locus voluptatis, nisi vterus Virginis.] Superius verò vteri Deiparæ amplitudinem, quam iam ex S. Iacobo, & Epiphano, ac Chrysostomo, & aliis celebravimus, ita suspicit, [Missus est ergo Angelus Gabriel à Deo ad Virginem, quæ postquam ei locutus est, sensit Deum suis ilapsum viscibus, maiestatemque illius virginalis ventris breuitate conclusam. O venter diffusior cœlis, terris amplior, capax elementis, qui totum claudis, omnia concludentem, in quo Deus gloriæ reclinatur.] Et serm. 45. [In Mariæ vtero, velut reuera sacratissimum templum, Deus ipse descendens, & humanam naturam ex ea suscipere, & cum hominibus dignatus est visibiliter habitare. Licet enim & in illud Salomonis templum, Deus descendisse credendus sit; in hoc tamen rationabili sanctuario, hoc est, in Beatissima Virginis vtero, multo mirabilius, multoque felicius dignatus est manere pro nobis, in quo Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.]

256. Hunc esse locum quem omnes creaturæ suspiciunt, ac stupent, ob perpetrata ibi mirabilia, sic tradiderat idem Petrus Damiani loco allegato, initio ferè sermonis. [Cum fecerit Deus omnia opera sua valde bona, hoc melius fecit, consecrans sibi in ea reclinatorium aureum, in qua sola se post tumultus Angelorum, & hominum reclinaret, & requiem inueniret. Hoc est quod natura miratur, reueretur Angelus, venter homo, stupefcit cœlum, contremittit terra, infernus exhorret. In huius vtero maiestas altissimi mirabiliter liquefacta, sicut adipe & pinguedine repleuit terras, infudit cœlos, inferna resperfit. Hic exinanivit semetipsum Excelsus & immensus, mensuram bonam & confertam, & coagitatam mittens in sinum nostrum. Hic diuinis manibus vnctus est, oleo lætitiæ, & sicut ad altare in summum Pontificem consecratus. De hoc altari ad atam Crucis ascendens, proprio cruore tamquam alterius generis oleo perfusus, iam non solum consecratus, sed & consecrans; totum corpus machinæ mundiali, lagitori, ligamine copulauit.]

Nomine horti deliciarum Domini, vterum Deiparæ celebrat Gulielmus Parous ad illud Cantic. 4. Veni Autor, perfla hortum meum, his præter cætera. [Iam Dei filius cum Virgine erat, de qua carnem sumpturus erat. Iam inquebat, Veni Auster perfla hortum meum, & sinas aromata illius. Nempè si cum Virgine iam non degeret, non diceret, Veni Auster, sed potius, Vnde Auster. Auster ergo dicit, Veni, quia non mentiebat Angelus dicens ad Virginem. Dominus tecum. Veni, aiebat, Spi-

E c 2 ritus

ritus sancte, sanctifica vterum Virginalem, ut fluant aromata illius, ut quod nascetur ex eo sanctum, vocetur filius Dei, quod vtrique erit in odorem suauissimum omnibus saeculis. Planè vterus Virginalis, est coelestis sponsi hortus deliciarum, hortus atomatum. Quanta in eo deliciae, quanta incensa suauitatis aromata fuerunt, cum ibi Dominus gloriae per Incarnationis mysterium dignatus fuit habitare, & praelatas illas nuptias in eo per spatium novem mensium celebrare: Eodem spatio exacto, aromata illius fluxerunt, quia sacra Virginis viscera, filium Dei fuderunt. Quare missus est ad Virginem Angelus congrua salutatione praemissa; *Ecce, ait, concipies & paries filium, & vocabis nomen eius IESU M.* Cito de vtero tuo fluent aromata coelestia, tamquam de horto voluptatis Dei.]

257. Hic esse locum auro, in quo conflatur, egregie dixit Richardus Victor. serm. in illud Psalmi 71. *descendet sicut pluvia in vellus.* [In hac terra (inquit) inuentus est lapis ille sine manibus excisus, qui creuit in montem magnum, & impleuit vniuersam superficiem terrae. Puto quia in hac terra, secundum Moyli sententiam, nascitur aurum, & aurum illius terrae optimum; ibi inuenitur Bdellium & lapis Onychinus. Qualem quæso dicimus hanc terram, in qua facile inuenimus si volumus, aurum optimum, & lapidem pretiosum? Sed quid dicturi sumus, de illius terrae auro tam optimo, tam pretioso. Puto quod secundum hoc, quod in Beato Iob legitur. Quoniam & huic auro, locus est in quo conflatur. Sed quis quæso huius conflationis locus; an forte ipse est vterus virgineus? Quis huius operis conflator aurique mundator, nisi Spiritus sanctus; huius sane operatione, in ventre virginali conflatum est aurum, & decoctum ad purum natura humana purgata, & ab omni labe mundata, Verbo vnita, & in vnam personam coniuncta.]

Nullus in terra dignior locus hoc vtero, in quo filium Dei Maria suscepit, ait S. Bernardus serm. 1. de assumpt. sed mellitissime de more serm. 2. de Pentec. docet hoc esse terrae medium, in quo Dominus salutem nostram est operatus. Similiterque Fulbertus Carnot. serm. 3. de natiuit. Deiparae. [Et vbi vquam inueniri poterat locus, qui infra se concluderet maiestatem coaequalem Patri, auctorem omnium rerum, nisi vterus Mariae ante saecula praecitus? In hunc siquidem tota diuinitas, cum humanitate versata est. Et qui in coaequalitate cuncta disponebat coelestia, & terrena, in Virginea per angusta septa venturam & promissam praeparabat carnis suae redemptionem.] Non male huius sanctissimae Christi filiae laudes celebrat creditus Bernardus in meditatione super *Salve Regina* in ipso fine.

258. Ezebertus Abbas, (ipse enim ut alibi trado, auctor est, non S. Bernardus, cuius operibus inseritur,) in deprecatione ad Deiparam luculentissime. [Benè Sancto Spiritui in te complacuit ô Maria, cum diuinis adeo mysteriis vterum tuum consecrare dignatus est. Ipse est enim ignis consumens, qui sanctissimam animam tuam, totam inflammavit se ipso; atque splendore diuinæ maiestatis impleuit, rounque vterum ineffabili modo fecundauit, fecitque ut Deum & hominem clausa conciperes, clausa pareres, & post partum Virgo permaneres. Iam ergo vterum tuum Domina, velut sacratissimum Dei viui templum, totus mundus veneratur. In eo salus mundi initiata est; ibi decorem induit Dei filius, ac praelectae sponsae suae Ecclesiae, formosus in stola candida exultanter occurrit; desideratum diu osculum praelegit, ac praedestinas à saeculo nuptias, Virgo cum Virgine praebauit. Ibi ruptus est paries inimicitiarum, quem inter caelum & terram protoplastorum inobedientia construxerat. Ibi confederata sunt terrenis coelestia, & obuiarunt sibi in osculo pacis, quan-

do in vnam eandemque personam concurrerunt diuinitas & humanitas: factumque est nouum illud super terram, ut esset Deus homo, & homo Deus, ibi magnus Elifens, in mensuram suicitandi pueri sese contraxit. Ibi antiquus dierum, praedilecto filio suo, tunicam induit polymitam. Ibi Rebera futurorum praescia, magnificandi filij manibus pelliculas haerentium circumdedit, & colli nuda protexit. Ibi enim cooperante gratia Spiritus sancti, filius à Deo patre hereditandus in omnibus gentibus, diuinæ maiestatis potentiam similitudine carnis peccati cooperuit, & quasi absconditus est vultus eius, in infirmitate. Vnde nec reputauimus eum. Ibi consilij prouidentia inescatus est hamus, qui ad extrahendum serpentem antiquum in hoc mare magnum de caelo tractatus est. Inde egressa est armilla aurea, ut perforaretur maxilla Leuiathan, ut emoueret mortuos non suos, quos ab origine mundi secure deglutierat. Hortus deliciarum nobis faciatissimus flores vterus, ô Maria: quia ex eo multiplices gaudij flus colligimus, quoties mente recolimus, quam magna multitudo dulcedinis, toti orbi inde affulit.]

Guericus Abbas serm. 1. de Annunc. Thronum ex ebore grandem à Rege Salomone sibi paratum, aptans ad Deiparam ventrem eburneum, sic habet praeter cetera. [Gloriosus & profundus ille thronus ac mirabilis de quo Scriptura perhibet quia non est factum tale opus in vniuersis regnis, &c. Quam beatus igitur ille venter eburneus, vnde caro eburnea lumpa est redemptoris, precium animarum, miraculum Angelorum, solum summae maiestatis, thronusque potestatis, cibus vitae immortalis, medicina peccati, restitutio sanitatis! Quotquot (inquit) tangebant eum sanabantur à languoribus suis, nam virtus de illo exibat & sanabat omnes. Beatus igitur venter, qui te Domine Iesu portauit, felix castitas veri Virginalis, quæ huic operi materiam ministravit.]

259. Hoc esse bonum desertum in scripturis celebratum, tradit in hunc modum Gillebertus serm. 15. in Cant. [Bonum desertum, alius virginalis. Talis erat Beata illius & specialis Virginitatis vterus quem nullus impudici motus, affectionis immunda temeravit laesio. Caro ipsius, sicut in terra deserta, & inuisa, & inaquosa, in qua Christus apparuit. Non tamen deserta penitus, quæ Christum parturivit. Irrigua est, sed fluentis virtutum. Ideo quasi puteus dicitur aquarum viuientium, quæ fluunt impetu delibano, quod Virginalis munditiae candor Spirituales refandat gratias hortus conclusus venter eius, castimoniae Virginalis disciplina, eo quod integritatis sepe carnalis desiderij non dissipauit ardor; propterea in talibus irriguis aquis, fructum dedit in tempore suo. Vis audire qualem hac terra deserta dedit fructum? Offerte docet, qui dicit. *Adducet Dominus ventum de deserto vrentem, & defecabit venas mortis.* Quis alius mortis defecauit venas, nisi Christus Iesus, quem nobis intermerati ventris desertum effudit? Praeuerat D. Augustinus in Psalmum 101. nam Pelicanum in solitudine, interpretatur Christum in matris vtero solum absque patre formatum.]

Hanc esse virgam decorem dictam, virgam pulchritudinis, in qua Dominus pavit gregem suum, affimat Petrus Damiani serm. 1. de Exalt. S. Crucis, initio. Quæ de hoc vtero, tamquam clibano panis vitae, nonnulli Patres proferunt, adducam infra sect. 3. c. 1. Amorem Christi erga nos, ex descensu in vterum propter nos, benè demitur Tertull. 1. de carne Christi cap. 4. Inde autem vteros Deiparae, apparuit clibanus incensibilis, ut loco praedicto monstrabo. Ad extremum Richardus à S. Laurentino lib. 2. de Deip. part. 2. sub finem, hæc de Deipara vtero habet. [Ventrem Virginitis creator suus sibi construxerat pausatorium speciale,

[speciale, vnde qui creauis me, requiescis in tabernaculo
no. Eccel. 1. 2. 4. Quem vetus Salomon fuit thronum pa-
uerat; et solum eburneum grande; 3. Reg. 10. quem
spiritus sanctus sibi faceretur sanctuarium lingulare,
Huiusmodi palanum factum est summo Regi qui re-
gibus sedibus veniens, ibi primum sibi mansionem
indidit; stola candida le cooperat, id est mundissimam
humilitatem, cuius decore immunitas à peccato. Gratia
inter ipsos hospitijs, hōspitantur modo fideles animæ
in palatio celestique omnes ante lectulos sternerent
in obsequijs inferni. Lib. 17. in tenebris strans lectulum
venit. Alia habet in hanc rem lib. 5. sub synem, ubi aptat
ad veterum Virginis illud de possoni veteri dictum Can-
tū. Venit tuus cōparatus discipulus saphyris. Quod ad non-
nullas Deiparæ cum Angelico nitore. Analogias refert:
Et addiscit aliam translationem que sic habet, sicut
pietate eburnea super lapidem saphyrum, antefecti nitorem
Virginis nitori Angelorum; & hanc ait esse pixidem,
[in qua transmissit nobis Pater illud medicinale va-
lentem, scilicet corpus Christi quo medicatum est
genus humanum, & de cuius odore tota resperata est
ecclesia fidelium.] Alia habet lib. 2. particula 5. glof-
ficat illud pie mulieris, beatus venter qui se portasti, &
expedens que & quanta mirabilia facta sint in vtero
Deiparæ, & quanta inde manant bona in vniuersum
genus nostrum. Denique lib. 1. 2. ferè initio la è ac be-
re, veterum Deiparæ cum terrestri paradiso ita com-
ponit, vt longè anteponat veterum.

Quibus auxiliis, *circumstantia alia Christi*
concepti.

160. Hic præmissis illis quæ de instrumentali causa
creationis Christi sunt tradita, nulla huiusmodi cir-
cumstantia notari posse videtur, præter Angelum my-
sterij huius prænuntium, & Virginis pronubum,
quem Gabrielem nominat Lucas cap. 1. appositè sanè
al hoc mysterium, si vera est notatio quam suggerit
Petrus hom. in natali Domini, habita in Conc. Ephe-
sino. Ipsa quædam (inquirit) Archangeli Virginem fa-
vulose appellato, obsequenda hic venit. Ille namque,
qui letum illud nuncium Mariæ detulit, Gabrielis no-
mine fortiter audit Et quid quæso, *Gabriel* interpretatur
sonare : *Audire*, & *discere*. Idem vique sonat, quod *Deus*
et *sermo*. Quia ergo ille qui annuntiabatur Deus erat
et homo, quod dispensationis mysterium facilius per-
fusa, et miraculum nominis notione anticipat.
Ia hæc notationem, nonnulla ex Hebræis confert To-
letus in cap. 1. Lucæ annotat. 6. Nec multum abest
illis nomen Gabrielis Ethymologia a S. Gregorio hom.
1.4. in Evangelia Origene 1. peritarc. cap. 8. Hieronymo
lib. 4. de nom. Hebr. & Danielis 8. abique, prolata;
cum dicunt, idem sonare hoc nomen ac *fructus Dei*.
Facile enim eo reuoluitur (quod monstrat Toletus,
Gabriel Hebræicè idem significare posse, ac *vir Dei*.
Vix quippe est, forem esse. Sed dimittamus Gram-
maticam S. Gabrielis immediatè à Deo accepisse le-
gationem suam, non ab Angelo vllò inferiore, textus
Lucæ, aperit fert, & multis confirmat Benzoniuz in
explicat. Salut. Angel. cap. 26. contra Toletum in c. 1.
Lucæ annot. 47. Vt tamen affirmemus soli Gabrielis
præfatum primò esse mysterium quod Deus clarit
credens beatorum Spiritus, vt ibi contendit Benzoniuz,
egre inuadatur.

Quod Proclus S. Gabrielcm vocabat Archangelum,
ita accipitur de Angelorum omnium primariis, intel-
legendum sit vnum esse Gabrielem; quod rectè statuit
Cassianus lib. 3. de Deip. cap. 1. & dixerit ita habet S. Da-
mascenus orat. de assumpt. Deiparæ, & S. Gregor.
lib. 4. in Euang. ex Andreas Hierosol. orat. de An-
gel. Salutar. nec obesse S. Bernardus scrm. 1. super
Thoph. Raynandi Christus.

missus est. Estque optima in eam rem coniectura, quam S. Gregorius petiti ex concedita tanta tamque sublimi legatione. Quamquam S. Bernardus l. 5. de consider. cap. 4. Gabrielem putat esse de secundo dumtaxat Angelorum ordine, subijctis postquam de Angelis egerat. [Putemus his præfæ Archangelos, qui consilij mysteriorum divinorum, non nisi ob præcipuas & maximas causas mittuntur. E quibus magnus ille Archangelus Gabriel, missus legitur ad Mariam : ob causam vtiq; qua maior esse non potuit.] Quæ verba aperte suffragantur sententiæ, quæ Gabrielem non absolute vnum de primariis inter omnes Angelos, sed vnum tantum de primariis in ordine sursum versus secundo, statuit; in qua sententia est S. Thomas 4. p. q. 30. art. 2. ad 4. Tolerus Lucæ 1. annot. 45. Suarez lib. 6. de Ang. c. 10. num. 30. & t. 3. p. d. 9. f. 1. Quid quod idem S. Bernardus epistola 77. in fine, ait credendum, (nempe piè.) Gabrielem fuisse Angelum Deiparæ custodem ab initio ; quod alij quoque nonnulli Patres tradunt V. Caput 2. hist. n. 9. At Angelos custodes esse ex infima Hierarchia, perulgarum esse apud Scholasticos. Mihi tamen fixa stat sententia quam proposui esse fusè atpluratum Hierimus concio. 6. super missus est, & Serar. in cap. 5. Iosue q. 45. conclus. 2. Nec dubito, quia sicut ordinari Principum legati, deliguntur ex inferiore ordine nobilium ; cum verò de Regis coniugio, aliòve gravissimo negotio agendum esset, legatur extraordinarie, ipica (vt sic dicam) nobilitatis, & ex supremo ordine, ita & in præsentî acciderit circa causam qua maior esse non potuit, vt S. Bernardus rectè dixit. Cæteraque ad hanc effectiõis Christi circumstantiam spectant, petenda sunt ex Interpretibus ad c. 1. Lucæ. Perelegantur autem descriptum Angeli & Deiparæ colloquium, legere licet apud Galielum Parum in cap. 1. Cant. ad illud *conferetur me ofensio oris tui*. Descendit eibi Delirio, in interpretatione mixta. Latè etiam illud colloquium repræsentat Franco Abbas, tomo 6. seu libro 6. operis de gratia Dei. -

Cur ; alia insuper concepti Christi circumstantia.

261. Si finis aduentus Christi, sine productionis eius absolute sumptus, quærat, non est hic vterius de eo agendum, cum tam plene superius sit de ea causa disputatum, monstratūque Christi finem esse salutem nostram. Et æquæ quidem finis ille, in omnia huius mysterij adiuncta inluit: tamen assignantur iterum immediati quidam fines in istum tandem reuoluenti, qui aliquibus conditionibus & circumstantiis mysterij sunt peculiares. Itaque hic spectatur immediatus finis, cur Christus ob salutem nostram producendus, hoc speciali modo & non alio sit productus; nimirum per conceptionem in utero matris de qua proximè: quamquam non est dubium quin id totum à Christo salutis nostræ scientissimo in eum finem sit relatum, tamen alius præterea finis proximior & immediatior profertur à Patribus: nempe vt maiorem nobiscum vel fortiretur coniunctionem, sicque ad amorem sui quippe vndeumque nobis similium, potentius nos fortiusque pelliceret. Nam poterat sanè Christus vt D. Augustinus rectè vidit lib. 9. de Genesi ad lit. cap. 16. de costa, vel de aliquo matris membro, præternaturaliter corpus sibi procreare, sicut ex costa Adæ formauit Eum. Sed maluit ea conceptionis similitudine quoad materiam & locum, germanitatem inire nobiscum, esseque frater hominum, & filius hominis, quod ad maiorem amorem conciliandum erat validissimum incitamentum. At nisi eodem quo nos modo formatus & conceptus esset, filius hominis dici nequiuisset: quod S. Iren. lib. 3. c. 11. & S. Cyrillus. l. de fide ad Reg. probè monuerunt. & patet ex exemplo

Eux, quam Adæ filiam nemo dicat, quamvis ex eius costa fuerit efformata. S. Augustinus alium huiusmodi productionis Christi finem immediatum tradit c. 16. nempe [vt in matris corpore, ostenderet nihil pendendum esse, quod castum est.] Iuic id quoque non parum, ad veritatem naturæ, quam phantastici quidam hæretici inficiantur erant, stabiliendam & intelligendam magis: quod Tertullianus l. de carne Christi cap. 3. & 4. annotauit. Hoc item pacto vtrumque sexum sanctificauit. [Christus factus est per mulierem (ait S. Paulus epistola 4.) vt subiugatos legis solueret, factus per mulierem, sed mulierem sexus, virginem partu, vt sanctificaret vtrumque sexum Creator virtusque; suscipiendo virum, nascendo per feminam.]

Denique vt S. Fulgentius optime docet l. de incarn. & gratia Christi c. 4. deuit Christum sic conceptum, sanctificare conceptionem nostram. [Nam quia omnes homines ex coitu matris feminæque nascentes, ipsius conceptionis exordium originalis peccati habent contagione respersum; quia peccatum quod primus homo cum esset natura bonus, diabolica malignitate seductus admisit, in posteros quoque cum pœna, ac cum morte transiit; (Quod in veritate sanctus Dominus enunciat, dicens: *Ecce enim in iniquitatibus concepit sum, & in delictis peperit me mater mea.*) Necessarium utique admodum fuit, vt misericors Dominus & iustus, iniquitatis humanæ vestigia deleuit, in ipso conceptu sibi humanam naturam dignaretur immaculatam immaculatus vnire; vbi eam conseruaret per inflictam peccati originalis maculam sicut patri Dominique Diabolus vendicare. Natura igitur humanæ, cuius veritatem plenitudinemque Deus Vnigenitus assumere voluit, conceptum quoque eius naturamque suscepit. Absit enim, vt quicumque Catholicus credat, aut dicat, quod vnigenitus Deus suo nos sanguine redempturus, in ea carne qua idem Deus factus est homo, respernit humanæ conceptionis initia, cum in eadem carne Deus ipse immortalis permanens, humanæ mortalitatis fuisset passurus extrema.]

Quomodo; *Circumstantia alia productionis Christi.*

262. Huc spectat modus quo humanitas Christi producta, & verbo vnita est. Sed de vnione quidem, nihil ad ea quæ in superioribus sunt tradita occurrat addendum. In productione verò humanitatis, considerandus est modus celeritatis & promptitudinis causæ efficientis. Neque enim humanitas Christi, lentè aut sensim efformata est, sed subito & tardis moliminibus exclusis. Distinguenda verò est materiæ qua humanitas Christi coaluit; confectio, & congregatio in locum efformanda humanitatis. Nam confectio quidem materiæ illius, fuit planè naturalis: idèoque lentè & pederentim conigit, prout facultates naturales elaborare eam in nobis solent. At eiusdem materiæ congregatio in locum vnum, & efformatio humanitatis Christi ex ea, aliter peracta est. Vt proinde videas, rectè dixisse S. Ambrosium l. de incar. Dom. Sacramento c. 6. multa in Christo, & secundum naturam inueniri, & vltra naturam. Id quod in ipsa quoque Christi productione habuisse locum, affirmat: & idem habet Nazianzenus. verbis illis orat. 51. quæ recitantur in Conc. Chalc. act. 1. [Si quis sanctam Mariam, Deiparam non credit, extra diuinitatem est. Si quis Christum per Virginem tamquam per carnalem fluxisse, non autem in ea diuino modo, quia absque viri opera; humano, quia iuxta patiendi consuetudinem, formatum esse dixerit, æquè Atheus est.] Vides diuinum & humanum modum, de Theologi sententia Concilio Oecumenico probata, ad Christi Domini productionem interuenisse. Idque ex re in qua versamur, licet agnoscere.

Christus, subito formatus.

263. Efformatio ergo humanitatis Christi, facta est subito & exclusis moris illis, quæ formationem matrum ad diuinam quadragenam circiter protrahunt; dedignante anima subire hospitium ante illud tempus, quippe non satis dispositum. Eas moras quoad Christum non interuenisse, certa traditio est, quam ex paucis Patribus confirmo. Nam plerique quos in hanc rem producant Abul. in cap. 1. Matth. 9. 53. Salmer. tom. 3. tract. 9. Rosuedius tab. 9. pro Baronio, Canisius 3. Mar. cap. 2. 2. & Canisii excerptor. Castro cap. 5. hist. Virg. num. 14. momentaneam dumtaxat Verbi cum carne primum plenè formata vnionem asserunt, de quo nunc non agimus; sed de sola humanitatis productione, quæ quod fuerit momentanea, non ita multi diserte docent. Imo negasse eam momentaneam productionem visus est Humbertus Sylva Cande. Episcopus l. ad Græcorum calumnias, cum de azymo & fermentato, agnoscens corpus corporis Christi productionem tradunt, occurrunt isti.

S. Basilii homil. de huma. Christi generatione, tractans illud Angelus ad Iosephum, quod in ea natum est, de Spiritu sancto est, subdit. [Hinc deprehendilicet, quod non secundum communem modum carnis constitutio Domino fuit. Conceptum namque illicò perfectum fuit, non per interualla paulatim formatum, vt planè verba declarant. Non enim dicit, quod in ea conceptum est; Sed, quod in ea natum est.]

S. Augustinus serm. 1. 8. de sanctis, Beatam Virginem subito fuisse pręgnantem docet, vt infra referam. At hæc verba propriè sumpta, sonant subitam corporis Christi formationem.

Damascenus 3. sid. cap. 2. [Dei sapientia construxit sibi ipsi, ex castis & purissimis sanguinibus, carnem animatam anima rationali & intellectu, primitiæ nostræ consperionis, non cum semine, sed conditorio opere per Spiritum sanctum: non paulatim per aditamentas, expleta figura, sed vno contextu absoluta.]

Petrus Blefen. serm. de annunc. [Hodie quidem impletum est illud Hierem. *Nonum faciet Dominus super terram, mulier circumdabit virum.* Post annunciationem enim Angelicam, concipies, & paries filium, & vterum Virginis consensionem, sicut inibi secundum verbum tuum, conceptus est Dei filius, vel, vt verius dicam, inceptus. Non enim ex diuersis seminibus simul capis, conceptus est, sed ex sola Virginis carne formatus, non per interualla temporum, vt ceteri: sed statim homo in omnibus membris suis, statim animatus, eiusdem potentie, & virtutis, cuius erat, dum tricenarius prædicaret: vnde & viri nomine censetur in Prophetis.]

Euthym. Matth. 1. ad illud quod in eo genitum est, (ita enim ex interprete habet) [formatum in ea (inquit,) genitum dixit, vt discamus non paulatim, modo seminis formatum esse, sed repentè, quantum ad formationem, perfecte factus est.] Goffrid. Vindoc. ser. 3. de nativ. Dom. in hanc rem allegat aliquot Patres, sed ferè extra rem, vt liquebit adducto eius loco, qui sola dumtaxat Goffridi auctoritate fretus est habendus. [Aliorum hominum prius formantur corpora in vteris matrum, & formati corporibus inspirantur postea animæ, quibus corpora ipsa viuificantur. Filij verò Dei vera caro, non priusquam ipse venisset in Virginem, in vtero Virginis concepta est: nec postquam carnem suscepit, carni ipsi animæ coniuncta: sed mox vt ipse venit in Virginem, totum simul concepit hominem, animam scilicet & carnem. Vnde Augustinus: *Cum Verbum Dei permixtum est animæ habenti corpus, simul & animam suscepit, & corpus.* Et Deo magnus: *Dei filium accepit simul in Virgine animam & corpus.* Et D. Gregori. *Domino (inquit) caro non prius in vtero Virginis concepta est,*

est, & post modum diuinitas venit in carnem. Sed mox ut Verbum venit in eternum, factum est caro, & perfectus homo, ut est in veritate carnis & anime. Vides hac aliud speculare quam quod dirigitur à Goffrido, cuius tamen mens de subito Christi corporis officio, aperta est.

Idque statim à præsito per Virginem consensu.

264. Idem omnino voluit, qui mox ab Angeli discipulo à Virgine, vel mox à præsito per Virginem consensu, Verbum unum esse carni nostrae profectum. Vnitum enim est carni animatae, siue humanitati, atque adeo corpus perfectè formatum fuit ante vnionem cum Verbo. Si ergo Verbum mox à colloquio Angeli, vnium est humanitati, liquet formationem humanitatis, quae ante colloquium Angeli cum B. Virgine, ac etiam durante eo colloquio non erat inchoata, & non nisi in eius sine capite, planè subitam fuisse. Vnionem porò verbi cum humanitate, in clausula colloquii Angelici cum Deipara, fuisse peractam, docet Augustinus serm. 18. de sanctis, verbis illis. [O Beata Maria, seculum omne captiuum, tuum deprecatur assensum; Te apud Deum mundus suae fidei obsequium fecit. Noli morari Virgo, nuncio festinaret responde verbum, & suscipe filium; da fidem, & laeti virtutem. Ecce inquit, ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum. Nec mora, reuertitur nuntius, & Virginem thalamum ingreditur Christus. Efficitur subito praeagnata beata Dei genitrix, & concta per secula praeiudicatur foelix. Conceptit mox ad credulitate verbum, virilis ignora consortii; impletur vterus, nullo humore pollutus amplexu.] Et pulchre serm. 21. de temp. ipsam verbis ex parte iteratis. [O Beata Maria seculum omne captiuum tuum deprecatur assensum, te Deo mundus suae fidei obsequium facit, per te parentum suorum iniurias abstergi deprecatur. Ipse prior, qui offensus est, misit, claustrum quod iniquitas nostra caelo infixerat, reuertit. Est nobis aditus, si assensus tuus facit commodatus. Et nobis succurris & tibi, quia nobis poena successit, & tibi nuptias filio tuo, in tuo thalamo pater praeparabit. Deus in ipsis sponsalibus gaudijs, relaxat quicquid eum offenderat mundus. Et tu Angeli tanti Regis nuntie, & secreta diuini leges, qui ex palatio Imperatoris maiestatis, indulgentiam re iis criminosis, vitam mortuis, & pacem locum attulisti captiuus; virgo Virginem non de Dei munere diffidentem, sed de muneris magnitudine cogitantem. Fave partibus seculi, concius secretorum caeli, laetabuntur socij tui, si negotium iuuetis mundi. Nos à vestro consortio, impietatis muto diuinit, per vos de rebus nostris tractatur. Inspice squalentem nostrum cunctis miseriam, & loquere festinus ad Mariam. Vique quo moraris o Virgo, nuntium festinantem? Inuere Deum in caeli me vestibulo sustinentem, responde verbum, & suscipe filium. Da fidem & senti virtutem. Pande sinus roseos Virgo perpetua, fides tua mundo aut aperit caelum, aut claudit. Ecce, inquit, ancilla Domini. Introcat Rex in cubiculum suum. Fiat mihi secundum verbum tuum. Nec mora reuertitur nuntius, & nuptialem thronum ingreditur Christus. Accipit stolam carnis in thalamo Virginis; intra thesaurum maiestatis sacculum carnis cecidit.] Simili planè modo & omnino pè Deiparam affatur S. Bern. hom. 4. super missus est.

265. Anastasius Papa Epistola ad Ursinum, cuius fragmentum refertur in additionibus ad Breviarium Literarum, Tomo 2. antiquioris editionis Conciliorum, sub Vigilio Papa, [Dignatus est post consensionem sanctae Virginis, cum dixit ad Angelum, Ecce ancilla Domini, stat mihi secundum Verbum tuum, ineffabiliter sibi ex ipsa edificare templum, & statim sibi vnuit: quod non coeternum de sua substantia à caelo detulit corpus, sed ex massa nostrae substantiae, hoc est ex Vir-

gine hoc accipiens, & sibi vnies, non Deus Verbum in carnem versus est, neque ut phantasma apparens, sed inconvertibiliter & incommutabiliter suam conseruauit essentia, & unitas nostrae naturae sibi vnuit.]

S. Gregorius 18. mor. c. 36. [Christus non purus homo conceptus atque editus, post per meritum, ut Deus esset, accepit: sed nunciante Angelo, & adueniente Spiritu, mox Verbum in vtero, mox intra vterum Verbum caro, & manente incommutabili essentia, quae ei est cum Patre, & cum Sancto Spiritu coeterna, assumpsit intra Virgine viscera: unde & impassibili pati, & immortalis mori, & aeternus ante secula, temporalis posset esse in fine seculorum: Ut per ineffabile Sacramentum, conceptu sancto & partu inuolabili, secundum veritatem vtriusque naturae; eadem Virgo, & ancilla Domini esset & mater.]

Richardus à S. Laurentio lib. 1. de Deip. cap. 7. idcirco ait dixisse Iia. à c. 4. apprehendunt septem mulieres vtrum unum, quia septenarius, id est vnueritas virtutum, confluit in Christum, [qui à momento suae conceptionis fuit vir perfectus, quantum ad sapientiam, & virtutem, & quantum ad organizationem membrorum, id est dicitur nouum faciet Dominus, quia alij homines, nouem mensibus formantur.] Quod autem l. 12. tit. de carne Christi mirabili, ex Archiepiscopo Cantuariensi, ait non potuisse tamen tunc visibus humanis distingui lineamenta, repudiandum est, quia constat lineamenta embryonis cum animatur, esse visu humano distinguishilia. At Christus in momento consensus per Virginem praetici, fuit animatus.

Confirmat hanc subitam Christi organizationem Franciscus Lucas ad caput 1. Lucae v. 38. quia nisi ea admittatur, persona Verbi assumpsisset indiuiduū hominis per se subsistens, atque adeo personam humanam, quod est Nestorianum. Sed hac probatio non est idonea. Nam quammis materia ad recipiendam Christi animam fuisset sensim disposita, ut in nobis accidit, dummodò in puncto animationis nulla substantia humana fuisset in composito sic exurgente, nulla vnquam fuisset persona humana in Christo, proculque abessemus à Nestorij errore. Itaque sola traditione constat, Christum esse in momento conceptum, seculis mortis illis quae in communibus formationibus interueniunt. E Scholasticis late in hanc rem disputat Dionysius Cartul. l. in sectam Mahum. c. 15.

Grunnius Lutheri, ac Bucerii, in contrarium.

266. Reclamauit huic veritati Bucerus in c. 2. Lucae, subiannans Scholasticos tamquam eam ex se commentos, quod à Luthero ut cetera hauitum, monstrat Canisius lib. 3. Mar. cap. 22. Sed qui Lutherum antichristianum, ac Bucerum semi Iudaeum nouit, non mirabitur tam multorum calculis firmatam veritatem, ab eis fuisse improbatam. Anteps item in hoc puncto fuit Theophilactus in cap. 1. Lucae. Sed de Graeco homine non adeo antiquo, & in alijs apertè lapsus, non debemus esse admodum solliciti. Apud S. Hildefontum serm. de purificat. tractando de formatione fetus humani per quadraginta sex dies, literis nominis Adam expressos haec verba leguntur. [Quadraginta dierum numero, corpus Dominicum in vtero Virginis, formatum credimus.] Sed eum sermonem perperam adscribi S. Hildefonto, alij iam monuerunt. Contrarium certè in Synonymis tradidit. Quare perstandum est in sententia. De fide sanè esse, Christi conceptionem fuisse momentaneam, plerique censent: saltemque de fide est, non fuisse tardam, ad modum vulgariū conceptionum humanarum: sed vel in instanti peractam esse, vel in tempore permodico, si tamen sermo sit de ijs quae intrinseca fuerunt conceptioni Christi, & productioni humanitatis assumptae.

Limitatio veritatis proposita, ad intrinsecam conceptionem. Lux S. Athanasio.

Restringo me ad ea quae conceptioni & productioni humanitatis intrinseca fuerunt, quia fateor non esse adeo certum, quod materiae deductio ad locum conceptionis, fuerit ita subita. Haec enim deductio & congregatio materiae, est aliquid ad conceptionem antecedens in quotidianis conceptionibus, nec adeo certo affirmari potest, fuisse non modo in instanti peractam, sed etiam perbreui tempore. In instanti sane peragi non potuit, si facta est per motum localem, qui essentialiter successivus est, nec potest intra instans perfici. Et tamen nisi gratis miracula multiplicare velimus, fatendum est, eam materiae congregationem, factam esse per motum localem. Nam si per reproductionem abluque fluxu per medium facta statueretur, grande miraculum gratis & abluque necessitate inueneretur. Quare commodius dicitur, factam esse perbreui tempore, cum primum Deus paulo ante praestitum à B. Virgine consensum cuius exhibendi praestitum erat: vidit tempus appetere congregandi materiam; interuentu quidem naturalium Deiparae facultatum, sed extraordinario & indebito influxu, ad celeritatem operandum subleuatum. Hoc tamen (ut dixi,) non est adeo certum, quàm quod de ipsa conceptione dictum est, quoad ea omnia quae illi sunt intrinseca; hoc est materiae iam aggregatae conformationem, & organizationem, tandemque animationem. Hanc enim certissimum est, ac ex fide credendum, non fuisse adeo tardam ac vulgares conceptiones, atque adeo subito esse factam: id est, vel in instanti, vel in tempore imperceptibili, intra quod peragi diuini potuerint varij illi motus locales quos partium è materia iam aggregata conformatio & organizationi continet. Nam ut motus illi per transitum ab extremo ad extremum facti dicantur, quod affirmat Almainus in 3. d. 2. conclus. 1. non puto admittendum: cum existimem talem motum repugnare. Posset tamen dici, loco horum motuum, quae necessaria erant facta esse in non tempore, per reproductionem. Hic enim non potest opponi, quod circa materiae congregationem, si per reproductionem facta statueretur, opponendum esse dicebam; nempe admitti gratis miraculum. Non enim gratis admitteatur, cum fides subitam Christi conceptionem nos doceat, quod saltem valet quoad ea quae sunt intrinseca conceptioni, id est non animationi tantum (nam haec in omnibus hominibus est momentanea,) sed etiam quoad omnes alterationes & collocationes materiae, ad debitam eius aptationem & organizationem praerequisitas, tam in Christo, quàm in nobis; sed in Christo factas subito.

267. Videri possit repugnare Athanasio orat. de Deip. in fine, descriptionis mysterij Incarnationis. Refero locum, ut res sit perspicua. [Diuius character Filij, substantiae Patris incommutabile sigillum est, ferens omnia verbo potentiae suae, secundum suum ipsius exemplar, carnisque suae, quasi ceræ; cum typum formamque impressit. Non enim est impossibile vel incredibile, ut tempore Patris voluntati grato, vii character (siquidem & character est) Incarnationem in se configuraret, qua veluti pro cera, aut quasi pro auro vsus videri potest; quemadmodum totum illud mysterium, ineffabilis huius & inenarrabilis Incarnationis nonnihil substandit. Id enim adhuc ineffabile & inenarrabile permanet, ob rationem crescendi. Siquidem pro modulis gradibusque crescendi, de eius carne sentiendum, non quod simul eodem temporis momento absolutus sit, quod in cera effigienda ex impressu sigilli animaduerimus: simul enim super multis, & in multis ceris, annuli signatorij effigies induci potest: contra, in diuina Incarnatione, non statim si-

mul, sed per incrementum perfectitudo intelligitur. Quod ipsum quoque facile intellexit, quisquis habet mentis subtilitatem, ac vniuersi peritus sit, & in profunditates animalis corporis, quod & ineffabiliter, & inenarrabiliter seminatur, intellectu descendere possit, ac perspicere primum illic, subdite genitali fenest, paulatim id in minimam coalescere partem, & per gradus incrementum capere. Neque enim illud ipsum in rebus nostris satis perspicitur, nisi quatenus imaginando oblectis vestigijs indagamus. Secundum igitur crescendi rationem, diuina Verbi Incarnationis progressus fecit, non quidem seorsum diuina incrementum forma, nec simul vnâ concrecente, sed crescente animata carne ad solidam eam integritatem, qua homo perficitur, dum in vtero gestatur; idcirco nouem mensium lege, hominum ritu, eius partus absolutus fuit.] Haec referenda puto, non ad primam productionem corporis Christi Verbo vniti, quae vetè fuit momentanea, sed ad lentum eius incrementum quale in nobis efficitur naturaliter. Quod si hic locus, videatur alicui inexpectabilis, facile erit illum adiungere ceteris, propter quae hic sermo, D. Athanasio adiuuatur à Cardinali Baronio anno Christi 48. & à Bellarmino l. de scriptor. in Athanasio.

Quomodo Christum, si subito conceptum, huius in vtero per nonimestre.

268. Ex hac subita Christi Domini conceptione, sequi videtur conuulso traditionis illius Ecclesiasticae quae Christus per nonimestre intra matris viscera habuisse creditur: scilicet à 25. Martij, ad 25. Decembris iuxta illud Sophronij in 6. Synodo actio. 3. [Vtero Virgineo deportatus, tempus expectauit legitimi puerperij.]

Haec difficultas facile expediri poterit, si dicamus, praecisam quidem in Christo fuisse necessitatem morae illius quadragenariae, per quam nos sensum in inferioribus terrae, (ut Placens ait,) efformamur ac fingimur: atque adeo potuisset Christum, si libuisset, 40. diebus ante exactum nonimestre extrahi de ventre. Tamen illud ipsum tempus 40. dierum, quo Christus subito perfecte efformatus non eguit, vi eius materia organizaretur, impensum fuisse intra vterum alia ratione. Nempe quia Christus conceptus est, in quantitate, humano quidem corpori consentanea, & naturali humano corpori; sed tamen minore quàm sit ea in qua solent concipi qui per nonimestre spatium immorantur matris vteris: quod aperte voluit Magister in 3. d. 3. exponens locum D. Augustini ex tract. 10. in Ioan. & Abul. paradoxo. 1. cap. 25. In ea autem quantitate conceptus Christus, eguit spatio 40. dierum, ad attingendum modulum magnitudinis quem habere solent qui in maiore quàm Christus quantitate concepti, nouem integris mensibus harent in matris visceribus, ut organizentur, & roborentur, ac crescant quantum conuenit proli antequam educatur ex vtero. Nulla tamen ratione placet quod huic modo dicendi subscribens Pelbartus affirmat l. 1. Siellarij p. 7. art. 2. c. 2. puncto. 1. post Holcothum, & Aureolum ac Mayronium quos proferit: nempe quod corpus Christi, & minimum fuerit omnium quae vnquam in illo primo momento fuerint humanorum corporum, & tam exile fuerit ut vix humano visui posset subijci. Primum enim certo asseri non potest: secundum autem videtur perspicue falsum quia termini paruitatis humanae non possunt eo vsque dimitti. Quare philosophandum potius est ut fecimus.

Vel certe dici potest, Christum in conceptione sortitum ordinariam magnitudinem paruulorum, per nonimestre intra matris viscera harentium, exacto nonimestre exiisse ex vtero, adeptum maiorem quantita-

tem quā habere soleant paruuli. qui materno vtero per nouem menses spatium detinentur. Est enim latitudo in quantitate per huiusmodi paruulos parabili. Itaque quidam aliqui ex ijs qui explent commune spatium commorationis in vtero materno, plus intra eam, alij minus progrediuntur; Christus pro quo communis illius spatij quadragesima non fuit impendenda in conformatione materis congregata, impendit quadragesimam in attingenda auctiore illa quantitate, quam neque paruuli vltra nouem menses vtero conclusi consequuntur. Non pauci siquidem, vt de se proficitur Salomon, per decem menses longa matris ferunt fastidia: nec de eam quā longē quoque vterius prouehantur, vt Pineda l. 1. de Salom. c. 10. & Cazanza in opere de partu naturali & legitimo cap. 13. l. 4. l. 5. latē prosequitur. Et vt Hebraei tradunt, spatium decem mensium, est satis accommodatum humanæ naturæ. Itaque Spiritus sanctus Domini illius templi artifex, tam prouidē ac sapiēter admetiens est quantitatem in qua primū concessit esse Christus ad eam quantitatem in qua processit conceptum (sponsus de thalamo suo, vt hærens in vtero per nouem menses, eandem consequeretur quantitatem quam communiter alij paruuli, prorogata vterius per 10. dies generatione consequeretur.

Nova decemestris in vtero, recidit in nouemestrem.

169. Hanc nouemestrem Christi in vtero commemoratam, non tollunt aliqui, qui Christum per decem menses immoratum materno vtero affirmant. Sic tenet affirmat Armeniorum Generalis apud Theoriani in legatione, quem reprehendit Theorianus, audientia D. Chrysostomi, oratione de natali Domini, qui affirmat Christum nomen mensibus à conceptione habuisse in materno vtero. Ad locum verò libri Sapientie quo Armenij nitebantur, in quo Salomon primogenitus matris suæ, defixum se in materno corpore decem mensium spatio proficitur, quod ad Christum tam primogenitum extendebant Armenij; respondet Theorianus, Salomonem more Hebræorum locutum, menses decem lunares nostris mensibus minores, conformationi suæ intra matris viscera attribuisse; non tot attributum, si de nostris mensibus qui dierum 30. vel minus supra trīginta sunt, habuisset sermonem. Cui doctrina Generalis dat manus, & quinque illos dies quos D. Doctorum suorum sententia supra nouemestrem commemoratum in vtero Christum dixerat, expungit ē tempus commorationis Christi in vtero. Sed non fuit cur dies illos quinque expungeret: quin etiam illis retentis, rursus insuper diem superaddere debuit, vt legitimum tempus commorationis Christi in materno vtero exponeret: in quo, vt dicebam, qui decem menses, tempore decimo per aliquot dies inchoato, tribuunt Christo, quod discretē habet Damascenus 4. fid. cap. 15. necesse non dissentiant. Nam menses commorationis Christi tributi, siue nouem siue decem numerentur, non sunt accipiendi more Calendarij, in quo dies mensibus adscripi, non sunt semper pares numero; sed accipiendi sunt præcisē pro numero dierum 30. quo pariter definiendo mensem, Christus mansit in matris vtero nouem integros menses, & dies sex. Qui igitur nouem mensibus commorationem Christi in materno vtero definiunt, vt S. Chrysostomus hanc allegata, rationem habent nouem mensium integrorum: paucos vero dies superadditos, non numerant. At idem Chrysostomus hom. 1. in Lucam, & alij qui numerant decem menses, numerum fractum habent pro integro, & illum senarium dierum mensis decimi, pro mense decimo habent. Atque ita nulla inter eos, rerum est dissensio.

Puerilis legomachia, depulsa.

270. Obiter porro obseruandum est, Alfonso Caranzam in opere de partu naturali & legitimo cap. 12. sect. 1. n. 17. cum Consaluo Cervantes in cap. 7. Sapientie, insimulare Pinedam, conuulsarum traditionum sacrarum, & rituum vniuersalis Ecclesiæ; ac quod magis mirandum esse ait, constitutionis Eugenij 4. Vers. Octauo, cum inter, eo quod Pineda l. 1. de rebus Salomonis c. 1. n. 6. & 7. ac 20. ex Apologo dubie auctoritatis, ē ducentis septuaginta sex diebus qui à conceptione ad editum Christum intercurrunt, vnum detrahat. Nam à vigesima quinta die Martij, qua Verbum Dei Incarnatum est, ad 25. Decembris inclusiue, qua Christus homo Deus ex matris intemeratæ vtero in lucem venit, numerantur 277. dies: cum tamen Pineda non nisi 275. numeret, vt illi quos dixi Auctores illi tribuunt, & velut immane piaculum damnant; quantum video, valde ridiculē. Nam Pineda disertē, cum omnibus alijs affirmat, Christum conceptum esse 25. Martij; eadem scilicet die qua Angelus ad S. Virginem est missus: editum verò in lucem fuisse ait 25. Decembris: quod tempus nō productius neque angustius assignant ipsi quoque, qui Pinedam notant. Quod ergo Pineda spatium dierum dumtaxat 276. assignet cum ipsi 276. in ea periodo inueniant, non est factum per errorem (subdictionis Arithmeticæ, (qui tamen nullius momenti esset suppositis veris terminis conceptionis, & natiuitatis Christi quos cum his criminatores suis statuit:) sed idcirco factum est, quia Pineda (quod isti non perspexerunt) agebat de tempore commorationis Christi in vtero materno: quæ commoratio, non vltra 275. dies potest esse; nam in 6. die proximē sequente Christus desijt ibi commorari, & ad lucem prodijt. En quo omnis illa strepera & clamorosa viri vnde cumque eruditissimi & de factis literis optimē meriti acutatio, verē cauillatio, verē legomachia recidit.

Lenta Christi concepti crementa, & quorsum.

271. Sic igitur habuit conformatio corporis Christi & domus sibi à sapientia, subitō quidem intra matris viscera edificatæ sed per nouemestrem dierum numero vel decemestrem commorationem consummata; (proportionē diuinitus prouisa;) respondente annorum numero quo templum fuerat à Iudæis constructum secundo, vt optimē ac scitissime his verbis expressit Petrus Damiani serm. de Exalt. S. Crucis, postquam multa de senarij laudibus & patriis in eo diuinis operibus tradidisset. [Videamus quomodo per eundem senarium numerum, Dominici corporis templum diuinæ prouidentie sit arte constructum. Templum sanē illud Ierusalem, per quadragesima & sex annorum curricula fuerit fabricatum: vnde à Iudæis Domino dicitur: *Quadragesima & sex annis edificatum est templum hoc, & tu in triduo, reedificas illud?* Qui videlicet numerus, si per senarium ducitur, omne tempus, quo Dominus in matris vtero mansit, impletur. Nam quadragesies sexies senī, ducenti Septuaginta sex dies sunt. Qui dierum numerus complet nouem menses, & sex dies, qui videlicet tamquam decem menses, parientibus feminis imputantur. Non quia omnes mulieres ad sextum diem post nonum mensem pariturae perueniant, sed quia tot diebus ad partum perducta ipsa perfectio Dominici corporis competitur: sicut à maioribus traditur, & firma auctoritate Ecclesiæ custoditur. Octauo nāque Kalendas Aprilis conceptus creditur, quo & passus. Eo videlicet die sepultus est in monumento nouo, vbi nec ante, nec post quisquam est positus mortuorū, quo conceptus est in vtero Virginis, vbi constat nullū seminatū fuisse mortuū

mortalium. Natus autem traditur octavo Kalendas Ianuarij. Ab ipso ergo conceptionis die, usque ad diem natiuitatis, ducenti septuaginta sex reperiuntur dies, qui senarium numerum quadragies sexies continent. Qui igitur numero lapideum illud templum antiquitus est edificatum, eodem quoque numero & templum Domini corporis, per senarium est perfectum: hac tantummodo discretione seruata, quod in constructione templi, annorum numerus ponitur, in edificatione verò corporis Domini, dierum calculus supputatur. Annorum igitur numerus templi illius antiqui, si per senarium ducatur, omnes dies quibus mansit Dominus in Virgineo ventre, complentur. Coniuncto itaque numero, quo Deus opera sua fecit, cum illo, quo templum est conditum, Domini corpus efficitur; ut nobis deatur intelligi, quia per illud diuinitatis templum, quod in Virgine vtero constructum est, vniuersa sunt Dei opera restaurata. Sicut dicit Apostolus: *quem posuit Deus in dispensatione plenitudinis temporum, restaurare omnia in Christo quae in caelis, & in terris sunt, in ipso.* Eandem doctrinam magis illustrat opuscul. 3.7. parte 2. lib. 1. ubi pro eadem adducit D. Augustinum 3. Trinit. cap. 5. & lib. 83. qq. in 36. quamquam hoc secundo loco, numerorum proportionem aliter deducit.

Itaque Christus, & repente formatus est, & sensim iusta incrementa suscepit. Nimirum qui subito conformati debuit, eo quod humana opera & viciis naturae moras in operando sustinentis non procrearetur, exinde tamen sensim creuit & adoleuit, ut verus homo probaretur: quae nostrorum vegetarum vitae processum, per Christum usurpatorum, optima ratio in hunc modum redditur a D. Augustino epistola 3. [Iam illud quod in somnos soluitur, & cibo alitur, & omnes humanos sentit affectus, hominem persuadet hominibus, quem non consumpsit vique, sed assumpsit. Ecce factum est; & tamen quidam haeretici, peruersè mirando laudandoque eius virtutē, naturā humanā in eo proflus agnoscere noluerunt; ubi est omnis gratiae commendatio, qua saluos facit credentes in se profundos thesauros sapientiae & scientiae continens, & fide mentes imbuens, quas ad aeternam contemplationem veritatis incommutabilis prouehat. Quid si omnipotens, hominem ubicumque formatum, non ex materno vtero, sed repentinum inferret aspectibus? Quid si nullas ex paruulo in inuentam mutaret atates, nullos cibos, nullos caperet somnos? Nonne opinionem confirmaret erroris, nec hominem verum suscepisse vilo modo crederetur; & dum omnia mirabiliter facit, auferret quod misericorditer fecit. Nunc verò ita inter Deum & homines mediator apparuit, ut in vniuersitate personae copulas vtriusque naturam, & solita sublimaret insolitis, & insolita solitis temperaret.] Accedit perelegans ratiocinatio Nysseni in orat. Catechet. cap. 27. monstrantis decessisse Christum lentè per omnes aetatis nostrae mensuras transcurrere: ut omnes purgaret & sanctificaret. Nec omittendum illud Tertulliani de his Christi pusillitatibus sensim prouectis differentis lib. 2. in Marcio cap. 27. [Deus pusillus inuentus est, ut homo maximus fieret.]

Quando: *postremum conceptionis Christi, adiunctum.*

272. Superest circumstantia temporis, cui implandandum est instans productae humanitatis Christi, & vniuersis hypostatice, siue vno verbo, productionis Christi. Tempus ergo producti Christi, vel spectatur quoad mundi aetatem, vel quoad mundi annum, aut quoad eius mensem vel diem, vel diei horam. De singulis breuiter dicam.

Mundi aetatem, nimirum tantam fuisse ad hoc mysterium delectam, obicere saepe Gentiles, ac nomina-

tim Porphyrius, cui S. Hieronymus sub finem epistolae ad Cresiphorem, impugnans Ruffinum, ita respondet, ut ad Dei sapientiam rem totam reuocet. [Quod soler (inquit) nobis obicere contubernalis vester Porphyrius, qua ratione clemens & misericors Deus, ab Adam usque ad Moysen, & à Moysen usque ad aduentum Christi, passus sit vniuersas gentes perire ignorantia legis, & mandatorum Dei. Neque enim Britannia, fertilis provincia tyrannorum, & Scoticæ gentes, omnesque usque ad Oceanum per circuitum barbaræ nationes, Moysen prophetasque cognouerant. Quid necesse fuit eum in vltimo venire tempore, & non prius, quam innumerabilis periret hominum multitudo? Quam quaestionem Beatus Apostolus, ad Romanos scribens, prudenter ventilat, ignorans hæc, & Dei concedens scientia. Dignare igitur & tu, ista nescire quæ quæris, concede Deo potentiam sui, nequaquam te indiget defensore.] Hoc tamen ægrè Ethnicis satis faceret; qui & iam olim, & tunc quoque, hunc arietem aduersus fidem Christianam temperant. Itaque aliqua sunt addenda, præter ea quæ apud recentiores in hanc rem prostant ut Lensæum l. 5. de libert. Christi. à c. 14. Riberam in cap. 9. ad Hebr. n. 13. ad illud nunc autem semel in consummatione saeculorum, & Scholasticos 3. p. q. 1. art. 5. & 6.

Ætas mundi, qua Christus venit, opportunissima, ob consummatam tunc malitiam.

273. Ætas ergo mundi ad formandum Christum delecta, opportunissima omnino fuit, & recte de ea dixit Apostolus Rom. 5. Christum venisse & passum esse, secundum tempus, *quasi nunc per*, id est interprete S. Hieronymo q. 7. ad Algas tempore opportuno. Reuera enim Christus, opportunissimo tempore aduenit. Si namque tardius venisset, cacuisset mundus nimis longo tempore exemplis aduentus Christi, iisque fructibus quos Christi exhibitio mundo vberissimos contulit. Si autem Christus venisset maturius, non ita innotuisset quantis malis orbem compleuerit inobedientia; & è quantis calamitatibus per viscera misericordiae suae eruerit nos Deus noster, oriens ex alto. At quo tempore super terram visus est, inundauerat orbem terrarum malitia. Audi Eusebium 4. de demonstr. cap. 10. [Diuturnus quidam atque immedicabilis, omnes qui terram incolebant, possidebat morbus, generisque stimulis alijs alijs, mali Spiritus in furias agebant, quibus illæ agitate in profundam insanabilem malitiæ voluebantur. Iam enim quidam more belluarum, quæ & crudas & humanas carnes denotare consueverant, veluti charissimorum sibi carnibus, pulchrum existimabant: omnique pudore abiecto, & matribus, & fororibus, & filiabus commisceri, atque eos qui consensuissent strangulare, & mortuos canibus, volutibusque projicere. Iam verò quid tibi commemorem atrocitates, & maxime Deorum: ipsorum, utique malorum demonum, omni crudelitate atque immanitate refertas humanas victimas, in quas humanum genus insanire coegerant? Hæc igitur in ijs quæ opus hoc antecesserunt, quod nunc in manibus est, ipse præparauit. Etenim cum tot mala à perniciosissimis & prauis Spiritibus, nec non ab eo qui in ijs totius orbis tyrannidem occupat, proposita essent, nullusque eorum Angelorum qui præfecti fuerant malis subuenire electi idoneus, merito illud Dei Verbum, ille Saluator vniuersi, saluari nuda Patris, qui humani generi est amantissimus, ne hoc ipsum illi tam clarum genus in impietatis profundo verteretur, antea quidem exiguis quosdam atque obscuros propriæ lucis radios, per prophetam Moysen, perque eos Dei amicos viros, qui ante illum & post illum floruerunt, emisit: sic utique hominum malis, remedium in sacrosanctis legibus afferrent.]

affertur. Subdit pleraque delegibus, Mose ac per eum genti Iudaicæ datis. Tum subdit. [Hæc quidem atque innumerabilia regionis documenta & præcepta, per Moysen illis Deus verbum, antea in legibus dabat: atque ut in rudimentis fieri solet, religio: vitæ elementa, per signa & vmbralem quandam corporalemque adorationem in corporis circumfione, per quam alia quædam eiusmodi quæ in terra conficiunt, tradebat. Quam verò procedente tempore, nullus tam potens, ne prophetarum quidem qui post illam, extiterunt, ut remedium malis vitæ afferret, ob nimis abundantem malitiam esset, ac demoniaca efficacia quotidie in maius impelleret, vique ad eam ipsa quoque Hebraica gens, eadem cum impijs perditione raperetur: tum denique Saluator ac Medicus vniuersi descendit ad homines.]

274. Proponit quoque hoc murmur Ethnicorum de tam diu dilato Christo spiritatoris aduentum, Arnobius lib. 1. num. 57. sed ibi eludit dumtaxat, non elicit difficultatem. Sub eiusdem verò libri finem n. 68. rursus eadem difficultate proposita, primum interrogat & contrario, quæ causa sit cur non suis aliquando mitteretur mensibus tempora; sed sensus hyems, ferius est, ver, atque autumnus fiant. Harum quippe & huiusmodi aliarum tarditatum rationem aliquam esse sed latentem. [Ratio igitur (inquit Arnobius) & hic fuit, cur non nuper sed hodie, spiritator nostri generis adueniret. Quænam igitur ratio est? Non imus infans, nescire nos. Neque enim promptum est cuiquâ, Dei mentem videre, aut quibus modis ordinaverit res suas, homo animal cæcum, ei ipsum se nesciens, vllis potest rationibus consequi. Quid oporteat fieri, quantum, vel quo genere, ipse rerum cunctarum pater, moderator, & Dominus, scit solus. Nec si ego nequiuero cunctis nobis expromere cur aliquid fiat illo vel hoc modo, continuo sequitur. Ut infecta fiant quæ facta sunt, & amittat res fidem, quæ generibus virtutum mens & portæ, indubitabilis esset, monstrata est.] Ne tamen nullam profus, dilectionis illius esse rationem quam proferte liceat, admittere videretur Arnobius, subdit, potuisse eos quibus opem continebat fieri, opportunitatem istam temporis exigere. Quia scilicet ad fines improbitatis deueniant, quod recidit in propositum Enselbij discursum. [Potest ergo fieri, (inquit) ut tum demum emiserit Christum Deus omnipotens, Deus solus, postquam gens hominum fracta, & infirmior cepit esse nostra natura: Si quod hodie factum est, ante millia fieri potuisset annorum, scilicet illud Rex summus: aut si post totidem millia id quod hodie factum est, debuisset impleri, nihil Deum arguere necessitas temporum non expectare mensuras. Rationibus fixis peraguntur res eius, & quod semel decretum est fieri, nulla potest novitate mutari.] Quod ait, si quod hodie factum est, potuisset ante fieri, sciendum utique à Deo fuisse: caue referas ad impossibilitatem mittendi Christum ante tempus quo missus est: sed non potuisse fieri, idem est ac non debuisset, vel non debuisset. Quo eodem modo accipiendum PP. quotquot dicunt, Christum non potuisse cupis appellere. Ita planè intelligendus est Nyssenus orat. de Christi natiuitate, sub mutum, qui & ipse in hoc argumento egregie eo loco versatur, cum ait expectandum Deo fuisse necessariò hoc tempus.

Brevius & pulcherrimè eandem doctrinam proponit, hanc quoque difficultatem soluens idem Nyssenus in orat. magna Catechet. cap. 29. Iuvat eam inde potius haurire. [Per sapientiam (inquit) & eius quod novitate conducit curam ac providentiam, beneficij in nos collati facta dilatio. Nam in morbis corporalibus, quando aliquis humor prauus & corruptus itrepat ad poros: priusquam in superficie aper-

denfantia non adhibent medicamenta, ij qui medendi morbis artem profitentur: sed expectant donec extra prodierit quicquid intrinsecus in imo delitescit: & ita nudæ affectioni adhibent medicinam. Postquam ergo humanæ naturæ semel incubuit morbus vitij, expectavit Medicus vniuersitatis, ut nullum esset reliquum genus vitij immixti naturæ. Propterea non statim post inuidiam & à Cain factam fratris eadem, homini adhibet medicinam. Nondum enim in lucem prodierant scelera eorum qui Noëmi tempore perierunt; neque corporalis flagitij grauis morbus fuerat apertus; Neque Aegyptiorum aduersus Deum pugna; neque Assyriorum superbiæ; neque nefaria ab Herode facta cædes infantium; nec quæcumque alia literarum monumentis sunt mandata, & quæcumque historiis non comprehensa in deinceps sequentibus facta sunt generationibus, cum in libito hominum arbitrio multifariam, multisque modis germinaret radix vitij. Postquam ergo vitium peruenit ad summum, nec erat vllum genus celeris quod admittere non ausi essent homines, ut per omnem ægritudinem peruaderet medicina, ea de causa non inipientem, sed iam perfectum morbum curat.]

Ratio alia delecta eiusdem mundi ætatis, petita ex Iudeorum ruditate.

275. Ex parte præsertim Iudeorum, iustificat Deum in sermonibus suis & decretis, hac ex parte, S. Chrysostomus hom. 4. in 4. in ad Coloss. & causam dilati aduentus Christi profert, sic scribens. [Non subito Deus omnia facit, sed vitæ accommodatione, propter multam suam benignitatem. Atque hoc in causa est, cur non olim, sed postea Christus. Et in Evangelio hoc declarat, quod huius gratia seruos primum miserit, ne in necem filij inciderent. Si enim neque post seruos aduenientem Filium reueriti sunt, multo minus eum ante illos reueriti fuissent. Si minora mandata non audierunt, quomodo maiora audissent? Quid igitur inquis, an non & nunc quoque Iudei pariter & Gentes ineptiores sunt, & minus ad veritatem affecti? Hoc iam ex nimia sit negligentia & socordia. Quod enim post tantum temporis, post tantas disciplinas prophani & inepti adhuc manent, multæ segnitiei est. Quando ergo Gentes dicunt, quamobrem nunc demum venit Christus, non permittamus hoc eos dicere; sed rogemus an non ad quod venit perfecit. Quemadmodum enim, etiam si mox ab initio venisset, non tamen rem ipsam exequutus esset, non sufficisset nobis ad defensionem temporis maturitas; ita quoniam omnia executus est, non erimus obligati, ut temporis rationes, demus. Neque enim à Medico quisquam sanatis rationem exiget, si morbum dispulerit, & ægrotum ad sanitatem reduxerit: neque à duce exquiret, si vicerit, cur vel hoc tempore, vel hoc loco vicerit. Nā iste qui negotium non perfecit, rogandus est. Qui verò omnia benè executus est, probati cōmendarique debet.] Instat prolato exemplo conditionis mundi, circa quam similiter expostulare liceat, cur non prius v.g. ante decem annorum millia extiterit, quam facta est. Item exemplo productionis singularium hominum, cur hunc Deus primò, alium posterius eduxerit in existentia lucem. Itaque concludit, ætatum seriem quandam in humana natura esse distinguendam; & aliam fuisse eius pueritiam & adolescentiam, aliam verò ætatem maturiorem: Et illam quidem fuisse gentis Iudaicæ quod probat fuisse, iterans quod ex Enselbo iam reuli; Iudeis tamquam abecedariis elementa à Mose fuisse depicta, id est adumbrata mysteria. Tales ergo cum essent homines, non esse visum Deo conueniens, priusquam per Moysen ludimagistram leniora & humiliora præcepta didicissent, mittere doctorem iustitiæ, qui

ad iustitia

Altissima & perfectissima traderet praecepta, & mysteria promeret. Limbum longissimam & eloquentissimam disputationis praescindo, & hic appono. Ita habet. [Ita non peccavit, si Moysen quisquam praeceptorum educatorem & paedagogum appellaverit; multamque viri huius sapientiam esse dixerit. Non enim eisdem virtutis est, viris imperare iam philosophantibus, & pueris praesse rationis industriam nondum consequutis. Et si vultis aliud quoque audire, quemadmodum puero nutrix dicit; quando ventrem expurgas, collige & attolle vestimenta, & haec desidebis; ita & Moyses fecit. Nam omnes animi passiones tyrannidem in pueros exercent. Nondum habent rationis aurigam. Vana gloria, concupiscentia, negligentia, fastus, invidentia, quemadmodum in pueris; ita in illis dominabantur. Consuebant & percutiebant Moysen, & quemadmodum puero lapidem accipiente clamant omnes, heus vide ne iacias; ita & illi, lapsi aduersus patrem accipiebant, ipse vero fugiebat. Et quomodo si ornamentum quoddam pater habeat, puer aliud ab eo ornamentum cupidus exigit, ita sane qui cum Dathan & Abiron erant, faciebant; aduersus sacerdotum insurgentes. Erant itaque omnium ingratisissimi, animo pusillo, & ad omnia inutiles. Dicis igitur velim, oportueritne Christum tunc temporis comparare? tunc philosophica illa praecepta proponere? quando ex concupiscentia insaniebant, quando equorum more post mulieres hinniebant, quando pecuniarum, quando venis erant serui? Sed inaniter effudisset philosophiae praecepta, si rudibus ac nihil dum intelligentibus discessisset: Et neque illa sane, neque ista percipissent. Et quemadmodum qui antequam elementa cogitata sint, lectionem instituens, nunquam re ipsa quidem elementa docebit; ita & tunc factum fuisset. Nunc vero non ita, sed multa iam est tractabilitas, multa ubique plantata virtus. Graciam itaque agamus pro omnibus, & nihil curiosè inquiramus. Temporis enim opportunitas, non nobis, sed illi cognita est, qui factor est temporis, & seculorum opifex, ac dominator. Permittamus ergo illi omnia.] Hoc, sapientissimè de diuino isto consilio prolatum, ad omnia est extendendum.

Ad idem, simile à Medicis, ex Theodoro.

276. Exemplo Medicorum curationem quandoque differentium, idem illustrat Theodoretus in calce 6. contra Graecos, verbis illis ad Gentiles. [Quod si forè mirabundi inquiritis, cor non olim multo prius humanitate assumpta, opifex mundi nobis consuluit, agendum & Medicos accusate, qui in postremum curationis tempus differunt actiora remedia. Lenioribus si quidem prius vti, quae potentiora sunt ultimo loco adhibent. Idem itaque fecisse inuenitur Creator ac Medicus animarum nostrarum. Nam cum prius olim multa & varia remedia attulisset, cunctis quidem hominibus ad pietatem alliciendis, ea inspectanda proponunt quae in mundi fabrica & naturae rerum ab eo facta cernuntur; Hebraeis autem prophetas mittens & scriptam legem contribuens, postmodò & hoc vndique potens pharmacum ac saluberrimum nobis attulit, quo omnis agritudo funditus tolleretur.] Eodem item modo, prolixè hanc rem agitans, philosophatur S. Cyrillus I. contra Antropom. cap. 24.

Quae Augustinus in eadem rem, contra Porphyrium.

277. Aliunde modum propositum expedit S. Augustinus epist. 49. q. 2. cum eum ex Porphyrio Christianis obtrepente retulisset. Hæc enim erat Porphyrii in Christianos argumentatio. [Si Christus salutis viam dicit, gratiam & veritatem, infæque solo ponit animis credentibus redditam, quid egerunt tot seculorum ho-

mines ante Christum? Ut dimittam, tempora ante Latium regnatum, an ipso Latium quasi principium humani nominis sumamus: In ipso Latium ante Albam Diu colti sunt: In Alba æquæ religionis ritusque valere templorum. Non paucioribus sæculis ipsa Roma, longo seculorum tractu sine Christiana lege fuit. Quid, actum de tam innumotis animis, qui omnino in culpa nulla sunt, siquidem is cui credi posset, nondum aduentum suum hominibus commodat? Orbis quoque, cum ipsa Roma, in ritibus templorum caluit. Quare Saluator, qui dictus est, seletor seculis subduxit? Ita Porphyrius argumentabatur.

Ad hoc argumentum respondet D. Augustinus, primò illud retorquendo, & noua quoque Paganorum instituta quæ anterioribus sæculis non fuerunt, quorsum tandiu dilata essent, si hominibus necessaria vel utilia erant, inquirendo. Similiter ergo, omnes quidem antiquos qui Christum præcesserant, eadem substantialiter fide qua nos, iustitiam & sanctitatem esse adeptos: non prius tamen expressam hanc & euolutam fidem ex qua viuimus fuisse propositam; nec prius venisse Christum ad mortales præsentia sua inuadens, quia Deo vitum non est conuenire. Et vna quidem est omnium salus per Christum. [Quid autem quando fiat, quod ad vnam eandemque fidem & piorum liberationem pertineat, consilium Deo tribuamus, nobis obedientiam teneamus.] Tandem verò directè ad argumentum propositum sic respondet. [Quid respondunt si excepta illa altitudine sapientiae & scientiæ Dei, ubi fortassis aliud diuinum consilium longè secretius latet, sine præiudicio etiam aliarum forte causarum, quæ à prudentibus inuestigari queunt, hoc solum eis breuitatis gratia in huius quæstionis disputatione dicamus; tunc voluisse hominibus apparere Christum, & apud eos prædicari doctrinam suam, quando sciebat, & ubi sciebat esse, qui in eum fuerant credenturi? his enim temporibus, & his locis, quibus Euangelium eius non est prædicatum, tales omnes in eius prædicatione futuros esse præciebat, quales non quidem omnes, sed tamen multi in eius corporali præsentia fuerant, qui in eum, nec suscitatis ab eo mortuis credere voluerunt: quales etiam nunc multos videmus, cum tanta manifestatione de illo compleantur præconia prophetarum, nolle adhuc & credere; & male humana astutia resistere, quam tam clare atque perspicuè, tamque sublimi & sublimiter diffamata diuina credere Authoritati. Quamdiu paruos & infirmos est intellectus hominis, diuinæ debet credere veritati. Quid ergo mirum si tam infidelibus plenum orbem terrarum Christus prioribus sæculis nouerat, ut eis apparere, vel prædicari meritò nollet, quos nec verbis nec miraculis suis credicuros esse præciebat? Neque enim incredibile est tales fuisse tunc omnes, qualis ab eius aduentu vsque ad hoc tempus, tam multos fuisse, & esse miramur.] Quod si non omnes, certe plurimi tales erant, ut summa indispositione ad Christum, etiamque prædicationem excipiendam laboraturi præcicerentur, si tunc venisset. Quare opportuniorem ad homines aditum captauit, & aduentum suum in aliud tempus distulit; illud inquam quo re ipsa ad homines descendit.

Alia per satyram in eadem rem, ex Iobio, & Bernardo.

278. Concinnè de morte Iobis apud Photium eod. 221. cap. 30. in hanc rem disserit. [Mox ab initio (inquit) Verbum Incarnatum non est, cum alijs de causis, tum idcirco quod non oporteret statim maximum medicamentum morbis adferre, sed quæ vim haberent paulatim morbum abigendi. Ad hæc, ab initio Verbum Incarnatum, non modò quantam in fine temporum, aduentu suo utilitatem non præbuisset, sed incitamen-

Annus, mensis, dies, concepti Christi.

circumstantia potius idololatriæ ad errorem, iudicatum fuisse. Nam si, cum Græci rerum potuerunt, si simili- bus affectionibus obnoxios homines tam facile in Dei ecclesiæ dignitatem, quomodo scientes in carne Verbum apparens, tamquam Deum celebrari, non ita- tum inde hectorum à se Deorum exempla peterent, isti- que qui conarentur, ab hoc errore auellere, non prom- ptissime exprobrarent, illos ipsos, qui reprehenderent, hominem æque pro Deo prædicare ac venerari? Pro- pterea enim quo tempore Græci Deos fabricarent, Pa- tris quoque veritas, prædicata est. Nec item dicerent; Si dicitur, Suis de viribus humanum genus saluare potuisset. Atque ita summa gratia, fuisse ingratis sum- mum ingratum animi vitium, et si nihil etiam ab initio venisset, salutaris loco contentionum amantes homines, sic rationem dabitur: Cur non in fine; et in princi- pio? aut, cur non in medio temporum cursu, sed in principio Verbum incarnatum est? Ita in se mutuo questionem secundum triplicem temporum differen- tiam torquentes. Oportebat itaque primum illa eua- gelium, & ea quidem prædicatione, quæ Patrem solum annuntiaret: Deinde Deorum effugendorum er- ror à memoria sublato, verum Deum in carne mani- festari. Sic igitur se habet, hæc de Verbi in temporis plenitudine incarnatione, ratiocinatio.]

279. Scitè denique S. Bernardus hom. 1. de aduentu- tatis nonnullis quæ hæcenus protulimus ex alijs. [Tempus est inquit post expensas alias incarnationis circumstantias] iam ipsum quoque considerare tem- pus, quo Saluator aduenit. Venit enim (quod & vos credimus non latere) non initio nec in medio tempo- ris, sed in fine. Nec incongrue factum est, sed verè sa- pienter dispositum Sapientia, ut cum magis esset neces- sitas, nunc primo ferret auxilium, promissus ad ingratum- tudinem Adæ filios non ignorans. Verè enim aduel- perat, & inclinata erat iam dies; recesserat pau- cam Sol iustitiae, ita ut exiguis nimis splendor eius, aut calor esset in terris. Nam & lux diuinæ notitiæ par- ua admodum erat, & abundante iniquitate feruor re- friguerat charitatis. Iam non apparebat Angelus, non loquebatur Propheta, cessabant velut desperatione vi- di, quæ nimia virgine duritia hominum & obstinatio- ne. At ego, (ait filius,) tunc dixi, ecce venio. Sic, sic, dum medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu mediis iter perageret, omnipotens sermo inus Dominæ, & re- galibus sedibus venit. Quod & Apostolus innuens aiebat: Quando ortu plenitudo temporis misit Deus filium suum. Nimirum plenitudo & abundantia temporalium, obli- tionem & inopiam fecerat æternorum. Opportunè ergo tunc aduenit æternitas, quando magis tempora- lia perualebat. Nam vt cetera fileam, ipsa quoque pars temporalis illo in tempore tanta fuit, vt ad homi- nis vnus edictum, describeretur vniversus orbis.

Quod Apostolus aliquoties, aduentum Christi, ait, fuisse in plenitudine temporum, videtur referendum ad tempus à Deo præstitum incarnationi. S. tamen Chrysostomus hom. 1. in ad Ephes. sub finem, tempora plena censet idem esse, quod non vacua, qualia absque Christo fuissent. Commentatio est digna Chrysosto- mo. [Aduentus inquit] eius in carnem, plenitudinem illius temporum declarabat. Simul itaque vt nihil non molitus est per Angelos, per Prophetas, denique per legem: neque tamen per hæc quidquam promouerat; Sol & res hæc eo reciderat periculi, vt homo ipse fru- strâ productus; imo in malum genitus cunctis semel peruentibus, magis etiam quam tempore diluuij: in- uenerit sua solius miserentis gratia talem assumptæ car- nis à Verbo dispensationem, vt non iam frustra, neque inani factus foret homo. Hoc sanè est, quod ple- nitudinem dicit esse temporum, simul & sapientiam: quia cum omnibus graue immineret discrimen, ne in- terirent, tunc salutem consequuti sunt.]

Toroph. Rayn. Christum.

280. Atque aduentus Christi peropportuna, sic con- stituta, agendum sequeretur de anno paracti huius my- sterij; quotus à mundo condito fuerit. In quod latè inquit Villanic. lib. 2. de ratione studij Theolog. c. 14. obleruat. 10. & Gordonius t. 2. Chronol. inus. Mihi verò vniuersa illa disquisitio, chronologis potius vide- tur præmittenda, inter quos æni nostri lumen Card. Baronius, diligenter de more eam profecquitur, sub fi- nem apparatus Annalium, & ad Romanum martyro- logium 25. Decemb. vbi dies natiuitatis Christi per comparisonem ad quævis illustria tempora signifi- cat, & natiuitas Christi in annum à mundi creatione quinquies millesimum centesimum nonum proditit incidisse: à qua summa si nonimestre spatium Chri- sti in vtero commorantis subtrahamus, exabit nu- merus annorum Christi concepti, quem nunc in- quirimus.

Mensem concepti Christi, Ecclesiastica traditio sta- tuit Martium. Negligendæ verò sunt ineptiæ (ne insa- nias dicam,) Michaelis Beroaldi Caluiani, qui lib. 4. chronol. cap. 2. & 3. Christum Decembri mense con- ceptum, & Septembri natum contendit: Nec absmi- liter contra traditionem prædictam Ecclesiasticam arie- rant Temperarius & Caluissius item sectarij, quos Sali- nus t. 6. anno mundi 4502. num. 56. merito castigat. Præiuerantque nuperis hisce sectarijs, Actai eorum Basilidiani, apud Clementem Alexandrinum l. 1. Strom. quorum aliqui cum Christum statuerent natum men- se Iulio, alij verò mense Maio, longè aliter de mense concepti Christi philosophabantur, quam cum Eccle- sia fecerimus. Nobis tamen plures est vnus Ecclesiæ natus, quam omnium sectariorum disputationes & argumentationes. Cum ergo Ecclesia mensem con- cepti in Desparæ vtero Verbi, statuat Martium; non est dubitandum errare segetes illos, siue notos, siue an- tiquos aliter de eo mense quem inuestigamus philoso- phatos. Partes bene multos in rem nostram laudat Ca- nissius lib. 3. Mar. cap. 12. sub finem. Chrysostomum in- quam, (quamquam alios mihi à Chrysostomo vide- tur, autor homilæ de natiuit. Baptiste, qua id apud Chrysostomum fusè confirmatur;) Augustinum, Cy- rillum Alexandrinum, Bedam, Orosium, & auctorem qq. ad Antiochum Principem in 17. vbi hæc ratio con- cepti Martio mense Christi Domini traditur; quod congruum fuerit, quo mense conditus primum est mundus, eodem per institutionem de celo venien- tem, seculuræ mox reparationis felicem cursum auspi- cari. Alias præterea delecti ad hoc mysterium mensis Martij conuenientes rationes, profertur Azor. t. 2. l. 1. c. 17. q. 2. & Tolerus in cap. 1. Lucæ annot. 38.

281. Diem eiusdem mensis, tanti mysterij exhibi- tione consecratum, eadem Ecclesiastica traditio Catho- licis omnibus indubitata, statuit 25. Martij, quo Angelica ad Virginem annuntiatio recolitur. Discre- tæ ita habent S. Augustinus 4. Trinit. cap. 5. Athana- sius q. 17. ad Antiochum. Beda lib. 1. in Luc. cap. 3. Ca- lendarium Græcorum 25. Martij. Zacharias Chryso- polit. lib. 1. monoteismi c. 3. Huc etiam Beda l. de na- tura rerum c. 47. refert antiquum nonnullorum vsum, annos salutis, initiandi à 25. Martij, quod inde caperit salus nostra concepto ea die Christo. Quis verò fuerit hebdomadæ dies is, in quem eo anno 25. Martij dies cecidit, controuersia est: quibusdæ, vt Salliano anno mundi 4052. num. 59. affirmantibus fuisse diem Mer- curij, id quod Astronomicis supputationibus confi- cit: alijs contendentibus fuisse diem Venetis, quod Mathematicis item subductionibus firmat Azorius t. 2. lib. 1. cap. 17. q. 3. annuit Bonacina disp. 1. de incarn. q. 4. p. 1. num. 8. eleganterque Rupertus l. 3. de diu. off. cap. 19.

F f

cap. 19.

cap. 19. quem audire inuauit, quia egregium mysterium ea in re deregit. [Mirabilis inquit] plastes noster, qui, ut dictum est, Dominica nocte natus est, feria sexta conceptus est. Nam si superius Scriptos illius anni quinque concurrentes, vni Aprilis regulari adicias, sunt sex. Cum autem sexta feria mensis Aprilis incipitur, profecto octauo kalendas Aprilis, sexta nihilominus feria habetur, quando Dominicam annunciationem habemus. Igitur primum, atque pulchrum ordinem, prouidamque dispositionem in hoc salutis nostrae opifice mirantes veneramur, qui die qua veterem formauit Adam de limo tertae, nouum reformare cepit hominem de vera carne Virginis Mariae, eadem nihilominus die redempturus mortis passione. [Ex Cyrilli Alexandrini epistola ad Synodum Carthaginensem, conceptum eadem die & mortuum Christum confirmat Canisius lib. 3. Mar. c. 22. quod quamquam possit praecise ad numerum dierum mensis referri, tamen ad diem quoque significatum, puta diem Veneris, quo Christus mortuus est, spectare potest. In re à longis Mathematicis subductionibus pendente, nec nisi longo disputationum anfractu terminanda, nolo arbitri federe.

Hora conceptionis Christi.

282. Hora, iuxta Toletum in cap. 1. Lucæ annot. 63. & Suarem t. 2. 3. p. disp. 9. sect. 5. fuit media nox, cum medium silentium tenerent omnia. Sic enim figuratum probè responderet figura, hoc est interuentioni primogenitorum Ægyptiorum factæ per Angelum à cælo media nocte delapsum, ut habetur cap. 18. libri Sipientiæ. Præterquam quod cum conceptionis & natiuitatis tempora fuerint in Christo ordinatissima, sicut Christus media nocte natus est 25. Decembris, ita eadem hora conceptus videtur, 25. Martij. Video hæc non omnino cogere; Ex alia verò parte traditionem Ecclesiasticam hic silere. Quare non prorsus abs re Valques 3. p. d. 126. cap. 3. negat certi quicquam hac in parte statui posse. Quæ tamen referebam, nec sunt improbabilia, nec prorsus destituta fundamento. Confecta sanè res esset, si constaret de hora qua Gabriel ad Virginem ingressus est. Nam in clausula colloquij Gabrielis cum Maria, quod perbreue fuit, peractum est hoc mysterium, ut habet vnanimis Patrum consensus de quo mox. Incepit autem Mayo in 3. d. 4. q. vnica art. 1. qui colloquium illud protrahit, ab hora completorij ad mediam vsque noctem, quo toto tempore, luctatam, cum Angelo consensum expectante, Deiparam, comminiscitur Mayo. At hoc repugnat humilitati, & fidei, & summæ docilitati tantæ Virginis, ex quo de Dei voluntate fuit planè edocta. Itaque non videtur dubitandum, colloquium illud non admodum longum fuisse, ut eius quoque apud Lucam representatio videtur prodere. Possemus ergo facile habere horam conceptionis Christi, si de hora salutæ per Angelum Virginis, certò constaret. Nam Christus, nec ante finitum colloquium, nec aliquanto tempore post illud, sed statim in ipso consensus per Deiparam præstiti puncto, conceptus est, ut habet S. Chrysostomus in liturgia, in absolutorio feriæ 2. verbis illis; [Gabriele dicente tibi Virgo Aue, cum voce incarnatus est omnium Deus in te sacrosancta arca.]

283. Pauci quidem Patres censentur anticipasse momentum illud, quod S. Petrus Alexandrinus relatus t. 2. Conc. Ephes. cap. 7. & sess. 1. Concilij Chalcedonensis, videri potest sensisse; affirmans illa Gabrielis verba ad Deiparam, Dominus tecum, significasse Verbum in Virginis utero carnem factum. Profert quoque in eandem sententiam Rosuedius tab. 9. pro Baronio, S. Hieronymum Epistola ad Principiam, vbi affirmat, Deiparam quia conceperat Christum, salutari

plenam gratia. Itemque S. Ambrosium lib. 2. in Lucam cap. 2. quia dicit, rectè Deiparam salutari gratia plenam, quia consecuta est, ut gratia repletetur autore Tandem Gregorium Neocæsar. orat. 2. de Annunc. qui non dissimiliter exponit illud *gratia plena*. Sic enim scribit de Gabriele. [Hic ac ineffabilibus supernis potestatibus ad sanctissimam Virginem deueniens, primum illis verbis *Aue gratia plena*, ipsam compellauit ac salutauit: qua quidem verborum voce ad eam facta, in ipsa mox auditione, Spiritus sanctus in immaculatum Virginis templum ingressus est; & sanctificata est mens eius, simul cum membris: steritque natura ex aduerso, & concubitus procul, cum stupore spectantes naturæ Dominum præter naturam, atque adeò supra naturam, rem admirabilem in corpore perpetrantem, & per quæ diabolus arma decrauerat, per contraria nos Christus liberauit, assumpto corpore, quod pati posset, ut nostrum; ut deficienti humano generi, maiorem gratiam traderet: *Et vbi abundauit peccatum, superabundauit & gratia*.] Hos Patres fateor profert, quasi censuerint ante conclusum Gabrielis cum Deipara colloquium, verbum factum esse carnem. Sed tenera nihil huiusmodi censuerunt, si non cortex verborum, sed ipsorum Patrum scopus, & textura orationis attendatur. Mens enim horum Patrum, & aliorum qui similiter locuti sunt, dumtaxat fuit, indicare sublimissimum Deiparæ titulum, & radicem tantæ gratiæ, quantum consecuta est, accommodando illi post factum verba Angeli, & demonstrando quòd nunc sensu ea accipere & pie inflectere possimus.

Itaque ratum esto quod dixi, Verbum non esse carnem factum, ante clausulam colloquij Gabrielis cum Deipara. Sed neque post eam, quia certum est, Verbum factum esse carnem, cum primum Deipara consensum exhibuit, quæ est constans Patrum doctrina, Athanasij serm. de Deip. Augustini serm. 18. de Sanctis, Damasceni 3. fidei c. 2. Gregorij 18. Moral. cap. 3. Basilij Seleniciæ orat. de Annunciat. Anastasij Papæ epistola ad Versinum, Sedulij lib. 2. Paschali cap. 2. Ruperti lib. 1. de operibus Spiritus sancti cap. 9. passimque aliorum. Inter recentiores latè id confirmat Canisius lib. 3. Mar. cap. 22. fusè disputans contra fluctuationem Centuriatorum in hoc puncto. Et cum Angelus post exhibitum à Deipara consensum, non potuerit in momento discedere; (esto paulò post, vel etiam statim, profundissimo honore, Deo carne circumamictò; non sine stupore ac extasi exhibitò, discesserit;) perspicuum videtur non rectè Toletum in cap. 1. Lucæ annot. 114. negare Verbum conceptum esse præsentem adhuc Angelo. Rectè autem Euthymius Lucæ 1. admittit quod dixi. [Discessit inquit,] ab ea Angelus, simul ac iam per Verbum suum conceperat. Annuntque reuera Patres illi quos Toletus pro se profert. Non enim quod Toletus ait, affirmat Christum fuisse dumtaxat conceptum cum primum Angelus recessit; sed cum primum conclusum est colloquium Angeli & Deiparæ, siue in momento præstiti per Deip. consensus ab Angelo expectiti. Post hoc enim momentum, atque adeò conceptò iam Christo, recessit Angelus. Si ergo (ut affirmabam,) constare nobis posset, de hora qua Angelus salutationem Deiparæ exorsus est; constaret quoque de hora qua Dei Verbum est conceptum, & factum caro. Sed quia de hora illa nemo scit, propterea non nisi probabiliter asserui, horam Christi concepti fuisse noctem mediam.

Breuitas capitis, & vsus doctrina.

284. Breuem doctrinæ superius traditæ summam, ut facilius hæreat, attexamus, in Christi humanitate efformanda nullam vitalem efficientiam interuenisse si de certum est; materna tamen perfectè interuenit. Ideoque

que probabilissima est, corporis Christi configurationem vi feminis materni divinitus elevari peractum esse, ac etiam corpus subitè perfectè organizationis animæ rationali fuisse coniunctum. Vnde exiti humanitatis, quam eodem temporis momento, plenissima miraculi coniunctio, per modis vinculorum productionem, cooperante instrumentaliter Dei patris divinitus facta, ad Verbi æterni suppositionem exivit, in sacrosanctæ Virginis vtero, cum primùm illa, assensum suum Angelo internuncio, præstitum voluit.

Opportunè verò, cum peruentum hoc loco sit ad
concommunionem digni officij tam eximij, adhi-
bebo hic monitum à S. Bernardo propositum ferm. 3.
de maiestate. Dom. in finem, quo vñs totius huius do-
ctrine continetur. [Obsecro vos dilectissimi, conside-
rate diligentijs quantum fecerit Deus pro vestra
exhortatione & salute, ne infructuosus inueniatur in
vobis sermo tam vñus & efficax, sermo fidelis, &
omni acceptione dignus, sermo non tam oris quàm
operis. Patitis fratres, parum m. hi molestum esse, si
hic ipsum Verbum quod nunc loquor ad vos va-
cuet & sine aliqua vilitate deperire in cordibus ve-
stris non possit:] Et quis sum ego, aut quis est hic sermo
meus? Si hunc tantillum vocis laborem inutrem esse
deberet domus patuliss, imò & nihil; quàm iustius in-
dignabitur Dominus maiestatis, si tantam eius ope-
ram nostra aut ducticia aut infidelis gentia contingat ena-
cuerit? Auerat hoc à Ierusalem suis, qui pro eorum sa-
lute induere dignatus est formam serui, vñgenitus
Dni Paris, qui est super omnia Deus-benedictus in
secula. Amen.

S E C T I O I I I .

*Symbola sacra, de causa finali & productiva
Christi Domini.*

Quod circa Christi substantiam superius fecimus, quod Scholasticæ de ea dicta fuerant exornantes sacris symbolis ac emblematis, ad amoenitatem aliquam traditioni Scholasticæ conciliandam; hoc item loco præfandum videtur, fed parèe & delectu habito. Quare ex innumeris huiusmodi expressivionibus, quibus finis adveniens Christi eiusque productio, in Scripturis vel apud Patres adumbratur, feligam nonnullas hinc infuso accommodatas.

C A P V T I.

*Panis, Symbolum finis & effectiōnis Chri-
sti Domini.*

28. Vexabit othem terrarum vniuersum fames, qualem nullam omnes retro historiae adeo atrocem vel horrendam prodiderunt, quamuis multiplex referatur & terribissima. Nam 4. Reg. 6. Benadad, Syio confidens Samaritanis, facta est fames magna, donec remoueretur caput asini octoginta argenteis, & quatuor pars cabi theoreti columbarum, quinque argentei. Ibidem coniegit trulentatum factum, manna quæ ex pecto cum vicina, natum suum coxit, & sumpsit cum eain cibum: quo consumpro, vigere trulentum conuicium cepit, ad appatandas vii pepigerat ex nati carnibus similes epulas, ad quas fames terribissima adegerat. Horrendam cibationem alterius matis, ex filij carnibus, præ acerbissima fame, per tempus Hierosolymitanæ obsidionis, describit Iosephus lib. 7. belli cap. 7. & 8. ac Egesippus lib. 5. cap. 39. & 40. quæ apud Hieremiam in Threnis leguntur.

Theoph. Raynaldi Chrisost.

de manibus mulierum misericordium coquentium
filios suos, & parulos suos ad mensuram palmæ
comedentium, itemque de parulis in sinu matrum præ
fame deficientibus, & exhalantibus animas; ac de-
nique de pelle omnium exusta quasi cibano à facie
tempetarum famis; hæc inquam omnia, tristissi-
mam inaudita teterrimæque famis præferunt speciem.
Nec procul ab eo horrore absunt que Euse-
bius lib. 9. cap. 7. de fame sub Maximino orta scribit;
Et que habet Zonaras 6. annal. de fame Honorio im-
perante excitata; cum audita est in Cipro vox illa hor-
renda, ad ipsum Honotium directâ, *pone præsum carnis
humanae*. Quàm dira item fames viderit Placentinos
& Romanos, obsidente urbem Totila, videndus Pro-
copius lib. 3. de bello Gotthico; apud quem lib. 11
sub Iustiniano per tempus belli Gotthici in Piceno, 60.
hominum millia fame consumpta producur.

Fames orbis uniuersi, omnium dirissima.

286. Hæc omnia tametsi dira & horrenda, nihil ad famem quæ per annorum milia quinque, non vnam aliquam provinciam, certosve in ea mortales, sed orbem vniuersum nemine incommotis subdu-cto vexauit, eod tetricius, quod animas ipsas à materie concreta libera corripere, & æterna tæbe mul-ctaret; eoq; remotius à remedio, quod panis quo sedanda esset hæc fames, in terra inuenti & confici non poterat. Suspirabant præ fame hæc; ad eam di- uinitus fuppetitandam, antiqui Patres, incensis in cæ- lum oculis, velut aquilæ. De eis quippe S. Gregorius 9. Mor. cap. 23. accipit illud Iobi 9. *Sicut aquila volans ad esum*. Prospectantes enim eam hæc aquilæ, vti eius- dem Iobi cap. 39. legitur, ad eam saluauerunt, & vo- tis ardentissimis, vt tandem demitteretur, fameq; rabida vniuersum orbem opprimens depelleretur, ex- peterunt.

Miseratus tandem Deus famem vniuersi orbis, panem quo aleretur, & fames sedaretur, submisit. In quam rem pulchrè, vt æui illius ferebat poësis, Petrus Blesen. carmine de Euchar. cap. 2.

Verbi dira fames, homines aliquando premebat,

Esuriens nec homo quod manducaret, habebat.

Angelicus panis de coelis venit ad ima.

Cum iam iam mundum succideret ultima lima.

Qui nostræ carnis palca, sua numina velo

Innotuit mundo Deitatis signa reuelans.

Noluit ergo suum pium amor plasma perire

Descendens, ut homo sua posset ad astra redire.

Totus corruerat homo, totus erat labefactus,

An alludit ad illud Prophetæ, cum panibus occurrere fugienti? id est: pereunti.

*De Christo pane ad eam sedendam dato loca ve-
teris instrumenti.*

Is panis est Christus Dominus, quod veteris no-
uique instrumenti testimoniis illustrare, & ratione
etiam confirmare non erit operosum. Nihil enim
adeo per vniuersum scripturarum ambitum vides
reperitum, quàm quod [sermo caro factus,] ve-
[ritas] est apud Tertullianum lib. de resurrectione cap. 37.
[panis] noster sit, in causam vite appetendus, & de-
uorandus auditu, & ruminandus intellectu, & de-
digerendus. [Illustratissimus] est in hanc rem ex anti-
quo instrumento locus Hieremie 11. quo prænu-
nciatur maligna Iudeorum in Christum conspiratio,
verbis illis concepta. *Venite, mittamus lignum in parietem*